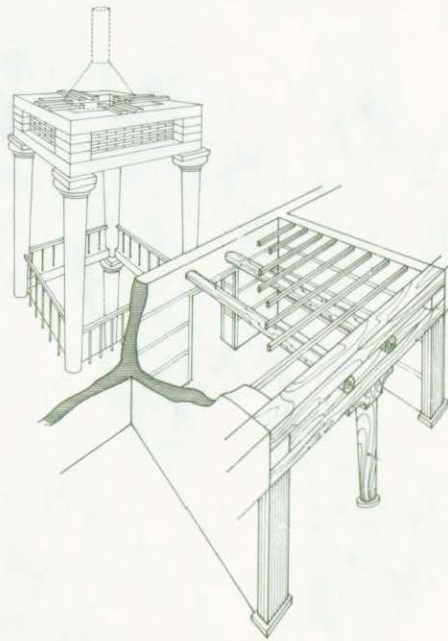

ΤΕΣΗ ΣΑΛΗ-ΑΞΙΩΤΗ
Αρχιτέκτων-Αρχαιολόγος δ.Φ.

ΤΟ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟ ΜΕΓΑΡΟ
ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ
ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ Β

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΘΗΝΑ 1990

Το μηχαναϊκό μέγαρο
με βάση τις πινακίδες της Γραμμικής γραφής Β

ΤΕΣΗ ΣΑΛΗ-ΑΞΙΩΤΗ
Αρχιτέκτων-Αρχαιολόγος δ.Φ.

Το μυκηναϊκό μέγαρο
με βάση τις πινακίδες
της Γραμμικής γραφής Β

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΘΗΝΑ 1990

© 1996 Τέση Σαλή-Αξιώτη

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιοδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια της συγγραφέως.

ISBN 960-206440-4

Εκδόσεις ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιπλοκράτους 8 - Αθήνα

Στα παιδιά μου
Ντέμπορα και Βασίλη-Φοίβο
και τον σύζυγό μου,

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΣΕΛΙΣ 13
----------------	-------------

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ Η ΠΙΝΑΚΙΔΑ ΤΗΣ ΠΥΛΟΥ Vn 46

1ος στίχος	25
2ος στίχος	27
3ος στίχος	31
4ος στίχος	32
σχ. 1	33
σχ. 2	36
σχ. 3	39
σχ. 4	40
5ος στίχος	42
σχ. 5	58
σχ. 6	59
σχ. 6α	59
6ος στίχος	57
σχ. 7	61
σχ. 7α	62
7ος στίχος	66
σχ. 8	69
8ος στίχος	68
σχ. 9	73
σχ. 9α	74
σχ. 9β	75
9ος στίχος	78
10ος στίχος	82
11ος στίχος	83
12ος στίχος	88
σχ. 10	100
σχ. 11	101
σχ. 12	102
σχ. 13	103
σχ. 14	104
σχ. 15	105
Σημειώσεις	107

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
Η ΠΙΝΑΚΙΔΑ ΤΗΣ ΠΥΛΟΥ Vn 879

3ος και 4ος στίχος	123
1ος και 2ος στίχος	126
σχ. 16	131
σχ. 17	132
σχ. 18	133
σχ. 19	134
σχ. 20	135
Σημειώσεις	137

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	139
σχ. 21	147
σχ. 21α	147
Σημειώσεις	149

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το μυκηναϊκό μέγαρο, όπως είναι φυσικό, επανειλημμένα απασχόλησε την έρευνα, αλλά οι μέχρι σήμερα σχετικές μελέτες έχουν αποκλειστικά βασισθεί στα αρχαιολογικά ευρήματα και στα Ομηρικά έπη. Χωρίς αμφιβολία οι πηγές αυτές είναι απολύτως απαραίτητες για τη μελέτη του μυκηναϊκού μεγάρου· όμως τέσσερις σχεδόν δεκαετίες μετά την αποκρυπτογράφηση της Γραμμικής γραφής Β, είναι πια καιρός να ληφθούν υπόψη και τα γραπτά μνημεία της μυκηναϊκής εποχής, όσα και όποια είναι αυτά. Δηλαδή οι πινακίδες της Γραμμικής γραφής Β, που αποτελούν τα «λογιστικά» και «διοικητικά» κατάστιχα των μυκηναϊκών ανακτόρων. (Ιδιαίτερα οι πινακίδες Vn 46 και Vn 879).

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να δείξει ότι τα δεδομένα των μυκηναϊκών κειμένων συμβάλλουν σημαντικά στη μελέτη και ανασύνθεση του μυκηναϊκού μεγάρου. Βεβαίως, είναι αυτονόητο ότι τα στοιχεία, που αντλούνται από τη λεπτομερειακή μελέτη των μυκηναϊκών κειμένων, συνδυάζονται απαραίτητα με τα δεδομένα της αρχαιολογικής έρευνας· με τον τρόπο αυτό τα αρχαιολογικά ευρήματα και τα μυκηναϊκά κείμενα αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοεξηγούνται.

Ακόμη κρίθηκε μεθοδολογικά ορθό σε ορισμένα σημεία να ληφθούν υπ' όψη, με ιδιαίτερη όμως προσοχή, και δεδομένα από την νεοελληνική λαϊκή αρχιτεκτονική, έκφραση ζωής που δούλευε και δουλεύει με τα ίδια υλικά, στον ίδιο χώρο και σε παρεμφερές κλίμα. Η όλη μελέτη αποτελείται από εισαγωγή, πρώτο και δεύτερο μέρος, και επίλογο, ενώ η πορεία του κειμένου ακολουθεί τα εξής στάδια: Ανάλυση, Σύνθεση, Απόδειξη, Διερεύνηση.

Η Ανάλυση γίνεται στο πρώτο και στο δεύτερο μέρος της μελέτης και αφορά στην πλήρη ανάπτυξη του κάθε στίχου χωριστά των πινακίδων.

Η Σύνθεση γίνεται επίσης στο πρώτο και δεύτερο μέρος και αντιστοιχεί στα επιμέρους συμπεράσματα, που ακολουθούν στο τέλος της ανάπτυξης του κάθε στίχου.

Σαν Απόδειξη της δυνατότητας αντιστοιχίας μεταξύ κειμένου πινακίδων και κατασκευής, θεωρείται το εκάστοτε σχέδιο-πρόταση, που παρατίθεται.

Το στάδιο, τέλος, της Διερεύνησης περιλαμβάνεται στον επίλογο. Εκεί εξετάζονται συγκριτικά πλέον όλες οι λέξεις-τεχνικοί όροι των πινακίδων, αλλά και οι ίδιες οι πινακίδες σαν κατασκευαστικά σύνολα. Επίσης γίνονται ωρισμένες γενικής φύσεως παρατηρήσεις προκειμένου, αφενός να προσδιορισθεί η κατασκευαστική σχέση των δύο πινακίδων μεταξύ τους και αφετέρου για να ορισθεί η πιθανή θέση των εν λόγω κατασκευών πάνω στο όλο οικοδόμημα.

Στην προσπάθειά μου αυτή, εκτός από τους αρχαιολόγους καθηγητές μου, ευγνώμων αισθάνομαι και απέναντι στους καθηγητές κκ. E. Bennet, Δ. Θεοφανοπούλου-Κοντού, καθώς και στον Ι. Κ. Προμπονά, που με έφεραν σε επαφή με τον τόσο γοητευτικό κόσμο της Μυκηναϊκής Φιλολογίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ

ΑΑΑ	Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ Αθηνών.
ΑΔ	Αρχαιολογικόν Δελτίον.
AJA	American Journal of Archaeology.
BCH	Bulletin de Correspondance Hellénique.
BSA	Annual of the British School at Athens.
Επ. Λαογρ. Αρχ.	Επετηρίς του Λαογραφικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών.
Gnomon	Gnomon. Kritische Zeitschrift für die gesamte Klassische Altertums-wissenschaft.
Hesperia	Hesperia. Journal of the American School of Classical Studies at Athens.
Λαογρ.	Λαογραφία. Δελτίον της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας.
Lingua	Lingua. Revue internationale de linguistique général.
Minos	Minos. Revista de Filologia egea.
Nestor	Nestor. Mycenaean bibliography.
Op. Arch.	Opuscula Archaeologica.
Op. Ath.	Opuscula Atheniensa.
ΠΑΕ	Πρακτικά της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας.
PdP	La Parola del Passato. Rivista di studi.
REG	Revue des Études Grecques.
RPh	Revue de Philologie
SMEA	Studi micenei ed egeo-anatolici.

Β. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΛΟΙΠΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΠΑ Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, Αθήναι 1988.

Ιακωβίδης, Μυκ. Ακροπόλεις· Σπ. Ιακωβίδης: Αι μυκηναϊκαί ακροπόλεις, Αθήναι 1973.

ΙΕΕ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους.

ΙΛΑ Ιστορικόν Λεξικόν της Νέας Ελληνικής της Ακαδημίας Αθηνών.

Λεονάρδου, Ηράιον Ολυμπίας: Β. Λεονάρδου, Ολυμπία, Αθήναι 1901.

- Λορεντζάτος, Λεξικόν: Παναγή Λορεντζάτου, Ομηρικών Λεξικόν μετά εικόνων. Θεσσαλονίκη 1925.
- Μαρινάτος - Hirmer, ΚΜΕ: Σπ. Μαρινάτος-Κ. Hirmer, Κρήτη και Μυκηναϊκή Ελλάδα, Αθήναι 1959.
- ΜΕ Μέγα Ετυμολογικόν ed. Th. Gaisford. Oxford 1848 (ανατ. 1967).
- Μπούρας, Βραυρών: Χ. Μπούρας, Η αναστύλιωσις της Στοάς της Βραυρώνας, Αθήναι 1967.
- Μυλωνάς, Θρησκευτικόν κέντρον: Γ.Ε. Μυλωνάς, Το θρησκευτικόν κέντρον των Μυκηνών. Αθήναι 1972.
- , Πολύχρυσοι Μυκήναι: Γεώργιος Ε. Μυλωνάς, Πολύχρυσοι Μυκήναι, Αθήναι 1983.
- Ορλάνδος, Υλικά δομής: Α.Κ. Ορλάνδου, Η Αρχαία Ελληνική Αρχιτεκτονική, Μέρος Α', Τα υλικά δομής των αρχαίων Ελλήνων, Αθήναι 1958.
- , Λεξικόν: Αναστασίου Κ. Ορλάνδου, Ιωάννου Ν. Τραυλού, Λεξικόν αρχαίων αρχιτεκτονικών όρων, Αθήναι, 1986.
- Παλυβού, Ακρωτήρι: Καλλιρόη Παλυβού, Ακρωτήρι Θήρας, Οικοδομική τέχνη και μορφολικά στοιχεία στην υστεροκυκλαδική αρχιτεκτονική, Αθήνα 1988.
- Παπανικολάου· βλ. Hofmann-Παπανικολάου.
- Προμπονάς, Θρονοελκτήρια: Ιωάννης Κ. Προμπονάς, Η μυκηναϊκή εορτή *Θρονοελκτήρια (to-no-e-ke-te-ti-jo) και η επιβίωσις αυτής εις τους ιστορικούς χρόνους, Αθήνα 1974.
- , Εισαγωγή: Ιωάννης Κ. Προμπονάς, Σύντομος Εισαγωγή εις τη Μυκηναϊκὴν Φιλολογίαν. Αθήναι 1977.
- , Λεξικό: Γιάννης Κ. Προμπονάς, Λεξικό της Μυκηναϊκῆς Ἑλληνικῆς. Τόμος Α (ἀ-βέλεμνον). Αθήνα 1978.
- , Μυκ. ποίηση: Ιωάννης Κ. Προμπονάς, Η Μυκηναϊκὴ Ἐπικὴ Ποίηση με βάση τα μυκηναϊκά κείμενα και τα Ομηρικὰ ἔπη. Αθήνα 1980.
- , Ανθολογία: Ιωάννης Κ. Προμπονάς, Ανθολογία Μυκηναϊκῶν Κειμένων. Αθήνα 1893.
- Τσούντας, ΜΜΠ: Χρ. Τσούντας, Μυκήναι και Μυκηναῖος πολιτισμός, Αθήναι 1983.
- Andriotis, Lexicon: Nicolaos Andriotis, Lexikon der Archaismen in Neugriechischen Dialekten. Wien 1974.
- Arch Hom: Archaeologia Homerică. Die Denkmäler und das frühgriechischen Epos. In Auftrag des Deutschen Archäologischen Instituts hrsg. Von Fr. Matz und H.-G. Bucholz. Göttingen 1967.
- Atti Roma: Atti e Memorie del lo Congresso Internazionale di Micenologia. Roma 27 Settembre 3-Ottobre 1977, I-III Roma 1968.
- Baumbach, Studies: Ludia Baumbach, Studies in Mycenaean Inscriptions and Dialekt 1953-1964. Roma 1968.
- , Thoughts on PY Vn 46: Lydia Baumbach, Further thoughts on PY Vn 46, Minos 12, 1971 [1972], 383-397.

- Blegen, Zygouries: C.W. Blegen, Zygouries, Cambridge Ma 1928.
- , PN: C.W. Blegen - M. Rawson, The Palace of Nestor at Pylos in Western Messenia, Princeton 1966.
- Boisacq, Dictionnaire: E. Boisacq, Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Heidelberg 1950.⁴
- Chadwick, Inscribed Sealings: John Chadwick, Inscribed Sealings from Mycenae, *Eranos* 57 (1959), 1-5.
- Chadwick - Baumbach, Vocabulary: J. Chadwick-L. Baumbach, The Mycenaean Greek Vocabulary, *Glotta* 41, 1963, 157-271.
- Chantraine, Formation: Pierre Chantraine, La Formation des noms en grec ancien, Paris 1933 (ανατ. 1968).
- , Morphologie: Pierre Chantraine, Morphologie historique du grec. Paris 1961 (ανατ. 1973).
- , Dictionnaire: Pierre Chantraine, Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots I (A-Δ), Paris 1968, II (E-K) Paris 1970 III (Λ-Π) Paris 1974, IV I (P-Y) Paris 1976, IV-2 (Φ-Ω) Paris 1980.
- Dörpfeld, Tiryns: W. Dörpfeld (εν Η. Schliemann), Tiryns, Henry Schliemann, Tiryns, the prehistoric Palace of Kings of Tiryns. London 1886.
- Duhoux, Syllabogrammes: Yves Duhoux, Les syllabogrammes 34 et 35 du linéaire B, *Res Mycenaeae* 112-125.
- Ebeling, Lexicon: H. Ebeling, Lexicon Homericum. Lipsiae 1880-1885.
- Faure, Ulysse: Paul Faure, Ulysse, le cretois. Paris 1980.
- Fraenkel, Nomina agentis: E. Frankel, Geschichte der griechischen Nomina agentis auf -τήρ, -τωρ, -της, I, II. Strassburg 1910-1912.
- Frisk, GEW: H. Frisk, Griechisches Etymologisches Wörterbuch. Band I (A-Ko) 1960· Band II (Kq-Ω)· Band III (Nachträge. Wörtregister. Corrigenda. Nachwork) 1972. Heidelberg.
- Furnée, Erscheinungen: E-J Furnée, Die Wichtigsten Konsonatischen Erscheinungen des Vorgriechischen. Mit einem Appendix über den Vocalismus. Paris 1972.
- Gallavotti, Origini: Carlo Gallavotti, Le origini micenee dell' istituto fraterico, *PdP* 16 1961, 20-39.
- Graham, Palaces: S.W. Graham, The palaces of Crete, Princeton 1969.
- Hofmann - Παπανικολάου, EAAE: J.B. Hofmann, Etymologisches Wörterbuch des Griechischen. München 1950 (= *Ετυμολογικόν Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής, εξελληνισθέν υπό Αντωνίου Δ. Παπανικολάου. Εν Αθήναις* 1974).
- Jakovidis, L.H. Citadels: Late Helladic Citadels on Mainland Greece, Leiden 1983.
- Jorro, Diccionario: Francisco Aura Jorro, Diccionario Griego-Espanol. Anejo I. Diccionario Micénico. Volumen I. Madrid 1985.
- Korrès, Opaion: Georgios St. Korrès, Opaion, *Atti Roma* I 81-86.
- Lampe: G.W.H. Lampe, A Patristic Greek Lexicon, Oxford 1961.
- Landau, Personennamen: O. Landau, Mykenisch-griechische Personennamen. Göteborg 1958 [*Studia graeca et latina Gothoburgensia* 7].

- Lejeune, Remarques: Michel Lejeune, Remarques sur l'identification des caractères mycéniens, *Minos* 1 (1956), 22-32 (= Mémoires I 47-55).
- , Génitif: Michel Lejeune, Le génitif singulier thématique, *RPH* 39 (1965), 14-20 (= *Mémoires* III 13-20).
- , Observations: M. Lejeune, Observations sur le signe *34, *Études Mycéniennes* 39-50 (= *Mémoires* I 93-107).
- , Mémoires: M. Lejeune, *Mémoires de Philologie Mycénienne*. Première Série (1955-1957), Paris 1958. Deuxième Série (1958-1963), Roma 1971. Troisième Série (1964-1968), Roma 1972.
- , Phonétique: M. Lejeune, *Phonétique historique du mycénien et du grec ancien*. Paris 1972.
- Leumann, Hom. Wörter: Mannu Leumann, *Homerische Wörter*, Basel 1950.
- LSJ: H. G. Liddell-R. Scott and H. St. Jones, *A Greek - English Lexicon*. Oxford 1940⁹
- LSK: Liddell, Skott, Κωνσταντινίδης, *Μέγα Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης*. Επανάδοση του μεταφρ. από τον Ξ. Μόσχο *Greek-English Lexicon των Liddell-Scott*.
- Melena, Mc Tablets: J. L. Melena, On the Knossos Mc Tablets, *Minos* 13, 1972, 29-54.
- Morpurgo, Lexicon: A. Morpurgo, *Mycenaeae Graecitatis Lexicon*. Romae 1963.
- Müller, Tiryns III: K. Müller *Die Architektur der Burg und des Palastes*, Augsburg 1930.
- Mylonas, Mycenae: G.E. Mylonas, *Ancient Mycenae, The Capital City of Agamemnon*, London 1957.
- , MMA: G. E. Mylonas, *Mycenae and the Mycenaean Age*, Princeton 1966.
- Palmer, Interpretation: L.R. Palmer, *The Interpretation of Mycenaean Greek Texts*. Oxford 1963.
- Perpillou, Substantifs: J. L. Perpillou, *Les substantifs grecs en -εύς*. Paris 1973.
- , Syllabogrammes: Jean-Louis Perpillou, *Les syllabogrammes *34 et *35*, *SMEA* 24, 1984, 221-236.
- Res Mycenaeae: RES MYCEANAEAE. Akten des VII. Internationalen Mykenologischen Colloquiums in Nürnberg vom 6-10. A. Heubeck und Günter Neumann. Göttingen 1983.
- Ruijgh, Études: G. J. Ruijgh, *Études sur la grammaire et le vocabulaire du grec mycénien*. Amsterdam 1967.
- Stella, Civiltà: L. A. Stella, *La civiltà micenea nei documenti contemporanei*. Roma 1965.
- Ventris-Chadwick, Documents: M. Ventris - J. Chadwick, *Documents in Mycenaean Greek. Three hundred Selected Tablets from Knossos, Pylos and Mycenae, with Commentary and Vocabulary*. Cambridge 1956, 2nd ed. by J. Chadwick, Cambridge 1973 (= *Documents*²).
- Vermuele, GBA: Em. Vermuele, *Greece in the Bronze Age*, Chicago 1964.
- Wace, Mycenae: A.J.W. Wace, *Mycenae, An archaeological History and Guide*, N.Y. 1964.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«We must not forget, that the voices that speak to us are but those of the stones themselves, not those of the people who built with them».

(Graham, Palaces, σ. 246)

Όταν ο Graham, στο έργο του «The palaces of Crete», έκανε αυτή την μάλλον μελαγχολική παρατήρηση είχε απόλυτο δίκιο, γιατί πράγματι όλες οι σχετικές προϊστορικές μελέτες υπόκεινταν σ' αυτόν τον περιορισμό.

Η παρούσα εργασία ίσως είναι η πρώτη που δεν βασίζεται σ' αυτά καθ' εαυτά τα υλικά κατάλοιπα, αλλά στις γραπτές κυρίως μαρτυρίες των ανθρώπων που έκτιζαν μ' αυτά τα υλικά. Όμως αυτή ακριβώς είναι και η μεγάλη δυσκολία που προκύπτει εν προκειμένω· ότι, δηλαδή, η έρευνα θα στηρίζεται σε γραπτές, άρα αναμφισβήτητες μαρτυρίες, πού, βέβαια, αφορούν συγκεκριμένο και υπαρκτό χώρο και αναφέρονται σε συγκεκριμένη και κάποτε υπαρκτή κατασκευή, από την οποία, όμως, δεν έχουμε ουσιαστικά κατάλοιπα.¹ Η προσπάθεια ανασύνθεσης λοιπόν σε ορισμένα σημεία θα καταλήγει μοιραία σε περισσότερες της μιας εναλλακτικές προτάσεις, γι' αυτό και δεν θα χρησιμοποιούμε τον όρο ανασύνθεση αλλά σχεδιαστική απόδοση.

Μετά την βραχεία αυτή προεισαγωγή προχωρούμε στο κύριο μέρος της μελέτης η οποία, όπως είναι φυσικό, κυρίως κατατείνει στην ερμηνευτική προσέγγιση και στον καθορισμό της φύσης των καταγεγραμμένων αντικειμένων και δευτερευόντως στον απόλυτο προσδιορισμό της θέσης τους σε μία συγκεκριμένη κατασκευή.

Όπως θα δούμε, οι πινακίδες απλώς καταγράφουν τεμάχια κατά είδος, αριθμό, σειρά κατασκευής και με ένδειξη κατασκευαστικού μέλους, δεν δίδουν όμως κατασκευαστικές λεπτομέρειες. Ως εκ τούτου, θεωρούμε ότι θα ήταν υπέρβαση από μέρους μας να προχωρήσουμε σε τέτοιες λεπτομέρειες χωρίς να έχουμε τις αντίστοιχες πληροφορίες· άλλωστε, όπως

είναι γνωστό, κάθε κατασκευή μπορεί να επιτευχθεί με περισσότερους από ένα τρόπους (βλ. σχ. 5). Σκοπίμως λοιπόν αποφύγαμε να παρουσιάσουμε ακριβή κατασκευαστικά σχέδια (αρχιτεκτονικά, αξονομετρικά, κλπ.), διότι στις προθέσεις μας είναι να δώσουμε το «ανάγλυφο» της κατασκευής, όπως αυτό βγαίνει μέσα από τις πινακίδες.

Στοιχεία για την ανασύνθεση του μυκηναϊκού μεγάρου μπορεί κανείς να αντλήσει από πολλές μυκηναϊκές πινακίδες, ιδιαίτερο όμως ενδιαφέρον παρουσιάζουν δύο πινακίδες της Πύλου —η ΡΥ Vη 46 και ΡΥ Vη 879— γιατί σ' αυτές καταγράφονται υλικά σχετικά με την κατασκευή του.

Όπως είναι προφανές, χρειάζεται να γίνει λεπτομερής λόγος για καθεμία από τις λέξεις που περιέχονται στις σχετικές καταγραφές, οι οποίες, άλλωστε, παρουσιάζουν και πλείστα ερμηνευτικά προβλήματα. Τα όσα λοιπόν ακολουθούν, αποσκοπούν αφ' ενός στην ερμηνευτική προσέγγιση των κεμένων αυτών, και αφ' ετέρου στη σχεδιαστική απόδοση των κατασκευών, στις οποίες οι δύο πινακίδες, κατά τη γνώμη μας, αναφέρονται.

Κατά τον σχεδιασμό των εν λόγω κατασκευών επιλέξαμε να προχωρούμε τμηματικά· να προσθέτομε, δηλαδή, διαδοχικά αρχιτεκτονικά μέλη, σύμφωνα με τα υλικά που μας προμηθεύουν κάθε φορά οι στίχοι των δύο πινακίδων. Έτσι, τρόπον τινά θα προσπαθήσομε να επαναλάβομε τα βήματα του Μυκηναϊού τεχνίτη, ο οποίος μέρα με τη μέρα και σύμφωνα με τα υλικά που είχε στη διάθεσή του προχωρούσε σταδιακά στην αποπεράτωση του έργου που του είχε ανατεθεί.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

Vn46

Un47

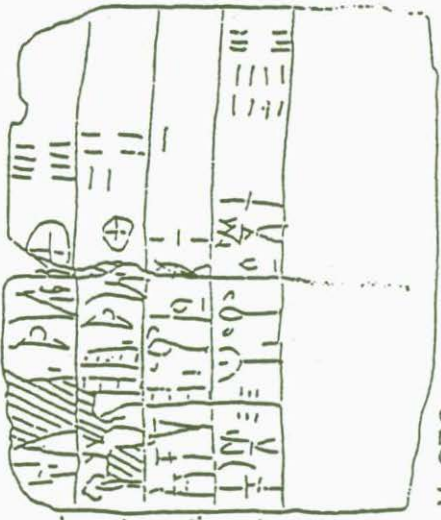
Fn41

Eb877

Xn878

Vn879

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Vn46

1. ስጦት

2. ጠቅላይ ልማት

3. ጠቅላይ ልማት

4. ጠቅላይ ልማት

-5

5. ጠቅላይ ልማት

6. ጠቅላይ ልማት

7. ጠቅላይ ልማት

8. ጠቅላይ ልማት

9. ጠቅላይ ልማት

-10

10. ጠቅላይ ልማት

11. ጠቅላይ ልማት

12. ጠቅላይ ልማት

vacat

Vn879

1. ጠቅላይ ልማት

||||

2. ጠቅላይ ልማት

=||

3. ጠቅላይ ልማት

-

4. ጠቅላይ ልማት

≡≡≡

 ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η Πινακίδα της Πύλου Vn 46

PY Vn 46

- 1 pi-ra₃-[
 2 ka-pi-ni-ja a-ti-ja 6[
 3 ka-pi-ni-ja e-ru-mi-ni-ja 4[
 4 ka-pi-ni-ja ta-ra-nu-we 12[
 5 *35-ki-no-o 81 o-pi-ra₃-te-re 40[
 6 e-to-ki-ja 23[pa]-ke-te-re 140
 7 pi-ri-ja-o ta-ra-mu-we 6
 8 qe-re-ti-ri-jo 2 me-ta-se-we 10
 9 e-so-wo-ke pu-to-ro 16
 10 *35-ki-no-o pu-to-ro 100
 11 ta-to-mo a-ro-wo e-pi-*65-ko 1
 12 e-ru-mi-ni-ja 2 ki-wo-qe 1

Η πινακίδα της Πύλου PY Vn 46 έχει επανειλημμένως απασχολήσει την έρευνα.² Για το περιεχόμενό της έχουν διατυπωθεί δύο διαφορετικές γνώμες. Σύμφωνα με την πρώτη, η πινακίδα καταγράφει οικοδομικά υλικά. Τη γνώμη αυτή έχουν υποστηρίξει οι Ventris-Chadwick,^{2a} η Baumbach,³ ο Ruijgh,⁴ ο Palmer⁵ και ο Duhoux.⁶ Σύμφωνα με τη δεύτερη, η πινακίδα καταγράφει υλικά σχετικά με την κατασκευή πλοίου. Τη γνώμη αυτή πρότεινε ο καθηγητής H. Van Effenterre⁷ και τελευταία υπεστήριξε ο Louis Pergillou.⁸

Με τη λεπτομερειακή, λέξη προς λέξη πραγμάτευση ολόκληρου του κειμένου, στην οποία και περνάμε, ελπίζουμε ότι θα διαφανεί ποια από τις δύο αυτές γνώμες είναι η σωστή.

1ος στίχος

Ξεκινάμε από την πρώτη λέξη του κειμένου, που όμως, ατυχώς, έχει διασωθεί ελλιπώς·

ri-ra₃-[

Η λέξη βρίσκεται στην αρχή του πρώτου στίχου, του οποίου η συνέχεια είναι κατεστραμμένη. Στους στίχους 2, 3 και 4 που ακολουθούν καταγράφονται, όπως θα δούμε, τα κύρια —και ογκώδη— τμήματα του σκελετού μιας κατασκευής που ονομάζεται *καπνία*. Σύμφωνα με τη συνήθη δομή των πυλιακών πινακίδων, τα δευτερεύοντα στοιχεία της κατασκευής αυτής θα πρέπει να ακολουθούν, και όχι να προηγούνται, συνεπώς το πιθανότερο είναι ότι στο προοίμιο (που συμπίπτει με το κατεστραμμένο μέρος) αναφέρεται ο υπεύθυνος για τα υλικά ή ο τόπος, όπου τα είχαν αποθηκεύσει: ένα πρόσωπο δηλ. ή ένας χώρος. Μια φράση π.χ. του τύπου «*Φίλαιος τέκτων έχει*» θα ήταν πολύ πιθανή.

Και πράγματι η ανάγνωση τού ri-ra₃-[ως *Φίλαι|* και η συμπλήρωση του *Φίλαι|* ως *Φίλαιος* είναι λογική, διότι το κύριο όνομα *Φίλαιος* μαρτυρείται ήδη σε δύο πινακίδες της Πύλου, στην Ae 264, όπου κάποιος αλγοβοσικός (a₃-ki-ra-ta: *αίγιπάστας*⁹) φέρει το όνομα ri-ra-jo: *Φίλαιος*¹⁰ και στην Up 249.1, όπου κάποιος μυροποίος (a-re-ra-zo[-o: *άλειφοξός*¹¹) φέρει το ίδιο όνομα. Η ανάγνωση δε του ra₃ ως *λαι* δεν δημιουργεί κανένα πρόβλημα, διότι η λ. *Έλαιον* (<*ΈλαιFον*) γράφεται από τους Μυκηναίους γραφείς άλλοτε ως e-ra-wo¹² (KN C 1039a, F 726 PY Fr 1223.1) και άλλοτε ως e-ra₃-wo¹³ (PY Fr 1184.1-1217.1-1218.1-1225.1-1240.1-1242). Κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο, η λ. *Φίλαιος* θα μπορούσε να γραφεί και ως ri-ra-jo, αλλά και ως ri-ra₃-jo. Ακόμη, το υπόλοιπο τμήμα του στίχου, με βάση τα συμφραζόμενα του υπό εξέταση κειμένου, θα μπορούσε να συμπληρωθεί:

te-ko-to e-ke: *τέκτων*¹⁴ *έχει*¹⁵

και, επομένως, ολόκληρος ο α' στίχος να συμπληρωθεί και να ερμηνευθεί ως εξής:

ri-ra[-jo te-ko-to e-ke]: *Φίλαιος τέκτων έχει* «Ο ξυλουργός Φίλαιος έχει».

Την υπόθεση αυτή, εκτός των άλλων, ενισχύει και το γεγονός ότι όμοια δομή έχει η αρχή πολλών άλλων μυκηναϊκών κειμένων, όπως:

PY Ea 812: e-u-me-de a-re-po-zo-o e-ke...: *Ευμήδης*¹⁶ *άλειφοξός*¹⁷ *έχει*¹⁸... «Ο μυροποίος Ευμήδης έχει...»

PY Ea 28: ti-ri-da-ro ra-rte e-ke...: *Τρίδαλος*¹⁹ *ραπτήρ*²⁰ *έχει*²¹... «Ο ράπτης Τρίδαλος έχει...»

PY Ea 136: wa-tu-o-ko a-ke-ro e-ke...: *Γαστύχος*²² *άγγελος*²³ *έχει*²⁴...: «Ο αγγελιοφόρος Αστύχος έχει...»

Ο πρώτος λοιπόν στίχος του κειμένου, που αποτελεί και την επικεφα-

λίδα, ενδεχομένως αναγράφει το όνομα εκείνου που σχετίζεται με τα καταγραφόμενα στη συνέχεια υλικά.

Τα υλικά αυτά αποτελούνται από τεμάχια —όπως συνάγεται από τους αριθμούς που τα συνοδεύουν— και καταγράφονται από τον 2ο ως τον 12ο στίχο του κειμένου, και ίσως και σε ολόκληρη την PY Vn 879.

2ος στίχος

Ο 2ος στίχος της πινακίδας καταγράφει 6 τεμάχια που χαρακτηρίζονται ως ka-ri-ni-ja a-ti-ja.

Από τις δύο αυτές λέξεις είναι λογικό να υποθέσει κανείς ότι η μία είναι ουσιαστικό και η άλλη επίθετο (ή και γενική ουσιαστικού), που προσδιορίζει το ουσιαστικό. Στο τιθέμενο ερώτημα, ποια από τις δύο αυτές λέξεις είναι το ουσιαστικό και ποια το επίθετο δίνουν την απάντηση τα συμφραζόμενα του κειμένου και ειδικά ο 4ος στίχος. Στον στίχο αυτό, η δεύτερη λέξη ta-ra-nu-we διαβάζεται με βεβαιότητα *θράννες*,²⁵ που είναι ονομ. πληθ. της λ. *θράνυς* (=θρήνυς στην Ιωνική-Αττική) «σκαμνί, τεμάχιο ξύλου, σανίδι».

Κατ' αντιστοιχίαν λοιπόν και ο 2ος στίχος θα διαβάζεται ka-ri-ni-ja *άντια*²⁶ 6, δηλ. το ουσιαστικό και εδώ είναι η λ. *άντια*. (για τη λ. βλ. παρακάτω).

Τα τεμάχια των ξύλων *άντια* χαρακτηρίζονται με τη λ. ka-ri-ni-ja, που σύμφωνα με τα παραπάνω μπορεί να είναι: α) επίθετο σε -ια, που προσδιορίζει το ουσ. *άντια* κατά γένος, αριθμό και πτώση ή β) γενική ενικού ουσιαστικού σε -ιας· στην πρώτη δε περίπτωση η φράση ka-ri-ni-ja a-ti-ja θα διαβαζόταν *κάπνια άντια* και στη δεύτερη *καπνίας άντια*.

Και εδώ επίσης την ορθή ανάγνωση υποδεικνύει ο 4ος στίχος του κειμένου.

Στη φράση δηλαδή ka-ri-ni-ja ta-ra-nu-we 12 το ka-ri-ni-ja δεν μπορεί να είναι επίθετο που προσδιορίζει το ουσιαστικό ta-ra-nu-we: *θράνυες* (=θρήνυες), γιατί το *θράνυς* (=θρήνυς), εφόσον είναι γένους αρσενικού, θα έπρεπε να προσδιορίζεται από ένα επίθετο επίσης γένους αρσενικού· δηλ. θα έπρεπε να λήγει σε -ιοι: -ιοι. Το ka-ri-ni-ja όμως, εάν ήταν επίθετο, θα ήταν γένους είτε θηλυκού -ιαι, (κάπνια) είτε ουδέτερου -ια, (κάπνια) και πάντως σίγουρα όχι αρσενικού. Επομένως, με βεβαιότητα η λ. ka-ri-ni-ja είναι σε γενική και διαβάζεται *καπνίας* και ολόκληρος ο 2ος στίχος ka-ri-ni-ja a-ti-ja 6: *καπνίας*²⁷ *άντια* 6 «6 άντια που ανήκουν στην καπνία».

Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, σύμφωνα με όσα ο καθ. Bennett

είχε την καλωσύνη να μας γράψει, ο ακριβής αριθμός των a-ti-ja, στην εν λόγω πινακίδα κυμαίνεται από 6 έως 9 («may be only 6, or more than 6, but not more than 9»). Η πληροφορία αυτή, όπως θα δούμε στην συνέχεια, αποδεικνύεται εξαιρετικά χρήσιμη, διότι για την κατασκευή της ka-ri-ni-ja (όπως εμείς τουλάχιστον την αντιλαμβανόμαστε βλ. σχ. 1), ο κατασκευαστικά επιθυμητός αριθμός των a-ti-ja πρέπει να είναι διαιρετός δια του 4 (αριθμός των e-gu-mi-ni-ja) και τέτοιος —ανάμεσα στο 6 και στο 9— είναι το 8.

Στον εννοιολογικό προσδιορισμό της λ. ka-ri-ni-ja: *καρνία*, για την κατασκευή της οποίας χρησιμοποιούνται *άντια* αλλά και διάφορα άλλα ξύλινα τεμάχια, όπως υποδεικνύουν οι στίχοι 3 και 4 που ακολουθούν, βοηθούν η ετυμολογία της λέξης και τα συμφραζόμενα ολόκληρου του κειμένου. Ως προς την ετυμολογία η λ. *καρνία* αναμφισβήτητα συνάπτεται με τη λ. *καρνός*.²⁸

Μορφολογικά ο τύπος *καρνία* (ή) προέκυψε με ουσιαστικοποίηση από το επίθετο *κάρνιος*, *-ία*, *-ιον*, που σημαίνει «αυτός που ανήκει στον κάρνο», και αρχικά προσδιόριζε κάποιο θηλυκό ουσιαστικό, που στη συνέχεια παραλείφθηκε. Ποιο ήταν το ουσιαστικό αυτό δεν γνωρίζουμε, αλλά υποθέτουμε ότι ήταν η λ. *έστια* ή *χώρα*, *γῆ* ή *δοκά* (πβ. «καρνοδόχη») ή κάτι παρόμοιο.

Ανάλογη ουσιαστικοποίηση έχουμε και στη λ. i-qi-ja: *ίππια*,²⁹ η οποία απαντά στις πινακίδες της Κνωσού που καταγράφουν άρματα (σειρά Sd και Sf) και σημαίνει «άμαξα που σύρεται από ίππους». Το i-qi-ja: *ίππια* προέκυψε βέβαια από το i-qi-ja wo-ka: *ίππια Φοχά*³⁰ με παράλειψη του προσδιοριζόμενου ουσιαστικού *Φοχά* (ή) «όχημα». Η λ. wo-ka: *Φοχά* —παράγωγο του ρ. *φέχω* «όχοῦμαι»— απαντά στις πινακίδες της Πύλου που καταγράφουν τροχούς αρμάτων και τον κάτοχο της άμαξας στον οποίο αυτοί ανήκουν (σειρά Sa).

Η λέξη λοιπόν ka-ri-ni-ja *καρνία* ισοδυναμεί με ένα ουσιαστικό παράγωγο από τη λ. *καρνός*, από δε τη λ. *καρνός* παράγεται επίσης και η λ. *κάρνη* που μαρτυρείται στην αλφαβητική Ελληνική και σημαίνει «καρνοδόχη». Επομένως, είναι λογικό να υποθέσει κανείς ότι το μυκηναϊκό ka-ri-ni-ja: *καρνία* είναι ένα σημασιολογικό ισοδύναμο του *κάρνη*. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι με τον μυκηναϊκό όρο ka-ri-ni-ja: *καρνία* δηλώνεται ένα είδος κατασκευής για την οποία χρησιμοποιούνται, όπως ήδη είδαμε, a-ti-ja: *άντια*, αλλά, όπως θα δούμε στη συνέχεια, και άλλα στοιχεία, ήτοι ta-ra-nu-we: *θράνυρες* και e-gu-mi-ni-ja: *έλύμναι*.³¹ Επομένως, πρόκειται για μία αρκετά σύνθετη και, συνεπώς, όχι ασήμαντη κατασκευή· πάντως, το σίγουρο είναι ότι τα παραπάνω στοιχεία σε

συνδυασμό με τα ευρύτερα συμφραζόμενα της υπό εξέταση πινακίδας μας οδηγούν στο ασφαλές συμπέρασμα ότι με τον μυκηναϊκό όρο ka-ri-pi-ja: *καρνία* δηλώνεται ένα αρχιτεκτονικό μέλος σχετικό με την εστία ενός χώρου,³² και όχι μέρος σκάφους. (Πώς αυτή ήταν κατασκευασμένη θα δούμε στην συνέχεια).

Τα συμφραζόμενα δε αυτά —για να περιορισθούμε μονάχα στα ασφαλούς ερμηνείας— είναι τα ακόλουθα:

(στ. 6) e-to-ki-ja 23: *έντοιχια* 23 «23 εντοιχια».

(στ. 7) pi-ti-ja-o ta-ra-nu-we 6: *φλιάων*³³ *θράνυφες*³⁴ 6 «6 τεμάχια ξύλου για τις φλιές».

(στ. 11) ta-to-mo³⁵... 1: *σταθμός*... 1 «1 σταθμός...»

(στ. 12) e-ru-mi-pi-ja 2 ki-wo-qe 1: *έλύμναι*³⁶ 2 *κίφων*³⁷ *τε* 1 «δύο δοκάρια στέγης μαζί με έναν κίονα».

Ίσως παρατηρηθεί ότι δεν χρειαζόταν τόσο λεπτομερειακή έρευνα για την ανάγνωση και ερμηνεία του όρου ka-ri-pi-ja. Όμως, σχετικά πρόσφατα ο Γάλλος ερευνητής Jean-Louis Perpillou επανήλθε στην παλαιότερη γνώμη του καθηγητή Van Effenterre, σύμφωνα με την οποία η υπό εξέταση πινακίδα καταγράφει, όχι υλικά οικοδομής, αλλά υλικά ναυπήγησης πλοίου. Επομένως, η άποψη δεν θεωρείται εγκαταλειφθείσα και υποχρεούμεθα να ερευνησουμε διεξοδικά αν η ανάγνωση και ερμηνεία που προτείνουν οι παραπάνω ερευνητές για τον μυκηναϊκό όρο ka-ri-pi-ja ως *σκαφνία³⁸ είναι δυνατή.

Για τους στίχους λοιπόν 2-4 προτείνουν την ανάγνωση:

2) *σκαφνίας* *άντια* 6

3) *σκαφνίας* *έλύμναι* 4

4) *σκαφνίας* *θράννες* 12

Διαβάζουν δηλαδή τη λ. ka-ri-pi-ja ως *σκαφνία και την αμάρτυρη αυτή λέξη παράγουν από ένα ουδέτερο *σκάφνον, αμάρτυρο και αυτό. Σύμφωνα με τη γνώμη του Perpillou, το αμάρτυρο *σκάφνον θα ήταν τύπος παράλληλος του σκάφος (πβ. τέκνον/τέκος).

Το υποτιθέμενο τώρα παράγωγο *σκαφνία (ή) —για το οποίο όμως δεν προσκομίζεται παράλληλο— θα μπορούσε, πάντα κατά τον Perpillou, να σημαίνει «πλοιάριο» (une embarcation). Η παραπάνω όμως υπόθεση είναι απίθανη για πολλούς λόγους, από τους οποίους σημαντικότεροι είναι δύο:

α) Ο σχηματισμός του υποθετικού *σκάφνον δίπλα στο σκάφος είναι δυνατός, όπως δείχνει το τέκνον/τέκος, το υποτιθέμενο όμως *σκαφνία, παράγωγο του *σκάφνον, μένει ανερμήνευτο.

Και

β) πάντως, αυτό που καθιστά αδύνατη οποιαδήποτε συσχέτιση του όρου ka-ri-pi-ja με τη λ. *σκάφος* (=πλοίο) είναι τα ανωτέρω αναφερθέντα συμφραζόμενα της πινακίδας. Στο κείμενο αυτό απαντούν όροι που με βεβαιότητα έχουν σχέση αποκλειστικά με την οικοδομή (βλ. παραπάνω ri-pi-ja-o: *φλιάων* (*φλιῶν*), ki-wo: *κίων*, e-to-ki-ja: *ἐντοίχια* κλπ.), ενώ, αντίθετα, δεν υπάρχει ούτε ένας όρος που να έχει σχέση αποκλειστικά με τη ναυπήγηση πλοίου. Ο όρος *θρήνυς*, ta-ra-nu-we *θράνυες*³⁹ (ιων.-αττ. *θρήνυες*) χρησιμοποιείται βέβαια στην ορολογία της ναυπήγησης, αλλά δηλώνει συγχρόνως και κυρίως «το υποπόδιο», και η αρχική σημασία της λέξης είναι «τεμάχιο ξύλου για υποστήριγμα» (όπως διδάσκει η ετυμολογία της⁴⁰).

Βέβαια, θα παρατηρήσει κανείς, ορισμένοι τεχνικοί όροι είναι κοινοί και στην κατασκευή μιας οικοδομής και στην ναυπήγηση ενός πλοίου, (πβ. to-ko-do-mo: *τοιχοδόμος*⁴¹ και na-u-do-mo: *ναυδόμος*,⁴² δύο λέξεις που έχουν σαν δεύτερο συνθετικό παράγωγο του ρ. *δέμω* «κατασκευάζω»), αλλά αυτοί οι όροι χαρακτηρίζονται ως γενικότερα κατασκευαστικοί ανεξαρτήτως αντικειμένου ή υλικού. Υποστηρίζομε λοιπόν ότι ka-ri-pi-ja σημαίνει *καπνία* και δηλώνει μία κατασκευή που σχετίζεται με την εστία.

Με βάση τώρα το υπό εξέταση κείμενο, για την κατασκευή εκείνου του αρχιτεκτονικού μέλους που ονομάζεται *καπνία*, πρόκειται να χρησιμοποιηθούν a-ti-ja 6 [

Ότι η λ. a-ti-ja βρίσκεται σε πληθ. αριθμό είναι φανερό· συνάγεται από τον αριθμό 6 που την συνοδεύει στο κείμενο. Όμως, θα πρέπει να υπομνησθεί ότι εμείς προτείνουμε a-ti-ja 8, και όχι a-ti-ja 6 (βλ. σελ. και σχ. 1). Με βάση τώρα τη λ. *άντιον*, που απαντά στον Αριστοφάνη,⁴³ στον Πολυδεύκη⁴⁴ κ.α.⁴⁵ και σημαίνει «μέρος του υφαντικού ιστού», η ανάγνωση του a-ti-ja ως *άντια* είναι απόλυτα ικανοποιητική.⁴⁶ Τα συμφραζόμενα δε του μυκηναϊκού κειμένου υπαγορεύουν να αποδοθεί στον τεχνικό οικοδομικό όρο a-ti-ja = *άντια*⁴⁷ ένα παρεμφερές και προσαρμοσμένο στην οικοδομία περιεχόμενο.

Στην υπόθεση αυτή κατέληξε κατ' αρχήν ο Chadwick⁴⁸ και εστήριξε ακολούθως ο Προμπονάς⁴⁹ βασιζόμενος στη νεοελληνική παράδοση. Κατά τον τελευταίο, με τον τεχνικό όρο a-ti-ja: *άντια* δηλώνεται ό,τι και με τη λ. *άντια* (στη σημερινή ποντιακή διάλεκτο): «δοκοί ξύλινοι εμπληγμένοι επί των εκατέρωθεν τοίχων της γαφύρας επ' αλληλάς και εξέχουσαι η υπερκειμένη πλέον της υποκειμένης εις τρόπον, ώστε το άνοιγμα της γαφύρας να περιορισθή και έπειτα να συνδεθή δια σανίδων⁵⁰».

Το παράθεμα άντλησε από το ΙΑΑ s.v. *άντι*, όπου και παραπέμπει. Ο ίδιος⁵¹ μεταφράζει ορθά μεν τον στίχο της ΡΥ Vη 46 ως «6 δοκάρια καπνοδόχου», χωρίς όμως να προσδιορίζει επακριβώς τη φύση και τη θέση τους. Η λ. *άντι* επιζεί και σε πολλά άλλα επίσης μέρη και σημαίνει «όργανον του υφαντικού ιστού», «κυλινδρικός κανών, περί ον τυλίσεται το υφανόμενον», «το έλυμα του αρότρου» (Κεφαλλονιά), «ο κατακόρυφος άξων του μυλώνος, περί ον στρέφεται το απανωλίθι» (Μάνη) (βλ. ΙΑΑ s.v. *άντι*). Όπως γίνεται φανερό από όλα τα παραπάνω, η έννοια του *άντιον* ως κατασκευαστικού στοιχείου είναι «η του σταθερού σημείου ή τμήματος πάνω στο οποίο στηρίζεται μια άλλη κατασκευή», δηλ. δηλώνει το «υποστήριγμα» ή «αντιστήριγμα».

Έτσι, σύμφωνα με τα όσα παραθέσαμε παραπάνω βρισκόμεθα εγγύτερα στο να καθορίσουμε ακριβέστερα τη σημασία του τεχνικού οικοδομικού όρου a-ti-ja: *άντια*, σε σχέση με την κατασκευή της *καπνίας*. Δεν θα προχωρήσουμε, όμως, σε καμία σχεδιαστική απόδοση ακόμη. Κρίνομε απαραίτητο, προηγουμένως, να διεξέλθουμε και τους υπόλοιπους κατασκευαστικούς όρους, που προσδιορίζονται από το επίθετο *καπνία*, επειδή αποτελούν ένα ενιαίο κατασκευαστικό σύνολο και, ως εκ τούτου, τα δηλούμενα αρχιτεκτονικά μέλη είναι αλληλένδετα τόσο νοηματικά όσο και κατασκευαστικά. Εν συνεχεία, θα προχωρήσουμε σε μία συνολική προσπάθεια ανασύνθεσης της όλης κατασκευής της ka-pi-ni-ja: *καπνίας* των μυκηναϊκών πινακίδων, σε συσχετισμό και με τα αρχαιολογικά δεδομένα.

3ος στίχος

Εκτός λοιπόν από τα 8 a-ti-ja *άντια*, για την κατασκευή της *καπνίας* χρησιμοποιήθηκαν ακόμη, με βάση τον 3ο στίχο του υπό εξέταση κειμένου, e-ru-mi-ni-ja 4 [.

Και εδώ είμαστε βέβαιοι ότι η λ. e-ru-mi-ni-ja βρίσκεται σε πληθυντικό, γιατί συνοδεύεται από τον αριθμό 4. Είμαστε επίσης βέβαιοι για την ανάγνωση και ερμηνεία της χάρη στον λεξικογράφο του 5ου μ.Χ. αι. Ησύχιου, στον οποίο οφείλουμε τη μοναδική μαρτυρία της λέξης στην αλφαβητική Ελληνική —τουλάχιστο με βάση τις ως τώρα γνώσεις μας. Σύμφωνα λοιπόν με τον Ησύχιου: *έλύνναι· δοκοί όροφναι*,⁵² δηλαδή η λ. *έλύνναι* σημαίνει «δοκάρια για την οροφή».

Συνεπώς, ο 3ος στίχος του κειμένου καταγράφει ka-pi-ni-ja e-ru-mi-ni-ja 4: *καπνίας έλύμναι*⁵³ 4 «4 δοκάρια οροφής για την κατασκευή της καπνίας».

Και πάλι όμως ο ακριβέστερος καθορισμός του μυκηναϊκού τεχνικού όρου ka-ri-ni-ja e-ru-mi-ni-ja: *καπνίας ἐλύμναι* θα γίνει μετά την συνεξέταση και του τρίτου κατασκευαστικού μέλους της *καπνίας*, που είναι οι ka-ri-ni-ja ta-ra-nu-we.12: *καπνίας θράνυFes* 12.

4ος στίχος

Όπως βλέπουμε, το τρίτο κατά σειρά υλικό που χρησιμοποιείται για την κατασκευή της *καπνίας* και καταγράφεται στον 4ο στίχο του κειμένου είναι

ta-ra-nu-we 12 [

Ότι η λ. ta-ra-nu-we βρίσκεται σε πληθ. αριθμό συνάγεται με βεβαιότητα από τον αριθμό 12, αλλά και από τη μορφολογία του ονόματος.

Το ta-ra-nu-we διαβάζεται ομόφωνα *θράνυFes*⁵⁴ και είναι ονομ. πληθ. της λ. *θράνυς*, που απαντά στον Όμηρο ως *θρηῆνυς* (ιωνικός τύπος).

Η ίδια λέξη απαντά και σε άλλα μυκηναϊκά κείμενα, στις πινακίδες της Πύλου Τα, όπου καταγράφονται πολυτελούς κατασκευής έπιπλα, δηλ. «τράπεζες» (to-pe-za: *τόρπεζα*⁵⁵=τράπεζα), «θρόνοι» (topo: *θρόνος*⁵⁶ θρόνος), «υποπόδια» (ta-ra-nu: *θράνυς*⁵⁷=*θρηῆνυς*). Στις πινακίδες αυτές η λ. ta-ra-nu σημαίνει «υποπόδιο», «σκαμνί».

Προτού περάσουμε στην εξέταση της σημασίας του *θράνυς* στα μυκηναϊκά, κρίνεται σκόπιμο να γίνει σύντομος λόγος για τη σημασία της λέξης στην αλφαβητική Ελληνική, και κυρίως στον Όμηρο. Πιστεύουμε ότι είναι νόμιμο να γίνει χρήση των Ομηρικών δεδομένων στην παρούσα μελέτη, γιατί πλέον σήμερα γίνεται κοινώς παραδεκτό ότι στα Ομηρικά έπη, που συνετέθησαν τον 8ο π.Χ. αι., έχουν συσσωρευθεί, όχι μόνο γλωσσικά, αλλά και πολιτιστικά ή άλλα στοιχεία, που φθάνουν πίσω μέχρι την πρόωμη Μυκηναϊκή περίοδο.⁵⁸ Τούτο είναι αποτέλεσμα του τρόπου δημιουργίας του έπους μέσω των λογοτύπων.⁵⁹ Ο Όμηρος δηλαδή άντλησε άφθονα γλωσσικά και θεματικά στοιχεία από τα σύγχρονά του λαϊκά επικά τραγούδια, πολλά από τα οποία όμως συνετέθησαν σε παλαιότετους χρόνους και έφθασαν μέχρι τον Όμηρο μέσω της προφορικής παράδοσης.⁶⁰ Είναι, επομένως, νόμιμο να συσχετίσει κανείς στοιχεία που απαντούν στα Ομηρικά έπη με στοιχεία που απαντούν στα κείμενα Γραμμικής Β.

Η λ. *θρηῆνυς* λοιπόν (ιωνικός τύπος του *θράνυς*) απαντά 10 φορές στα Ομηρικά έπη (Ξ 240, Σ 390, α 131, δ 136, κ 315, 367, ρ 409, 462, 504, τ 57) και σημαίνει «υποπόδιο», «σκαμνί», πάνω στο οποίο ακουμπά τα πόδια του αυτός που κάθεται στον θρόνο (Μια και μόνο φορά, στο Ο 729 ση-

μαίνει το σανίδι πάνω στο οποίο κάθονται οι κωπηλάτες). Συγγενείς ετυμολογικά είναι οι λέξεις:

θρα̃νιξ, -κος (βιωτ.) (ιων. θρη̃νιξ) «έδρα, κάθισμα»

θρα̃νος, (ό) «έδρα, κάθισμα, θρόνος, υποπόδιο, σανίδι πάνω σε δίφρο»

θρανίον, (τό) (υποκορ., του θρα̃νος)

θρόνος, (ό)

θόρναξ (κυπρ. λακων.) «υποπόδιο»

Βάση σε όλες τις παραπάνω λέξεις υπόκειται η ρίζα *dher-, που σημαίνει «κρατώ, φέρω, βαστάζω, υποστηρίζω».⁶¹

Στα μυκηναϊκά επίσης κείμενα, και ειδικότερα στις πινακίδες της σειράς PY Ta που καταγράφουν έπιπλα, η λέξη θρα̃νις με βεβαιότητα σημαίνει «υποπόδιο θρόνου», «σκαμνί». Ασφαλώς, στην υπό εξέταση πυλιακή πινακίδα Vn 46 η λ. ta-ra-nu-we δεν είναι ταυτόσημη, έχει όμως απόλυτα συγγενές περιεχόμενο και κάνει ακριβώς την ίδια δουλειά. (Με τη μόνη διαφορά ότι επάνω της δεν πατούν ανθρώπινα πόδια, αλλά ολόκληρη η κατασκευή της *καπνίας*). Έτσι, σύμφωνα με όσα εκτίθενται παραπάνω και με βάση τα συμφραζόμενα, η λέξη πιθανότατα σημαίνει «τεμάχιο ξύλου που χρησιμοποιείται σαν βάση, που υποβαστάζει». Η σημασία αυτή δεν έρχεται σε σύγκρουση ούτε με τις σημασίες που έχει η λέξη στην αλφαιβητική Ελληνική ούτε με την ετυμολογία της· κυρίως όμως το περιεχόμενο της αποδίδει όρο νοηματικά αναλόγου χρήσεως και στις άλλες μυκηναϊκές πινακίδες.

Σημειώνω ότι στην ονοματολογία του κλασσικού δωρικού ναού το μέλος θρα̃νος ή υποδόκιο⁶² υποστηρίζει τα στοιχεία της οροφής, δηλ. τις φατνωματικές πλάκες ή τις δοκούς τους· (διευκρινίζω, βέβαια, ότι στα κλασσικά χρόνια αναφερόμαστε σε τελειωμένη πλέον μορφολογία με συγκεκομμένα μέλη και σχέσεις μελών μεταξύ τους (πβ. «δοκοί όρόφιναι»). Επίσης, στο λεξικό Ορλάνδου-Τραυλού⁶³ ορίζεται, μεταξύ άλλων, και ως «η από του τοίχου (ή και των κιώνων βέβαια) εις οροφήν διήκουσα στρώσις».

Συνεξετάζοντας εν τέλει τους υπ' αριθμ. 2, 3, 4, 5 στίχους της πινακίδας PY Vn 46, που κατά την γνώμη μας αποτελούν ενιαίο σύνολο, καταλήγουμε ότι με τους όρους «άντια» «έλύμναι» και «θράννες» δηλώνονται τα επί μέρους ξύλινα στοιχεία, τα απαραίτητα για την κατασκευή του αρχιτεκτονικού εκείνου μέρους του μεγάρου που ονομαζόταν ka-ri-pi-ja: *καπνία*. Υποστηρίζουμε ακόμη ότι η ka-ri-pi-ja: *καπνία* επέστεφε το μέγαρο, διότι, όπως συνάγεται από την φύση των καταγεγραμμένων μελών, τους αριθμούς που συνοδεύουν τα τεμάχια και την αναλογία των τε-

μαχιών μεταξύ τους, η εν λόγω κατασκευή πρέπει να ήταν συμμετρική-συμμετρική όμως κατασκευή της επίστεψης της εστίας διέθεταν συγκεκριμένους χώρους, όπως ο δόμος του κυρίως μεγάρου της Πύλου (του οποίου δεσπόζον στοιχείο ήταν μία κεντρική κυκλική εστία) και ο προθάλαμος —Blegen PN I, archives room⁸ (του οποίου βρέθηκαν οι πινακίδες).

Έτσι, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι στην Μυκηναϊκή εποχή με τον όρο *ka-ri-ni-ja*: *καρνία* δηλώνονταν το τμήμα της οροφής το υπερκείμενο της εστίας του δόμου, «η επίστεψη της κεντρικής κυκλικής εστίας του μεγάρου⁶⁴».

Έτσι φθάσαμε πλέον στο σημείο να κάνουμε προσπάθεια ανασύνθεσης (σχ. 1) μιας κατασκευής, επάνω στην στέγη του δόμου,⁶⁶ η οποία: α) Πρέπει να είναι συμμετρική, γιατί αυτό, όπως είπαμε, υποδηλώνουν τα νούμερα που συνοδεύουν τις καταγραφές, σε συνδυασμό με το νοηματικό περιεχόμενο των λέξεων β) «Επικεντρώνεται» πάνω από μία υπαρκτή κυκλική εστία,⁶⁷ άρα μάλλον είναι τετράγωνη γ) Επειδή είναι τετράγωνη για λόγους συμμετρίας, διαθέτει 8 αντί, τα οποία γεφυρώνουν το τετράγωνο άνοιγμα (και αυτά τα άντια φέρουν την καπνοδόχο, η οποία έχει βρεθεί)⁶⁸ δ) Αυτά τα άντια φέρονται από 4 δοκούς οροφιαίες, οι οποίες ε) πατούν πάνω σε 12 θράνιες (σημεία όπου πατά η όλη κατασκευή). Πιστεύουμε ότι μία κατασκευή, όπως αυτή του σχ. 1 ή αυτή του σχ. 2, βρίσκεται πολύ κοντά σε ότι πραγματικά συνέβαινε στην οροφή του Μυκηναϊκού μεγάρου.

Στο σημείο αυτό κρίνουμε σκόπιμο να αναφερθούμε στη χρήση του όρου «Μέγαρο». Θεωρούμε τον όρο δόκιμο και δεν συμφωνούμε με την εγκατάλειψή του,⁶⁵ προτείνουμε όμως τον αυστηρό προσδιορισμό του ως όρου αποκλειστικά δηλωτικού του κεντρικού τριμερούς τμήματος του ανακτόρου, «του αποτελούμενου από αίθουσα, πρόδρομο και δόμο».

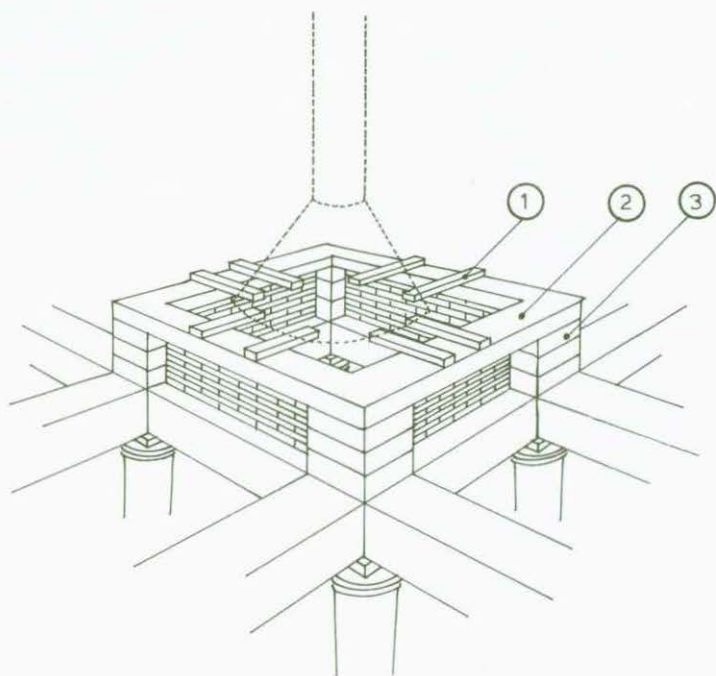
Η τριμερής αυτή διαίρεση του «Μεγάρου» αποτελεί κοινό τόπο στα αποκαλυφθέντα Μυκηναϊκά ανάκτορα, η δε εστία τοποθετείται στο κέντρο βάρους του ανακτορικού συγκροτήματος. Η επίστεψη επομένως της εστίας (η *ka-ri-ni-ja* των πινακίδων) θα έπρεπε να είναι αντάξια της θέσης της και της σημασίας της και σημείο αναφοράς της κεντρικής εξουσίας. (Κάτι σαν τον τρούλλο της μγν. βυζαντινής εκκλησίας). Παρόλες δε τις κατά τα λοιπά επιφυλάξεις που θα μπορούσαν να διατυπωθούν για τις μέχρι τώρα αναπαράστασεις αυτής της επίστεψης, θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι όλες της αποδίδουν^{69a} αυτήν την ιδιαίτερη θέση και βαρύτητα που είχε στον όλο κορμό του συγκροτήματος.

Ως τώρα έχουμε ερευνήσει τον τρόπο κατασκευής, τη μορφή και τη θέση της καρνίας.

CX. 1

ka-pi-ni-ja

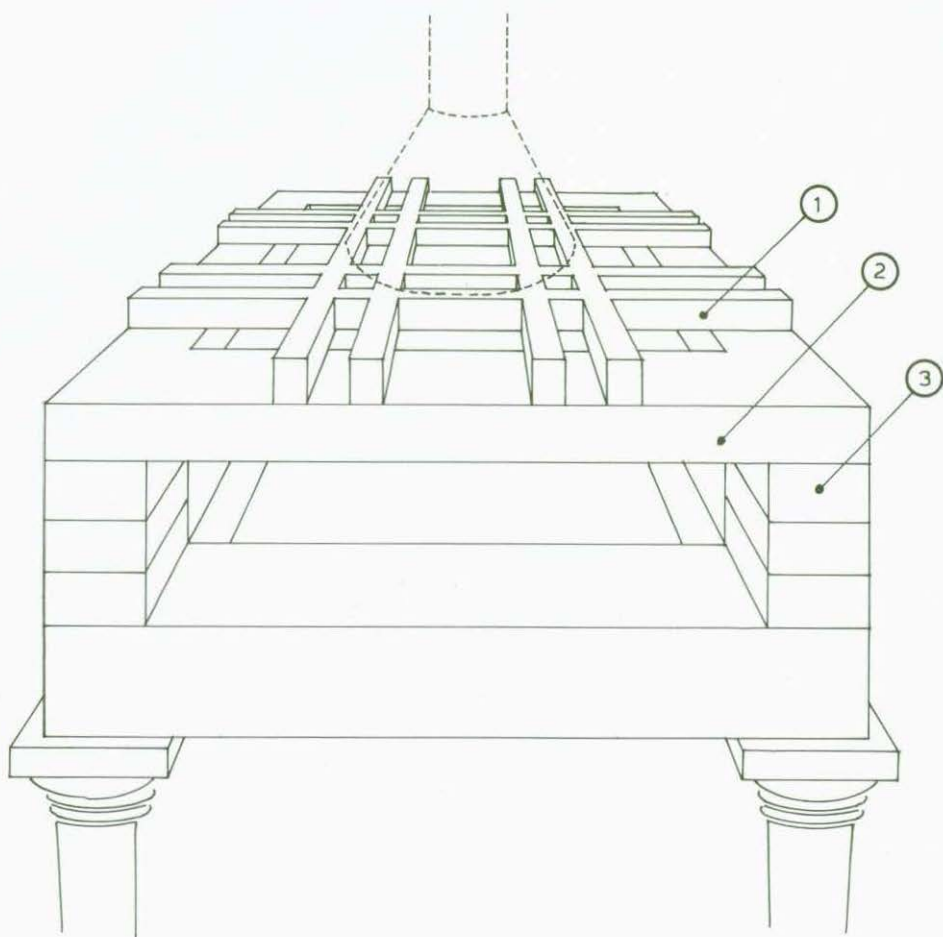
- ① a-ti-ja 8 (2x4)
- ② e-ru-mi-ni-ja 4
- ③ ta-ra-nu-we 12 (3x4)

ka-pi-ni-ja

CX. 1a

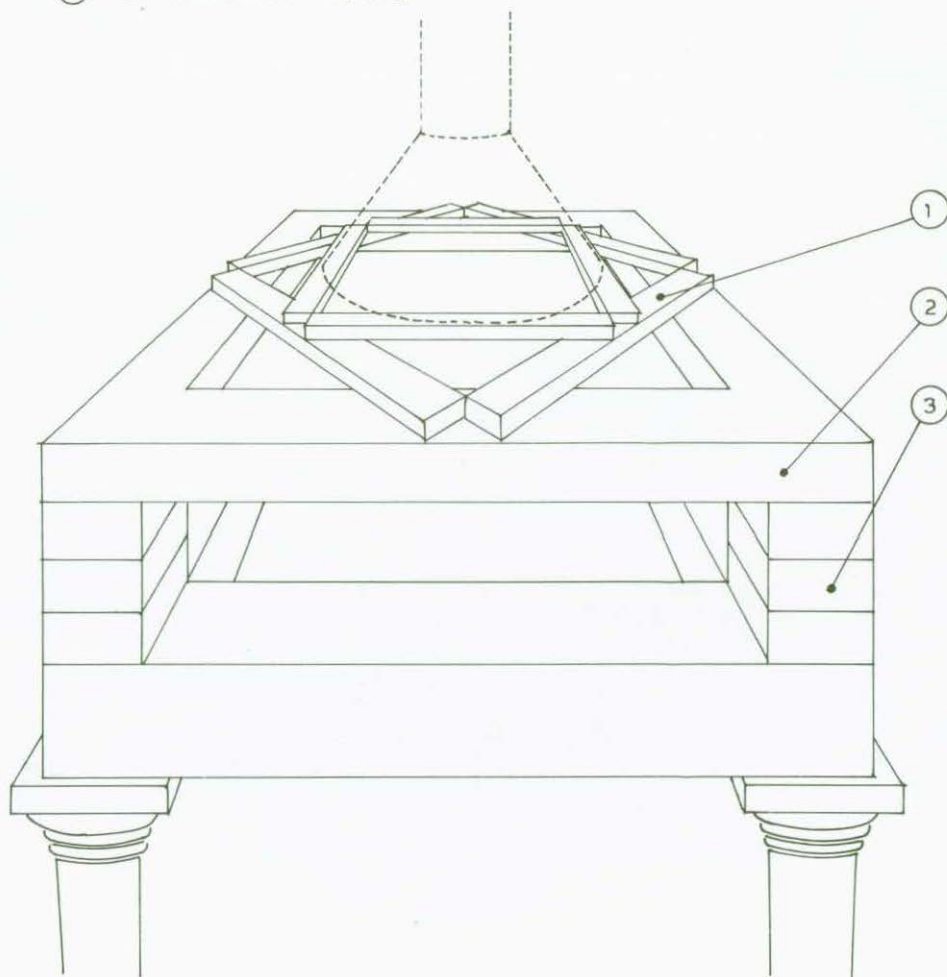
- ① a-ti-ja 8 (2x4)
- ② e-ru-mi-ni-ja 4
- ③ ta-ra-nu-we 12 (3x4)

CX. 1β

Ka-pi-ni-ja

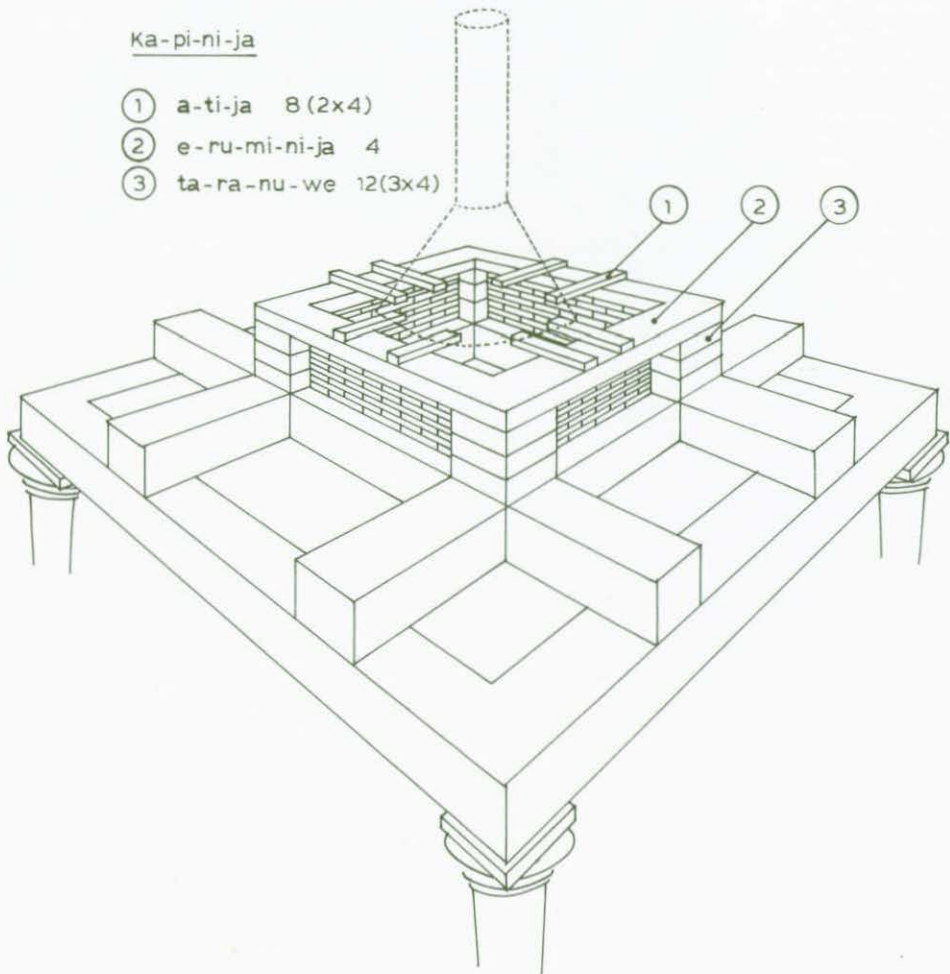
- ① a-ti-ja 8(2x4)
- ② e-ru-mi-ni-ja 4
- ③ ta-ra-nu-we 12(3x4)

CX. 2

Ka-pi-ni-ja

- ① a-ti-ja 8(2x4)
- ② e-ru-mi-ni-ja 4
- ③ ta-ra-nu-we 12(3x4)

Τώρα θα γίνει μια προσπάθεια προσδιορισμού και άλλων στοιχείων, για τα οποία δεν έχει ακόμη δοθεί οριστικά αποδεκτή απάντηση. (Σημειώνουμε ότι οι επιστημόνες μας αναφέρονται στο κυρίως μέγαρο της Πύλου, αφορούν όμως γενικότερα στα μέγαρα των μυκηναϊκών ανακτόρων).

1) Κατ' αρχήν, το μέγεθος της *καπνίας* δεν μπορεί να προσδιορισθεί από την πινακίδα, διότι δεν δίδεται το μέγεθος των χρησιμοποιούμενων τεμαχίων. Ως εκ τούτου, ο θεωρητικός πλέον προσδιορισμός των διαστάσεων της θα γίνει: α) από την διαστήλωση των κιόνων, β) από την θέση της, λειτουργική και κατασκευαστική, στο οικοδόμημα και γ) από την διάμετρο της καπνοδόχου.⁶⁹ Το τελευταίο μέγεθος είναι απόλυτο, τα δύο όμως πρώτα είναι αντιθετικά μεταξύ τους, και τούτο διότι η διαστήλωση (5,00 μ.) είναι τεράστια, άρα θα έπρεπε να περιορίζεται κάπως το εύρος της για να καλυφθεί, η θέση της όμως είναι απολύτως κεντρική και, ως εκ τούτου, θα περίμενε κανείς να είναι ένα ιδιαίτερος τονισμένο αρχιτεκτονικό σημείο και ίσως και φορτισμένο και με θρησκευτική σημασία (πβ. Όμηρος).⁷⁰ Επιπροσθέτως, εκτός των άλλων στοιχείων τα οποία υπογραμμίζουν την βαρύτητα της «*καπνίας*», ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι η συγκεκριμένη θέση της ορίζεται από το σημείο σύμπτωσης των δύο βασικών αξόνων του ανακτορικού συγκροτήματος. Το σημείο αυτό (βλ. Blegen, PN I πιν. 417) ορίζεται ως το σημείο τομής:

- α) «του κατά μήκος άξονα» (του διερχομένου από τον άξονα του προπύλου, από το κέντρο της εσωτερικής περιστυλης αυλής, που περνά ανάμεσα από τους κίονες της αίθουσας, από τις θύρες του προδόμου και του δόμου, από την διάμεσο της διαστήλωσης των 4 κιόνων του δόμου) και
- β) «του κατακόρυφου άξονα» (του διερχομένου δια του κέντρου της εστίας, δια του κέντρου τομής των διαγωνίων του τετραγώνου των 4 πέριξ της εστίας κιόνων και δια του σημείου τομής των διαγωνίων του σημαντικότερου χώρου των ανακτόρων, του δόμου του κυρίως μεγάρου).

Επί πλέον, αυτή καθ' εαυτή η θέση του δόμου του κυρίως μεγάρου είναι ιδιαίτερα τονισμένη, διότι προσδιορίζεται (πβ. αρχιτεκτονική Βερσαλλιών) από μία απολύτως καθορισμένη με άξονες πορεία, και μάλιστα μετά από αλληπάλληλους προσδιοριστικούς χώρους (ουβερούρα), που ενισχύουν αυτήν την καθοριστική πορεία προς το fortissimo και ίσως το αίσθημα του δέους (pianissimo, βραχεία εισαγωγή, allegro, allegro maestoso). Και η αρχιτεκτονική διδάσκει ότι όλα αυτά θα έπρεπε η μορφολογία του κτηρίου να τα εκφράζει αναλόγως· λόγω δηλ. μορφολογικών απαιτήσεων θα έπρεπε μάλλον το

σημείο της *καπνίας* να ήταν ιδιαίτερος τονισμένο (ίσως ογκώδες ή εντόνως προεξέχον κλπ.), πράγμα που, όμως, θα δημιουργούσε κατασκευαστικά πλέον προβλήματα (σχέση μορφής-λειτουργίας).

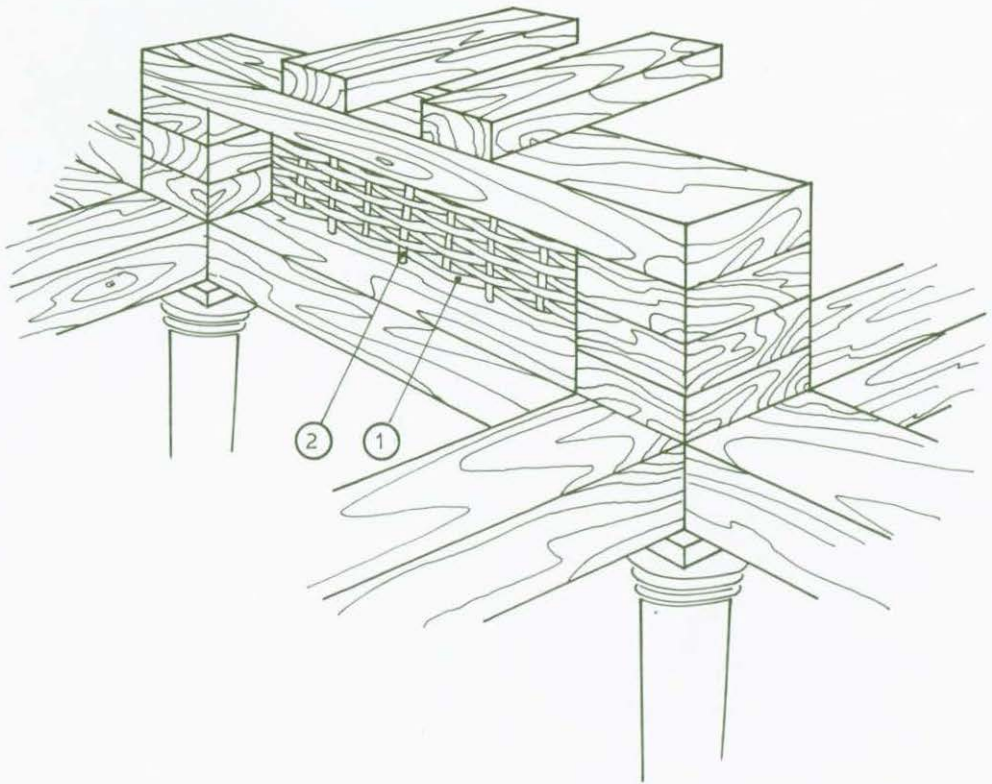
Στοιχεία για το τι είχαν εν τέλει επιλέξει οι Μυκηναίοι από πλευράς μεγέθους δεν έχουμε, η σχεδιαστική όμως πρόταση που προσκομίζουμε σαν μορφή συναληθεύει και ως προς αυτήν την απαίτηση. Θα μπορούσε εξ ίσου να καλύπτει μικρό ή μεγάλο άνοιγμα, διότι το μέγεθος της *καπνίας* —χωρίς να αλλάξει η βασική της φόρμα— θα μπορούσε να εξαρτάται από την θέση, ως προς αυτήν, των σημείων στήριξής της (θέση 4 κίωνων εστίας μεγάρου) (πβ. διαφορά μεγέθους σε σχ. 1 και σχ. 2).

2) Ένα άλλο λεπτό σημείο για την σχεδιαστική απόδοση της *καπνίας* αποτελεί ο τρόπος στέγασης του Μυκηναϊκού μεγάρου (και των ανακτόρων). Οι ως τώρα γνώμες διίστανται. Υπέρ της άποψης της στέγασης με επίπεδο δώμα τάσσονται οι Τσουντας, Perrot-Chipiez, Blegen, Κορρές, κλπ.⁷¹ καθώς και Κυριακίδης και Μέγας.⁷² Υπέρ της άποψης της στέγασης με κεραμίδια (κεκλιμένη στέγη) τάσσονται οι Elford, Dinsmoor, Ιακωβίδης⁷³ κλπ., ενώ ο Wace αποφεύγει να λάβει θέση. Εμείς θεωρούμε πιθανότερη την ύπαρξη επικλινούς στέγης και, εκτός των όσων υποστηρίζουν οι ανωτέρω θιασώτες της άποψης αυτής, και τα οποία δεχόμεθα, επικαλούμεθα και τα εξής: Ως γνωστόν, βασικό στοιχείο στην οργανική ανάπτυξη του κτίσματος που έχει αμφικλινή στέγη είναι η κατεύθυνση του κορφιά.⁷⁴ (Διευκρινίζουμε ότι η παρατήρηση αφορά στην εξέλιξη της παλαιότητας και πρωταρχικής μορφής ενός είδους κτίσματος). Ανάπτυξη του κτίσματος κατ' αυτήν την κατεύθυνση του κορφιά της στέγης θεωρείται ότι συμβαίνει ένεκα διαφόρων λόγων, μεταξύ των οποίων κοινωνικοί (π.χ. πατριαρχική οικογένεια η οποία απαιτεί συστέγαση των οικογενειών των κατιόντων υπό την αυτήν στέγη⁷⁵), οικονομικοί,⁷⁶ για προστασία της εστίας⁷⁷ κλπ. Ένας τουλάχιστον λόγος εξ αυτών, ο τρίτος, συντρέχει σίγουρα στην περίπτωση του μεγάρου. Στο θεωρητικό μοντέλο-μέγαρο βλέπουμε να υπάρχει μία κεντρική εστία και μπροστά της προς την πλευρά του ανοίγματος (και μάλιστα κατά την κατεύθυνση του μεγάλου άξονα) δύο διαδοχικοί χώροι· ως εκ τούτου, θα ήταν δυνατή η ύπαρξη της κατ' αρχήν αμφικλινούς στέγης στο μέγαρο (ενν. της πρωταρχικής μορφής του). Κι ακόμη, δεδομένου ότι κεραμίδια έχουν βρεθεί σε πάρα πολλές προϊστορικές θέσεις⁷⁸ και δεδομένου ότι η μορφολογία υπαγορεύεται συνήθως από την πρακτική και προσαρμόζεται τάχιστα στις βολικές επινοήσεις, εφ' όσον υπήρχαν κεραμίδια, υπήρχαν σίγουρα και επικλινείς στέγες (βλ. σχ. 4).

CX. 3

ΟΡΙΑΙΟΝ

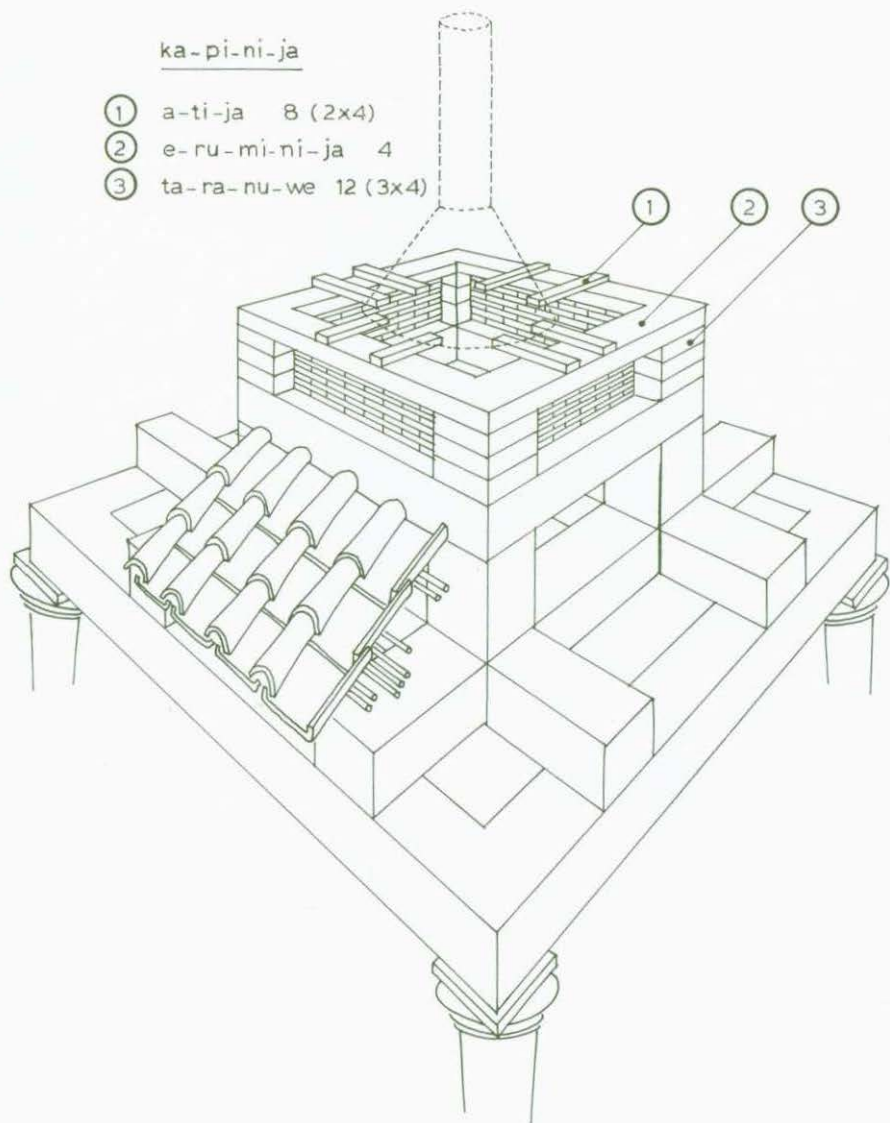
- ① *35-ki-no-o 81 (:4)
- ② o-pi-ra₃-te-re 40 (:4)

CX.4

ka-pi-ni-ja

- ① a-ti-ja 8 (2x4)
- ② e-ru-mi-ni-ja 4
- ③ ta-ra-nu-we 12 (3x4)

3) Τέλος θα θέλαμε να κάνουμε ένα ακόμη σχόλιο. Από πολλούς⁷⁹ θεωρείται νόμιμο να γίνονται αναφορές και αντιπαραβολή αρχιτεκτονικών μορφών του απωτέρου παρελθόντος με μορφές της λαϊκής Νεοελληνικής αρχιτεκτονικής παράδοσης, εμείς όμως θα σταθούμε απολύτως επιφυλακτικοί σ' αυτό. Θα αποφύγουμε τις απόλυτες συσχετίσεις, διότι θεωρούμε ιδιαίτερος σοβαρό το εμπόδιο του διαφορετικού κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού status, το ότι δεν ξέρομε τις ακριβείς κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούσαν τότε κλπ. Όμως, θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε μία μορφή που επιβιώνει μέχρι σήμερα και που έχει πολλές πιθανότητες να προέρχεται από την εποχή στην οποία αναφέρεται η μελέτη μας, αν όχι από ακόμη παλαιότερα. Την συνήθεια να κατασκευάζεται στα σπίτια της Αιτωλίας,⁸⁰ μία περιοχή εξαιρετικά συντηρητική, σε πολλούς τομείς,⁸¹ κεντρική κυκλική εστία (όπως αυτή του μυκ. μεγάρου). Αξιοσημείωτο, επίσης, είναι και το ότι ο καπνός απάγεται από τρύπα ακριβώς από πάνω, στην κορυφή της στέγης, η οποία μάλιστα είναι και επικλινής.

Αξιοπεριεργό ακόμη είναι, και οφείλομε να το αναφέρουμε, ένα άλλο χαρακτηριστικό στοιχείο αρκετά κοινό στην λαϊκή αρχιτεκτονική μας. Την συνήθεια σε πολλές Ελλαδικές περιοχές τα σπίτια να μην φωτίζονται με παράθυρα στους τοίχους, αλλά με φεγγίτες από την στέγη.⁸²

Η παντελής όμως έλλειψη παραθύρων στους τοίχους, σε συνδυασμό με τις κατασκευαστικές δυσκολίες που παρουσίαζε η τοποθέτηση των φεγγιτών στην στέγη, προφανώς είχε επιπτώσεις στη φωτιστική επάρκεια και τον εξαερισμό των εσωτερικών χώρων των κτηρίων. Κι ας μην ξεχνούμε ότι οι Ομηρικές εκφράσεις⁸³ μέγαρον σκιάεντα και μέγαρον αιθαλόεντα απηχούν τις συνθήκες φωτισμού και αερισμού του εσωτερικού του Ομηρικού Μεγάρου,⁸⁴ συνθήκες που κατά κύριον λόγον και πέρα από κάθε αμφιβολία εξαρτώνταν από την φύση και θέση των ανοιγμάτων⁸⁵ του χώρου.

Έτσι, μοιραία οδηγούμεθα στο να ερευνήσομε και έναν άλλο σκοτεινό Ομηρικό όρο, τη λ. *άνοπαια*. Η λέξη απαντά άπαξ, στο α 320 (Όταν οι θεοί αποφασίζουν να επιτρέψουν στον Οδυσσέα να επιστρέψει στην Ιθάκη, η Αθηνά επισκέπτεται τον Τηλέμαχο και τον συμβουλεύει μέσα στο Μέγαρον).

320 Ἡ μὲν ἄρ' ὧς εἰποῦσ' ἀπέβη γλαυκῶπις Ἀθήνη,
 ὄρνις δ' ὧς ἀνόπαια διέπτατο· τῷ δ' ἐνὶ θυμῷ
 θῆκε μένος καὶ θάρσος, ὑπέμνησέν τε ἔπατρὸς
 μᾶλλον ἔτ' ἢ τὸ πάροιθεν. Ὅ δὲ φρεσὶν ἦσι νοήσας
 θάμβησεν κατὰ θυμόν· οἴσατο γὰρ θεὸν εἶναι.

Για την απόδοση του χωρίου υπάρχουν διάφορες γνώμες.⁸⁶ Από την σχετική έρευνα βλέπομε ότι, όχι μόνο η λ. *ἀνοπαῖα*, αλλά και μεμονωμένα το δεύτερο συνθετικό της *ὄπαϊον*, *ὄπῃ*, οπουδήποτε απαντούν, δηλώνουν «οπῃ ἐπὶ τῆς στέγης πού σχετίζεται με τὴν καπνοδόχο».

Ὅπως μάλιστα γίνεται φανερό (Ορλάνδος, Υλικά δομῆς 1, 107, 108), τὴν ιδιότητα αὐτὴ τὴν συναντοῦμε νὰ χαρακτηρίζει εἰδικὰ τεμάχια κεραμίδων. Ὁ Ζευγώλης (Ὀμήρου Ὀδύσσεια) παραθέτει δια τὸ «*ὄρνις δ' ὡς ἀνόπαια διέπτато*» τὶς κατὰ καιροὺς διατυπωθεῖσες γνώμες. (Ἄλλοι γράφουν «*ἀνοπαῖα*» καὶ τὸ θεωροῦν σαν ἐπίρρημα πού γίνεται ἀπὸ τὸ ἄνω καὶ ὄψομαι, ὁπότε μεταφράζεται «επέταξε πρὸς τὰ ἄνω», ἐνῶ ἄλλοι τὸ σχετίζουν με τὸ *ὄπαϊον*, δηλ. τὸν φεγγίτη τὸν εὐρισκόμενο στὴν οροφή τοῦ μεγάρου, ὁπότε θὰ πρέπει νὰ μεταφρασθεῖ: «πέταξε σαν πουλί μέσα ἀπὸ τὸν φεγγίτη». Οἱ γνώμες ὁμως αὐτές, κατὰ τὸν Ζευγώλη, δὲν φαίνονται πιθανές, γι' αὐτὸ δέχεται «τὴν ἐρμηνεία πού προτείνει ὁ Αἰρίσταρχος καὶ παραδέχεται καὶ ὁ H. Duntzer σύμφωνα με τὴν ὁποία τὸ *ὄρνις ἀνόπαια* εἶναι εἶδος αετοῦ). Ἐμεῖς δεχόμεθα ὅτι πρόκειται γιὰ δύο λέξεις (*ἀνά+ὄπαῖα*), συμφωνοῦμε με αὐτοὺς πού τὴν σχετίζουν με τὰ *ὄπαῖα*,⁸⁷ δηλ. τοὺς φεγγίτες πού βρισκόνταν στὴν οροφή τοῦ μεγάρου καὶ μεταφράζουμε «πέταξε⁸⁸ σαν πουλί μέσα ἀπὸ τοὺς φεγγίτες». Σ' αὐτὴ δε τὴν περίπτωση ἕνας ἀπὸ τοὺς τέσσερις «φεγγίτες» (*ὄπαῖα*) πού σχηματίζονται στὸ «τύμπανο» τῆς καπνίας (σχ. 3) θὰ μπορούσε νὰ αποτελέσει τὸν δρόμο διαφυγῆς τῆς Ἀθηνᾶς, πού εἶχε πάρει τὴν μορφή πτηνοῦ.

5ος στίχος

Μετά τὴν γλωσσολογικὴ διερεύνηση τῶν τεσσάρων πρώτων στίχων τῆς πινακίδας καὶ τὴν ἐν τέλει σχεδιαστικὴ ἀπόδοση τῆς κατασκευῆς στὴν ὁποία πιστεῦομε ὅτι αναφέρονται, προχωροῦμε στὸν 5ο στίχο τῆς πινακίδας, ὅπου καταγράφονται: *35-ki-no-o 81 καὶ o-ri-pa-te-re 40 [.

Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ τεχνικοὶ ὅροι παρουσιάζουν ἰδιαίτερες ἐρμηνευτικὲς δυσκολίες. Ξεκινάμε με τὸν πρώτο, δηλ. τὸν ὄρο

*35-ki-no-o 81

πού εἶναι βέβαιο ὅτι δηλώνει μικρὸ ἢ λεπτὸ αντικείμενο σχετικὸ με τὴν οἰκοδομικὴ κατασκευή, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὸν μεγάλο ἀριθμὸ πού συνοδεύει τὴ λέξη, σε σύγκριση με τὰ λοιπὰ εἶδη πού καταγράφονται.

(Καταγράφονται *35-ki-no-o 81 στὸν 5ο στίχο καὶ *35-ki-no-o pu-to-ro 100: οἱ ὠν 100 στὸν 10ο στίχο).

Τὶ σημαίνει ὁμως ακριβέστερα ἡ λέξη καὶ ποια ἡ οργανικὴ θέση τοῦ ἀντίστοιχου αντικειμένου σε σχέση με τὰ λοιπὰ καταγραφόμενα υλικά,

τα οποία στην πλειονότητά τους είναι με βεβαιότητα ξύλινα,⁹⁹ δεν γνωρίζομε.

Ο όρος αυτός, του οποίου το *α'* συλλαβόγραμμα αποκρυπτογραφήθηκε με σχετική βεβαιότητα κατά το 1980-1981,⁹⁰ επανειλημμένως απασχόλησε τους ειδικούς. Αναφέρουμε τις κυριότερες γνώμες: 1) Οι Ventris-Chadwick⁹¹ με επιφύλαξη εταύτισαν τον *35-ki-no-o με τη λ. ai-ki-no-o που απαντά σε δύο πινακίδες τις Κνωσού (Se 879 και 891) σχετικές με περιγραφές αοράτων.⁹² 2) Ο Chadwick εκδίδει *35-ki-no-o και μεταφράζει «οικοδομικό υλικό». 3) Κατά της αποκρυπτογράφησης του *35 ως α_3 =αι και, επομένως, κατά της ταύτισης του *35-ki-no-o με το ai-ki-no-o τάχθηκε ο Palmer,⁹⁴ κατά τον οποίο ο όρος σημαίνει «μικρό αντικείμενο της ξυλουργικής». 4) Στη συνέχεια ο Carlo Gallavotti,⁹⁵ αποκρυπτογραφώντας το συλλαβόγραμμα *35 ως pra, διαβάζει τη λ. pra-ki-no-o και σχετίζει το *α'* συνθ. με το πλάξ, ερμηνεύει δε τον όρο ως «λίθινη πλάκα».⁹⁶ Διεξοδικότερα όμως με τον υπό συζήτηση όρο ασχολήθηκαν η Baumbach, στα πλαίσια της μελέτης που ήδη έχουμε μνημονεύσει, καθώς επίσης ο Ruijgh και ο Duhoux, στα πλαίσια ειδικών μελετών που αφιέρωσαν στην αποκρυπτογράφηση του συλλαβογράμματος *35. 5) Η Baumbach⁹⁷ διαπιστώνει ότι η λέξη είναι προβληματική και σημειώνει πως, μολονότι η ταύτιση του *35 με το α_3 έχει αμφισβητηθεί, παραμένει ισχυρή η δυνατότητα ταύτισης του *35-ki-no-o με το α_3 -ki-no-o, του οποίου το *α'* συνθετικό α_3 -ki- σχετίζει με τις λ. *αίγιαλος* και *Αίγινα*. Δέχεται ότι η λ. α_3 -ki-no-o μπορεί να είναι προελληνική και συμπεραίνει ότι και η λ. *35-ki-no-o θα είναι επίσης προελληνική, εφόσον συνάπτεται με το α_3 -ki-no-o. Το τελικό συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η Baumbach, μετά από σύντομη παράθεση των προγενεστέρων γνώμων,⁹⁸ είναι το ακόλουθο: «None of the proposed suggestions bring one nearer to a solution of this world». Σε άλλο σημείο της μελέτης της (στη σελ. 389 σημ. 18) η Baumbach διατυπώνει την υπόθεση ότι υπάρχει η δυνατότητα να αποδίδεται με την λέξη o-ri-ra-te-re ή με την λέξη *35-ki-no-o ένα στρώμα από καλάμια καλυμμένο με πηλό πάνω στα δοκάρια. 6) Ο Ruijgh⁹⁹ σε ειδική μελέτη για την αποκρυπτογράφηση του συλλαβογράμματος *34/35 ασχολείται, όπως είναι φυσικό, και με τον όρο *35-ki-no-o. Ο γνωστός Μυκηναολόγος δέχεται ότι η λέξη αυτή χαρακτηρίζει κάποιο τύπο οικοδομικών κομματιών και, δίνοντας στο συλλαβόγραμμα *35 τη φωνητική αξία $\tau\upsilon_2$ =lu, διαβάζει το *35-ki-no-o ως *Λυγκίνωχος*,¹⁰⁰ διατυπώνοντας την υπόθεση, που απλώς θεωρεί καλύτερη από τις προγενέστερες, ότι πρόκειται για ένα τεχνικό όρο, ο οποίος αρχικά ήταν όνομα προσώπου.¹⁰¹ Με ανάλογο τρόπο κατανοεί τον τεχνικό όρο α_3 -ki-no-o που διαβάζει:

Αίγίνοος. Και το *Λυγκίνοος* και το *Αίγίνοος* σχετίζει κατά τον σχηματισμό με το ανθρωπωνύμιο *wi-ri-no-o*: *Φιρίνοχος*. 7) Παράλληλα —και ανεξάρτητα από τον *Ru ijgh*— ο *Duhoux*¹⁰² σε ανακοίνωσή του στο 7ο διεθνές μυκηναϊολογικό συνέδριο (1981) ασχολείται με την αποκορυπτογράφηση του συλλαβογράμματος *34/35, στο οποίο και αυτός, όπως ο *Ru ijgh*, έδωσε τη φωνητική αξία $ru_2=lu$.

Όπως ήταν φυσικό, ο *Duhoux* στην ανακοίνωσή του αυτή ασχολείται διεξοδικά¹⁰³ και με τη λ. *35-ki-no-o, για την οποία δέχεται, με βάση τα συμφραζόμενα στα οποία απαντά, ότι δηλώνει «οικοδομικό ξυλουργικό υλικό». Ο γνωστός ερευνητής θεωρεί λογική τη συσχέτιση (όχι την ταύτιση) με τον όρο a_3 -ki-no-o, που, όπως είδαμε, απαντά σε δύο κνωσιακές πινακίδες σχετικές με περιγραφές αρμάτων. Καθώς τώρα το a -ki-no-o, όπως έχει ήδη υποστηριχθεί από άλλους, είναι δυνατό να θεωρηθεί σύνθετο με a' συνθετικό το *αίγι-* «αΐγα», το *35-ki-no-o = ru -ki-no-o, κατά τον *Duhoux*, προμηθεύει ένα ιδανικό αντίστοιχό του (εφόσον αναγνωρίζει κανείς σ' αυτό ως a' συνθετικό το *λυγκί-* ή *λυκί-*, παράγωγα από τις λ. *λύγξ* και *λύκος* αντίστοιχα). Όσο για το β' συνθετικό -no-o, θεωρεί ότι θα πρέπει να χαρακτηρίζει ένα υλικό που κατασκευάζεται από αυτά τα ζώα. Ο *Duhoux*, υιοθετώντας εδώ γνώμη που πρώτοι οι *Ventris-Chadwick*¹⁰⁴ είχαν διατυπώσει, θεωρεί πιθανόν ότι το -no-o παράγεται από τη ρίζα *sne- «κλώθω, υφαίνω, ράβω», από όπου, ανάμεσα στα άλλα, παράγεται και η λ. *νεῦρον* (κατάληξη -*weg-/n-*). Έτσι, οι όροι a_3 -ki-no-o και *35-ki-no-o = ru -ki-no-o, δηλαδή *αίγίνοος* και *λυγκίνοος* ή *λυκίνοος* κατ' αυτόν θα δήλωναν «ιμάντες, λουριά (δεσμούς)», που, όντας κατασκευασμένοι από δέρμα (ή από χορδές, έντερα), αίγας, λύγκα ή λύκου, θα χρησιμοποιούνταν στην κατασκευή των αμαξιών (π.χ. για τον ζυγόδεσμον) και στην οικοδομική.

Όμως, ο *Duhoux* προτείνει και μια δεύτερη ερμηνεία για το a' συνθετικό των a_3 -ki-no-o = ru -ki-no-o. Δέχεται ότι στο a_3 -ki-no-o θα μπορούσε a' συνθετικό να είναι το *αίγι-*, που ετυμολογικά σχετίζεται με ονόματα δένδρων (πβ. *αίγίλων* «είδος βελανιδιάς» και *αΐγειρος*, «λεύκα») και στο ru -ki-no-o a' συνθετικό να είναι το *λυγι-* (πβ. *λύγος* «λυγαριά»). Όμως, σε μια τέτοια περίπτωση το β' συνθετικό -no-o θα παραγόταν από τη ρίζα *sne-, που θα σήμαινε όχι μόνο «κλώθω», αλλά και «πλέκω».

Έτσι, σύμφωνα μ' αυτήν την συλλογιστική οι ru -ki-no-o θα μπορούσε να είναι πλέγματα από λυγαριές τοποθετούμενα πάνω από τις δοκούς της κατασκευής¹⁰⁵ και οι a_3 -ki-no-o θα μπορούσε ίσως να αναφέρονται στο διασταυρούμενο πλέγμα του τύπου που είχε χρησιμοποιηθεί για τις πλαϊνές πλευρές του δίφρου άρματος, που εικονίζεται σε μια σφραγίδα

από το Βαφειό.¹⁰⁶ Και ο Duhoux καταλήγει με τη φράση: «Tout ceci demeure, néamoins, extrêmement hypothétique».

Αναμφισβήτητα, η αποκρυπτογράφηση του συλλαβογράμματος *35 χωριστά από τον Ruijgh και τον Duhoux προώθησε τη λύση του προβλήματος και οποιαδήποτε ερμηνευτική προσπάθεια του υπό συζήτηση όρου πρέπει να ξεκινά με τη φωνητική αξία *35=ru₂=lu, η οποία, με βάση τα δεδομένα που έχουμε σήμερα στη διάθεσή μας, είναι, πιστεύουμε, ασφαλής. Με αφετηρία λοιπόν αυτή την εξίσωση θα προχωρήσουμε στην ανάγνωση και ερμηνεία της λ. ru-ki-no-o, που δεν έχει ακόμη προσδιορισθεί ικανοποιητικά, αφού όμως προηγουμένως κάνουμε σύντομο έλεγχο των αναγνώσεων που έχουν μέχρι σήμερα προταθεί.

Πιστεύουμε ότι περιττεύει κάθε συζήτηση για τις αναγνώσεις που αντιτίθενται στην αποκρυπτογράφηση του *35 ως ru₂=lu. Έτσι, ο έλεγχος περιορίζεται: Α) στην ανάγνωση που πρότεινε ο Ruijgh και Β) στις αναγνώσεις και ερμηνείες που πρότεινε ο Duhoux.

Α) Η ανάγνωση του Ruijgh ru-ki-no-o: *Λυγκίνωχος* είναι σύμφωνη κατ' αρχήν με τους κανόνες της μυκηναϊκής ορθογραφίας και με τη μορφολογία της Ελληνικής γλώσσας. Ένα τέτοιο όνομα, μολονότι δεν μαρτυρείται στην Ελληνική των ιστορικών χρόνων, θα μπορούσε ίσως να υπάρξει, παρά τις επιφυλάξεις που θα μπορούσε κανείς να διατυπώσει για το σημασιολογικό του περιεχόμενο.¹⁰⁷ Όμως, η γνώμη του Ruijgh (ότι το κύριο αυτό όνομα χρησιμοποιήθηκε για να δηλώσει κάποιο οικοδομικό υλικό, ασήμαντο σε μέγεθος μάλιστα, αν κρίνουμε από τον μεγάλο αριθμό που το συνοδεύει στην πινακίδα PY Vn 46) κινείται καθαρά στο χώρο του υποθετικού, όταν μάλιστα δεν προσκομίζεται κανένα βέβαιο παράλληλο μιας τέτοιας χρήσης από ολόκληρη την αρχαία Ελληνική Γραμματεία. Βέβαια, παραθέτει ως παράλληλο τη λ. *δαίδαλον* που, κατά τη γνώμη του, αναμφίβολα προήλθε από το ανθρωπωνύμιο *Δαίδαλος*. Η γνώμη όμως αυτή κάθε άλλο παρά ασφαλής είναι, γιατί, ναι μεν παραδείγματα τέτοιας χρήσης αφθονούν στη νεότερη εποχή που την χαρακτηρίζει αλματώδης τεχνολογική εξέλιξη (π.χ. τσέλνερ, μοντγκόμερυν κλπ.), αλλά μεθοδολογικά ελέγχεται ως μη νόμιμη μια σύγκριση στοιχείων που έχουν ληφθεί από εποχές τόσο απομακρυσμένες η μία από την άλλη. Αντιθέτως, η αντίστροφη πορεία φαίνεται πολύ πιθανότερη, δηλ. το ανθρωπωνύμιο *Δαίδαλος* να προέκυψε από τη λ. *δαίδαλον* (άλλωστε αυτό διδάσκουν τα Ετυμολογικά Λεξικά¹⁰⁹). Ας προστεθεί ακόμη ότι κατά τον Leumann,¹¹⁰ το ανθρωπωνύμιο *Δαίδαλος* προέκυψε από εσφαλμένη ερμηνεία στο Ψ 743 της ομηρικής φράσης «Σιδόνες πολυδαίδαλοι» (αρχικά «Σιδόνες με πολλά στολίδια») ως «Σιδόνες πολύ επιδέξιοι», άποψη που

όμως αμφισβητεί ο Ruijgh.¹¹¹ Τέλος, με την ανάγνωση του *ru-ki-no-o* ως *Λυγκίνοθος* από τον Ruijgh εξακολουθεί να παραμένει εντελώς άγνωστο τι είδους οικοδομικό υλικό εδήλωνε το όνομα τούτο. Για τους παραπάνω λόγους λοιπόν η γνώμη αυτή δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική.

Β) Ο Duhoux συνέβαλε όσο κανένας άλλος στην κατανόηση του *ru-ki-no-o*, γιατί, εκτός των άλλων, βασίζεται και στα μνημεία της αντίστοιχης εποχής. Το μειονέκτημα της ερμηνευτικής του προσπάθειας έγκειται στο ότι πρότεινε ποικίλες αναγνώσεις και ερμηνείες, που όλες λίγο ως πολύ είναι δυνατές. Αυτονόητο όμως είναι ότι δεν μπορεί να είναι συγχρόνως όλες σωστές· κατ'ανάγκη η σωστή θα είναι μόνο μία. Όμως, κρίνεται σκόπιμο η καθεμία ξεχωριστά να ελεγχθούν λεπτομερώς, γιατί όλες περιέχουν στοιχεία που συμβάλλουν στη σωστή ανάγνωση και ερμηνεία του δύσκολου αυτού μυκηναϊκού όρου.

Κατ' αρχήν, θεωρούμε σωστή τη συσχέτιση από τον Duhoux των όρων *a₃-ki-no-o* και *ru-ki-no-o* και τη διαπίστωση ότι έχουν κοινό β' συνθετικό που συνάπτεται με τη ρίζα **sne* (πβ. *νεῦρον* «τένων, χορδή¹¹²» κλπ.), αλλά για τις τρεις διαφορετικές γνώμες που διατυπώνει για το α' συνθετικό, όπως είδαμε, έχουμε να παρατηρήσουμε τα ακόλουθα:

α) Η ανάγνωση του **35-ki-no-o* = *ru-ki-no-o* ως *λυκίνοος*, με α' συνθετικό δηλ. τη λ. *λύκος*, έχει γλωσσικές δυσκολίες. Η λ. *λύκος* ως α' συνθετικό θα αναμενόταν να έχει τον τύπο *λυκο-*, επομένως **λυκό-νοος* και στη Γραμμική γραφή Β **ru-ko-no-o*.

β) Η ανάγνωση της ίδιας λέξης ως *λυγκί-νοος* είναι απόλυτα σωστή γλωσσικά, γιατί η λ. *λύγξ* γεν. *λυγκός* ως α' συνθετικό θα μπορούσε να έχει τον τύπο *λυγκι-* (πβ. *αἶγι-* με α' συνθετικό από το *αἶξ*), σημασιολογικά όμως προσκρούει στη λογική, γιατί είναι δύσκολο να δεχθεί κανείς ότι υπήρχε ειδική λέξη για να δηλώσει τους μάντες που κατασκευάζονταν από το δέρμα του *λυγκός*. Αξίζει να σημειωθεί ότι ούτε καν λέξη δηλωτική του δέρματος¹¹⁴ του ζώου τούτου δεν παραδίδεται, ενώ, αντίθετα, υπάρχουν λέξεις που δηλώνουν το δέρμα άλλων (ήμερων και άγριων) ζώων, όπως π.χ.: *αἶξ-* *αἰγέη* (ήδη στα μυκηναϊκά κείμενα με τον τύπο *ai-za: aἶζα*¹¹⁵ = *αἰγία* - *αἰγέα* - *αἰγέη*).

Πβ. επίσης:

βοῦς - *βοέη* (Όμηρ.)

ἐλαφος - *ἐλαφή* (ήδη στα μυκηναϊκά κείμενα με τον τύπο *e-ra-ri-ja: ἐλαφία*¹¹⁶ = *ἐλαφέα* - *ἐλαφή*)

ἰκτίς, (-*ίδος*) - *κτιδέη*¹¹⁷ (Όμηρ.)

κύων - *κυνέη* (Όμηρ.)

λύκος - λυκή (Όμηρ.)

πάρδαλις - παρδαλή (Όμηρ.) κλπ.¹¹⁸

Και από τις λέξεις αυτές όμως παράγωγο με το οποίο να δηλώνεται η έννοια «μιάς κατασκευασμένος από ζώο...» δεν υπάρχει, παρά μόνο για τις λ. *αἶξ* και *βοῦς*.¹¹⁹ Η ανάγνωση λοιπόν του *ru-ki-po-o* ως *λυγίνοος* (ήτοι υποπροϊόντος αγρίου ζώου, άρα σπανιότερου και, οπωσδήποτε, μη προγραμματισμένης παραγωγής) για λόγους σημασιολογικούς πολύ δύσκολα θα μπορούσε να θεωρηθεί δυνατή.

Κι ακόμη παρατηρούμε ότι και τα δύο αυτά ζώα για τα οποία υπάρχει τέτοιο παράγωγο (δηλ. *αἶξ* και *βοῦς*) είναι εξημερωμένα και, ως εκ τούτου, η παραγωγή τους και τα υποπροϊόντα της εκμετάλλευσής τους μπορούσε να υπόκεινται σε προγραμματισμό, άρα να βρίσκονται σε επάρκεια και να συνηθίζονται στις κατασκευές (Οπότε και θα έπρεπε να υπάρχει δηλωτικός του είδους τους όρος).

γ) Η τρίτη ανάγνωση του *35-ki-po-o = *ru-ki-po-o* ως *λυγίνοος* (α' συνθετικό η λ. *λύκος*) κατ' αντιστοιχίαν με τη λ. *a₃-ki-po-o*: *αἰγίνοος* θα παρείχε ικανοποιητικό νόημα δεδομένης της χρήσης της *λύγου* στην πλεκτική (καλαθοπλεκτική κλπ.) το *a₃-ki-po-o*: *αἰγίνοος* «αἶγινος ἰμάς» θα είχε το αντίστοιχό του *ru-ki-po-o*: *λυγίνοος* «λύγινος ἰμάς». Όμως, εδώ υπάρχει η ακόλουθη γλωσσική δυσκολία που δεν φρόντισε να διαλευκάνει ο *Duήουx*. Η λ. *λύκος* ως α' συνθετικό θα έπρεπε να έχει τον τύπο *λυγο-*, επομένως, εάν η λέξη αυτή ήταν α' συνθετικό στο υπό συζήτηση όνομα, θα είχε τον τύπο **λυγό-νοος* και στη Γραμμική γραφή B **ru-ko-po-o*, όχι *ru-ki-po-o*. Πέραν όμως αυτής της γλωσσικής δυσκολίας, για να γίνει δεκτή η ερμηνεία «λύγινος ἰμάς», θα έπρεπε να δειχθεί ότι η λ. *λύκος* εχρησιμοποιείτο κατά την αρχαιότητα για την κατασκευή μιάντων, δεσμών, πράγμα που δεν έδειξε ο *Duήουx*.

Και όμως, η ανάγνωση του *ru-ki-po-o* ως *λυγίνοος*, που πρώτος ο *Duήουx* υπέθεσε, αλλά δεν εστήριξε όσο θα έπρεπε, είναι, πιστεύουμε, απόλυτα δυνατή και η μόνη ορθή, χρειάζεται όμως γλωσσική και σημασιολογική τεκμηρίωση και αυτό επιχειρούμε στη συνέχεια.

ι) Γλωσσική τεκμηρίωση. Ο τύπος *ru-ki-po-o*: *λυγίνοος* μπορεί κάλλιστα να προέκυψε με απλολογία από το *ru-ki-po-po-o*:¹²⁰ *λυγινό-νοος*. Έχουμε δηλ. να κάνουμε με ένα σύνθετο με α' συνθετικό όχι τη λ. *λύκος*, αλλά το επίθετο ύλης *λύγινος* «κατασκευασμένος από λύγο». (πβ. στον Όμηρο:

ελάϊνος «κατασκευασμένος από ξύλο ελιάς¹²¹

κυπαρίσσινος» κατασκευασμένος από κυπαρίσι¹²²

*δρυῖνος*¹²³ κλπ.).

Η απλολογία *λυγινόνοος>λυγίνοος δεν παρουσιάζει καμιά δυσκολία, καθώς μάλιστα αυτή λαμβάνει χώρα στο σημείο σύνδεσης του πρώτου συνθετικού με το δεύτερο. Ιδού μερικά παραδείγματα: *a-ro-re-we*<*a-ri-ro-re-we*. (Ήδη στη Μυκηναϊκή Ελληνική απαντά το *a-ro-re-we*: *ἀμφορῆFe*¹²⁴ (ονομ. δυϊκού), που προέκυψε με απλολογία από το *a-ri-ro-re-we*: *ἀμφιφορῆFe*.¹²⁵ Η λέξη και με τους δύο τύπους απαντά και στην αλφαβητική Ελληνική).

ἄποινα<*ἄπό-ποινα

ἡμέδιμνον<*ἡμμέδιμνον

τέτραρχιον<*τετρά-δραρχιον κλπ.¹²⁶

Σημειώνω ακόμη και μία δεύτερη δυνατότητα, το ότι δηλ. ο τύπος *λυγίνοος* θα μπορούσε να προκύψει από το *λυγό-νοος* με αναλογική επίδραση του σημασιολογικά και μορφολογικά συγγενούς *αἰγί-νοος*.

ii) Σημασιολογική τεκμηρίωση: Εδώ, κατ' αρχήν, τίθεται το ερώτημα αν υπάρχουν αρχαίες γραπτές μαρτυρίες ότι η λ. *λύγος* εχρησιμοποιείτο για την κατασκευή ιμάντων, δεσμών, όπως υπάρχουν π.χ. για το δέρμα της αἴγας.¹²⁷ Σύμφωνα με τις ως τώρα πληροφορίες, στα μυκηναϊκά κείμενα δεν έχουμε καμιά άμεση ή έμμεση σχετική μαρτυρία και έτσι αναγκαστικά προχωρούμε στα αμέσως επόμενα αρχαία γραπτά μνημεία της αλφαβητικής Ελληνικής, τα Ομηρικά έπη (που συνετέθησαν βέβαια τον 8ο π.Χ. αι., αλλά, όπως είναι ήδη γνωστό, έχει συσσωρευθεί σ' αυτά γλωσσικό υλικό που ανάγεται πολλούς αιώνες παλαιότερα). Οι σχετικές λοιπόν Ομηρικές μαρτυρίες —και θα περιοριστούμε σ' αυτές, γιατί και πολλές και σημαντικές είναι— παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον:

(Στο Α της Ιλιάδας διηγείται ο ποιητής ότι κάποτε ο *Αχιλλεύς* συνέλαβε τους δύο γιούς του *Πριάμου*, τον *Ίσον* και τον *Ἄντιφον*).

Λ 105 *Ἴδης ἐν κνημοῖσι δίδη μόσχοισι λύγοισι*

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν εδώ τα αρχαία σχόλια (Ebeling s.v. *λύγος*) που έχουν ως εξής:

«*Εδέσμευσε ταῖς νέαις καὶ ἀπαλαῖς λύγοις καὶ βλαστήμασι. λύγος δὲ ἰμαντῶδές τι φυτὸν καὶ ἀπαλόν, ὃ καὶ οἶσον καλοῦσιν... τινὲς δὲ αὐτὸ καὶ ἄγνον καλοῦσιν*». (Πβ. και Ευστάθιον 834, 32):

(Στο ι της Οδύσσειας περιγράφει ο ποιητής τι μηχανεύτηκε ο πολυμήχανος Οδυσσεύς, για να βγουν αυτός και οι σύντροφοί του σώοι από τη σπηλιά του ανθρωποφάγου Κύκλωπος.

ι 425-430:

*Ἄρσενες οἶες ἦσαν ἐντροφέες, δασύμαλλοι,
καλοὶ τε μεγάλοι τε, ἰοδνεφές εἶρος ἔχοντες*

τούς ἀκέων συνέεργον ἐνστρεφέεσσι λύγοισιν,
 τῆς ἐπι Κύκλωψ εὔδε πέλωρ, ἀθεμίστια εἰδώς,
 σύντρεις αἰνόμενος· ὁ μὲν ἐν μέσῳ ἄνδρα φέρεσκεν,
 τῷ δ' ἐτέρῳ ἐκάτερθεν ἴτην, σῶοντες ἐταίρους.

(Στο κ της Οδύσσειας ο ποιητής παρουσιάζει τον Οδυσσεά να αφηγείται πώς έδεσε τα πόδια ενός θεόρατου ελαφιού, που σκότωσε, καθώς κατέβαινε στον ποταμό να πιει νερό). Λέγει ο Οδυσσεύς:

κ 165-171:

εἰρυσάμην· τὸ μὲν αὔθι κατακλίνας ἐπὶ γαίῃ
 εἶασ'· αὐτὰρ ἐγὼ σπασάμην ῥῶπιάς τε λύγουσ τε,
 πείσμα δ', ὄσον τ' ὄργυιαν, εὔστρεφές ἀμφοτέρωθεν
 πλεξάμενος συνέδησα πόδας δεινοῖο πελώρου,
 βῆν δέ καταλοφάδεια φέρον ἐπὶ νῆα μέλαιναν
 ἔγχει ἐρειδόμενος, ἐπεὶ οὐ πως ἦεν ἐπ' ὤμου
 χειρὶ φέρειν ἐτέρῃ· μάλα γὰρ μέγα θηρίον ἦεν.

(Στον Ομηρικό Ὑμνο στον Διόνυσο (VII), στ. 12-15 περιγράφει ο ποιητής πώς οι Τυρσηνοί πειρατές συνέλαβαν τον Διόνυσο, που τον είχαν περάσει για πλούσιο βασιλόπουλο)

... καὶ δεσμοῖς ἔθελον δεῖν ἀργαλέοισι.
 τὸν δ' οὐκ ἴσχανε δεσμά, λύγοι δ' ἀπὸ τηλόσ' ἔπιπτον
 χειρῶν ἠδὲ ποδῶν· ὁ δὲ μειδιάων ἐκάθητο.

(Πβ. ἀκόμη και τον Ομηρικό Ὑμνο στον Ερμή, στ. 409-410, όπου αναφέρεται:

Ὡς ἄρ' ἔφη, καὶ χερσὶ περιστρεφε καρτερά δεσμά ἄγνου·

Από τα παραπάνω ομηρικά χωρία συνάγεται ότι ευρεία χρήση της λύγου γινόταν για την κατασκευή μάντων και πλεγμάτων, που μπορούσε μάλιστα να περάσουν σε μήκος την μία οργιά (δύο μέτρα περίπου). (Πβ. επίσης τη σημασία του μτγ. ρημ. λυγίζω).

Η ανάγνωση, επομένως, της λ. *35-ki-no-o = tu-ki-no-o: λυγίνους και η ερμηνεία της «λύγινοσ μιάς», είναι απόλυτα δυνατή· αυτονόητο δε είναι, όπως συνάγεται από τα παραπάνω, ότι η λ. λυγίνους θα μπορούσε ακόμα να σημαίνει και «πλέγμα από λυγινούς μάντες, είδος καλαμωτής» (πβ.: σχοίνος «πλέγμα από σχοίνους»¹²⁸) (βλ. σχ. 6α).

Υπολείπεται να εξεταστεί αν υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες για τη σημασία αυτή του *35-ki-no-o = tu-ki-no-o: λυγίνους σύμφωνα με τις οποίες ο όρος να έχει σχέση με οικοδομικά υλικά, και ιδιαίτερα με υλικά ξύλινης κατασκευής.

Και εδώ, ελλείψει σχετικών μαρτυριών στα Μυκηναϊκά κείμενα, με βάση τουλάχιστο τις μέχρι τώρα γνώσεις μας, θα καταφύγουμε κατ' αοχήν

στα Ομηρικά έπη, όπου σε μια τουλάχιστον περίπτωση θεωρείται πιθανή μία τέτοια ταύτιση· εκεί όπου περιγράφεται σχετικά λεπτομερώς μια ξύλινη κατασκευή, η σχεδία του Οδυσσέα. Στον Οδυσσέα λοιπόν η Καλυψώ:

ε 234-261

*Δῶκέν οἱ πέλεκυν μέγαν, ἄρμενον ἐν παλάμῃσιν,
 χάλκεον, ἀμφοτέρωθεν ἀκαχμένον· αὐτὰρ ἐν αὐτῷ
 στειλειὸν περικαλλές ἐλάινον, εὖ ἐναρηρός·
 δῶκε δ' ἔπειτα σκέπαρον ἐύξοον· ἦρχε δ' ὁδοῖο
 νήσου ἐπ' ἐσχατιῆς, ὄθι δένδρεα μακρὰ πεφύκει,
 κλήθρη τ' αἰγειρός τ', ἐλάτη τ' ἦν οὐρανομήκης,
 αὔα πάλαι, περίκηλα, τὰ οἱ πλώοιεν ἐλαφρῶς.
 Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ δεῖξ' ὄθι δένδρεα μακρὰ πεφύκει,
 ἢ μὲν ἔβη πρὸς δῶμα Καλυψώ, διὰ θεάων,
 αὐτὰρ ὁ τάμνετο δοῦρα· θοῶς δέ οἱ ἦντο ἔργον.
 Εἴκοσι δ' ἔκβαλε πάντα, πελέκκησεν δ' ἄρα χαλκῷ,
 ξέσσε δ' ἐπισταμένως καὶ ἐπὶ στάθμῃν ἴθυνεν.
 Τόφρα δ' ἔνεικε τέρετρα Καλυψώ, διὰ θεάων·
 τέτρηνεν δ' ἄρα πάντα καὶ ἤρμοσεν ἀλλήλοισιν,
 γόμφοισιν δ' ἄρα τήγχε καὶ ἄρμονίῃσιν ἄρασεν.
 Ὅσσον τίς τ' ἔδαφος νηὸς τορνῶσεται ἀνήρ
 φορτίδος εὐρείης, εὖ εἰδὼς τεκτοσινάων,
 τόσσον ἐπ' εὐρείαν σχεδίην ποιήσας· Ὀδυσσεύς.
 Ἴκρια δὲ στήσας, ἄραρῶν θαμέσι σταμίνεσσι,
 ποίει· ἀτὰρ μακροῖσιν ἐπηγεκνίδεσσι τελευτά.
 Ἐν δ' ἰστόν ποίει καὶ ἐπίκριον ἄρμενον αὐτῷ·
 πρὸς δ' ἄρα πηδάλιον ποιήσατο, ὄφρ' ἰθύνει.
 Φράζεε δέ μιν ῥίπεσσι διαμπερές οἰσυνῆσιν
 κύματος εἴλαο ἔμεν πολλὴν δ' ἐπεχεύατο ὕλην.
 Τόφρα δὲ φάρε' ἔνεικε Καλυψώ, διὰ θεάων,
 ἰστία ποιήσασθαι· ὁ δ' εὖ τεχνήσατο καὶ τά.
 Ἐν δ' ὑπέρας τε κάλους τε πόδας τ' ἐνέδησεν ἐν αὐτῇ,
 μοχλοῖσιν δ' ἄρα τήν γε κατεΐρυσεν εἰς ἅλα διάν.*

Η κατασκευή που περιγράφει εδώ ο ποιητής δεν ταυτίζεται βέβαια α-πολύτως με την κατασκευή για την οποία προορίζονται τα καταγεγραφέμενα υλικά στη μυκηναϊκή πινακίδα PY Vn 46, η περιγραφή της όμως αντανακλά την κατασκευαστική αντίληψη και πρακτική της εποχής. Επιπλέον, είναι σημαντικό και καθιστά νόμιμη τη σύγκριση το ότι και στη μία και στην άλλη περίπτωση έχουμε να κάνουμε με ξύλινα υλικά. Αξιοσημείωτο ακόμη είναι ότι ο κατασκευαστής πλοίων στη μυκηναϊκή εποχή δηλώνεται

με τον όρο *na-u-do-mo*: *ναυδόμος*.¹²⁹ Το δεύτερο συνθετικό του όρου τούτου είναι παράγωγο του ρ. *δέμω*, που, όπως είναι γνωστό, κυριολεκτείται στην οικοδομική ορολογία, και το οποίο ενισχύει την άποψη ότι υπάρχει ένα ενιαίο υπόβαθρο λέξεων στην αρχαία τεχνική ορολογία που δηλώνει μία κατασκευαστική ασχολία, ανεξάρτητα από αντικείμενο ή υλικό: (εν προκειμένω ο κατασκευαστής «δέμει» είτε κτίζει τοίχους είτε ναυπηγεί.) Πβ. εκτός των άλλων τους τεχνικούς όρους *to-ko-do-mo*: *τοιχοδόμος*,¹³⁰ «*τοιχοδόμος, οικοδόμος*» κλπ., όπως επίσης ότι σε δύο ομηρικά χωρία γίνεται λόγος για «*τοίχους*¹³¹ πλοίων».

Με βάση λοιπόν την παραπάνω περιγραφή, την οποία παραθέσαμε ολόκληρη, γιατί θα βοηθήσει στη διαφώτιση και άλλων όρων του υπό εξέταση μυκηναϊκού κεμένου, ο Οδυσσεάς τα ξύλα που έκοψε τα εφάρμοσε το ένα με το άλλο (*ἤρμοσεν ἀλλήλοισι*), συναρμολόγησε τη σχεδία ενσχύοντάς την με ξύλινα καρφιά και με δεσμούς (*γόμφοισιν... και ἀρμονίησιν*), κι ακόμη την έφραξε πέρα ως πέρα με βέγγες ιτιάς, για να προστατεύεται από τα κύματα (*φράξε δέ μιν ῥίπεσσι διαμπερές οἰσῦνησιν / κύματος εἶλαρ ἔμειν*).

Από τα δύο ειδών μέσα προς συναρμογήν (*γόμφοις και αρμονίας*) που χρησιμοποιεί ο Οδυσσεάς γνωρίζομε ότι ο πρώτος τεχνικός όρος σημαίνει «ξύλινα καρφιά», ενώ ο δεύτερος ερμηνεύεται στα Ομηρικά λεξικά μάλλον αόριστα ως «μέσον προς συναρμογήν», «μέσον προς συναρμογή όπερ μετεχειρίζοντο, όπως αι σανίδες του πλοίου ώσι καλώς συνηρμοσμένοι προς ἀλλήλας¹³²» και «άρθρον, αρμός, σύνδεσμος». [ε 248 (= με καρφιά και αρμούς συνεπήγνυε, συνεκρότει)].

Όμως κατά τη γνώμη μας, ο Όμηρος με τη λ. *ἀρμονίη* δηλώνει κατά τρόπο γενικότερο αυτό που ο Μυκηναίος γραφέας δηλώνει κατά τρόπο ειδικότερο με τη λ. *tu-ki-no-o*: *λυγίνος*. Ο ποιητής, επειδή δεν καταγράφει υλικά όπως ο καταστιχογράφος των μυκηναϊκών ανακτόρων, δεν μας δίνει πληροφορίες ούτε για το πόσοι ούτε από τι υλικό ήταν κατασκευασμένοι οι δεσμοί (*ἀρμονίαι*) που χρησιμοποιεί ο Οδυσσεάς, είναι όμως λογικό να υποθέσει κανείς ότι ήταν κατασκευασμένοι από λύγον ή άλλο συγγενές φυτό. Εξίσου ενδιαφέρουσα για το θέμα μας είναι η τρίτη πληροφορία που αντλούμε από το παραπάνω χωρίο, που αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ο Οδυσσεάς έφραξε τις πλευρές της σχεδίας του. Σύμφωνα λοιπόν με την Ομηρική περιγραφή χρησιμοποιήθηκαν για το σκοπό αυτό *ῥίπες οἰσύναι*, ο δε Ευστάθιος 1533, 55.60 σχολιάζει: «*ῥίπες δέ πλέγμα φασί καλάμου πλατύ, ως ψίαθος· και ἔοικεν ἐντεῦθεν τοῖς ναυτικοῖς καλαμωτῆ λέγεσθαι ὁ ἐκατέρωθεν περί τὰ χεῖλη τῶν πλοίων φραγμός*», κι ακόμη ο αρχαίος Σχολιαστής στο Α 105

σημειώνει «λύγος δὲ ἱμαντῶδές τι φυτὸν καὶ ἀπαλλόν, ὃ καὶ οἶσον καλοῦσιν... τινὲς δὲ αὐτὸ καὶ ἄγνον καλοῦσιν». Τουτέστιν, ἔχομε μαρτυρία ταύτισης του λύγου με οἶσον και του οἶσου ότι εχρησιμοποιεῖτο «πὸ μορφὴν πλέγματος στην οικοδομική (ε 256)». Με βάση λοιπὸν τις εἰδήσεις που ἀντλούμε ἀπὸ τα Ομηρικά ἔπη και τα σχετικά σχόλια, στις ξύλινες κατασκευές γινόταν χρήση δεσμών και πλεγμάτων κατασκευασμένων ἀπὸ φυτὰ (και συγκεκριμένα ἀπὸ λύγο, ἄγνο, οἶσον).

Αὐτὸ το συμπέρασμα ἐνισχύουν τα ἀρχαιολογικά δεδομένα της προϊστορικής¹³⁴ ἐποχῆς, ἀλλὰ και η σύγχρονη¹³⁵ σχετική κατασκευαστική ἐμπειρία.

Ἔτσι, τὸ σύνολο των παραπάνω στοιχείων, παράλληλα με την γλωσσολογική στήριξη, ἐνισχύει ἀκόμα περισσότερο την ἀνάγωση και ἐρμηνεία του *35-ki-no-o = ru-ki-no-o ὡς *λυγίνος* (<*λυγίνο-νος) «λύγινος μιάς».

Ὁ τεχνικός αὐτὸς ὄρος εἶναι συναφῆς με τον ἐπίσης τεχνικό ὄρο a₃-ki-no-o: *αἰγίνος* «αἰγίνος μιάς», και γι' αὐτὸ, ἐφ' ὅσον οι δύο τεχνικοί ὄροι συνάπτονται στενά, η λ. a₃-ki-no-o, για την οποία ἐγινε κατ' ἀνάγκη ἀποσπασματικά λόγος στα προηγούμενα, μεθοδολογικά εἶναι ἀναγκαῖο να ἐξετασθεῖ —ἐστὼ και συνοπτικά— στη συνέχεια.

Ἡ λ. a₃-ki-no-o λοιπὸν ἀπαντᾶ σε δύο πινακίδες της Κνωσοῦ (Se 879 και Se 891 (+1006) που καταγράφουν ἄρματα χωρὶς τροχοῦς, ἐπομένως δίφρους ἀρμάτων¹³⁶ οι δίφροι αὐτοί εἶναι κατασκευασμένοι ἀπὸ ξύλο φτελιάς (pte-re-wa: *πτελέφας*,¹³⁷ γεν. της ὕλης). Σ' αὐτὰ τα συμφραζόμενα ἀπαντᾶ η λ. a₃-ki-no-o, με την οποία εἶναι προφανές ὅτι δηλώνονται τμήματα του δίφρου,¹³⁸ ἀγνωστο ὅμως ποια. Στην κατανόηση της λέξης συμβάλλουν η ἐτυμολογία που πρότειναν με πολλὴ ἐπιφύλαξη οι Ventris-Chadwick¹³⁹ (και η οποία ἐχει γίνε σχεδὸν κοινὸς παραδεκτή), σε συνδυασμὸ με τὸ ἀκόλουθο ομηρικό χωρίο, στο οποῖο περιγράφεται ὁ δίφρος ἐνός θαυμαστοῦ ἄρματος, του ἄρματος της θεᾶς Ἥρας.

Ἡ λέξη θεωρεῖται ἀπὸ τους Ventris-Chadwick σύνθετη με πρῶτο συνθετικό τὸ *αἰγι-* (<αἶξ) και δεῦτερο τὸ -νόος, παράγωγο ἀπὸ τη ρ. *sne-«ράπτω» (πβ. *νεῦρον*) και, ἐπομένως, πιθανότατα σημαίνει «αἰγίνος ι-μιάς».¹⁴⁰ Το ομηρικό χωρίο, ὅπου ὁ λόγος για τὸ περίφημο ἄρμα της Ἥρας, ἐνισχύει την παραπάνω ἐτυμολογία, γιατί ὁ ποιητὴς περιγράφοντας τὸ ἄρμα της Ἥρας μας πληροφορεῖ ὅτι (E727):

*δίφρος δὲ χρυσεῖοι και ἀργυρεῖοισιν ἱμάσιν
ἐντέταται, δοιαὶ δὲ περιδρομοὶ ἄντυγές εἰσι.*

Ἐπειδὴ πρόκειται για τον δίφρο του ἄρματος μίας θεᾶς, αὐτὸς για ἐ-

ναν ποιητή δεν μπορεί παρά να είναι κατασκευασμένος με πολύτιμα υλικά,¹⁴¹ των θνητών όμως θα ήταν κατασκευασμένος απλούστερα, πιθανότατα με δερμάτινους ιμάντες, οπότε λογικό είναι ο νους μας να οδηγηθεί στη μυκηναϊκή λέξη a_3 -ki-no-o. (Την στιγμή μάλιστα που έχουμε γραπτή μαρτυρία από την Γραμμική γραφή Β ότι αυτή η λέξη σχετίζεται με δίφρους αρμάτων). Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, δηλ. την ετυμολογία της λ. a_3 -ki-no-o και το παρατεθέν ομηρικό χωρίο καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο μυκηναϊκός τεχνικός όρος a_3 -ki-no-o: *αίγινοος* «αίγινος ιμάς» σχετίζεται με ένα τμήμα του δίφρου που είναι κατασκευασμένο με αίγινους ιμάντες. Για να καθορίσουμε ακριβέστερα τη σημασία του τεχνικού αυτού όρου, θα ξεκινήσουμε από την ομηρική περιγραφή του δίφρου, που πρέπει να ομολογηθεί ότι δεν είναι αρκετά σαφής.

Οι *Καζαντζάκης*-*Κακριδής* μεταφράζουν:

Λουριά από ασήμι κι από μάλαμα κρατούσαν στερωμένη την κάσα του αμαξιού κι ολόγυρα δύο γύροι την εξώναν.

Ο *Λορεντζάτος*¹⁴² στο λ. *έντεινω* «τεντώνω» παραθέτοντας το ομηρικό χωρίο το συνοδεύει με το σχόλιο «οι ιμάντες τεταμένοι και συμπλεγμένοι δέον να δεχθώμεν ότι αποτελούσι τον *δίφρον*, την επίπεδον βάσιν δηλαδή επί της οποίας πατούσιν ιστάμενοι όρθιοι οι επιβαίνοντες του δίφρου· το εκ τεταμένων *ιμάντων* πλέγμα τούτο είχε φυσικά ελαστικότητα και οι επιβαίνοντες του δίφρου απέφευγον τους εκ της ανωμαλίας του εδάφους ισχυρούς *τιναγμούς*». Ο ίδιος στο λ. *ιμάς* (δ), παραπέμποντας στο ίδιο χωρίο (στο E727), γράφει ότι «το *θωράκιον* του δίφρου απετελείτο εκ συμπλεγμένων λωρίων (*ιμάντες* *δίφρου*)». Τα τοιχώματα, δηλ. το *θωράκιον* του δίφρου (*ἐπιδιφριάς* κατά τον Όμηρο) σαφώς εικονίζεται στην αναπαράσταση του άρματος που παραθέτει στη σ. 401 εικ. 2, και είναι πολύ πιθανόν ότι η λ. a_3 -ki-no-o: *αίγινοος* αναφέρεται σ' αυτό. (Τα τρία τοιχώματα του δίφρου, διότι το όπισθεν τοίχωμα θα ήταν ανοιχτό, για να ανεβαίνουν και κατεβαίνουν ο *ήνιοχος* και ο *παραιβάτης*, ο *μαχητής*). Ότι βέβαια η λ. *αίγινοος* μπορούσε να δηλώνει τον «*αίγινον ιμάντα*» και, συγχρόνως, το «πλέγμα από αίγινους ιμάντες» δεν παρουσιάζει καμιά δυσκολία· (πβ. *σχοίνος* «το φυτό» μεμονωμένα, αλλά και το «πλέγμα από σχοίνους»· βλ. και σχ. 6 και 6α. Κι ακόμη, υπενθυμίζεται ότι ήδη ο *Duhoux* στηριζόμενος σε αρχαιολογικά στοιχεία είχε καταλήξει στο ίδιο συμπέρασμα¹⁴³). Ο λόγος δε που το *θωράκιον* του δίφρου κατασκευάζονταν από πλέγμα ιμάντων είναι προφανής· διότι το άρμα καθίστατο έτσι ελαφρότερο, αλλά και ανθεκτικό, ελαστικότερο για να παραλαμβάνει τις ώσεις και τους κραδασμούς, αλλά και κατάλληλο για επαφή με τον άνθρωπο, εφόσον οι ιμάντες θα ήσαν από ζωϊκό υλικό, δερμάτι-

νοι. Μέσα απ' αυτή την συλλογιστική κατανοείται τώρα πλήρως ο μυκηναϊκός όρος a_3 -ki-po-o: *αίγίνοος*, γιατί ακριβώς αυτό σημαίνει η λέξη με βάση την ετυμολογία που πρότειναν γι αυτήν οι Ventris-Chadwick,¹⁴⁴ όταν ακόμη αγνοούσαν τη σημασία αυτού του τεχνικού όρου γράφοντας «άγνωστης σημασίας».

Παράλληλα όμως με το *αίγίνοος*, κατανοείται τώρα καλύτερα και το *35-ki-po-o = ru-ki-po-o: *λυγίνοος*, μέσα από την συγκριτική τους διερεύνηση, που κυρίως αφορά στην χρήση τους. Στο ερώτημα γιατί οι ιμάντες που χρησιμοποιούνται στην ξύλινη κατασκευή της Πύλου είναι από λύγιο, και όχι δερμάτινοι, η απάντηση είναι μάλλον εύκολη· διότι στην ξύλινη κατασκευή ήταν κατάλληλοι οι επίσης ξύλινοι λύγιοι ιμάντες, είτε χρησιμοποιούντο μεμονωμένα για σύνδεση είτε ως πλέγματα, επειδή ήταν ευκολότερα προσιτοί, υπερεπαρκείς, ευτελέστεροι από τους δερμάτινους, άρα φθηνότεροι, ικανοποιητικής αντοχής, εύκολης επεξεργασίας και δεν σήπονταν εύκολα (σ' αντίθεση με το δέρμα που είναι ζωικό υλικό). Δεν μπορούσε όμως να συμβεί το ίδιο στην περίπτωση της κατασκευής του δίφρου ενός πολεμικού άρματος. Εκεί, οι συνθήκες υπαγόρευαν τη χρησιμοποίηση υλικού άλλων προδιαγραφών· δηλ. ελαστικότερου, άρα ανθεκτικότερου για την συγκεκριμένη χρήση, πολυτελέστερου και, γενικά, καταλληλότερου για επαφή με το ανθρώπινο σώμα, δηλ. τη χρήση δερμάτινων ιμάντων.

Τέλος, γενικότερα η χρησιμοποίηση λύγιων ιμάντων στις οικοδομικές κατασκευές είναι διαχρονικά συνήθης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας χρήσης, ακόμη και στην σημερινή εποχή της τεχνολογικής έκρηξης, είναι ο «ξεραμένος μίσχος σκίνου που χρησιμοποιείται στο δέσιμο του σκελετού της καλύβας» των Σαρακατσάνων,¹⁴⁵ η κατασκευαστική αυτή πρακτική δε, όπως είναι γνωστό, απηχεί πανάρχαια παράδοση.

Εδώ γεννιέται η απορία γιατί οι *λυγίνοοι* είναι 81 (αριθμός μη διαιρετός δια του 4 —που είναι ο αριθμός των κιώνων της εστίας— ούτε δια του 40 —που είναι ο αριθμός των ο-ρί-γα₃-τε-τε που ακολουθούν). Ας μην ξεχνούμε ότι οι 81 *λυγίνοοι* δηλώνουν μικρά και δευτερεύοντα τεμάχια και, ως εκ τούτου, ένα κομμάτι περισσότερο ή λιγότερο δεν θα επιβάρυνε από καμία άποψη την εν θέματι κατασκευή· όπως άλλωστε και μία ελάχιστη απόκλιση στην τοποθέτηση των 4 κιώνων της εστίας μπορούσε να επιφέρει μια τέτοια μικροανωμαλία στην κατασκευή και, επομένως, και στον αριθμό των χρησιμοποιούμενων μικροϋλικών.

Όμως, κρίνεται σκόπιμο, πριν προβούμε σε ακριβέστερο καθορισμό του τεχνικού όρου *35-ki-po-o σχεδιαστικά, να διεξέλθουμε και τον έτερο

κατασκευαστικό όρο του 5ου στίχου, διότι, αφού καταγράφονται μαζί, λογικά αποτελούν και ενιαίο κατασκευαστικό σύνολο.

Η δεύτερη λέξη του 5ου στίχου είναι:

ο-ρί-ρα₃-τε-ρε 40 [

Για την ανερομήνευτη ακόμη αυτή λέξη, της οποίας επιπλέον το τρίτο συλλαβόγραμμα είναι αβέβαιης ανάγνωσης, τίποτε περισσότερο δεν μπορεί να λεχθεί από το ότι πρόκειται για ένα τεχνικό οικοδομικό όρο που λήγει σε *-τήρ, -τήρος*. Όπως ήδη έχει παρατηρήσει ο Chadwick,¹⁴⁶ εάν η ανάγνωση είναι σωστή, το ο-ρί-ρα₃-τε-ρε δύσκολα μπορεί να είναι τίποτε άλλο από *οπι-ρραιστήρες*. Το β' συνθετικό είναι η λ. *ρραιστήρ* (παράγωγο του ρ. *ρραίω* «συντριβώ»), που απαντά στον Όμηρο (Σ 477) και σημαίνει «σφυρί», αλλά ασφαλώς μια τέτοια σημασία δεν ταιριάζει στα συμφραζόμενα του υπό εξέταση κειμένου. Ο Chadwick με επιφύλαξη διατυπώνει την υπόθεση ότι ίσως δεν πρόκειται για σφυριά, αλλά για εξαρτήματα που θα αποτρέψουν τη φθορά στα άκρα των δοκαριών· όμως, είναι φανερό ότι αυτή η άποψη δεν στηρίζεται στην ετυμολογία της λέξης (*οπί* = *επί* + *ρραίω*) και δεν συμφωνεί με τη σημασία που θα είχε το σύνθετο *οπιρραιστήρ*.

Εάν πράγματι υπάρχει η λ. *οπιρραιστήρ*, αυτή θα μπορούσε να σημαίνει «αυτό που έχει τοποθετηθεί πάνω στον ρραιστήρα» [πβ. ομηρ. *πέλεκκον* (τό) «στειλιάρι πελέκως»,¹⁴⁷ παράγωγο του *πέλεκυς* (ό)]. Γι' αυτό παραθέτω μερικά παραδείγματα από μία σειρά ομηρικών αλλά και μυκηναϊκών λέξεων που οδηγούν στην παραπάνω ερμηνεία.

ἐπιβλής «ὁ τῆ θύρα ἐπιβαλλόμενος μοχλός¹⁴⁸»,

ἐπικουβόλος «ὁ ἐπὶ βουσί τεταγμένος ἤγουν ὁ ἐπὶ τῶν βοῶν ἐπισατῶν αὐταῖς¹⁴⁹»

ἐπιδήμιος «αὐτός που βρῖσκεται στον δῆμο του¹⁵⁰»,

ἐπιδίφριος «αὐτός που εἶναι πάνω στον δίφρο¹⁵¹»,

ἐπινεφρίδιος «ο ἐπὶ των νεφρών¹⁵²»,

ἐπίσωτρον «η μετάλλινη στεφάνη που εἶναι τοποθετημένη πάνω στο *σῶτρον* δηλ. τον τροχό της άμαξας¹⁵³». (Αξίζει με την ευκαιρία να σημειωθεί ότι ο τεχνικός αυτός όρος πιθανότατα ανάγεται στα μυκηναϊκά χρόνια, διότι παραδίδεται και με τον τύπο *οπίσωτρον*,¹⁵⁴ δηλ. με τον τύπο της πρόθεσης *οπί*, που απαντά στα μυκηναϊκά κείμενα,¹⁵⁵ όπως και η υπό εξέταση λ. *οπιρραιστήρ*).

ἐπισφύρια «αὐτά που τοποθετοῦνται πάνω στα σφυρά¹⁵⁶».

Όμως, ανάλογοι σχηματισμοί μαρτυροῦνται και στα μυκηναϊκά κείμενα από τα οποία παραθέτω δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα:

ἐπικορύσιον καὶ ὀπικορύσιον· εἶναι «αὐτό που τίθεται πάνω

στην κόρυθα, την περικεφαλαία» (KN Sk 789 e-pi-ko-gu-si-jo 2: *ἐπικορυσία*¹⁵⁷ 2 (ονομ. δυϊκού ουδετ.) «2 ἐπικορυσία», KN SK 8100 o-pi-ko-gu-si-ja 4: *ὀπικορυσία*¹⁵⁸ 4 «4 ἐπικορυσία»), *ὀπιδάμιος*, που σημαίνει ὅ,τι και το ομηρ. *ἐπιδήμιος* (PY Ap 838, Cn 608 o-pi-da-mi-jo: *ὀπιδάμοι*¹⁵⁹ «ἐπιδήμοι»).

Επομένως, προσπαθώντας να προσεγγίσουμε την ερμηνεία της μυκηναϊκής λ. *ὀπιρραιστήρες* ο νους πηγαίνει στην έννοια του *στειλεού*, του ξύλου δηλ. που τοποθετείται στον *ράιστήρα*, στον *πέλεκυν κλπ.* και χρησιμοποιεί για λαβή (βλ. σημ. 147).

Η παραπάνω ερμηνεία ενισχύεται και από την ανάλογη χρήση του αντιστοίχου ομηρικού ὄρου «*πέλεκυς*», δεδομένου ὅτι στα Ομηρικά ἔπη γίνεται ιδιαίτερη μνεία του τμήματος αυτού. Π.χ. στο

ε 234-236

*Δῶκέν οἱ πέλεκυν μέγαν, ἄρμενον ἐν παλάμῃσιν,
χάλκεον, ἀμφοτέρωθεν ἀκαχμένον· αὐτὰρ ἐν αὐτῷ
στειλειὸν περικαλλές ἐλαῖνον, εὖ ἔναρηρός·*

και στο N 612-13:

*ἄξινην εὐχάλκον, ἐλαῖνω ἀμφὶ πελέκῳ
μακρῷ εὐξέστῳ·*

Με τη λέξη λοιπόν *ὀπιρραιστήρες* πιθανότατα νοούνται «μικρού μεγέθους ξύλα ὅμοια με στειλεούς», καθότι τα παράλληλα διδάσκουν ὅτι θα μπορούσε να αποκτήσει αυτή τη σημασία. Η λ. *μοχλός* στον Όμηρο σημαίνει «λοστός» (ε 261): *μοχλοῖσιν δ' ἄρα τήν γε (σχεδίην) κατείρουσεν εἰς ἄλα διαν*, αλλά και το «*μέγα ρόπαλονχλωρόν, ἐλαῖνεον*) του Κύκλωπος (ι 319-320, 332, 375, 382, 394, 396) με το οποίο ο πολυμήχανος Οδυσσεύς τον ετύφλωσε. Κι ακόμη, η νεοελληνική λέξη *κονταρίδες*, που αρχικά βέβαια σήμαινε «μικρά κοντάρια», σήμερα σημαίνει λεπτά ραβδιά, που στη Νάξο χρησιμοποιούνται κατά τη στέγαση.¹⁶⁰

Σε συνδυασμό εν τέλει με το αμέσως προηγούμενο *35-ki-no-o = gu-ki-no-o «*λυγίνοος*», οι o-pi-ra₃-te-re: *ὀπιρραιστήρες* είναι δυνατό να ορισθούν ακριβέστερα ως «τα τεμάχια των ξύλων στα οποία στηρίζεται το πλέγμα των λυγινόων». (βλ. σχ. 6 και 6α).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινίσουμε ὅτι καταλήγουμε σ' αυτό το συμπέρασμα, διότι, επιπροσθέτως, συνεξετάζοντας τους δύο ὄρους του 5ου στίχου, *35-ki-no-o 81, o-pi-ra₂-te-re 40 παρατηρούμε:

1) Ὅσον αφορά στον *35-ki-no-o, είναι μάλλον δύσκολο (αλλά ὄχι και αδύνατο) να δεχθούμε ὅτι μ' αυτό το υλικό στερεώνονταν μεταξύ τους τα διάφορα κατασκευαστικά μέλη της ka-pi-ni-ja. Και τούτο, γιατί εδώ δεν πρόκειται για μία ελαφρά και δευτερεύουσα κατασκευή, αλλά για την

προφανώς μνημειώδη επίστεψη της Μυκηναϊκής κεντρικής κυκλικής εστίας του Μεγάρου.

Λογικά, μία τέτοια κατασκευή θα έπρεπε να είναι επιμελημένης εμφάνισης, και όχι να στερεώνεται με δεσίματα (που και ορατά ήταν και εκ κατασκευής δεν έδιναν ιδιαίτερα φροντισμένη όψη).

Αφανείς τρόποι σύνδεσης ξύλων υπάρχουν πολλοί (μόρσα, γκινισιές κλπ.). Ως εκ τούτου οι «πολύτροποι» Μυκηναίοι θα έπρεπε να έχουν επιλέξει και αναπτύξει κάποιες απ' αυτές τις τεχνικές (βλ. σχ. 5).

2) Η φύση των υλικών και ο αριθμός και η αναλογία των τεμαχίων *35-ki-no-o 81 και o-ri-ra3-te-re 40 μας προσανατολίζει προς μία ελαφρότερη και μάλλον βοηθητική κατασκευή, η οποία όμως έπρεπε να βρίσκεται σε άμεση σχέση με την ka-ri-ni-ja (βλ. σχ. 3), διότι η καταγραφή της ακολουθεί ακριβώς μετά την καταγραφή της ka-ri-ni-ja. Δεδομένου δε ότι οι επόμενοι στίχοι μας απομακρύνουν από την ka-ri-ni-ja (διότι καταγράφουν εντοίχια, φλιές, κλπ.), μία ελαφρά κατασκευή, όπως αυτή του σχ. 3 που συμπληρώνεται στις πλευρές της στα σχ. 1, 2, 3, 4 και ενδεικτικώς παρατίθεται στα σχ. 6 και 6α, είναι, κατά τη γνώμη μας, αρκετά πιθανή. Εδώ, φυσικό θα ήταν να διατυπώσει κανείς την εύλογη απορία πώς είναι δυνατόν να καταγράφονται τόσο ασήμαντα και ευτελή αντικείμενα. Η απάντηση δίδεται από τις ίδιες τις μυκηναϊκές πινακίδες, μέσα στις οποίες γενικότερα βρίσκομε να καταγράφονται σχολαστικά ακόμη και άχρηστα αντικείμενα (πβ. PY Ta 641, όπου καταγράφεται ti-ri-ro... a-ru-ke-ka-u-me-no ke-re-a₂: *τρίπος... άτυνκεκαύμενος σκέλεχα* «τρίπους που είναι τα σκέλη του εντελώς κατεστραμμένα από την φωτιά»). Αυτός ο κανόνας, άλλωστε, τηρείται από τους Μυκηναίους γραφείς κατά σύστημα.

6ος στίχος

Μετά την γλωσσική διερεύνηση και την σχεδιαστική απόδοση των όσων, κατά την γνώμη μας, καταγράφονται στον 5ο στίχο, προχωρούμε στον επόμενο.

Ο 6ος στίχος αποτελείται από δύο λέξεις, οι οποίες προφανώς δηλώνουν ισάριθμα αντικείμενα, όπως συνάγεται από τους αριθμούς που συνοδεύουν κάθε λέξη χωριστά· ατυχώς όμως, η δεύτερη λέξη έχει σωθεί ελλιπώς.

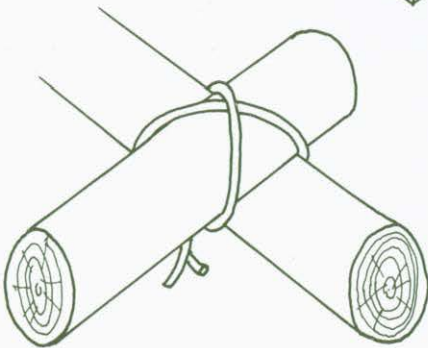
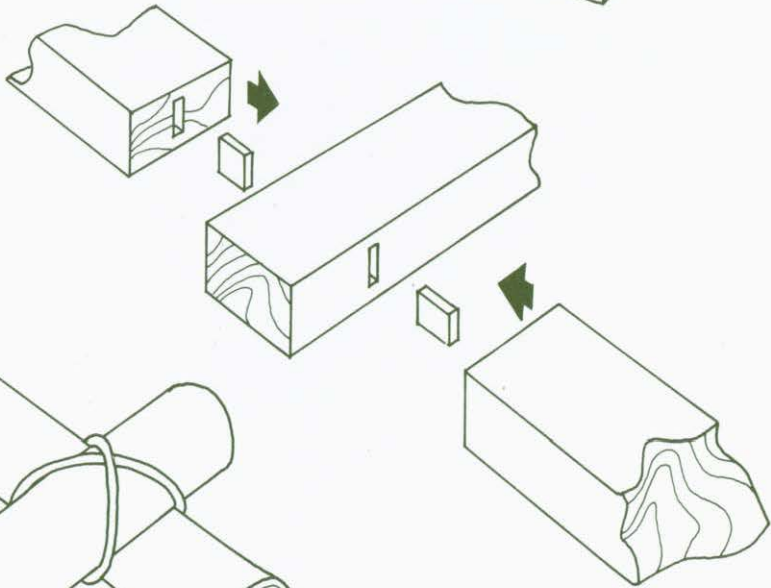
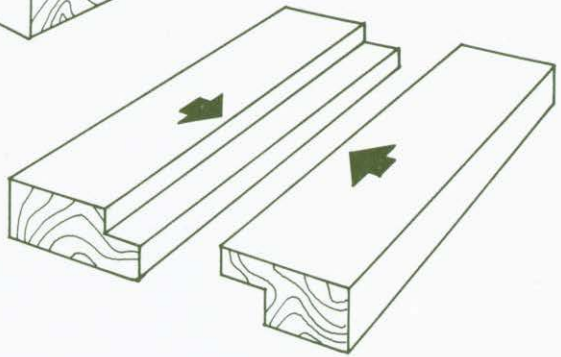
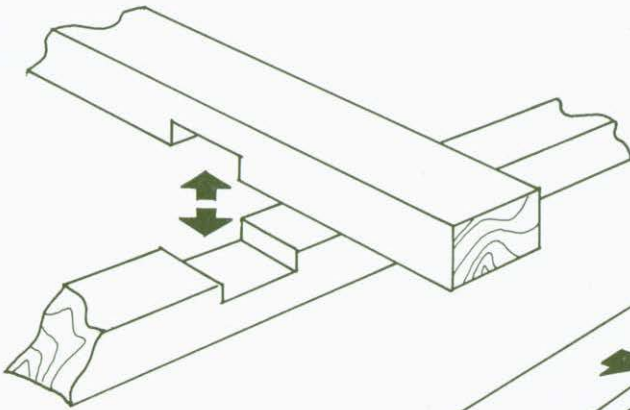
Παραθέτομε τον στίχο:

6) e-to-ki-ja 23[]-ke-te-re 140 και

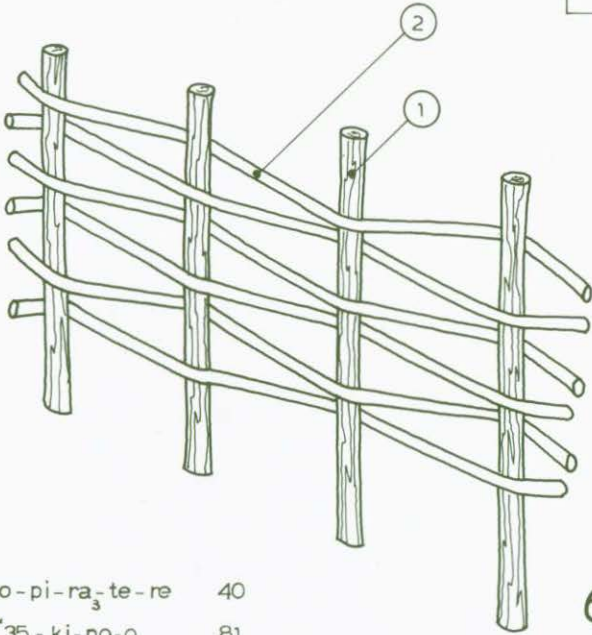
ξεκινάμε με την πρώτη λέξη του στίχου που είναι

e-to-ki-ja 23.

CX. 5

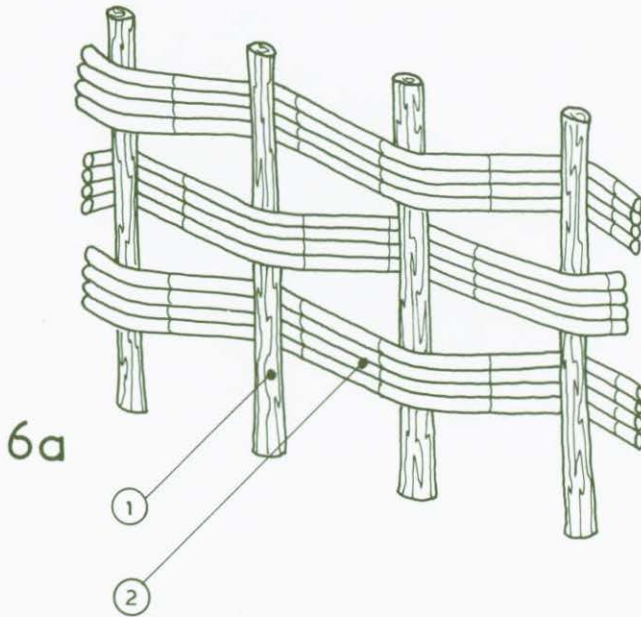

CX. 6, 6a

- ① o-pi-ra₃-te-re 40
- ② *35-ki-no-o 81

6

6a

①

②

Η μεταγραφή του e-to-ki-ja ως *έντοιχια* είναι βέβαιη, δηλ. η λέξη είναι ονομαστική πληθυντικού του *έντοιχιον* και παράγεται από την έκφραση *έν τοίχω*.¹⁶¹ Είναι, επομένως, ένα επίθετο που χρησιμεύει ως ουσιαστικό.¹⁶² και το γεγονός δεν εκπλήσσει δεδομένου του τεχνικού και βραχυλογικού χαρακτήρος των μυκηναϊκών κειμένων που αποτελούν τα αρχεία των μυκηναϊκών ανακτόρων.

Το εννοούμενο ουσιαστικό, το οποίο με την παράλειψή του ουσιαστικοποίησε το επίθετο e-to-ki-ja: *έντοιχια* είναι μάλλον η λ. *δοῦρα* «ξύλα», που στη μυκηναϊκή εποχή είχε βέβαια τον τύπο *δόρφα*, (do-wa) και που ήδη μαρτυρείται στα μυκηναϊκά κείμενα.¹⁶³

Στην αλφαβητική Ελληνική η λέξη απαντά ως επίθετο (*έντοιχιοι γραφαί, τά έντοιχια γράφειν, έντοιχιον ὄρυγμα*¹⁶⁴) και σημαίνει «πάνω στον τοίχο¹⁶⁵».

Σύμφωνα με τους ερευνητές, ο μυκηναϊκός ὄρος σημαίνει:

- α) Κατά τους Ventris - Chadwick,¹⁶⁶ «wall fittings»?
- β) Κατά τον Palmer, «... the pieces used in a half-timbered wall,¹⁶⁷ "posts, etc., forming framework of half-timber construction"¹⁶⁸
- γ) Κατά την Baumbach,¹⁶⁹ «perhaps e-to-ki-ja are the rafters, which fit into holes in the wall at either end».

Όπως βλέπουμε, όλες οι παραπάνω ερμηνείες αφορούν σε κάποιου είδους δοκούς, που βρίσκονται σε άμεση σχέση με τους τοίχους.

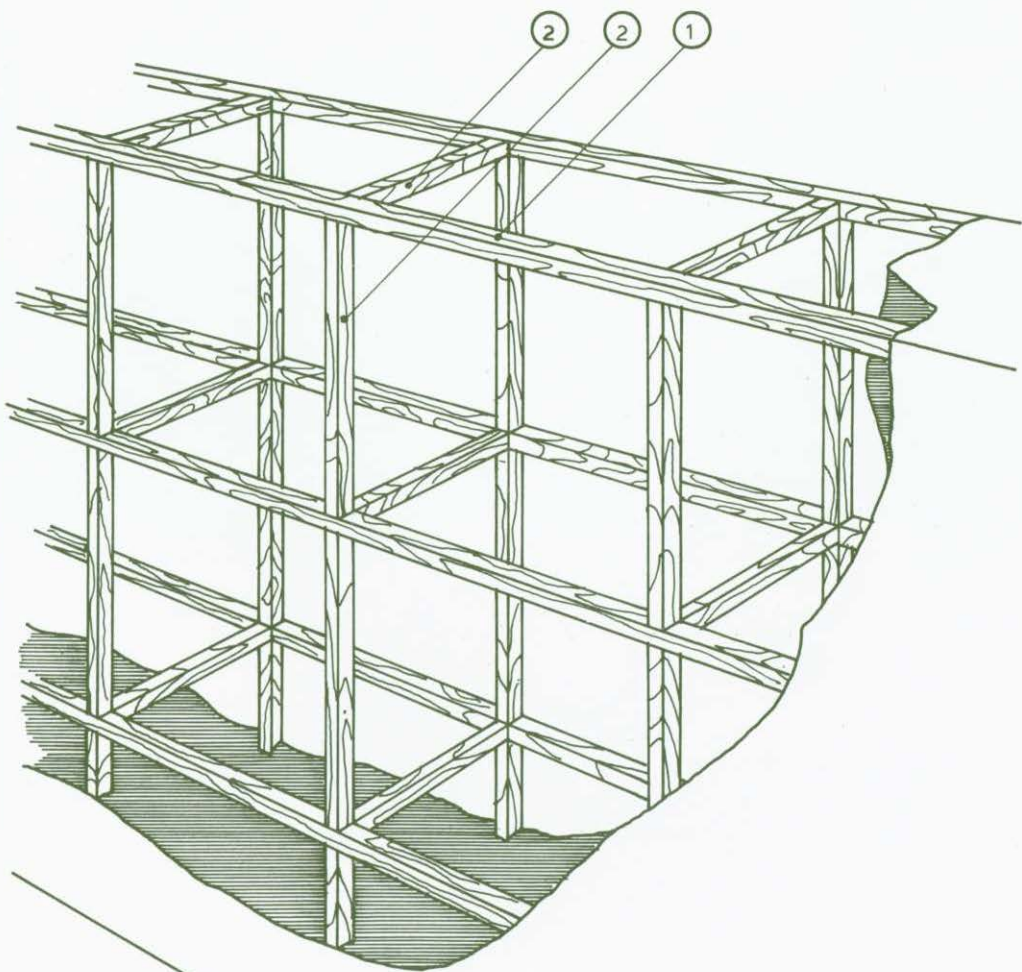
Με βάση την ετυμολογία του ονόματος (*έν-τοιχος*), τα συμφραζόμενα του κειμένου, τα αρχαιολογικά δεδομένα¹⁷⁰ και, γενικότερα, την οικοδομική πρακτική, διαχρονικά οδηγούμαστε στο να ερμηνεύσουμε την λ. e-to-ki-ja:¹⁷¹ *έντοιχια* ως «δοκάρια ξυλοδεσιάς». Επειδή όμως, όπως είναι γνωστό, τα δοκάρια στις ξυλοδεσιές διήκουν κατά τρεις διευθύνσεις, σπεύδουμε να διευκρινίσουμε ότι θεωρούμε σαν e-to-ki-ja: *έντοιχια*, «τα κατά μήκος του τοίχου τιθέμενα δοκάρια ξυλοδεσιάς», επιφυλασσόμενοι να διαλευκάνουμε τις διαφορές με τα υπόλοιπα στην συνέχεια της μελέτης (βλ. σχ. 7 και σχ. 7α).

Η δεύτερη λέξη του βου στίχου, που έχει ελλιπώς διασωθεί, θα μπορούσε με σχετική βεβαιότητα να συμπληρωθεί, χάρη στην πινακίδα PY Vn 879 (4ος στίχος), ως

pa]-ke-te-re 140.

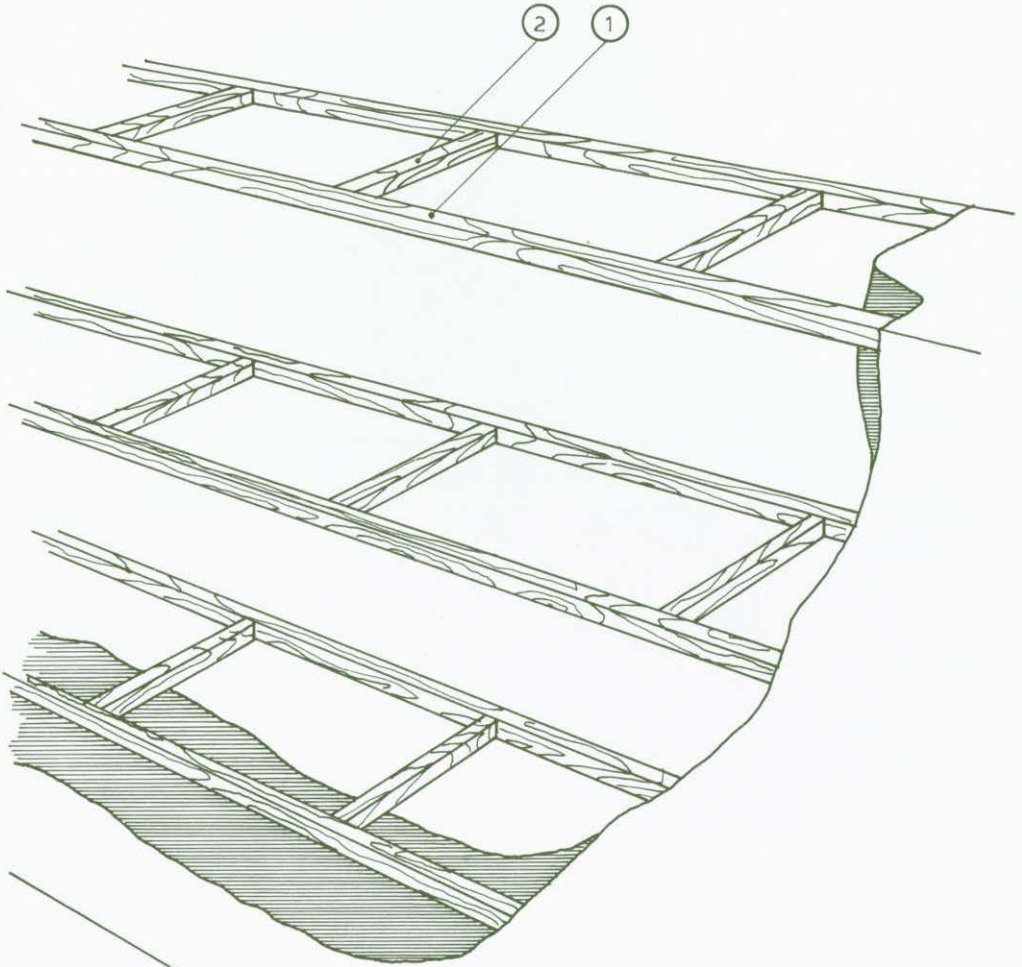
Η λέξη pa-ke-te-re είναι, όπως δείχνει ο αριθμός που την συνοδεύει, ονομ. πληθυντικού και μπορεί να διαβαστεί ως *πακτήρες*,¹⁷² παράγωγος του ρ. *πάγνιμι* (*πήγνιμι* στην ιωνική-αττική), ή ως *σφακτήρες*,¹⁷³ παράγωγος του ρ. *σφάζω, σφάττω*. Από τις δύο αυτές αναγνώσεις, που είναι και οι δύο δυνατές με βάση τους κανόνες της μυκηναϊκής ορθογραφίας, τα συμ-

CX. 7

- ① e-to-ki-ja ñ e-to-ki-ja qa-ra-de-ro
② pa-ke-te-re ñ pa-ke-te-re qa-ra-de-ro

CX. 7a

- ① e-to-ki-ja ṅ e-to-ki-ja qa-ra-de-ro
② pa-ke-te-re ṅ pa-ke-te-re qa-ra-de-ro

φραζόμενα του κειμένου αποκλείουν την δεύτερη και επιβάλλουν την πρώτη. Δηλ. και πάλι η ετυμολογία του ονόματος και τα συμφραζόμενα του κειμένου μπορούν ασφαλέστερα να υποδηλώσουν τι σημαίνει ο μυκηναϊκός τεχνικός όρος *pa-ke-te-re*: **πακτῆρες*, που είναι αμάρτυρος στην αλφαβητική Ελληνική. Η λ. *πακτήρ* έχει σχηματισθεί από τη ρίζα του ρ. *πάγνυμι* με την κατάληξη *-τηρ*,¹⁷⁴ με την οποία σχηματίζονται στην αρχαία Ελληνική λέξεις, που ανάμεσα στα άλλα δηλώνουν όργανο, εργαλείο.¹⁷⁵

Το ρ. *πάγνυμι*, που στην ιωνική-αττική απαντά με τον τύπο *πήγνυμι*, σημαίνει «κάνω κάτι στερεό», «εμπήγω» «συνενώνω, συναρμώζω», «κατασκευάζω» κλπ., και ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σημασία του στα ακόλουθα ομηρικά χωρία, στα οποία γίνεται λόγος για ξύλινη κατασκευή:

B 664:

«*αἴψα δὲ νῆας ἔπηξε, πολὺν δ' ὄγε λαὸν ἀγείρας
βῆ φεύγων ἐπὶ πόντον...*»

ε 162-164:

Ἄλλ' ἄγε δούρατα μακρὰ ταμῶν ἀρμόζεο χαλκῶ
εὐρεῖαν σχεδὴν· ἀτὰρ ἴκρια πῆξαι ἐπ' αὐτῆς
ὑψοῦ, ὡς σε φέρησιν ἐπ' ἠεροειδέα πόντον.

Ακόμη ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα παρακάτω παράγωγα, απλά ή σύνθετα, του ρήματος τούτου, που απαντούν και πάλι στον Όμηρο, και έχουν ή αρχικά είχαν τεχνικό χαρακτήρα και που είναι τα ακόλουθα:

α) *Πηγός*: η λέξη απαντά στα:

i) i 123:

ὑμῖν δ' ἐν πάντεσσι περκλυτὰ δῶρ' ὀνομήνην
αἴθωνας δὲ λέβητας εἴκοσι, δώδεκα δ' ἵπλους
πηγοῦς ἀθλοφόρους, οἱ ἀέθλια ποσσὶν ἄροντο.

ii) ε 388-389:

Ἐνθα δὴ νύκτας δύο τ' ἤματα κύματι πηγῶ
πλάζετο, πολλὰ δὲ οἱ κραδίη προτιόσσει' ὄλεθρον.

iii) ψ 233-235:

Ὡς δ' ὄτ' ἂν ἀσπάσιος γῆ νηχομένοισι φανήη,
ὦν τε Ποσειδάων εὐεργέα νῆ' ἐνὶ πόντῳ
ῥαίση ἐπειγομένην ἀνέμῳ καὶ κύματι πηγῶ·

β) *πηκτός*: η λέξη απαντά στα:

i) K 351-353:

ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ἀπέην ὄσσον τ' ἐπὶ οὔρα πέλονται
ἡμιόνων — αἶ γὰρ τε βοῶν προφερέστεραι εἰσιν

ἐλκόμεναι νειοῖο βαθείης πηκτόν ἄροτρον—

ii) N 703-704:

ἄλλ' ὥς τ' ἐν νειῶ βόε οἴνοπε πηκτόν ἄροτρον
ἴσον θυμὸν ἔχοντε τιταίνετον

iii) η 31-32:

᾿Ως δ' ὄτ' ἀνήρ δόροιο λιλαίεται, ᾗ τε πανῆμαρ
νειὸν ἀν' ἔλκητον βόε οἴνοπε πηκτόν ἄροτρον·

γ) ἄρματοπηγός· η λέξη απαντά στο:

Δ 485-486:

τὴν μὲν θ' ἄρματοπηγός ἀνήρ αἰθῶνι σιδήρῳ
ἐξέταμ', ὄφρα ἴτυν κάμψη περικαλλεῖ δίφρῳ

δ) εὐπηγής· η λέξη απαντά στο:

φ 334-335:

Οὗτος δὲ ξεῖνος μάλα μὲν μέγας ἦδ' εὐπηγής,
πατρός δ' ἐξ ἀγαθοῦ γένος εὔχεται ἔμμεναι υἱός.

ε) εὐπηκτος· η λέξη απαντά στο:

B 661:

Τληπόλεμος δ' ἐπεὶ οὖν τράφ' ἐνὶ μεγάρῳ εὐπήκτω

ζ) πηγεσίμαλλος· η λέξη απαντά στο:

Γ 197-198:

ἀρνεῖῳ μιν ἔγωγε εἶσκω πηγεσιμάλλῳ,
ὄ τ' οἴων μέγα πῶν διέρχεται ἀργεννάων

Από τα σύνθετα με β' συνθετικό το ρ. πῆγνιμι που δεν απαντούν στον Όμηρο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το θέμα μας παρουσιάζει το *συμπήγνιμι* «συναρμόζω, κατασκευάζω» (πβ. Πλατ. Τιμ. 73) με τα παράγωγά του *σύμπηξις* «κατασκευή, συγκόλληση» (πβ. *σύμπηξις ξύλων* Ηρωδιαν. 4.2) και *σύμπηκτος* «ομού συντεθειμένος, κατασκευασμένος, εστερεωμένος»¹⁷⁶ (πβ. Ηρόδ. 4.190 *οἰκήματα σύμπηκτα ἐξ ἀνθερίκων*) και Αριστοφ. Βατρ. 800 *πλαίσια ξύμπηκτα* «στερεά, συμπαγή»).

Από τα παραπάνω χωρία έγινε, νομίζω, φανερός ο τεχνικός χαρακτήρας του ρ. πῆγνιμι και των παραγώγων του. Σύμφωνα λοιπόν με όσα αναφέρθηκαν, είναι τώρα εύκολο να καταλάβουμε τι σημαίνει ο μυκηναϊκός όρος *πακτήρ*, αν λάβουμε υπόψη μας και τα συμφραζόμενα με τα οποία απαντά· δηλ. *6 καπνίας ἀντία*, *4 καπνίας ἐλύμνιαι*, *12 καπνίας θράννες*, *81 λυγίνοοι* και *40 ἐπιρραιοστήρες*, και κυρίως τα *23 ἐντόχια*, με τα οποία καταγράφονται στην ίδια σειρά και με τα οποία κατά πάσαν πιθανότητα συνάπτονται και κατασκευαστικά.

Με τη μυκηναϊκή λέξη *pa-ke-te-re*: *πακτήρες* πρέπει να βοηθούν τα τε-

μάχια εκείνα που συντελούν στην *πῆξιν*, τη «στερέωση» των τεμαχίων των ξύλων που προηγούμενα —και μάλιστα αμέσως προηγούμενα— καταγράφονται· δηλ. τα e-to-ki-ja στερεώνονται μεταξύ τους με ra-ke-te-re. Εδώ πλέον ήλθε η ώρα να δώσουμε την εξήγηση, την οποία είχαμε επιφυλαχθεί να παράσχομε νωρίτερα, των e-to-ki-ja ως «ξύλων τιθεμένων κατά μήκος του τοίχου». Ο λόγος είναι ότι, εφ' όσον από την διερεύνηση του θέματος προέκυψε ότι ra-ke-te-re: *πακτῆρες* είναι τα ξύλα που συντελούν στη στερέωση κάποιων άλλων ξύλων, και τα άλλα εκείνα ξύλα είναι τα e-to-ki-ja: *ἐντοίχια*, άρα λογικά τα *ἐντοίχια* είναι τα μεγαλύτερα. Όμως μακρύτερα, άρα μεγαλύτερα ξύλα σε μία ξυλοδεσιά είναι τα «κατά μήκος του τοίχου τιθέμενα».

Στο σημείο αυτό οφείλομε να διευκρινήσομε γιατί θεωρούμε ότι οι εν λόγω *πακτῆρες* προορίζονταν για την στερέωση των ξύλων που καταγράφονται στις προηγούμενες σειρές, και όχι στις επόμενες, δεδομένου ότι και τα μεν και τα δε αποτελούσαν συναφείς ξυλοκατασκευές. Διότι, όπως είναι γνωστό, στις καταγραφές τους οι Μυκηναίοι τηρούσαν απαρεγκλίτως την αρχή της απόλυτης ιεράρχησης κατ' αξίαν και σημασία, είτε στο μέγεθος (πρώτα το μεγαλύτερο, ύστερα το μικρότερο), είτε σε κόστος υλικού (πρώτα το πολυτελέστερο, ύστερα το φθηνότερο), είτε στη σειρά τοποθέτησης σε μία κατασκευή (πρώτα το ευρισκόμενο ψηλότερα και ύστερα το τοποθετημένο χαμηλότερα). Η αρχή αυτή χαρακτηρίζεται ως «Νόμος του πρώτου και καλύτερου». ^{176α} Έτσι λοιπόν και στην πινακίδα μας, ο 6ος στίχος αναφέρεται σε μία κατασκευή της οποίας τα βασικά κατασκευαστικά στοιχεία, που είναι τα *ἐντοίχια* της ξυλοδεσιάς ενός τοίχου (δηλ. τα ξύλα που διήκουν κατά μήκος του τοίχου), στερεώνονται με τους *πακτῆρες* (τα συνδετήρια δοκάρια που συντελούν στην στερέωση και ακαμψία της όλης κατασκευής). Και εδώ πλέον δεν χωρούν υποθέσεις. Έρχονται τα αρχαιολογικά δεδομένα να επαληθεύσουν τα όσα υποστηρίζομε: κατασκευές σαν κι αυτήν που περιγράφεται στην πινακίδα μας υπάρχουν *in situ* σε πλείστους μυκηναϊκούς αρχαιολογικούς χώρους. ¹⁷⁷

Στο σημείο αυτό θα πρέπει ιδιαίτερος να τονισθεί η μάλλον εξελιγμένη στατική αίσθηση των Μυκηναίων. Διότι στις κατασκευές τους, εκτός από οριζόντιους συνδετήριους *πακτῆρες*, ¹⁷⁸ μεταξύ των *ἐντοίχιων* έχουμε και κατακόρυφους *πακτῆρες*, δηλαδή πλήρη στατικό κόμβο. Είναι πράγματι περιεργό το πώς σε μία τόσο πρώιμη εποχή συμβαίνει κάτι τέτοιο, διότι στο πρόσφατο μόλις παρελθόν διαγνώσαμε (και μέσα από τους σχετικούς υπολογισμούς της εξελιγμένης πλέον στατικής επιστήμης) την αξία του κόμβου, όπως ήδη τότε τον κατασκεύαζαν οι Μυκηναίοι (αλλά και οι Κυκλαδίτες).

Μια δε σχηματική απόδοση της κατασκευής που μας υποβάλλει ο 6ος στίχος της ΡΥ Vη 46, είναι αυτή του σχ. 7, αλλά πιθανότατα και αυτή του σχ. 7α.

Εδώ πλέον θα πρέπει να δώσουμε τον πλήρη ορισμό της λ. *pa-ke-te-re πακτῆρες*.

Κατά την γνώμη μας λουπόν, με βάση όλα τα παραπάνω, η λέξη *pa-ke-te-re: πακτῆρες* σημαίνει «τεμάχια ξύλου για σύνδεση», τουτέστιν «εγκάρσιες ή και κατακόρυφες συνδετήριες δοκοί» (εν προκειμένω της ξυλοδεσιάς). Καθώς τώρα δεν προσδιορίζονται από επίθετο και, επομένως, δεν δηλώνεται από τι υλικό είναι κατασκευασμένοι οι *pa-ke-te-re: πακτῆρες*, λογικό φαίνεται να σκεφθούμε ότι ήσαν ξύλινοι,¹⁷⁹ όπως άλλωστε το σύνολο των καταγεγραμμένων αντικειμένων και όπως τα κατασκευαστικά γενικότερα, αλλά και τα αρχαιολογικά δεδομένα δείχνουν.

(Ο όρος *πακτῆρ* είναι συνώνυμος επίσης με τη λ. *γόμφος* και τη λ. *βλήτρον*—βλ. Chantraine s.v.—, έννοιες που συνηγορούν στον ορισμό που δώσαμε παραπάνω).

7ος στίχος

Μετά την γλωσσική διερεύνηση και τη σχεδιαστική απόδοση (βλ. σχ. 7, 7α) των στοιχείων που καταγράφονται στον 6ο στίχο του κειμένου μας, προχωρούμε στον 7ο στίχο, ο οποίος καταγράφει *ri-gi-ja-o ta-ra-nu-we* 6 και των οποίων η μεταγραφή είναι ασφαλής: *φλιάων θράνυες* 6. Στον έβδομο δηλ. στίχο του κειμένου καταγράφονται έξι τεμάχια ξύλων που προσορίζονται για την κατασκευή των *φλιῶν*. Επειδή δε έχει ήδη γίνει λόγος για τον οικοδομικό τεχνικό όρο *ta-ra-nu-we: θράνυες* (βλ. παραπάνω), εδώ θα μας απασχολήσει κυρίως ο όρος *ri-gi-ja-o: φλιάων*, που, όπως είναι φανερό, είναι γενική πληθυντικού του *φλιάι*.¹⁸⁰ Προκειμένου τώρα να ορίσουμε το περιεχόμενό του, θα στηριχθούμε στα κείμενα της Αλφαβητικής ελληνικής, όπου η λέξη μαρτυρείται ικανοποιητικά. Όμως, θα φθάσουμε να μιλήσουμε μέχρι και για τα νεοελληνικά *ανώφλια* και *κατώφλια* (λέξεις μέσα στις οποίες έχει επιβιώσει ο μυκηναϊκός αυτός οικοδομικός όρος), ξεκινώντας από τα Ομηρικά έπη, όπου η λέξη μαρτυρείται μία και μόνη φορά: στον στίχο ρ 221, *ὄς πολλῆσι φλιῆσι παραστάς θλίψεται ὤμους*. Εκεί ο θρασύς υἱός Δολίοιο Μελανθεύς ψέγει τον Εὔμαιον, γιατί οδηγεί στο παλάτι ένα ζητιάνο (που δεν είναι άλλος από τον Οδυσσέα), ο οποίος θα σταθεί δίπλα σε πολλές φλιές και θα τρίψει τους ὤμους του ζητιανεύοντα.

Ο αρχαίος Σχολιαστής ερμηνεύει τη λέξη: *ταῖς παραστάσι τῆς θύρας*,

κι ακόμη παρόμοια το Ε.Μ. 796, 19: *τὸ πλάγιον τῆς θύρας, αἱ παραστάδες, ἐν ᾧ ἴσασαί τις καὶ ἐπερείδεται.*

Παράλληλα όμως με την παραπάνω ερμηνεία, θεωρούμε πιθανόν πως με τη λ. *φλιαί* δηλώνονταν, όχι μονάχα οι δύο παραστάδες, αλλά και τα δύο οριζόντια της θύρας. Δηλ. αυτό που σήμερα αποκαλούμε «άνωφλι» και «κατώφλι». Η άποψή μας αυτή συνάγεται με βεβαιότητα από: α) το χωρίο του Απολλωνίου του Ροδίου (Γ 278), β) τη φράση δωρικής επιγραφής «τό ψάφισμα... ἀναγράψαι ἐς τὴν φλιάν¹⁸¹»), γ) το ρ. *φλιοβατέω* (πβ. φρ. «ἐν ταῖς πύλαις τοῦ Ἄϊδου ἤδη φλιοβατήσαντα¹⁸²»), δ) τη λ. *ἀνώφλιον* «το άνω μέρος της θύρας», «το υπέρθυρο» (Σούδα) και ε) από την σημασία που έχει η λ. *φλιά* στη Νεοελληνική γλώσσα (κοινή και ι-διώματα) ως απλή και ως σύνθετη, (*ὄφλέα* (ή) στην Κάρπαθο σημαίνει «υπέρθυρο», *μπρόφλι* και *μπρόβλι* (τό) στην Κάρπαθο και *μπρόφλιου* στην Ίμβρο «το κατώφλι του φούρνου», *πανώφλι* και *πανώβλι* στην Κάρπαθο το «άνωφλι».¹⁸³ Το δε νεοελληνικό *κατώφλι* προϋποθέτει, βέβαια, τον αμάρτυρο τύπο **κατώφλιον*, ενώ ο τύπος αυτός, με βάση τις μαρτυρίες που έχουμε, σχηματίσθηκε πιθανόν αναλογικά προς το *άνωφλι*). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η λ. *φλιαί* σημαίνει ακόμη στ) το πλαίσιο της θύρας στον Θεόκριτο 2.6. (Τη σημασία αυτή έχει επίσης το σύνθετο *περι-φλίωμα* που μαρτυρείται σε επιγραφή του 2ου μ.Χ. αι. και ακόμη το *φλειοί, -ῶν* που απαντά σε μικρασιατική επιγραφή¹⁸⁴), και ζ) το πλαίσιο σε σχήμα Π στον Ρούφο τον Εφέσιο (1ος αι. μ.Χ.).¹⁸⁵

Ως τώρα διαπιστώσαμε ότι σε ολόκληρη την ελληνική γραμματεία με την λέξη δηλώνονταν, όχι μόνο οι δύο παραστάδες, αλλά και το άνωφλι και το κατώφλι.

Τι εσήμαινε όμως η λ. *φλιά* στη Μυκηναϊκή Ελληνική; Και σ' αυτό το ερώτημα μπορούμε με βεβαιότητα να απαντήσουμε ότι και τότε με τη λέξη αυτή δεν δηλώνονταν μονάχα οι δύο παραστάδες της θύρας, διότι η λέξη *ri-ri-ja-o*: *φλιάων* είναι γενική πληθυντικού, και όχι δυϊκού. Η γενική και δοτική δυϊκού των πρωτοκλίτων ονομάτων στην Αρχαία Ελληνική σχηματίζεται με την κατάληξη *-αιν, -αιυν* (στην αρκαδική), πβ. *κρναίνυν* (Schwyzer, *Dialectorum* 664). Οι ίδιες πτώσεις στη Μυκηναϊκή σχηματίζονταν με την κατάληξη *-ουιν*,¹⁸⁶ π.χ. *wa-na-so-i: Φανάσσουιν* «στις δύο θεές¹⁸⁷». Εάν τώρα ο μυκηναίος γραφέας ήθελε να γράψει «6 τεμάχια ξύλα για τις δύο παραστάδες», η διατύπωσή του θα είχε τον τύπο: *ri-ri-jo-i ta-ra-nu-we 6: *φλιοῖν θράνυΦες 6* «6 τεμάχια ξύλα για τις δύο φλιές, για τις δύο παραστάδες».

Επομένως, η μυκηναϊκή φράση *ri-ri-ja-o ta-ra-nu-we 6: φλιάων θρά-*

νυFες 6 σημαίνει «6 τεμάχια ξύλα για τις (περισσότερες των δύο) φλιές», οπότε νοείται πλαίσιο θύρας είτε σε σχήμα Π είτε σε σχήμα ορθογώνιο.¹⁸⁸

Όμως, στον ακριβέστερο εννοιολογικό καθορισμό της παραπάνω μυκηναϊκής φράσης θα μας οδηγήσουν τα αρχαιολογικά δεδομένα, διότι σε πλείστους αρχαιολογικούς χώρους υπάρχουν ενδείξεις και κατάλοιπα που μας υποδεικνύουν πώς κατασκεύαζαν οι προϊστορικοί τις πόρτες τους.¹⁸⁹

Τα αρχαιολογικά δεδομένα δείχνουν ότι τα πλαϊνά και το ανώφλι των θυρών ήταν ξύλινα, ενώ το κατώφλι ήταν συχνά λίθινο. Κι ακόμη, όπως διαπιστώνομε, η συνήθης κατασκευαστική πρακτική παραστάδων και ανωφλίου των προϊστορικών γενικώς θυρών απαιτούσε τόσα ακριβώς τεμάχια ξύλων όσα καταγράφονται στην πινακίδα μας. Ως εκ τούτου και δεδομένου ότι και τα από εκεί και κάτω συμφραζόμενα μάλλον, όπως θα δούμε, αφορούν στην κατασκευή ενός ανοίγματος, προτείνουμε για τον 7ο στίχο την ερμηνεία:

pi-ti-ja-o, ta-ra-nu-we 6: *φλιάων θράνυFες 6* «6 ξύλα για το περιφλίωμα της θύρας» (τα πλαϊνά και το ανώφλι, όχι το κατώφλι).

Μία σχηματική απόδοση της κατασκευής που μας υποβάλλει ο 7ος στίχος της PY Vn 46 είναι η του σχ. 8.

8ος στίχος

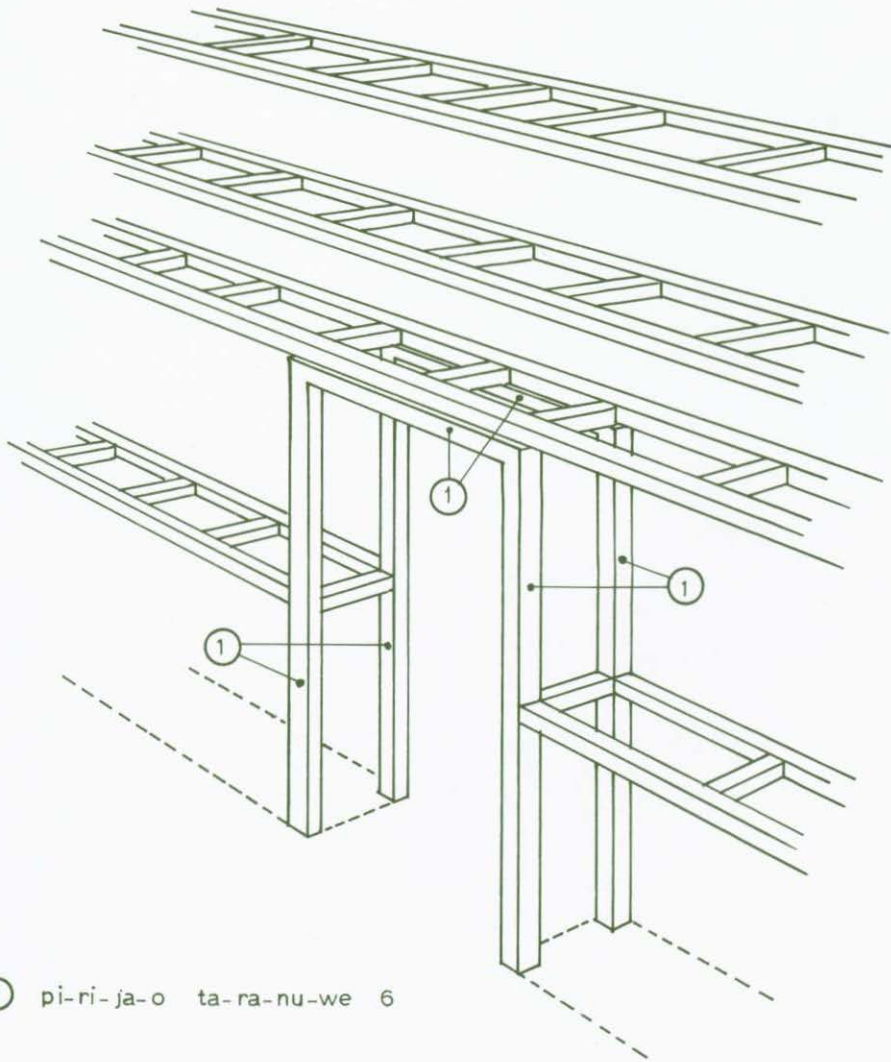
Ως συνήθως, μετά την γλωσσική τεκμηρίωση και την σχεδιαστική απόδοση (βλ. σχ. 8) των όσων θεωρούμε ότι καταγράφονται στον 7ο στίχο, προχωρούμε στον επόμενο.

Στον 8ο στίχο καταγράφονται δύο αντικείμενα, *qe-re-ti-ti-jo 2 me-ta-se-we 10* και καμιά από τις δύο αυτές λέξεις δεν είναι ασφαλούς μεταγραφής, διότι δεν έχουν επιβιώσει στην αλφαβητική ελληνική.

Για τη λ. *qe-re-ti-ti-jo* το μόνο βέβαιο που θα μπορούσε να υποστηριχθεί είναι ότι βρίσκεται σε ονομαστική δυνικού, όπως δείχνει ο αριθμός 2, και, επομένως, ότι στην ονομαστική ενικού λήγει σε *-ία* ή *-ιον*. Η ρίζα *qe-re-* όμως μπορεί, σύμφωνα με τους κανόνες της μυκηναϊκής ορθογραφίας, να μεταγραφεί με πολλούς τρόπους, π.χ. *βελε-*, *βλη-*, κλπ. (Στη δεύτερη περίπτωση μάλιστα θα επρόκειτο για ένα παράγωγο του *q*. *βάλλω*, διότι στον Όμηρο απαντά το ουδέτερο *βλήτρον*, στο 0 678, όπου ο ποιητής ιστορεί ότι ο Αίας:

*νώμα δέ ξυστόν μέγα ναύμαχον ἐν παλάμησι,
κολλητόν βλήτροισι, δυωκαιεικοσίπηχυν.*

CX.8

① pi-ri-ja-o ta-ra-nu-we 6

Από το ομηρικό λοιπόν *βλήτρον* θα μπορούσε μορφολογικά να παραχθεί το **βλήτροιον-βλητρία*, για διαφόρους όμως λόγους¹⁹⁰ δεν θεωρούμε ότι το μυκηναϊκό *qe-re-ti-ri-jo* έχει τη σημασία του ομηρικού *βλήτρον*, που σημαίνει «καρφή», «κρίκος». Η συσχέτιση αυτή κατ' αρχήν έγινε από τον Palmer¹⁹¹ και τη γνώμη του επανέλαβε ο Ruijgh,¹⁹² ο οποίος δέχεται μεν ότι η μυκηναϊκή λέξη θα μπορούσε να διαβαστεί *βλήτροιον, βλητρία* και να θεωρηθεί παράγωγο του ομηρικού *βλήτρον*, αλλά αναγνωρίζει ότι είναι δύσκολο να καθορισθεί επακριβώς η σημασία του *qe-re-ti-ri-jo*.¹⁹³

Ο Chadwick,¹⁹⁴ εξάλλου, θεωρεί δυνατή τη μεταγραφή *π(ε)λεθρία*, (υποκοριστικό σε *-ιον* του *πέλεθρον, πλέθρον*), που στον Όμηρο και την ύστερη Ελληνική δηλώνει μονάδα μέτρου, αλλά που αρχικά θα εσήμαινε «κοντάρι ή καλάμι».

Και εδώ όμως υπάρχει σημασιολογική δυσκολία, γιατί η λ. *πέλεθρον, πλέθρον, (πλήθρον* στον Ησύχιο), στην αλφαβητική Ελληνική ήταν μέτρο μήκους ισοδύναμο με 100 πόδες (ένα έκτο του σταδίου) και μέτρο επιφανείας ισοδύναμο με 950 τετραγωνικά μέτρα. Η ετυμολογία μάλιστα της λέξης είναι μάλλον απαγορευτική, δεδομένου ότι το *πέλεθρον* μπορεί να συναφθεί ετυμολογικά με το ρ. *πέλομαι*, που αρχικά εσήμαινε «το σύνορο, το σημείο του αγρού όπου εστρέφετο το άροτρο» (πβ. ομηρ. *τέλσον άρουρης*¹⁹⁵). Λόγω των μεγάλων δυσκολιών που διαπιστώνομε από τη βιβλιογραφική διερεύνηση της λέξης, στρεφόμαστε σε κάποιες παρατηρήσεις σχετικές με τα συμφραζόμενα. Κατ' αρχήν, βλέπομε ότι είναι μία κατασκευή που έπεται της κατασκευής του περιφλώματος της θύρας, άρα συνάπτεται άμεσα μ' αυτό το στοιχείο, και, βέβαια, το πλέον άμεσα συναπτόμενο με το περιφλώμα μέλος είναι αυτή η ίδια η θύρα. Επίσης, πιστεύομε ότι με την λ. *qe-re-ti-ri-jo* θα πρέπει να δηλώνονται μεγάλου μεγέθους δοκοί, διότι ο αριθμός 2, που συνοδεύει την λέξη, εκεί μας προσανατολίζει (λίγα τεμάχια είναι συνήθως τα ογκώδη). Ασφαλέστερα όμως μπορούμε να προχωρήσουμε στηριζόμενοι στη μορφολογία του ονόματος. Η λ. λοιπόν *qe-re-ti-ri-jo* στην ονομαστική ενικού θα λήγει, όπως ήδη έχει παρατηρηθεί, σε *-ία* (θηλ.) ή *-ιον* (ουδέτ.), ενώ με βάση αυτή την κατάληξη είναι λογικό να υποθέσουμε ότι πρόκειται για ένα αρχικό επίθετο, που στη συνέχεια ουσιαστικοποιήθηκε με την παράλειψη του εννοούμενου ουσιαστικού. Το εννοούμενο ουσιαστικό και εδώ, όπως και στην περίπτωση του *e-to-ki-ja έντοιχια*, θα είναι το *dowa: δόρφα* = *ίων. δοῦρα* «ξύλα». Με οδηγό τώρα το *e-to-ki-ja: έντοιχια* (ενν. *dowa: δόρφα* = *δοῦρα* «ξύλα»), που σημαίνει «ξύλα που ανήκουν στον τοίχο», το *qe-re-ti-ri-ja* (ενν. *δόρφα* = *δοῦρα* «ξύλα») θα σημαίνει «ξύλα που ανήκουν στον ή

στην...». Έτσι φθάνομε στο σημείο-κλειδί για την ερμηνεία της λέξης, δηλ. από ποια λέξη έχει παραχθεί το αρχικά επίθετο *qe-re-ti-gi-ja*:

Η συσχέτιση με το ομηρ. *βλῆτρον* δείχνει, κατ' αρχήν, ότι το *qe-re-ti-gi-jo* μπορεί να είναι ένα επίθετο παράγωγο από ένα ουσιαστικό σε *-τρον* ή σε *-θρον*, όμως το επίμαχο πρόβλημα είναι ποιες συλλαβές κρύβονται πίσω από το *qe-re-*. Με βάση τους κανόνες της μυκηναϊκής ορθογραφίας μπορεί μία, όπως στην λ. *βλῆτρον* (με ανάπτυξη του λεγόμενου νεκρού φωνήεντος *e*), αλλά μπορεί και δύο συλλαβές. Και στην δεύτερη περίπτωση έρχονται στο νου δύο λέξεις της αλφαβητικής Ελληνικής, συγγενείς σημασιολογικά και πιθανότατα ετυμολογικά, οι λέξεις *μέλαθρον* και *κμέλεθρον*.¹⁹⁶

Η πρώτη λέξη απαντά συχνά στον Όμηρο και, σύμφωνα με τα λεξικά, σημαίνει «στέγη», «σκεπή», «η κυρία δοκός η υποβαστάζουσα την οροφήν», «οικία», «υπερθύριον». Η δεύτερη, δηλ. η λ. *κμέλεθρον*, έχει διασωθεί στο Μέγα Ετυμολογικόν¹⁹⁷ με τη σημασία «δοκός» («*κμέλεθρα*: δεῖ γινώσκειν ὅτι το κ πρό τοῦ μ οὐδέποτε εὐρίσκεται ἐν ἀρχῇ λέξεως... λέγει δε ὁ Ἡρωδιανός τὸν Πάμφιλον ἀναγαγεῖν ἐν ταῖς γλώσσαις τὸ κμέλεθρα σημαίνει δέ τὰς δοκούς»).¹⁹⁸

Οι δύο παραπάνω λέξεις *μέλαθρον* και *κμέλεθρον* έχουν σχηματισθεί με την προελληνική κατάληξη *-θρον*,¹⁹⁸ και, όπως έχει ήδη παρατηρήσει ο Chanttraîne, η ομοιότητα του *κμέλεθρον* με το *μέλαθρον* δεν πρέπει να οφείλεται στην τύχη. Οι λέξεις δεν έχουν ετυμολογηθεί, προφανώς διότι ανήκουν στο προελληνικό γλωσσικό υπόστρωμα.¹⁹⁹ πρόκειται δε πιθανότατα για δάνειους οικοδομικούς όρους.²⁰⁰

Συχνά τώρα οι Ινδοευρωπαίοι Έλληνες, τις λέξεις που δανείστηκαν από τους Προέλληνες τις απέδωσαν ποικιλοτρόπως φωνητικά.²⁰¹ Πληθώρα τέτοιων παραδειγμάτων βρίσκει κανείς στο βιβλίο του Furnée,²⁰² όπως π.χ.

κέρραμος / *κίρραμος* / *κύρραμος* / *κιγκράμας*,²⁰³ και
έρουσίβη / *έρυθίβη* (πβ. *Έρυθίβιος* και *Έρεθίβιος*)
**έρεθίμη* (πβ. *Έρεθίμιος*) / **έριδίμη* (πβ. *Έριδίμιος*)
**έρεθύμη* (πβ. *Έρεθύμιος*) και
άρασαδάες: τα περυσινά κλήματα (Ησύχιος) / *άρεσχαί*: κλήματα, βότρυες (ο ίδιος) / *όρεσχάς*: τό σύν τοῖς βότρουσι ἀφαιρεθέν κλήμα (ο ίδιος)²⁰⁴ και
τέραμνον / *τέρεμνον*.²⁰⁵

Έτσι, είναι νομίζω λογικό να θεωρήσει κανείς ότι το ίδιο συνέβαινε και με τη λ. *μέλαθρον* / *κμέλεθρον*. Ο β' τύπος υποδεικνύει ότι η λ. *μέλα-*

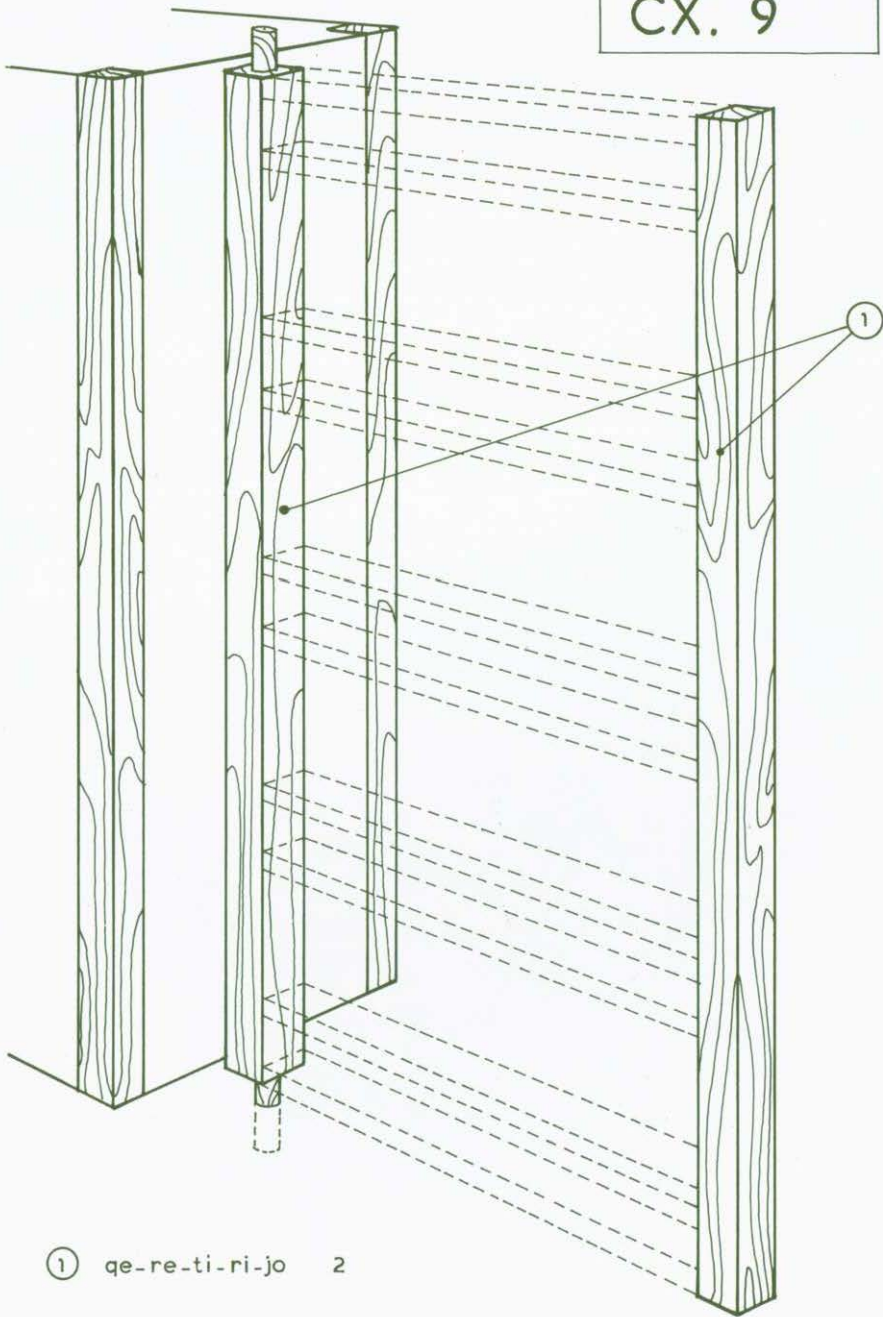
θρον θα μπορούσε να έχει αρχικά τον τύπο *μέλεθρον, διότι σε λέξεις προελληνικής καταγωγής η εναλλαγή α/ε είναι φαινόμενο συνηθέστατο.²⁰⁶ Ότι τώρα παράλληλα με τον τύπο *μέλεθρον θα μπορούσε να υπάρξει και τύπος *βέλεθρον είναι λογικό να υποθέσει κανείς, αφού σε λέξεις προελληνικής καταγωγής η εναλλαγή β/μ είναι επίσης συχνότατο φαινόμενο. Πληθώρα και τέτοιων παραδειγμάτων βρίσκει επίσης κανείς στο βιβλίο του Furnée,²⁰⁷ όπως πχ.:

κίκυβος / κίκυμος,
 λυκάβας, αντος / λυκάμας,
 μάσκη· δέκελλα / βάσκα· μακέλη (Ησύχιος),
 σκόλυβος / σκόλυμος,
 τερέβινθος / τέρμινθος,
 κύβινδης / κύμινδης,
 Ἄβυδών / Ἄμυδών,
 ἄρβύλη / πβ. ἄρμυλα· υποδήματα (Ησύχιος) κλπ.

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, η ύπαρξη ενός τύπου *βέλεθρον, παράλληλα με το μέλεθρον²⁰⁸ «στέγη», είναι απόλυτα δυνατή, ενώ από τον τύπο αυτό ο σχηματισμός του επιθέτου βελέθριος «αυτός που ανήκει στο βέλεθρον» είναι απόλυτα κανονικός. Αυτή ακριβώς η λέξη κρύβεται πιθανότατα κάτω από το μυκηναϊκό qe-re-ti-gi-jo 2, το οποίο μεταγράφεται, επομένως, βελεθρίω 2 «2 βελέθρια» (ενν. δόρφα = δοῦρα «ξύλα»).

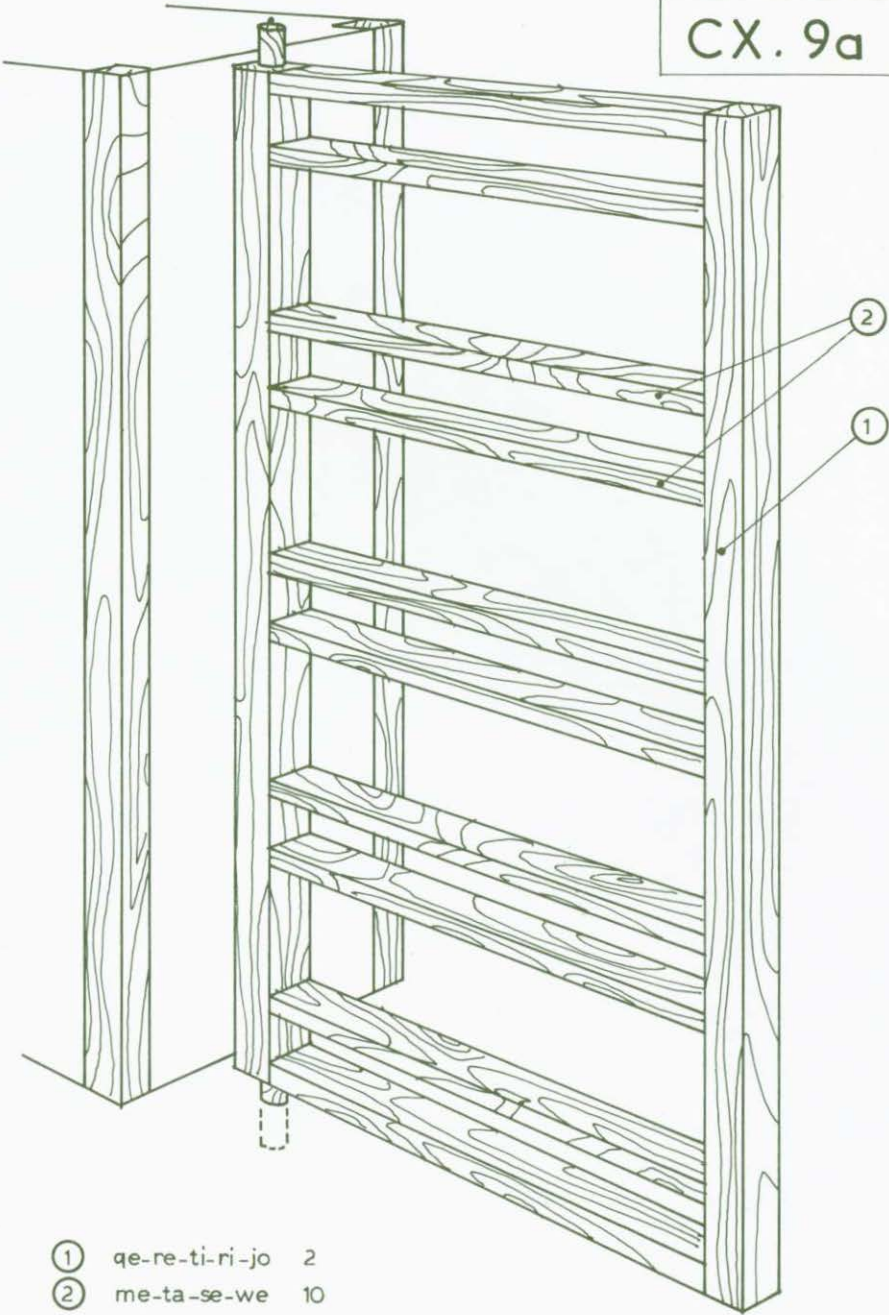
Για την ερμηνεία του όρου, αποφασιστικής σημασίας ρόλο παίζουν και εδώ τα συμφραζόμενα. Όπως ήδη παρατηρήσαμε, στον αμέσως προηγούμενο στίχο καταγράφονται ri-gi-ja-o, ta-ra-nu-we 6: φλιάων θράνυφες 6 «6 θράνυες φλιών», ενώ ήδη έχουμε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι στον 7ο στίχο καταγράφεται ένα περιφλίωμα θύρας. Άρα, δεδομένης της απόλυτης κατασκευαστικής αλληλουχίας που παρατηρήσαμε ως τώρα στην πινακίδα, είναι λογικό να υποθεθεί ότι στον αμέσως επόμενο 8ο στίχο καταγράφονται υλικά σχετικά με την κατασκευή του θυρώματος πλέον. Επειδή δε και τα από εκεί και κάτω συμφραζόμενα της πινακίδας συνηγορούν (όπως ελπίζουμε ότι θα δείξουμε) σ' αυτήν την άποψη, θεωρούμε ότι η πρώτη λέξη του 8ου στίχου καταγράφει τις 2 δοκούς²⁰⁹ τις απαραίτητες για την κατασκευή και στήριξη, ένθεν και ένθεν, του θυρόφυλλου (βλ. σχ. 9).

CX. 9

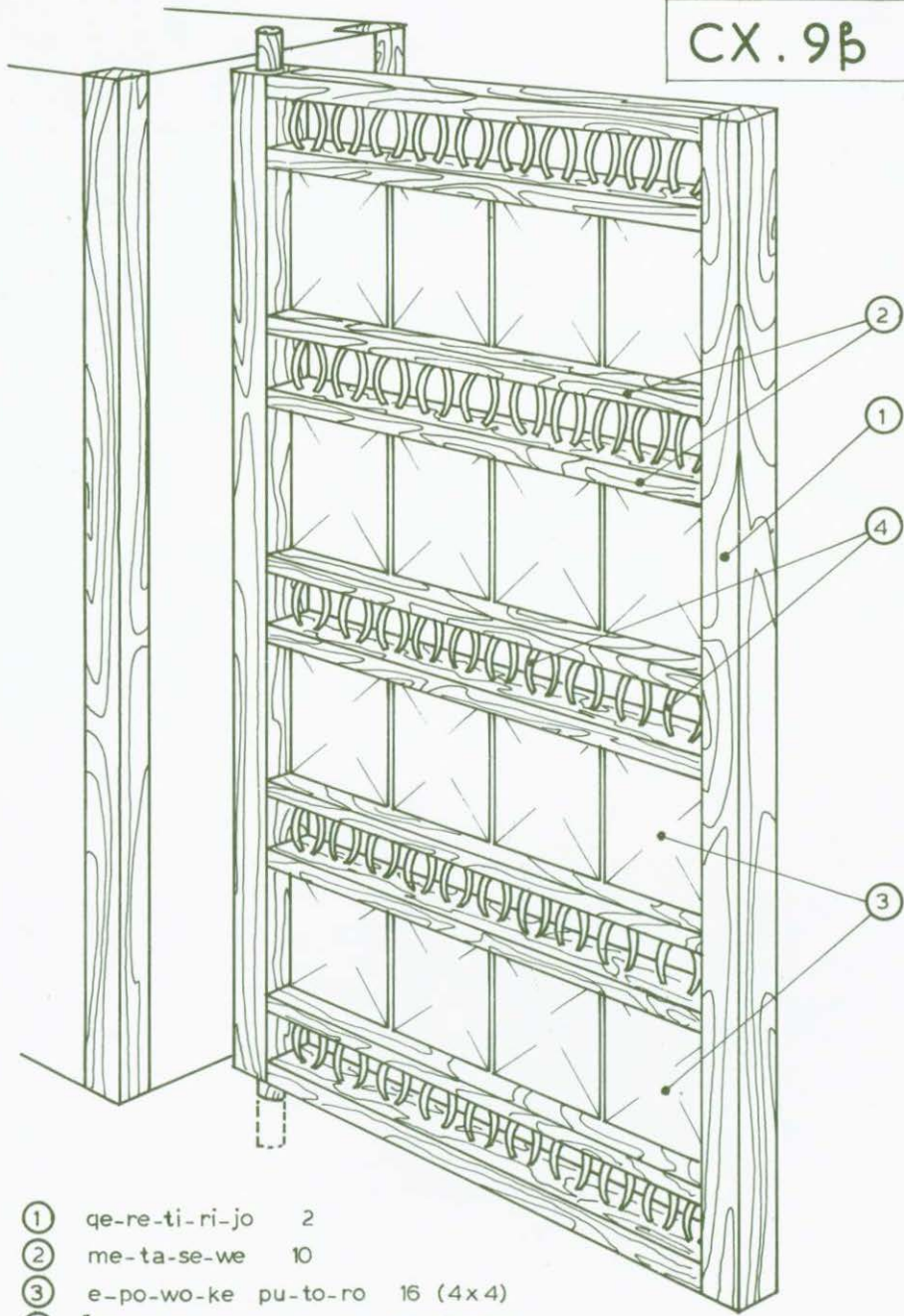
① qe-re-ti-ri-jo 2

CX. 9a

- ① qe-re-ti-ri-jo 2
- ② me-ta-se-we 10

CX.9β

- ① qe-re-ti-ri-jo 2
- ② me-ta-se-we 10
- ③ e-po-wo-ke pu-to-ro 16 (4x4)
- ④ *35-ki-no-o pu-to-ro 100 (5x20)

Προχωρώντας τώρα στην δεύτερη λέξη του 8ου στίχου, τη *me-ta-se-we* 10, βλέπομε ότι και αυτή δεν έχει επιβιώσει στην αλφαβητική Ελληνική. Πάντως όμως και εδώ είναι βέβαιο²¹⁰ ότι έχουμε να κάνομε με ένα τεχνικό όρο που λήγει σε *-εύς* πβ. *όχεύς, στρωματεύς κλπ.*²¹¹ Κι ακόμη, ως προς τη σημασία της πρόθεσης *μετά*, που ανιχνεύεται στον όρο, πβ. το ομηρικό *μετάγγελος* στα ακόλουθα ομηρικά χωρία:

Ο 144

Ἴριν θ', ἧ τε θεοῖσι μετάγγελος ἀθανάτοισι

Ψ 199

ᾧκα δὲ Ἴρις

ἀράων ἄϊουσα μετάγγελος ἦλθ' ἀνέμοισιν.

Και η λέξη αυτή επίσης, όπως και η προηγούμενη, έχει ερμηνευθεί ποικιλοτρόπως. Κατά τον Palmer,²¹² πρόκειται για ένα σύνθετο σε *-εύς* με την πρόθεση *μετά* και μία ρηματική ρίζα, προτείνει δε την ανάγνωση: *μεταροῆFες* (?)

Η Morpurgo σημειώνει «*Vis verbi obscura*».²¹³

Η Baumbach²¹⁴ παραθέτει τη γνώμη του Palmer και προσθέτει ότι ο μυκηναϊκός όρος δεν συνάπτεται με το *μετάρσιος*, αφού αυτό προϋποθέτει το **μετ-αFερ-σιος*. Δεν προτείνει όμως καμιά ανάγνωση, παρατηρώντας ότι ο τεχνικός αυτός όρος, όπως και ο προηγούμενος (*qe-re-ti-ri-jo*), δεν επιβίωσαν στην αλφαβητική Ελληνική.

Κατά τον Chadwick,²¹⁵ η λέξη είναι σύνθετη με πρώτο συνθετικό την πρόθεση *μετα-* και σκοτεινό το δεύτερο συνθετικό. Κατά τον ίδιο, η σύναψη με το επίθετο *μετάρσιος* απορρίπτεται, εφόσον τούτο αντιπροσωπεύει το *-αFερ-*.

Διαφορετική άποψη έχει ο Perrillou,²¹⁶ κατά τον οποίον το όνομα μεν παράγεται από το αμάρτυρο **μέταρσις*²¹⁷ (<*μεταραρίσκω*>, με τη λέξη δε *me-ta-se-we: μεταροῆFες* δηλώνονται τα «ενδιάμεσα τεμάχια ξύλου που στερεώνουν ξύλα μεγαλύτερου μεγέθους». Ως προς τον σχηματισμό, ο Perrillou παραβάλλει

e-ku-se-we (*qe*): *έγχυσηFες* (<*έγχυσις*>²¹⁸ και

*a-ru-da-se-we: άπυδασηFες*²¹⁹ (<*άπύδασις*>).

Η ανάγνωση και ερμηνεία που προτείνει ο Perrillou είναι, νομίζω, πειστική. Πράγματι, στην πινακίδα μας με το *me-ta-se-we* 10 *μεταροῆFες* 10 πρέπει να δηλώνονται τα «10 μικρότερου μεγέθους δοκάρια που τοποθετούνται ανάμεσα στα *qe-re-ti-ri-jo* 2: *βελεθρίω* 2 «2 *μελέθρια*» (σχ. 9α), «οι 10 αρμοστήρες ανάμεσα στα 2 *βελέθρια*».

Παρατηρώντας τώρα το σκελετό του θυρόφυλλου του οποίου το σχή-

μα (βλ. σχ. 9β) μας κατηύθυνε να σχεδιάσουμε έτσι η καταγραφή του στίχου 8, βλέπομε ότι είναι πιθανότατη η κατασκευή 4 μεγαλύτερων ματιών (κενών) ανάμεσα στα ξύλα του σκελετού και 5 μικρότερων. Τα 4 όμως μεγαλύτερα μάτια που δημιουργούνται είναι υποπολλαπλάσιο του αριθμού 16, δηλ. της αμέσως επόμενης καταγραφής στο στίχο 9, και τα 5 μικρότερα μάτια είναι υποπολλαπλάσιο του 100, δηλαδή της μεθεπόμενης καταγραφής στον στίχο 10.

Από όλα όσα ως τώρα υποστηρίζαμε γίνεται φανερό πως είναι πέρα από κάθε λογική να θεωρήσει κανείς ότι όλες αυτές οι απόλυτες συσχετίσεις σε νούμερα και έννοιες μπορεί να είναι αποτέλεσμα συμπτώσεων.

Είναι εντελώς αδύνατο 12 νούμερα και 12 έννοιες να ενορχηστρώνονται απολύτως και να καταλήγουν σε ένα λογικό αποτέλεσμα: πολύ περισσότερο, όταν αυτό το λογικό αποτέλεσμα δεν είναι θεωρητικό, αλλά μία απτή οικοδομική κατασκευή με κατασκευαστική συνέπεια, συγκεκριμένη χρήση, λειτουργία και θέση, και σε υπαρκτό χώρο, όπως είναι το μέγαρο της Πύλου στον προθάλαμο —room 8— του οποίου βρέθηκαν οι πινακίδες και, άρα, σ' αυτό λογικά πρέπει να αναφέρονται. Σύμφωνα με τον νόμο των πιθανοτήτων, είναι σχεδόν μηδενική η πιθανότητα μιας τέτοιας τυχαίας σύμπτωσης.

Έτσι, με τα 2 «μελέθρια» θα μπορούσε θαυμάσια να δηλώνονται τα 2 «μπόγια» μιας θύρας, τα οποία «μεταραρίσκονται» (δηλ. στερεώνονται) με τους 10 «μεταρσείς», και των οποίων τα κενά κλείονται με τους 16 «έπειροασμένους βυτρούς» (δηλ. τα 16 «επιμελούς επεξεργασίας πετσώματα»), και τους 100 λιγότερο φροντισμένους «λύγιινους βυτρούς» (δηλ. 100 από κοινά και συνήθη «πετσώματα από λυγαριά»). Βεβαίως (βλ. σχ. 8), θα ήταν δυνατόν η θύρα να ήταν δίφυλλη, γιατί, όπως είναι γνωστό, τα μυκηναϊκά κατάλοιπα παρέχουν ενδείξεις χρήσης και μονόφυλλων και δίφυλλων θυρών. (Π.χ. Στις Μυκήνες η Πύλη των Λεόντων είναι δίφυλλη, ενώ η Βορεία Πύλη μονόφυλλη). Επειδή όμως, όπως θα δούμε παρακάτω, από τα συμφραζόμενα των δύο πινακίδων διαφαίνεται ότι στο σημείο αυτό περιγράφεται μια μάλλον ελαφρά κατασκευή, πιστεύομε ότι εδώ καταγράφεται μια μονόφυλλη θύρα. Κι ακόμη, θα μπορούσε κάποιος να παρατηρήσει ότι με τα παραπάνω υλικά θαυμάσια θα μπορούσε να κατασκευασθεί και ένα σταθερό ελαφρό διαχωριστικό πανώ (άλλωστε διαχωριστικό πανώ, αλλά κινητό, είναι και η θύρα). Ο λόγος όμως που μας κάνει να πιστεύομε ότι πρόκειται ίσως για θύρα, είναι η ύπαρξη, αμέσως προηγούμενα στον 7ο στίχο, καταγραφής φλιών. (πβ. ομ. όρσοθύρη).

Τελειώνοντας με τον όρο *μεταρσείς*, αξίζει να σημειωθεί ότι από την

ίδια ρίζα έχει παραχθεί και ο επίσης κατασκευαστικός όρος *αρμονία*.²²⁰
(Πβ. Ομήρου Οδύσεια:

ε 248 γ *όμφουσιν δ' ἄρα τήν γε καὶ ἄρμονίησιν ἄρασσεν καὶ*

ε 361 *δούρατ' ἐν ἄρμονίησιν ἀρήρη.*

Σημαντικότερο, τέλος, είναι ότι το ουσ. *ἄρσις* <*ἀραρίσκω* μαρτυρείται έμμεσα, αλλά με βεβαιότητα, με το σύνταξις: *συναφή, ἄρμονία* πβ. και *συναραρίσκω* «*συνάπτω, συνδέω, συναρμόζω, ενώνω ομού*».²²¹

9ος στίχος

Αφού τελειώσαμε με την γλωσσική διερεύνηση και την σχεδιαστική απόδοση της καταγραφής που πιθανότατα περιλαμβάνεται στον 8ο στίχο, προχωρούμε στον 9ο. (Ήδη ορισμένα στοιχεία του 9ου στίχου έχομε δώσει κατά τρόπο προωθύτερο στη σελ. 85. Τούτο ήταν αναγκαίο, για να μπορέσουμε να στηρίξουμε τα επιχειρήματα που παραθέσαμε εκεί). Στον 9ο λοιπόν στίχο της πινακίδας μας καταγράφονται e-so-wo-ke pu-to-ro 16.

Καμιά από τις δύο αυτές λέξεις δεν μαρτυρείται στην αλφαβητική Ελληνική, και γι' αυτό τον λόγο η ερμηνεία τους θα βασισθεί στα συμφραζόμενα και στην ετυμολογία.

Οι Ventris-Chadwick²²² θεωρούν πιθανόν ότι η λ. pu-to-ro κείται σε γεν. πληθ., δεν προτείνουν όμως ανάγνωση και ερμηνεία του τεχνικού αυτού όρου.

Η Morpurgo²²³ σημειώνει «Vis verbi obscura: anthr. tamen non videtur».

Η Stella,²²⁴ βασιζόμενη στη λέξη *πίθρος* (=πίθος), που όμως, όπως έδειξε η Baumbach,²²⁵ είναι ανύπαρκτη, μεταγράφει το pu-to-ro ως *πίθρο* και ερμηνεύει «*πίελος* (bathtub?). Κατά τη Stella, με τις λ. e-ro-wo-ke και *35-ki-no-o (που απαντά στον επόμενο στίχο) δηλώνονται δύο διαφορετικά είδη pu-to-ro, κι αυτό πράγματι είναι το πιθανότερο, γιατί η λέξη απαντά σε δύο διαδοχικούς στίχους και βρίσκεται στην ίδια θέση του στίχου. Κατά την Baumbach,²²⁶ η λ. pu-to-ro δεν είναι ουσιαστικό, αλλά επίθετο, και το καταγραφόμενο είδος στον υπό συζήτηση στίχο δηλώνεται με τη λ. e-so-wo-ke. (Το pu-to-ro, επομένως, θα μπορούσε να είναι ονομ. πληθ. ενός επιθέτου ή γεν. πληθ. ενός ουσιαστικού).

Δεν προτείνει όμως η Baumbach καμιά ανάγνωση και ερμηνεία, σημειώνει μόνο ότι η λ. pu-to-ro απαντά ως ανθρωπωνύμιο στην πινακίδα

της Κνωσού As 1516.9, προσθέτοντας ότι δεν υπάρχει προφανής σχέση ανάμεσα στο ανθρωπωνύμιο και στη λέξη της πινακίδος PY Vn 46.

Τελευταία ο Pegrillou, υιοθετώντας τη γνώμη του H. Van Effenterre ότι η πινακίδα PY Vn 46 καταγράφει υλικά κατασκευής πλοίου, υπεστήριξε ότι η λ. ru-to-ro είναι γενική πληθυντικού του *πύθρα (τά), λέξης συγγενούς του πυθμῆν. Έτσι, μεταγράφει το ru-to-ro ως πυθρῶν και ολόκληρο τον στίχο 9: *ἐπόφοργες πυθρῶν* 16 και μεταφράζει «renforcements, préceintes de cale».

Η ετυμολογική συσχέτιση που προτείνει ο Pegrillou θα ικανοποιούσε, ενδεχομένως, προκειμένου για την κατασκευή ενός πλοίου, είναι όμως σημασιολογικά αδύνατη στην περίπτωση που μας απασχολεί, αφού η πινακίδα στην οποία η λέξη απαντά, όπως είπαμε, καταγράφει υλικά οικοδομής.

Περνώντας στην εξέταση της σημασίας που μπορεί να έχει η λ. ru-to-ro, είναι ανάγκη να δούμε αν η λέξη δηλώνει κάποιο αντικείμενο που καταγράφεται ή αν είναι προσδιοριστική, όπως υποστηρίζει η Baumbach και ο Pegrillou. Βέβαια, στον αμέσως επόμενο στίχο, τον 10ο, που καταγράφει *35-ki-no-o ru-to-ro 100, φαίνεται η υπό συζήτηση λέξη να βρίσκεται σε πτώση γενική. (Στον 10ο στίχο δηλ. εκ πρώτης όψεως φαίνεται να καταγράφονται *35-ki-no-o (-οι) ru-to-ro (-ων), δηλ. το καταγραφόμενο είδος εδώ να είναι οι λυγίνοιοι, γιατί αυτό είναι ουσιαστικό, όπως διδάσκει ο 5ος στίχος της πινακίδας). Γεννιέται όμως το ερώτημα, επειδή στον 10ο στίχο το καταγραφόμενο είδος φαίνεται να δηλώνεται με την πρώτη από τις δύο λέξεις, συμβαίνει το ίδιο και στον αμέσως προηγούμενο στίχο; Δηλ. ο 9ος στίχος έχει την ίδια δομή με τον 10ο στίχο και, επομένως, και στον 9ο στίχο καταγράφονταν e-so-wo-ke ή e-po-wo-ke, ru-to-ro (-ων); Ασφαλώς τούτο είναι πιθανόν, αλλά υπάρχει και άλλη δυνατότητα την οποία θα πρέπει να ερευνήσουμε. Είναι δηλ. δυνατό στον 9ο στίχο να καταγράφεται ένα είδος που φέρει το όνομα ru-to-ro και αυτό το είδος να προσδιορίζεται με τη λ. e-so-wo-ke ή e-po-wo-ke. Επομένως, είναι δυνατό η πρώτη λέξη του 9ου στίχου να είναι το επίθετο και η δεύτερη ουσιαστικό (σε πτώση φυσικά ονομ. πληθ. και τα δύο), και το ίδιο, κατ'αντιστοιχίαν, να συμβαίνει και στον επόμενο στίχο. Κατά τη γνώμη μας, η δυνατότητα αυτή είναι η σωστή, διότι προσπαθώντας να ετυμολογήσουμε και να ερμηνεύσουμε τον τεχνικό αυτό όρο, βλέπομε ότι υπάρχει μια ολόκληρη σειρά τεχνικών όρων που παράγονται από τη ρίζα

βύω, βινέω «στουπώνω, κλείνω, φράζω»,

βῦσαι: «ἐπιθεῖναι, φορτῶσαι, κρύψαι» (Ησύχιος),

βύσας: «πλήσας, φράξας»,

βυτίνη· λάγννος ἢ ἄμῖς (ο ἴδιος),

βύτανα· κόνδυλοι. οἱ δέ βρύτανα (ο ἴδιος) κλπ.²²⁸

Οι τεχνικοί αυτοί όροι καθιστούν πιθανότατη την ανάγνωση του μυκηναϊκού ru-to-ro ως βυτροί (για τον σχηματισμό πβ. το ομηρικό *φιδρός* (ο) «κορμός δένδρου»). Η λέξη, επομένως, θα μπορούσε θαυμάσια να σήμαινε «βούλωμα, στούπωμα, κάλυμμα», και σε μια κάπως ελεύθερη μεταφορά στην οικοδομική ορολογία «πέτσωμα».

Η συνοδος λέξη e-so-wo-ke ή e-po-wo-ke είναι ακόμη δυσκολότερη, διότι το δεύτερο συλλαβόγραμμα είναι αμφίβολης ανάγνωσης.

Στην α' έκδοση των Documents (σ. 349) η λέξη διαβάζεται e-po-wo-ke. Στην έκδοση PPT των Bennett-Olivier προτιμάται η ανάγνωση e-po-wo-ke και σημειώνεται στο κριτικό υπόμνημα ότι η ανάγνωση e-so-wo-ke είναι λιγότερο πιθανή (less likely). Η ανάγνωση e-po-wo-ke προτιμάται και στους Index généraux των Olivier-Godart-Seydel-Sourvinou.

Ο Chadwick στη β' έκδοση των Documents (σ. 503) διαβάζει e-so-wo-ke και την ανάγνωση αυτή προτιμά και η Baumbach, η οποία όμως σημειώνει (όπ., 383 σημ. 1) πως ο Olivier την πληροφορεί ότι αυτός τώρα προτιμά την αρχική ανάγνωση e-po-wo-ke. Σημειώνουμε ότι και ο καθηγ. Bennett, τον οποίον από αυτή τη θέση όλως ιδιαίτέρως ευχαριστούμε για τις επιστημάνσεις που μας έκανε, είχε την καλωσύνη να μας πληροφορήσει ότι η σωστή ανάγνωση και κατ' αυτόν πλέον είναι μάλλον e-po-wo-ke. (In line 9, I am now inclined to go back to the older reading of e-po-wo-ke...).

Όσο ξέρομε, πρώτος ο Palmer ασχολήθηκε με τη λέξη την οποία διαβάζει e-po-wo-ke, και μάλιστα διερωτάται αν έχομε να κάνομε με ένα σύνθετο σε -Forγ-, του οποίου το πρώτο τμήμα αποτελείται από τις προθέσεις *έμ+πος* (Θεωρεί δε τη λ. e-po-wo-ke ουσιαστικό). Το ίδιο υποστηρίζει ο Chadwick.²³⁰

Η Baumbach²³¹ ακολουθεί τον Palmer ως προς το ότι η λέξη είναι ουσιαστικό, θεωρεί όμως τον όρο σκοτεινό και δεν προτείνει καμιά ερμηνεία. Σωστά, εξάλλου, παρατηρεί ότι η αβεβαιότητα της ανάγνωσης (του β' συλλαβογράμματος) είναι ένας περαιτέρω λόγος που κάνει την ερμηνεία δύσκολη, αν όχι αδύνατη.

Ο Duήουχ,²³² που παρεμπιπτόντως ασχολείται με τη λέξη, διατυπώνει υποθετικά τη γνώμη, ότι εάν η λ. e-po (που απαντά στις πινακίδες KN Ce 283, Ws 8712, PY Vn 493.1) μπορούσε να νοηθεί ως δηλωτικό του «έρφιον» (**έρφος*, παραλλαγή του *έρφος*, πβ. τις παραλλαγές *σέρφος* / *σέρφος*, όπως πρότεινε η Scafa), τότε το e-po-wo-ke θα μπορούσε να εί-

να σύνθετο με *α'* συνθετικό τη λέξη αυτή και όρος συμμετρικός του 35-ki-no-o = ru-ki-no-o: λυγί (γκί)νοος. Το συνθετικό όμως -wo-ke παραμένει ανερωμήνευτο, κατά τον *Duhoux*, και έτσι φαίνεται πιθανό πως ολόκληρη η ερμηνεία αυτή είναι εσφαλμένη.

Ο *Perpillou*²³³ από τις δύο αναγνώσεις e-ro-we-ke και e-so-wo-ke προτιμά την πρώτη και δίνει την εντύπωση ότι αγνοεί τη δεύτερη.

Ο ίδιος μεταγράφει *ἐπόφοργες*, λέξη που παράγει από το ρ. *ἐπ-εφέργω* (*ἐπείργω*), θεωρεί το *ἐπ-όφοργες* ριζικό όνομα του τύπου *ἀπο-ροῶξ* και *ἐπί-τοκα*, και, προφανώς επειδή θα αναμενόταν τύπος *ἐπ-έφοργες* και όχι *ἐπ-όφοργες*, δέχεται ότι έχουμε εδώ να κάνουμε με *harmonisation*, που αγγίζει το τοπωνύμιο e-ko-me-no > o-ko-me-no ή ένα τύπο όπως *ἀκόλουθος*. Τέλος δε θεωρεί τη λ. e-ro-wo-ke ουσιαστικό και μεταφράζει «*renforcements*».

Είναι φανερό πως καμιά από τις παραπάνω μεταγραφές δεν ικανοποιεί.²³⁴ Επιπλέον, όπως υποστηρίχθηκε παραπάνω, η λ. e-ro-wo-ke μάλλον είναι επίθετο που προσδιορίζει το ru-to-ro συμφωνώντας με αυτό κατά γένος, αριθμό και πτώση.

Ως προς την ανάγνωση και ερμηνεία της τώρα, με τη δέουσα επιφύλαξη διατυπώνουμε την υπόθεση ότι η λ. e-ro-wo-ke είναι ένα σύνθετο με ευδιάκριτη τη ρίζα *Φεργ-* πβ. *Φέργον*, *ρέζω* κλπ. Η ρίζα αυτή μαρτυρείται ικανοποιητικά σε μια σειρά μυκηναϊκούς όρους μερικοί από τους οποίους έχουν σαφώς τεχνικό χαρακτήρα και τους οποίους παραθέτουμε:

ku-ru-so-wo-ko: *χρυσοφοργός*²³⁵ ονομάζεται αυτός που κατεργάζεται το χρυσό.

to-ko-so-wo-ko: *τόξοφοργός*²³⁶ είναι αυτός που κατασκευάζει τα τόξα.

ke-re-si-jo we-ke: *κρησιοφεργής*²³⁷ σημαίνει «κρητικής κατασκευής» (επίθετο που προσδιορίζει ένα τρίποδα).

a-ru-ko-wo-ko: *ἀμτυκφοργός*²³⁸ είναι «αυτός που κατασκευάζει άμτυκες».

Ότι τώρα ένα οικοδομικό υλικό (οι ru-to-ro: *βυτροί*) μπορούσε να προσδιορίζεται με ένα επίθετο, στο οποίο βάση υπόκειται η ρίζα *Φεργ-* είναι λογικό να το υποθέσει κανείς. Στην αλφαβητική Ελληνική απαντά το *ένεργός* (πβ. Θουκ. 3.17, *νήες... ένεργοί*), το *εργάσιμος* (πβ. Πολυδ. Η 109, *εργάσιμα ξύλα*), η μετοχή *είργασμένος* (πβ. Θουκ. 1.93, *λίθοι είργασμένοι*) κλπ.

Από πλευράς τώρα μορφολογίας πιθανότατα έχουμε να κάνουμε με ένα όνομα ρίζα, όπως υπέθεσε ο *Palmer*, του τύπου π.χ.

σμπήξ, ήγος, (= ό,τι και το *σύμπηκτος*),

κλινοπήξ, ἦγος, (= κλινοπηγός «κλινοποιός»),
ἀπορρώξ (Οἰ. ν 98, προβλήτες... ἀκταὶ ἀπορρώγες).

Επομένως, το -wo-ke μπορεί να διαβαστεί -Forγες, (ονομ. πληθ. αρσ. με ονομ. εν. σε -Forξ).

Ως προς το πρώτο συνθετικό e-ro-, που προηγείται του -wo-ke, δύο δυνατότητες θα φαίνονταν πιθανές για τη λ. e-ro-wo-ke: 1) Θα μπορούσε α' συνθετικό να είναι το ουσιαστικό e-ro που απαντά σε πινακίδα της Πύλου PY Vη 493, και σε δύο πινακίδες της Κνωσού KN Ce 283, Ws 8712, όμως ατυχώς τα συμφραζόμενα των πινακίδων αυτών δεν βοηθούν στην κατανόηση του όρου e-ro. Ότι όμως με τον όρο αυτό δηλώνεται ένα αντικείμενο που υπολογίζεται σε τεμάχια και έχει σχέση με τον ποιμενικό βίο είναι βέβαιο με βάση την πινακίδα της Κνωσού. 2) Μια δεύτερη δυνατότητα θα ήταν να θεωρηθεί το e-ro-wo-ke σύνθετο με α' συνθετικό την πρόθεση ἐπί και β' τη λ. *ῶForξ, -γος, ένα παράγωγο από τη ρίζα του *Fέργον*.

Το ο- στο υποθετικό αυτό *ῶForξ θα ήταν προθετικό φωνήεν. Ως προς τον σχηματισμό θα μπορούσε κανείς να παραβάλει το ομόρριζο, αλλά σημασιολογικά διάφορο ἑόργη < ἑFόργη «κουτάλα», όπως επίσης θα μπορούσε ακόμη το ο αυτό να ερμηνευθεί αναλογικά προς άλλα σύνθετα σημασιολογικά συγγενή του e-ro-wo-ke. (Δύο παραδείγματα της αναλογίας αυτού του τύπου:

ἐπήβολος (< ἐπιβάλλω) κατ'αναλογία των ἐπήκοος, ἐπημοιβός κλπ. και

ἐπήρετος αντί *ἐπ-ἐρετος κατά το δολιχῆρετος (< δολιχοἑρετος).

Ο στίχος 9, επομένως, θα κατέγραφε στην περίπτωση αυτή: e-ro-wo-ke ru-to-ro 16: ἐπ-όForγες βυτροί 16 «16 ἐπειργασμένοι βυτροί». Φυσικά, η ακριβής σημασία του όρου μας διαφεύγει, όμως θα μπορούσε θαυμάσια με τους «ἐπειργασμένους βυτρούς» να δηλώνονται κάποιου είδους «επιμελημένης κατασκευής καλύμματα ή ταμπλάδες, πετσώματα» (εἰργασμένοι, δηλ. με κάποια διακόσμηση» στην επιφάνειά τους, σφάλισμα, βάνιμο ή ακόμη και χάλκινη επένδυση. Πβ. Ιακωβίδη, LH Citadels, 96 όπου: «The leaves of the doors (Gla) were faced with strips of bronze plate, some of which survived and were found together with the nails by which they were held in position».²³⁹

10ος στίχος

Σ' αυτό το σημείο επανερχόμαστε πλέον στον 10ο στίχο, *35-ki-no-o

ru-to-ro 100, προκειμένου να τον ορίσουμε ακριβέστερα, κατ' αναλογία με την ερμηνεία στην οποία καταλήξαμε για τον 9ο στίχο. Προτείνουμε λοιπόν για τον 10ο στίχο την ερμηνεία: *35-ki-no-o ru-to-ro 100: *λυγινόνων βυτροί 100* «100 βυτροί κατασκευασμένοι από λύγινους μιάντες» (ή από λύγινο πλέγμα)· δηλ. κάποιου είδους «λιγότερο επιμελημένης (μη είργασμένοι) κατασκευής καλύμματα ή πετσώματα —ίσως διάτρητα για φωτισμό— από λύγο». Το γεγονός ότι καταγράφονται και ευτελούς αξίας αντικείμενα δεν πρέπει να μας ξενίζει, δεδομένης της ιδιαιτερότητας ως προς αυτό των μυκηναϊκών κειμένων.

Την άποψη αυτή ενισχύουν:

α) Η σειρά καταγραφής: δηλ. στον προηγούμενο (9ο) στίχο πολυτελέστερο αντικείμενο και στον επόμενο (10ο) το ευτελέστερο (Νόμος του πρώτου και καλύτερου).

β) Η ίδια δομή της φράσης: δηλ. αφού καταλήξαμε ότι στον 9ο στίχο η πρώτη λέξη είναι το επίθετο και η δεύτερη το ουσιαστικό, είναι πολύ λογικό το ίδιο να συμβαίνει και στον αμέσως επόμενο και συναφή 10ο στίχο.

γ) Αυτό καθ' αυτό το περιεχόμενο της λέξης *35-ki-no-o.

11ος στίχος

Τώρα προχωρούμε στον 11ο στίχο της πινακίδας όπου καταγράφεται: ta-to-mo a-ro-wo e-pi-*65-ko 1

Από τις τρεις αυτές λέξεις του 11ου στίχου, ασφαλούς μεταγραφής και ερμηνείας είναι μόνο η πρώτη (ta-to-mo), που ομόφωνα έχει μεταγραφεί σταθμός. Τα συμφραζόμενα του κειμένου υπαγορεύουν να δεχθούμε ότι έχουμε να κάνουμε με έναν οικοδομικό όρο· ένας όρος όμως, που, αν και ασφαλούς μεταγραφής, τελικά καταλήγει να είναι ο πιο δυσπρόσιτος από άποψη ερμηνείας.

Προκειμένου να καθορίσουμε επακριβώς το σημασιολογικό περιεχόμενο του όρου τούτου, κρίνεται σκόπιμο να εξετάσουμε τι σημαίνει η λ. σταθμός στα Ομηρικά χωρία και, συγκεκριμένα, εκεί όπου απαντά έχοντας συγγενές περιεχόμενο (είναι δηλαδή οικοδομικός όρος).

Η παράθεση όλων των Ομηρικών χωρίων λεπτομερώς με τα συμφραζόμενά τους κρίνεται αναγκαία, διότι η λ. σταθμός (σε σχέση με την θύρα) κατά τα Ομηρικά Λεξικά²⁴⁰ σημαίνει «παραστάδες θύρας», ερμηνεία που, κατά τη γνώμη μας, είναι ανακριβής. Η προσπάθειά μας λοιπόν κατατείνει στο να διακρίνουμε, μέσα από την λεπτομερή έρευνα, το περιεχόμενο της λέξης και να τεκμηριώσουμε νέα ορθή ερμηνεία. Σε μερικά χωρία, βέ-

βαια, η σημασία αυτή (σταθμός, «παραστάδα θύρας») είναι πράγματι προφανής, σε άλλα όμως δεν είναι, και σ' αυτά τα τελευταία υπάρχει η δυνατότητα άλλης ερμηνείας, η οποία αξίζει να σημειωθεί ότι είχε προταθεί αλλά όχι τεκμηριωθεί από παλαιότερους ερευνητές.²⁴¹ Μέσα λοιπόν από την συγκριτική έρευνα ο μυκηναϊκός όρος ta-to-mo: σταθμός θα γίνει κατανοητός (με βάση τα ομηρικά χωρία, αλλά και θα διαφωτίσει μερικά τουλάχιστο εξ αυτών).

Παραθέτουμε λοιπόν τα επίμαχα ομηρικά χωρία:

Ξ 166

(Όταν η Ήρα απεφάσισε να εξαπατήσει τον Δία, για να διευκολύνει τους Αχαιοούς, φρόντισε να στολιστεί προκειμένου να τον προσελκύσει και γι' αυτό:)

«βῆ δ' ἴμεν ἐς θάλαμον, τὸν οἱ φίλος υἱὸς ἔτευξεν
Ἥφαιστος, πυκινὰς δὲ θύρας σταθμοῖσιν ἐπῆρσε
κλιῖδι κρυπτῇ τὴν δ' οὐ θεὸς ἄλλος ἄνωγεν
ἔνθ' ἢ γ' εἰσελθοῦσα θύρας ἐπέθηκε φαεινάς.

Ξ 338

(Όταν η Ήρα καταφέρει να κάμει τον Δία να την ποθήσει, του προτείνει να συννευρεθούν εκεί όπου:)

ἔστιν τοι θάλαμος, τὸν τοι φίλος υἱὸς ἔτευξεν
Ἥφαιστος, πυκινὰς δὲ θύρας σταθμοῖσιν ἐπῆρσεν·

δ 838

(Η Ιφθίμη —εἰδωλον ἀμανρόν— με την υπόδειξη της Αθηνάς, αφού συμβούλεψε και παρηγόρησε την Πηνελόπη:)

᾿Ως εἰπὼν σταθμοῖο παρὰ κλιῖδα λιάσθη
ἐς πνοιᾶς ἀνέμων·.....

η 88-90

(Ο πολύπαθος Οδυσσεάς, αποθαυμάζοντας το μεγαλόπρεπο ανάκτορο του Αλκίνοου, έβλεπε ότι:)

χρῦσαι δὲ θύραι πυκινὸν δόμον ἐντὸς ἔεργον·
σταθμοὶ δ' ἀργύρεοι ἐν χαλκῷ ἔστασαν οὐδᾶ,
ἀργύρεον δ' ἐφ' ὑπερθύριον, χρυσῆ δὲ κορώνη.

κ 62

(Ο Οδυσσεάς, διηγούμενος πως, μετά την τρομερή τρικυμία από τους ασκούς του Αιόλου, ξαναγύρισε στο νησί και το παλάτι του Αιόλου, αυτός και οι σύντροφοί του, λέει:)

ἐλθόντες δ' ἐς δῶμα παρὰ σταθμοῖσιν ἐπ' οὐδοῦ
ἐξόμεθ·

χ 179-193

(Ο Εύμαιος και οι σύντροφοί του στην ραψωδία της μνηστηροφονίας εκτελώντας τις εντολές του Οδυσσέα:)

βάν δ' ἴμεν ἐς θάλαμον, λαθέτην δέ μιν ἔνδον ἔοντα.

**Ἡ τοι ὁ μὲν θαλάμοιο μυχὸν κάτα τεύχε' ἐρεύνα,*

τῷ δ' ἔσταν ἐκάτερθε παρὰ σταθμοῖσι μένοντε.

Εὖθ' ὑπὲρ οὐδὸν ἔβαινε Μελάνθιος, αἰπόλος αἰγῶν.

ζ 15-19

(Η Αθηνά θέλοντας να συμβουλέψει την κόρη του Αλκίνοου Ναυσικά:)

Βῆ δ' ἴμεν ἐς θάλαμον πολυδαίδαλον, ᾧ ἔνι κούρη

κοιμᾶτ' ἀθανάτησι φηὴν καὶ εἶδος ὁμοίη,

Ναυσικάα, θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀλκινόοιο,

πᾶρ δέ δὺ' ἀμφίπολοι, Χαρίτων ἄπο κάλλος ἔχουσαι,

σταθμοῖιν ἐκάτερθε· θύραι δ' ἐπέκειντο φαινεαί.

ρ 339-341

(Ο Οδυσσέας ξαναγυρίζοντας στην Ιθάκη μπήκε, ύστερα από τον Τηλέμαχο, στα ανάκτορά του, έχοντας την μορφή του ζητιάνου και:)

**Ἴξε δ' ἐπὶ μελίνου οὐδοῦ ἔντοσθε θυράων,*

κλινάμενος σταθμῷ κυπαρισσίῳ, ὃν ποτε τέκτων

ξέσσειν ἐπισταμένως καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνε.

φ 42-50

(Η Πηνελόπη με την βοήθεια της Αθηνάς σκέφτηκε να ορίσει στους μνηστήρες αγώνα. Πηγαίνοντας λοιπόν στην αποθήκη να πάρει το τόξο του Οδυσσέα:)

**Ἡ δ' ὄτε δὴ θάλαμον τὸν ἀφίκετο διὰ γυναικῶν,*

οὐδὸν τε δρυῖνον προσεβήσετο, τὸν ποτε τέκτων

ξέσσειν ἐπισταμένως καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνεν,

ἐν δέ σταθμοῦς ἄρσε, θύρας δ' ἐπέθηκε φαινεάς.

χ 119-121

(Στην ραψωδία της μνηστηροφονίας, όταν τελείωσαν στον Οδυσσέα τα βέλη:)

Αὐτὰρ ἐπεὶ λίπον ἰοὶ δῖστεύοντα ἄνακτα,

τόξον μὲν πρὸς σταθμὸν εὖσταθέος μεγάρουο

ἔκλιν' ἐστάμεναι, πρὸς ἐνώπια παμφανόωντα.

χ 257-259

(Στην ραψωδία της μνηστήροφωνίας με την βοήθεια της Αθηνάς αστοχούν οι μνηστήρες, όταν βάλλουν κατά του Οδυσσέα, και:)
*Τῶν ἄλλος μὲν σταθμὸν εὐσταθέος μεγάροιο
 βεβλήκειν, ἄλλος δὲ θύρην πυκινῶς ἀραρυϊαν·
 ἄλλου δ' ἐν τοίχῳ μελίη πέσε χαλκοβάρεια.*

α 330-334

(Η περίφρων Πηνελόπεια, όταν άκουσε από τα πάνω διαμερίσματα του ανακτόρου το θεσπέσιο τραγούδι του Φήμιου:)
*κλίμακα δ' ὑψηλὴν κατεβήσετο οἴο δόμοιο,
 οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δὺ' ἔποντο.
 Ἥ δ' ὅτε δὴ μνηστήρας ἀφίκετο δια γυναικῶν,
 στῆ ῥα παρὰ σταθμὸν τέγεος πύκα ποιητοῖο.*

θ 458-459

(Όταν έλουζαν και περιποιούνταν τον Οδυσσέα οι δούλες της:)
*...Ναυσικάα δέ θεῶν ἅπο κάλλος ἔχουσα
 στῆ ῥα παρὰ σταθμὸν τέγεος πύκα ποιητοῖο,
 θαύμαζεν δ' Ὀδυσῆα ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὀρῶσα.*

π 413-416

(Η Πηνελόπη παίρνοντας την απόφαση να εμφανισθεί ενώπιον των μνηστήρων:)
*Βῆ δ' ἰέναι μέγαρόνδε σὺν ἀμφιπόλοισιν γυναιξίν.
 Ἄλλ' ὅτε δὴ μνηστήρας ἀφίκετο δια γυναικῶν,
 στῆ ῥα παρὰ σταθμὸν τέγεος πύκα ποιητοῖο,*

ο 206-209

(Η Πηνελόπη, όταν αποφάσισε να εμφανισθή ενώπιον των μνηστήρων και να τους εντυπωσιάσει:)
*Ὡς φαμένη κατέβαιν' ὑπερώϊα σιγαλόεντα,
 οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δὺ' ἔποντο.
 Ἥ δ' ὅτε δὴ μνηστήρας ἀφίκετο δια γυναικῶν,
 στῆ ῥα παρὰ σταθμὸν τέγεος πύκα ποιητοῖο,*

φ 64-67

(Η Πηνελόπη, όταν φθάνει εκεί που ήταν οι μνηστήρες:)
στῆ ῥα παρὰ σταθμὸν τέγεος πύκα ποιητοῖο,

ρ 96-97

(Όταν ο Τηλέμαχος έφερε τον Οδυσσέα, που είχε ακόμη την μορφή πένητος, στο παλάτι για να του προσφέρει την πατροπαράδοτη φιλοξενία:)

*Μήτηρ δ' αντίον ἴζε παρά σταθμόν μεγάροιο
κλισιμῶ κεκλιμένη, λέπτ' ἠλάκατα στρωφῶσα.*

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να παρατεθούν δύο ακόμη χωρία, προκειμένου να γίνουν ορισμένοι παραλληλισμοί και συγκρίσεις:

ζ 53-54

(Η Ναυσικά ξυπνώντας έτρεξε να αφηγηθεί το όνειρο που είδε στους γονείς της. Η μητέρα της βρισκόταν μέσα στο παλάτι και:)

*Ἡ μὲν ἐπ' ἐσχάρῃ ἦστο σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξίν
ἠλάκατα στρωφῶσ' ἀλιπόρφυρα·*

ζ 305-307

(Η Ναυσικά παρακαλεί τον Οδυσσέα να μην γυρίσουν μαζί στα ανάκτορα, αλλά να πάει μόνος του εκεί, στη μάνα της. Τον διαβεβαιώνει ότι θα τα γνωρίσει, γιατί δεν μοιάζουν με τα παλάτια που ξέρει εκείνος.)

*μητὲρ ἐμήν· ἢ δ' ἦσται ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν πυρός αὐγῇ,
ἠλάκατα στρωφῶσ' ἀλιπόρφυρα, θαῦμα ἰδέσθαι,
κίονι κεκλιμένη*

(Εδώ θα πρέπει εν παρενθέσει να τονισθεί ιδιαίτερα ο σαφής υπαινιγμός για τις μορφολογικές διαφορές ανάμεσα στα στεριανά και τα νησιωτικά ανάκτορα, που ήταν γνωστές στον κόσμο μέσα από τα Ομηρικά έπη μισή σχεδόν χιλιετηρίδα μετά την καταστροφή τους.)

Από τα παραπάνω χωρία συνάγεται ότι:

1) Με βεβαιότητα η λ. *σταθμός* σημαίνει «παραστάδες θύρας» στα χωρία Ξ 166, Ξ 338, δ 838, η 88-89, κ 62, χ 179-193, ζ 15-19, ρ 339-341, φ 42-50.

Με αυτή τη σημασία η λέξη χρησιμοποιείται κατά κανόνα στον πληθυντικό αριθμό (για να δηλωθούν οι δύο παραστάδες της θύρας).

2) Με βεβαιότητα η λ. *σταθμός* σημαίνει «στύλος», «κίων» στο χωρίο ρ 96-97. Ότι αυτή τη σημασία έχει εδώ η λ. *σταθμός* συνάγεται και από τα συμφραζόμενα του χωρίου τούτου, αλλά και από τον παραλληλισμό με τα επόμενα δύο ζ 53-54 και ζ 305-307.

3) Στα χωρία χ 119-121, 257-259, α 330-334, θ 458-459, π 413-417, σ 206-209, φ 64-67 δεν είναι απόλυτα βέβαιο τι σημαίνει η λ. *σταθμός*. Εν τούτοις, πιθανότατο είναι ότι και στα χωρία αυτά η λ. *σταθμός* σημαίνει «στύλος», διότι:

α) δεν γίνεται μνεία σ' αυτά *θυρῶν* ή *οὔδοῦ*

β) η λέξη χρησιμοποιείται στον ενικό

γ) η λέξη συνοδεύεται με τη γεν. ενικ. *τέγεος, μεγάροιο*.

Διαπιστώνομε λοιπόν ότι η λ. σταθμός στα Ομηρικά έπη σημαίνει: 1) «παραστάδες θύρας» και 2) «στύλος, κίων».

12ος στίχος

Προχωρώντας τώρα στο μυκηναϊκό κείμενο, για να προσεγγίσουμε ευχερέστερα το περιεχόμενο της λ. ta-to-mo θα ανατρέξουμε και πάλι στα συμφραζόμενα και, συγκεκριμένα, στον αμέσως επόμενο στίχο, όπου καταγράφονται, e-ru-mi-ni-ja 2 ki-wo-qe 1: *ἐλύμνιαι 2 κίφων τε 1* «δύο δοκοί (της οροφής) και ένας κίονας». Συνεπώς, η πινακίδα πλέον υπαγορεύει να ερευνηθεί διεξοδικά η λ. ki-wo: *κίφων* (για τη λ. e-ru-mi-ni-ja: *ἐλύμνιαι* βλ. παραπάνω σελ. 31), οπότε και εδώ η παράθεση των Ομηρικών χωρίων, όπου η λέξη απαντά, μαζί με τα συμφραζόμενα είναι απολύτως αναγκαία.

ψ 190-194

(Στη ραψωδία του αναγνωρισμού του Οδυσσέα από την Πηνελόπη, ανάμεσα στα σημάδια τα οποία αναφέρει ο Οδυσσέας, για να πεισθεί η Πηνελόπη, ήταν και το εξής:)

*Θάμνος ἔφν τανύφυλλος ἐλαίης ἔρκεος ἐντός,
ἀκημηνός θαλέθων, πάχετος δ' ἦν ἤυτε κίων.*

τ 37-39

(Μετά την επιστροφή του Οδυσσέα στην Ιθάκη, κατά την διάρκεια της συνομιλίας πατέρα και γιού μέσα στο παλάτι, ο Τηλέμαχος αντιλαμβάνεται την παρουσία της θεάς Αθηνάς και λέει:)

*Ἔμψ μοι τοῖχοι μεγάρων καλαί τε μεσόδμοι
εἰλάτιναι τε δοκοὶ καὶ κίονες ὑψός' ἔχοντες
φαίνοντ' ὀφθαλμοῖς ὡς ἐκ πυρός αἰθομένοιο.*

ζ 305-307

(Η Ναυσικά, στέλλοντας τον Οδυσσέα στην μητέρα της στο παλάτι, του λέει:)

*μητέρ' ἐμήν· ἠ δ' ἦσται ἐπ' ἐσχάρη ἐν πυρός ἀνγῆ,
ἠλάκατα στρωφῶσ' ἀλιπόρφυρα, θαῦμα ἰδέσθαι,
κίονι κεκλιμένη· δμωαὶ δέ οἱ εἶατ' ὄπισθεν.*

ψ 88-92

(Κατά την επιστροφή του Οδυσσέα στην Ιθάκη, η Πηνελόπη κατεβαίνει από τα διαμερίσματά της, για να τον προϋπαντήσει:)

*Ἡ δ' ἐπεὶ εἰσῆλθεν καὶ ὑπέρβη λάϊνον οὐδόν,
ἔζειτ' ἔπειτ' Ὀδυσῆος ἐναντίη, ἐν πυρός ἀνγῆ*

τοίχου τοῦ ἑτέρου· ὁ δ' ἄρα πρὸς κίονα μακρὴν
ἦστο κάτω ὁρώων ποτιδέγμενος.....

θ 65-69

(Όταν ο Οδυσσεύς ἐφθάσε στους Φαίακες, ο Αλκίνοος τον περιποιήθηκε λαμπρά, ὅπως συνηθίζοταν, προσφέροντάς του την πατροπαράδοτη φιλοξενία, στην οποία συμμετέσχε και ο αιιδός Δημόδοκος:)

Τῷ δ' ἄρα Ποντόνοος θῆκεν θρόνον ἀργυρόηλον
μέσσω δαιτυμόνων, πρὸς κίονα μακρὸν ἐρείσας·
καδ δ' ἐκ πασσαλόφι κρέμασε φόρμιγγα λίγειαν
αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς καὶ ἐπέφραδε χερσὶν ἐλέσθαι.

θ 471-473

(Στο συμπόσιο της φιλοξενίας του Οδυσσεύα στο παλάτι του Αλκινόου:)

Κῆρυξ δ' ἐγγύθεν ἦλθεν ἄγων ἐρίηρον ἀοιδόν,
Δημόδοκον λαοῖσι τετιμένον· εἶσε δ' ἄρ' αὐτὸν
μέσσω δαιτυμόνων, πρὸς κίονα μακρὸν ἐρείσας.

α 126-131

(Στην πρώτη ραψωδία της Οδύσσειας, και αφού η Αθηνά πήρε την άδεια από τον Δία να συμπαρασταθεί στον Τηλέμαχο, πήγε στο παλάτι του στην Ιθάκη, στην είσοδο του οποίου έσπευσε αυτός να την υποδεχθεί:)

Οἱ δ' ὅτε δὴ ρ' ἔντοσθεν ἔσαν δόμου ὑψηλοῖο,
ἔγχος μὲν ρ' ἔστησε φέρων πρὸς κίονα μακρὴν
δουροδόκης ἔντοσθεν εὐξόου, ἔνθα περ ἄλλα
ἔγχε' Ὀδυσσεύς ταλασίφρονος, ἵστατο πολλά,
αὐτὴν δ' ἐς θρόνον εἶσεν ἄγων, ὑπὸ λίτα πετάσσας,
καλόν, δαιδάλεον· ὑπὸ δὲ θρήνυς ποσὶν ἦεν.

ρ 28-30

(Όταν ο Τηλέμαχος, μετά το ταξίδι του για την αναζήτηση του πατέρα του, γυρίζει στην Ιθάκη, κατευθύνεται στο ανάκτορο:)

Αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἴκανε δόμους εὐ ναιετάοντας,
ἔγχος μὲν στήσεν πρὸς κίονα μακρὸν ἐρείσας,
αὐτὸς δ' εἶσω ἱεν καὶ ὑπέρβη λάϊνον οὐδόν.

χ 174-176

(Ο Οδυσσεύς, γυρίζοντας στην Ιθάκη, θεωρεῖ απαραίτητη την τιμωρία ὁλων ὅσοι επιβουλεύτηκαν τους δικούς του και για τον Μελανθέα αποφασίζει:)

ἔς θάλαμον βαλέειν, σανίδας δ' ἐκδήσαι ὀπισθεν,
σειρήν δὲ πλεκτήν ἔξ αὐτοῦ πειρήναντε
κίον' ἄν' ὑψηλὴν ἐρύσαι πελάσαι τε δοκοῖσιν,

χ 193-194

(Στην συνέχεια δε της περιγραφῆς της τιμωρίας του Μελανθέα ἀπὸ τον Οδυσσεά αναφέρεται:)

σειρήν δὲ πλεκτήν ἔξ αὐτοῦ πειρήναντε
κίον' ἄν' ὑψηλὴν, ἔρυσαν πέλασάν τε δοκοῖσιν.

χ 465-467

(Τὴν τιμωρία ὁμως του Οδυσσεά δεν ἀπέφυγε οὔτε το υπηρετικό προσωπικό των ἀνακτόρων της Ιθάκης. Τὶς δούλες που προδωσαν τὴν Πηνελόπη ἀπεφάσισε να τὶς κρεμάσει:)

᾽Ὡς ἄρ' ἔφη καὶ πείσμα νεὸς κυανοπρώροιο
κίονος ἔξάψας μεγάλης περιβαλλε θόλοιο,
ὑπόσ' ἐπενανύσας, μὴ τὶς ποσὶν οὔδας ἴκοιτο.

α 53-54

(Ανάμεσα στα ἄλλα παθήματα του Οδυσσεά, περιγράφεται καὶ ἡ ομηρεία του στο νησί της Καλυψώς, τὴν Ωγυγία:)

Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅστε θαλάσσης
πάσης βένθεα οἶδεν, ἔχει δὲ τε κίονας αὐτὸς
μακρὰς, αἶ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.

Σε ὅλα τα παραπάνω χωρία εἶναι προφανῆς ἡ σημασία τῆς λ. *κίων*: παντοῦ σημαίνει «στύλος». Τὶς περισσότερες μάλιστα φορές σημαίνει, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τα συμφραζόμενα, «στύλος» που υποβαστάζει τὴ στέγη του μεγάρου (ἢ ἴσως του ἀνακτόρου γενικότερα).

Σε δύο μάλιστα χωρία ο *κίων* χρησιμεύει καὶ ὡς *δουροδόκη* (α 126-129 καὶ ρ 28-29).

Απὸ ὅλα τα ἀνωτέρω χωρία ἰδιαιτέρο ενδιαφέρον παρουσιάζουν το τ 37-39 καὶ το χ 174-176, διότι σ' αὐτά, ὅπως καὶ στην πινακίδα μας, γίνεται λόγος για δοκοὺς σε σχέση με κίονες. Δηλαδή:

α) στο τ 37-39 *εἰλάτιναί τε δοκοὶ καὶ κίονες ὑπόσ' ἔχοντες*, ὅπως ἀκριβῶς στον στίχο 12 του μυκηναϊκοῦ κειμένου, e-ru-mi-ni-ja 2 ki-wo-qe 1: *ἐλύμναι 2 κίων τε 1*, «2 ἐλύμνιες καὶ 1 κίονας» καὶ

β) στο χ 174-176 *κίων' ἄν' ὑψηλὴν ἐρύσαι πελάσαι τε δοκοῖσιν* (πβ. καὶ χ 193)

Στο πρώτο μάλιστα ἀπὸ τα ἀνωτέρω χωρία ἡ σειρά των λέξεων εἶναι ἀκριβῶς ὁμοία, *δοκοὶ καὶ κίονες*.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθούμε στα αρχαιολογικά δεδομένα που συνάπτονται με τον στίχο 12 της ΡΥ Vη 46.

Παρατηρούμε ότι το θέμα «δοκοί πάνω σε κίονα» αποτελεί κοινό τόπο στην αρχιτεκτονική και στις σχετικές παραστάσεις (πιν. 1, 2) με πρώτο και χαρακτηριστικότερο το ανάγλυφο της πύλης των Λεόντων στις Μυκήνες.

Εδώ παρατηρούμε ότι το συμβολικό αντικείμενο που περιβάλλουν οι δύο λέοντες το αποτελούν «*ἐλ ὕμνιαι κίων τε*».

Στο σημείο αυτό πλέον θα προχωρήσουμε στην συγκριτική διερεύνηση των δεδομένων που αναπτύχθηκαν αμέσως παραπάνω σε συσχέτιση με τη λ. ta-to-mo: *σταθμός*.

Με βάση λοιπόν όλα τα παραπάνω ομηρικά χωρία (όπου γίνεται λόγος για *σταθμόν* ή *σταθμούς*, για *κίονα* ή *κίονας* και για *δοκούς*): α) δεν είναι βέβαιο ότι με τη λέξη ta-to-mo στην πινακίδα μας δηλώνονται οι «παραστάδες», εφόσον μάλιστα η έννοια ήδη δηλώνεται στο μυκηναϊκό κείμενο παραπάνω με τη λ. pi-ti-ja-o ta-ra-nu-we: *φλιάων θράνυφες* «ξύλα για τις φλιές». Εν τούτοις, άλλες πιθανότητες, δεδομένης της αποδεδειγμένης μονοσημαντότητας των μυκηναϊκών όρων, είναι πχ. με τη λ. *σταθμός* να δηλώνεται η *στιλοπαραστάς* «παραστάς εν είδει στύλου» (Ορλάνδος, Λεξικό s.v. *στιλοπαραστάς*) ή η λ. *φλιά* να χρησιμοποιείται για τους «ορθοστάτες της θύρας», ενώ η λ. *σταθμός* επί απουσίας θυροφύλλου. (Πβ. σχ. 8 και σχ. 20). Και πάλι όμως οι παραστάδες είναι δύο και το μυκηναϊκό ta-to-mo είναι ένα, αν και θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι το κείμενο ή καταγράφει μία παραστάδα, ή ότι το προσδιοριστικό της λέξης (κατά τη γνώμη μας επίθετο) e-pi-*65-ko: *ἐπίζυγον* δηλώνει αφ' εαυτού την έννοια του ζεύγους (πβ. Ορλάνδος, Λεξικόν s.v. *ἐπίζυγον*). β) Δεν είναι επίσης απολύτως βέβαιο ότι με τη λ. ta-to-mo δηλώνεται ο «στύλος», εφόσον στον αμέσως επόμενο στίχο καταγράφονται δοκοί (ki-wo-qa 1: *κίφων τε 1*) «και ένας κίονας». Θα μπορούσε εν τούτοις οι δύο αυτές λέξεις (*σταθμός* και *κίφων*) να είναι συνώνυμες στη Μυκηναϊκή Ελληνική, όπως είναι στον Όμηρο, χωρίς να γνωρίζομε σε τι ακριβώς έγκειται η διαφορά τους.

Όπως λοιπόν βλέπουμε, αδυνατούμε να προσδιορίσουμε μονοσήμαντα το περιεχόμενο της λ. ta-to-mo της πινακίδας μας μέσα από τη γλωσσική διερεύνηση. Στρεφόμεθα λοιπόν και πάλι κατ' ανάγκην στα συμφραζόμενα του κειμένου, τα οποία και καλούμεθα να ερευνήσομε εξονυχιστικά, μήπως αντλήσομε από αυτά κάποια πληροφορία που θα μας φέρει εγγύτερα στον προσδιορισμό του όρου.

Τι από τα δύο σημαίνει η λ. ta-to-mo: *σταθμός*, «παραστάδα» ή «στύ-

λος», ίσως υποδεικνύουν κατ' αρχήν οι λέξεις που προδιορίζουν στον 11ο στίχο το ουσιαστ. *σταθμός*. Όπως βλέπομε, η λέξη ακολουθείται από τις λέξεις *a-ro-wo* και *e-ri-*65-ke*, που θα μπορούσε να είναι επίθετα ή γενικές ουσ., και ως εκ τούτου, να προσδίδουν κάποιες ιδιότητες στο ουσιαστικό που προσδιορίζουν.

Για τις λέξεις λοιπόν αυτές εξετάζομε τις παρακάτω εκδοχές και πιθανολογούμε ότι μπορεί να αναφέρονται:

I) Στην ύλη κατασκευής του *σταθμού*: πβ. στον Όμηρο:

σταθμοί δ' ἀργύρεοι (η 89),
λάϊνον οὐδόν (π 41, ρ 30, υ 258, ψ 88),
σταθμῶ κυπαρισσίνῳ (ρ 340),
χάλκεον οὐδόν (η 83),
οὐδόν τε δρύϊνον (φ 43),

Πβ. και στα μυκηναϊκά κείμενα την λ. *ku-ra-gi-se-ja: κυπαρίσσεια* «από ξύλο κυπαρισσιού» (προσδιορίζει «τροχούς») κλπ.

II) Στο σχήμα του *σταθμού* (εάν επρόκειτο για στύλο). Όπως είναι γνωστό, ένας *κίων* θα μπορούσε να είναι κυλινδρικός ή τετράπλευρος με αντίστροφη μείωση ή χωρίς και, γενικότερα, να χαρακτηρίζεται από κάποιο ιδιαίτερο μορφολογικό στοιχείο (βλ. Ο ρ λ ά ν δ ο ς, Λεξικό s.v. *κίων*).

Με βάση αυτή την εκδοχή, η μεταγραφή του *a-ro-wo*²⁴² ως *ἄλωΦος* «ο έχων το σχήμα της *ἄλω*²⁴³», «ο έχων σχήμα κυκλικό» θα ήταν μια δυνατότητα.

(Για τον σχηματισμό του επιθέτου πβ. Ἄλωα (τα) «εορτή της Δήμητρος ως ευρούσης την γεωργίαν²⁴⁴»).

III) Σε άλλα τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά (βλ. Ο ρ λ ά ν δ ο ς, Λεξικόν s.v. *κίων* και s.v. *σταθμός*).

Εξετάζοντας τώρα και μεμονωμένα την καθεμία από τις δύο λέξεις (*a-ro-wo* και *e-ri-*65-ko*) και ξεκινώντας με την πρώτη από τις δύο, βλέπομε ότι:

IV) Μία άλλη ισχυρή δυνατότητα θα ήταν η λ. *a-ro-wo* να συνάπτεται με την Ομηρική λέξη *άλωή* και να αναφέρεται στη συγκεκριμένη θέση²⁴⁵ στην οποία θα ετοποθετείτο ο μυκηναϊκός *ta-to-mo*.

Επόμενο, ως εκ τούτου, βήμα στην έρευνά μας είναι να εξετάσουμε λεπτομερέστατα την χρήση της λέξης *άλωή* στα εγγύτερα με την πινακίδα μας, χρονολογικά, κείμενα. Στον Όμηρο λοιπόν η λ. *άλωή* απαντά στα εξής χωρία:

α 192-193

(Στη πρώτη ραψωδία της Οδύσσειας, όπου βλέπομε τον γέρο Λαέρτην να τον περιποιείται μια γριά υπηρέτρια:)

...εὐτ' ἂν μιν κάματος κατὰ γυῖα λάβῃσιν
ἐρπύζοντ' ἀνά γουνόν ἄλωῃς οἰνοπέδιοιο.

η 122-131

(Στην περιγραφή του ανακτόρου του Αλκινόου με τους ωραίους κήπους του και τις πρασιές του αναφέρεται ότι έξω από το κυρίως κτήριο —χώρος στον οποίο θα μπορούσε να αναφέρεται και ο στίχος 12 της ΡΥ Vη 46— ήταν ο τόπος:)

Ἔνθα δὲ οἱ πολὺκάρπος ἄλωῃ ἐρρίζεται,
τῆς ἕτερον μὲν θειλόπεδον λευρῶ ἐνὶ χώρῳ
τέρσεται ἡελίῳ, ἐτέρας δ' ἄρα τε τρυγώωσιν,
ἄλλας δὲ τραπέουσι· πάροιθε δέ τ' ὄμφακὲς εἰσὶν
ἄνθος ἀφιείσαι, ἕτεροι δ' ὑποπερκάζουσιν·
ἐνθα δὲ κοσμηταὶ πρασιαὶ παρὰ νεΐατον ὄρχον
παντοῖαι πεφύασιν, ἐπηετανὸν γανόωσαι·
ἐν δὲ δύω κρήναι, ἡ μὲν τ' ἀνά κῆπον ἅπαντα
σκίδναται, ἡ δ' ἐτέρωθεν ὑπ' αὐλῆς οὐδὸν ἴησιν
πρὸς δόμον ὑψηλόν, ὅθεν ὕδρευόντο πολῖται.

ζ 291-293

(Όταν η Ναυσικά κατατοπίζει τον Οδυσσέα πώς θα βρει το δρόμο για το ανάκτορο του πατέρα της, του Λέει:)

Δῆεις ἀγλαὸν ἄλσος Ἀθήνης ἄγχι κελεύθου
αἰγείρων· ἐν δὲ κρήνη νάει, ἀμφὶ δὲ λειμών·
ἐνθα δὲ πατρὸς ἐμοῦ τέμενος τεθαλυῖα τ' ἄλωῃ.

ω 220-227

(Όταν ο Οδυσσέας επιστρέφει στην Ιθάκη, κατευθύνεται στο αγρόκτημα όπου είχε αποτραβηχτεί ο γέρο-Λαέρτης και στέλνει τους δούλους στο σπίτι να ετοιμάσουν το συμπόσιο της επιστροφής, ενώ εκείνος ψάχνει να βρει τον πατέρα του στους κήπους έξω από το κτήριο:)

Οἱ μὲν ἔπειτα δόμονδε θοῶς κίον· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς
ἄσσον ἱεν πολικάρπου ἄλωῃς πειρητίζων.
Οὐδ' εὔρεν Δολίον μέγαν ὄρχατον ἐσκαταβαίωνων
οὐδέ τινά δμῶων οὐδ' υἱῶν· ἀλλ' ἄρα τοί γε
αἵμασιὰς λέξοντες ἄλωῃς ἐμμεναι ἔροκος
ᾤχοντ', αὐτὰρ ὁ τοῖσι γέρων ὁδὸν ἠγεμόνευεν.
Τὸν δ' οἶον πάτερ' εὔρεν εὐκτιμένη ἐν ἄλω ἡ
λιστρευόντα φυτόν·

ω 336-338

(Ένα από τα σημάδια αναγνωρισμού του Οδυσσέα από τον πατέρα του, τον γερο-Λαέρτη, ήταν να του κατονομάσει τα δένδρα του κήπου τους:)

*Εἰ δ' ἄγε τοι καὶ δένδρε' ἐνκτιμένην κατ' ἀλωῆν
εἶπω, ἃ μοί ποτ' ἔδωκας, ἐγὼ δ' ἤτεόν σε ἕκαστα
παιδνὸς ἐών, κατὰ κήπον ἐπισπόμενος.*

E 499-503

(Σε μία παρομοίωση ο Όμηρος δίνει στην λ. *αλωή* την έννοια του μεταγενεστερου αλωνιού, λέγοντας:)

*ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει ἱερὰς κατ' ἀλώας
ἀνδρῶν λικμώντων.....*

E 89-91

(Σε μία άλλη παρομοίωση σαφώς ο Όμηρος δηλώνει ότι η *αλωή* του συγκεκριμένου χωρίου διέθετε περίφραξη, λέγοντας:)

*Τόν δ' οὔτ' ἄρ τε γέφυραι ἐεργμένοι ἰσχανόωσιν,
οὔτ' ἄρα ἔρκα ἴσχει ἀλώων ἐριθιλέων
ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὄτ' ἐπιβρίση Διὸς ὄμβρος·*

I 534-540

(Σ' αυτό το χωρίο σαφώς περιγράφεται η *αλωή* και ως τόπος προσφορών στους θεούς:)

*Καὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος Ἄρτεμις ὤρσε,
χωσαμένη ὃ οἱ οὔ τι θαλύσια γυνῶ ἀλωῆς
Οἴνεὺς ῥέξ'· ἄλλοι δέ θεοὶ δαίνυνθ' ἑκατόμβας,
οἷη δ' οὐκ ἔρρεξε Διὸς κούρη μέγαλοιο
ἢ λάθεται ἢ οὐκ ἐνόησεν· ἄασατο δέ μέγα θυμῶ
ἢ δέ χολωσαμένη δῖον γένος ἰοχέαιρα
ὤρσεν ἐπι χλούμνην σὺν ἄγριον ἀργιόδοντα,
ὃς κακὰ πόλλ' ἔρδεσκεν ἔθων Οἴνηος ἀλωῆν·*

N 588-590

(Και εδώ σαφώς η *αλωή* ταυτίζεται με το μεταγενέστερο αλώνι:)

*Ὡς δ' ὄτ' ἀπὸ πλατέος πτυόφιν μεγάλην κατ' ἀλωῆν
θρόσκωσιν κύαμοι μελανόχροες ἢ ἐρέβινθοι,
πνοιῇ ὑπο λιγυρῇ καὶ λιμητηῆρος ἐρωῇ.*

Σ 57 και Σ 438

(Στα δύο αυτά χωρία δεν προσδιορίζεται ακριβώς η έννοια της

ἀλωῆς, πάντως φαίνεται ότι ήταν ένας ιδιαίτερος εύφορος τόπος, για να παρομοιάζει η μητέρα τον γιό της ως «φυτόν ἀλωῆς»:)
 Τὸν μὲν ἐγὼ θρέψασα φυτὸν ὡς γουνῶ ἀλωῆς,

Σ 561-566

(Εδώ σαφώς πρόκειται για εύφορο αμπελώνα:)
 Ἐν δὲ τίθει σταφυλῆσι μέγα βρῖθουσαν ἀλωήν
 καλήν χρυσεῖην· μέλανες δ' ἀνά βότρυνες ἦσαν,
 ἐστήκει δὲ κάμαξι διαμπερὲς ἀργυρέησιν.
 ἀμφὶ δὲ κυανέην κάπετον, περὶ δ' ἔρκος ἔλασσε
 κασσιτέρον· μία δ' οἴη ἀταρπιτὸς ἦεν ἐπ' αὐτήν,
 τῇ νίσσοντο φορῆες, ὅτε τρυγόμεν ἀλωήν.

Υ 495-496

(Και εδώ σαφώς επίσης η ἀλωή ταυτίζεται με το μεταγενέστερο αλώνι:)
 Ὡς δ' ὅτε τις ζεύξῃ βόας ἄρσενας εὐρυμετώπους
 τριβέμεναι κοῖ λευκὸν εὐκτιμένη ἐν ἀλωῇ.

Φ 76-77

(Όταν ο Λυκάων ικετεύει τον Αχιλλέα να τον λυπηθεί του υπενθυμίζει:)
 Πάρ γὰρ σοὶ πρότω πασάμην Δημήτερος ἀκτὴν,
 ἦματι τῶ ὅτε μ' εἴλες εὐκτιμένη ἐν ἀλωῇ.

Φ 35

(Εδώ περιγράφεται η σύλληψη του Λυκάονα από τον Αχιλλέα ως ἐξιής:)
 ἦγε λαβῶν ἐκ πατρός ἀλωῆς οὐκ ἐθέλοντα,
 ἐννύχιος προμολῶν

Φ 345-347

(Σ'αυτήν την παρομοίωση η αλωή χαρακτηρίζεται αρδευόμενος τόπος:)
 Ὡς δ' ὅτ' ὀπωρινὸς Βορέης νεοαρδέ' ἀλωήν
 αἶψ' ἀγξηράνη·

Απ' όλα τα παραπάνω χωρία φαίνεται ότι η χρήση της λ. στον Όμηρο σχετίζεται με τόπο καλλιεργημένο, περιγραμμένο (π.χ. αλώνι), περιφραγμένο, αρδευόμενο. Ιδιαίτερα στην Οδύσσεια, η χρήση της λέξης μας οδηγεί έξω ακριβώς από το κυρίως κτήριο σε κάποιου είδους κήπο, αμπελί ή περιβόλι, χώρο κατά τεκμήριο (ακόμη και σήμερα) ιδιαίτερα φροντισμένο και προστατευμένο με φράχτες.

Αν λοιπόν η λ. a-ro-wo σχετίζεται (όπως πιστεύομε) με την λ. *άλωη*, τι τόπο θα μπορούσε να δηλώνει στην πινακίδα μας; Ένα περιφραγμένο χώρο α) σε συνάφεια με το ανάκτορο (ας μην ξεχνούμε ότι η συγκεκριμένη καταγραφή ακολουθεί αμέσως άλλη προηγούμενη, που πιθανότατα σχετίζεται με κάποιου είδους θύρωμα), β) ευρισκόμενο πάνω σε μία ακρόπολη (άρα μάλλον περιορισμένο, δύσκολα αρδευόμενο και, βέβαια, όχι ιδιαίτερα παραγωγικό χώρο).

Κι ακόμα, μέσα σ' αυτόν τον περιφραγμένο τόπο τι είδους κατασκευή μας περιγράφει η πινακίδα μας, ότι ανεγείρεται; γ) κατασκευή μάλλον στεγασμένη (γιατί στον αμέσως επόμενο στίχο 12 καταγράφονται e-gu-mi-ni-ja 2: *ἐλύμναι 2* «δύο δοκοί οροφής»).

Τέλος δ) ο επόμενος στίχος 12 καταγράφει μία έννοια, ας μας επιτραπεί η έκφραση, «πακέτο», την e-gu-mi-ni-ja 2 ki-wo-qa 1: *ἐλύμναι 2 κίων τε* (πιν. 2).

Εδώ παρατηρούμε ότι η ηχητική συνεκφορά των δύο όρων του στίχου «*ἐλύμναι δύο κίων τε εἶς*» μάλλον σημαίνει αντίστοιχη νοηματική και κατασκευαστική. Επιπροσθέτως, σημειώνομε ότι —όπως προαναφέραμε— την έννοια που αυτοί οι δύο όροι μαζί αποδίδουν, την βρίσκομε αφαιρετικά απεικονισμένη στο ανάγλυφο της Πύλης των Λεόντων των Μυκηνών, στην κυρία πύλη μιας αντιπροσωπευτικότητας Μυκηναϊκής ακρόπολης.

Μήπως λοιπόν οι δύο τελευταίοι στίχοι (11ος και 12ος) της PY Vn 46 αναφέρονται σε κάποιου είδους Πρότυλο του πυλιακού ανακτόρου; Μήπως ο χώρος του a-ro-wo: *άλως*, *άλωης* προσδιορίζει την αυλή των ανακτόρων που περιβάλλεται από την περιμετρική στοά και καταλήγει στο εσωτερικό πρότυλο (όπως πχ. του σχ. 10);

Εκεί μας παραπέμπουν όλες οι παραπάνω ενδείξεις α), β), γ), δ). Για την υπόθεση όμως αυτή διατηρούμε κάθε επιφύλαξη, σ' αντίθεση με την κατασκευή της ka-ri-ni-ja: *καρνίας*, την οποία υποστηρίζομε ανεπιφύλακτα.

Επίσης, ως γνωστόν, η διολίσθηση εννοίας διαχρονικά και η μεταφορική χρήση λέξεων είναι συνηθέστατη και, ως εκ τούτου, με την λ. a-ro-wo θα μπορούσε να δηλώνονται και άλλου είδους πλατώματα, όπως κάποια εσωτερική ή εξωτερική αυλή, πλατεία, χωλ ή βεράντα (όπως πχ. αυτή του σχ. 11).

Για να πλησιάσομε όμως εγγύτερα στα όσα αποδίδουν οι τελευταίοι στίχοι της PY Vn 46, πρέπει να ερευνήσομε και την τρίτη λέξη του 11ου στίχου.

Ο όρος e-pi-*65-ka²⁴⁶ που καταγράφεται εδώ είναι πιο βατός από τον

προηγούμενο. (Υπενθυμίζομε ότι η λ. e-ri-*65-ko θεωρούμε ότι είναι μαζί με το a-go-wo, που ήδη ερευνήσαμε, λέξεις προσδιοριστικές του ουσιαστικού ta-to-mo, επίθετα ή γενικές). Θεωρούμε ότι η ανάγνωση του re-*65-ka ως *περίυγα*, δηλ. *περίζυγα*, από τον Palmer δίνει ικανοποιητικό νόημα, παρά τις γλωσσικές δυσκολίες που προβάλλουν όσοι δεν υιοθετούν την ανάγνωση αυτή.²⁴⁷ Όπως φαίνεται όμως από λέξεις όπου η συλλαβή ju εναλλασσόταν με τη συλλαβή lu (πβ. *δόρξ / ζόρξ* παράλληλα με το *ϊορκες, ἴορκες*), ήταν δυνατό το συλλαβόγραμμα προς απόδοση του lu να χρησιμοποιηθεί και προς απόδοση του ju.

Με τον τρόπο δε αυτό, η λ. e-ri-*65-ko θα μπορούσε να διαβαστεί *ἐπίυγον* = *ἐπίζυγον* και η λ. re-*65-ka: *περίυγα* = *πέρζυγα*, δηλ. *περίζυγα*.

Ο Palmer λοιπόν, δίνοντας στο συλλαβόγραμμα *65 τη φωνητική αξία ju (άποψη με την οποία συντασσόμεθα), μεταγράφει τη λ. e-ri-*65-ko ως e-ri-ju-ko = *ἐπίζυγος*.

Προκειμένου να προσεγγίσουμε ερμηνευτικά τη λέξη e-ri-*65-ko, θεωρούμε ότι αξίζει να σημειωθούν οι ετυμολογικά συγγενείς τεχνικοί όροι που είναι:

ἐπιζύγιον: μέρος τῆς νεώς (Ἡσύχιος) και

ἐπιζυγίς, ἴδος «σιδηρᾶ καρφίς δι' ἧς ἔστερεοῦτο ἡ νευρά τοῦ πετροβόλου» (Φίλων Βελοπ. 53). (Τους δύο αυτούς όρους προσεκόμισε ο Palmer).

Πβ. ακόμη το ρ. *ἐπιζυγώω* στη φρ. εἰς δωμάτιον εἰσδραμόντα ἐπιζυγῶσαι τὰς θύρας (Αρτεμίδ. 1, 4, Πολυδ. Γ', 26).

Επιπροσθέτως πβ. την ερμηνεία της λ. στο Λεξ. Ορλάνδου, όπου *ἐπίζυγος*, ον «ο αποτελών μεθ' ἐτέρου τινός αντικειμένου ζεύγος», και επίσης ότι στη Νεοελληνική κατασκευαστική ορολογία (βλ. Λεξ: Τζαρχτζάνου s.v. και σχ. α) «μπουγιουντρούκι» είναι το οριζόντιο ακλόνητο τμήμα κάσπας σε άνοιγμα που έχει από πάνω του το υαλοστάσιο (δηλ. είναι το μεσοκάσι και προέρχεται από την τούρκικη λ. *boyundruk* = ζυγαριά).

(Όπως βλέπομε δε, το σχ. α παρουσιάζει αξιοσημείωτη ομοιότητα με το σχ. 11 ή 14, συμφωνεί με το ανωτέρω ερμηνέυμα —σύμφωνα με το οποίον *ἐπίζυγον* = «ζεύγος αντικειμένων» — συμφωνεί με το υπ' αριθμ. 2 της σελ. 117, και κυρίως η όλη κατασκευή μας θυμίζει εντονότατα την τοχογραφία της πολιορκίας των Μυκηνών (Πιν. 2).

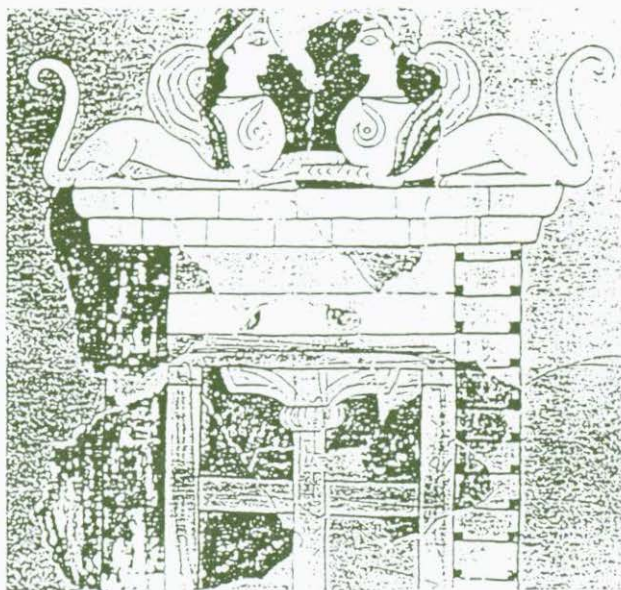

A

ΠΙΝ. 1
ΑΠΟΣΜΑΣΜΑΤΑ ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΗΣ ΠΥΛΟΥ

B

Γ

Προσπαθώντας τώρα να επιστημόνουμε τις ιδιότητες που θα μπορούσε να προσδώσει στο ουσιαστικό ta-to-mo το επίθετο e-ri-*65-ko, βλέπομε ότι, σύμφωνα με τη μεταγραφή του e-ri-*-ko: *ἐπίζυγος*, η φρ. ta-to-mo ... e-ri-*65-ko: *σταθμός* ... *ἐπίζυγος* θα μπορούσε να σημαίνει:

1) *σταθμός* που τοποθετείται πάνω στα «ζυγά», στους δύο παραστάτες της θύρας (Για τη σημασία του *ζυγά* (τα) = ανώφλι και κατώφλι βλ. Liddel-Scott s.v. ζυγόν, και πβ. σχ. 10, σχ. 12, σχ. 15).

2) *σταθμός* άλλως *ζεῦγος I* (πβ. και σχ. 11, 13, 14).

3) *σταθμός* προοριζόμενος για τα *ζυγά*, τους παραστάτες της θύρας (πβ. δ 838, ρ 340), τον ένα από τους δύο παραστάτες της θύρας (βλ. και σχ. 13).

4) *σταθμός* ζευγμένος από πάνω.

(πβ. Ηρόδ. 7.36 *ἐνταῦθα αὔθις ἐπεξεύγνυον και Πλουτ. Περικλ. 13 τούς κίονας τοῖς ἐπιστυλίοις ἐπέξεν, και για τη σημασία της ἐπί πβ. ἐπιέννιμι).*

5) *σταθμός* *ἐπιδεδεμένος*, δηλ. αποτελούμενος από δύο τεμάχια (πβ. *ἐπίξευξις = ἐπίδεις, ἐν τῇ ἐπίξευξει τῶν ἐπιτιθεμένων*, Θεόφρ. π. Φυτ. Ιστ. 2.6.1) και

ἐπιξευγνύω = συνάπτω πβ. *ἀκόμη ἐπιζυγῶν ... συνέχων* (Ησύχιος).

Με βάση τη σημασία της λ. *σταθμός* στον Όμηρο, αλλά και τα συμφραζόμενα του μυκηναϊκού κειμένου, η 1η και η 2η ερμηνεία θα ήταν οι πιο πιθανές.

Όπως βλέπομε, οι δύο τελευταίοι στίχοι της πινακίδας δεν έχουν ασφαλείς μονοσήμαντες ερμηνείες και, ως εκ τούτου, χωρούν πολλές εναλλακτικές δυνατότητες σχεδιαστικής απόδοσης. Είναι δε αυτές οι εναλλακτικές κατασκευαστικές λύσεις που μας οδηγούν, εν τέλει, να προσδιορίσομε την φύση και θέση των καταγεγραφομένων αντικειμένων. Δηλ. οι κατασκευαστικές απαιτήσεις καθιστούν ορισμένες λύσεις αδύνατες και τις αποκλείουν, οπότε «δια της εις το άτοπον απαγωγής» καταλήγομε σε σχεδιαστική πρόταση.

Έτσι, σ' αυτό το σημείο, επανερχόμενοι στη σχεδιαστική απόδοση των όσων καταγράφουν οι στίχοι 11 και 12 της PV Vn 46, όπως ήδη προαναφέραμε, δύο εκδοχές θεωρούμε πιθανότερες:

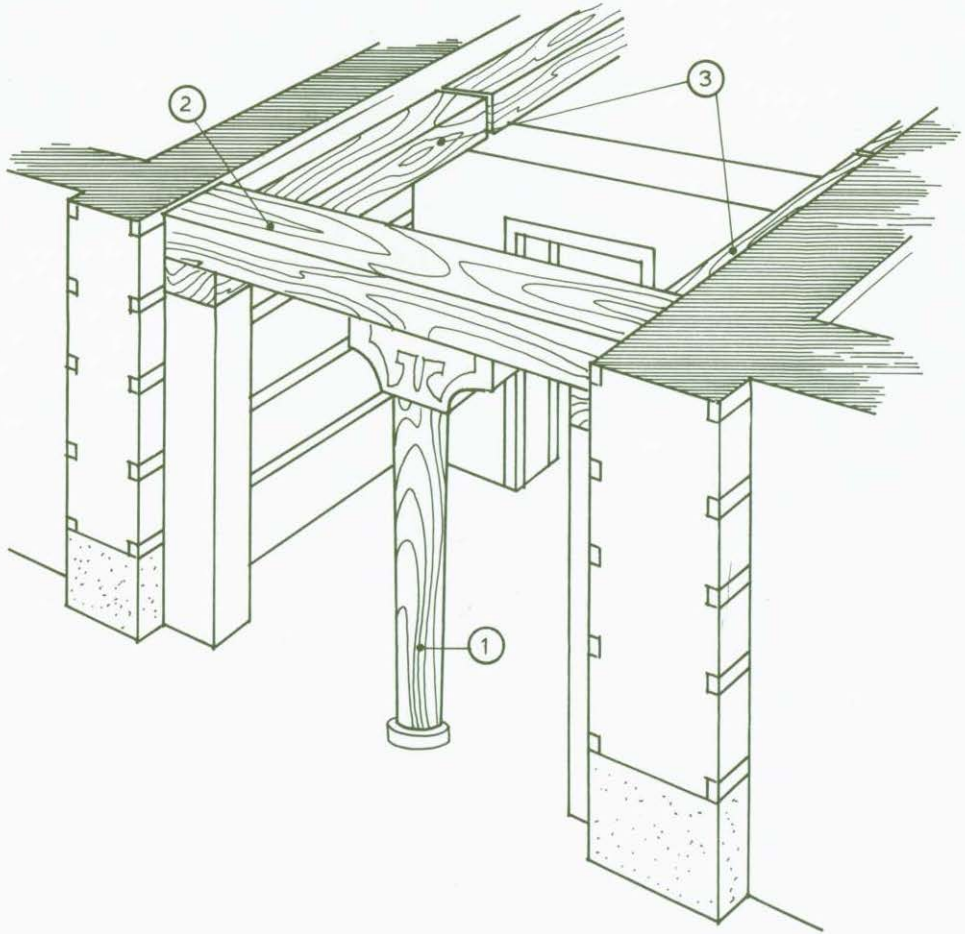
α) του προτύλου σχ. 10, σχ. 12, σχ. 13, σχ. 15 και

β) βεράντας σχ. 11 και σχ. 14.

Από αυτές, για κατασκευαστικούς λόγους επιλέγονται αυτές όπου τατομο: *σταθμός* «ανώφλι», και μάλιστα σαν πιθανότερες θεωρούμε αυτές που κατασκευάζονται με ανώφλι αποτελούμενο από ζεύγος τεμαχίων.

Σχολιάζοντας π.χ. τα σχ. 13, 16, βλέπομε ότι οι εν λόγω κατασκευές α-

CX. 10

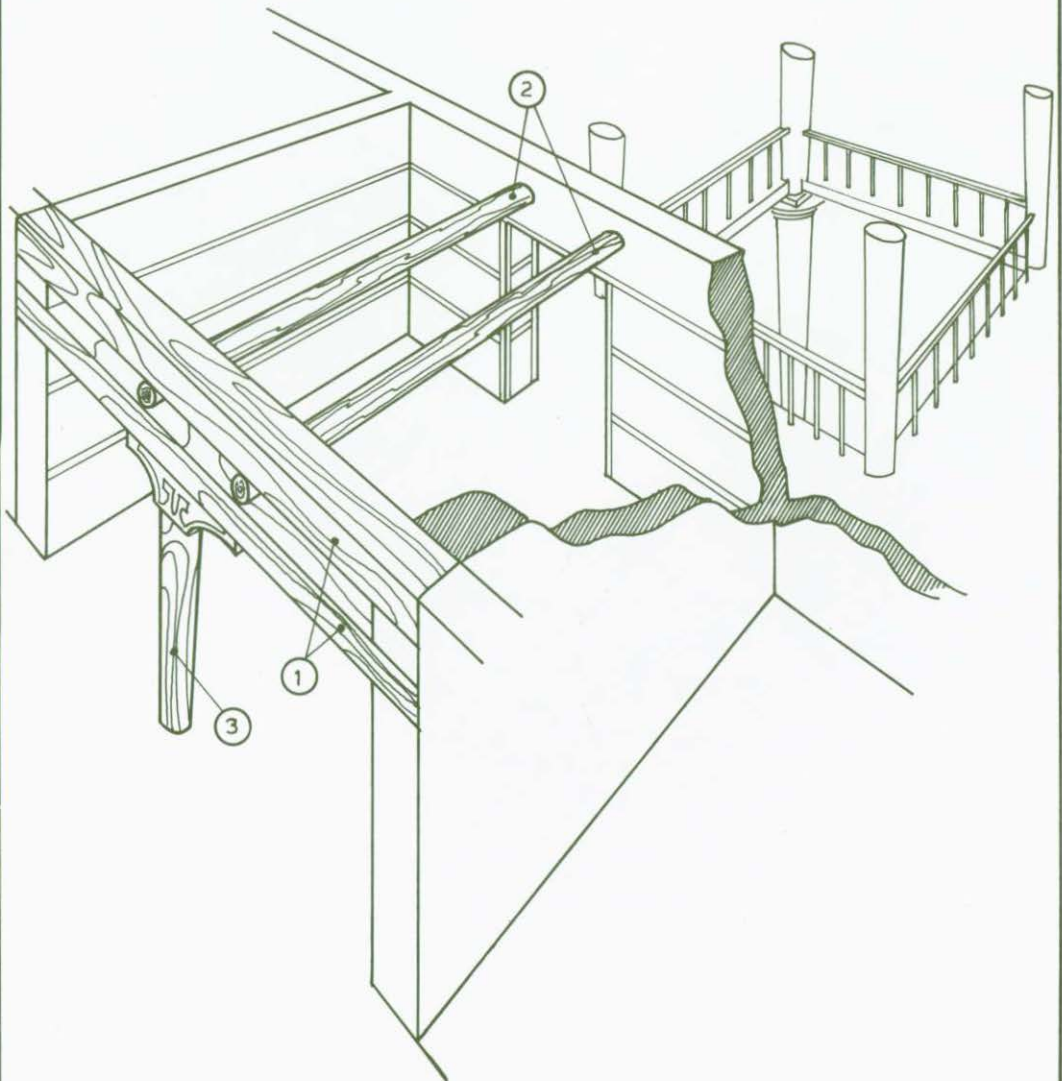
① ki-wo 1

② ta-to-mo a-ro-wo e-pi-*65-ko 1 (°εραβμός ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν, τεμ. 1.)

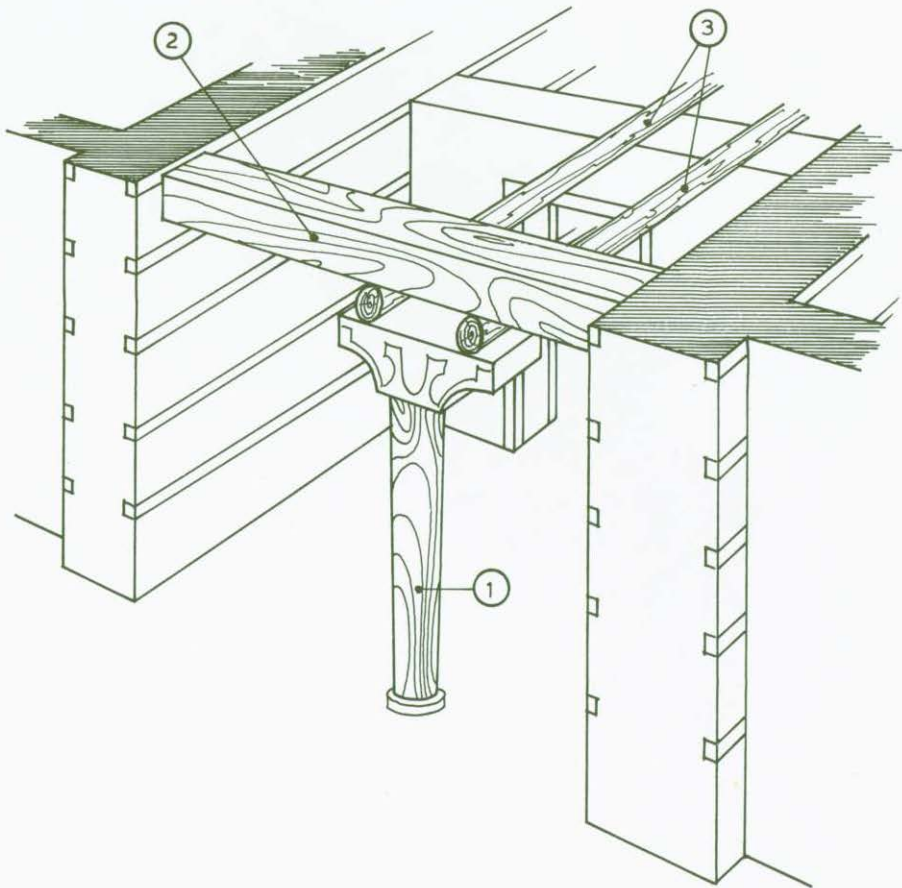
③ e-ru-mi-ni-ja 2

CX.11

- ① ta-to-mo a-ro-wo e-pi-^{*}65-ko 1 ("σταθμός ἄλωος ζεύγος-1")
- ② e-ru-mi-ni-ja 2
- ③ ki-wo 1

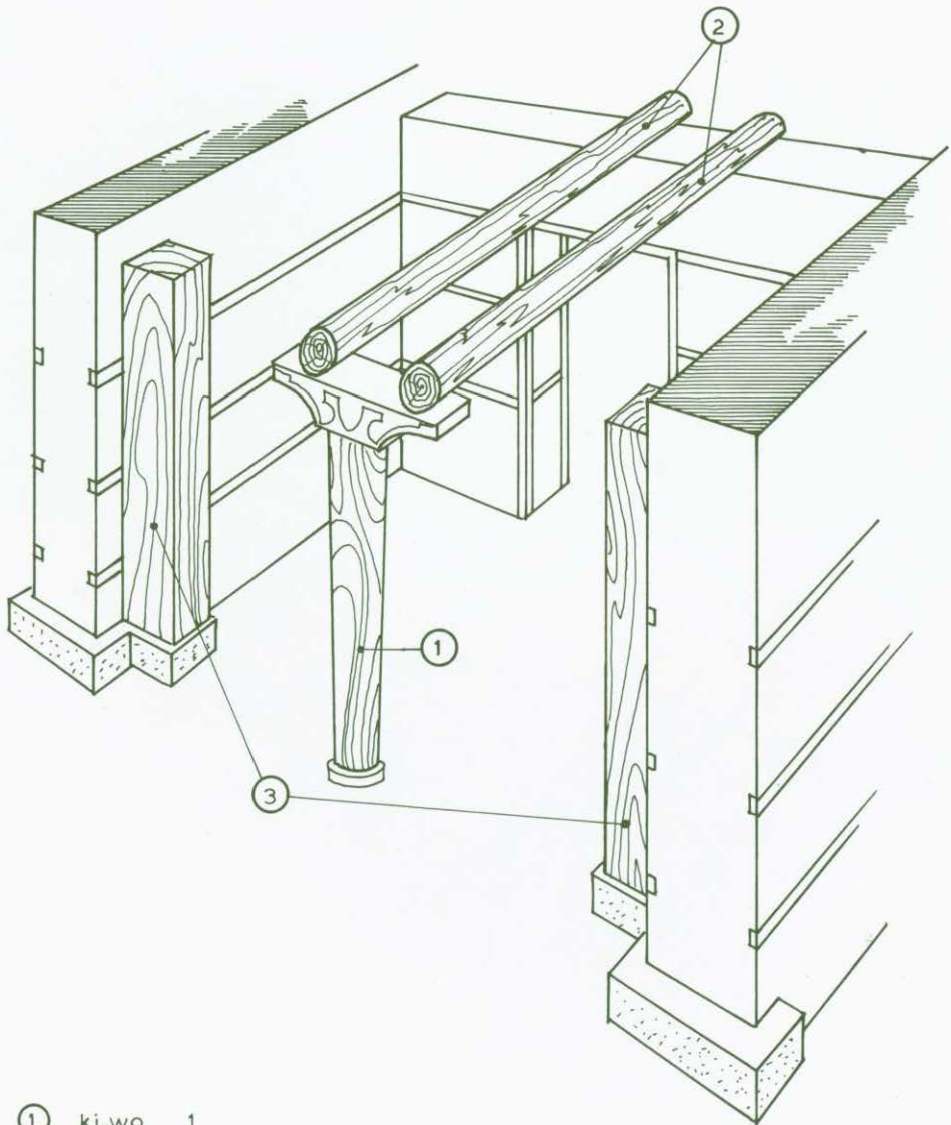

CX.12

- ① ki-wo 1
② ta-to-mo a-ro-wo e-pi-65-ko 1 (σταθμός ἐπὶ τῶν ἵνῶν, τμή. 1.)
③ e-ru-mi-ni-ja 2

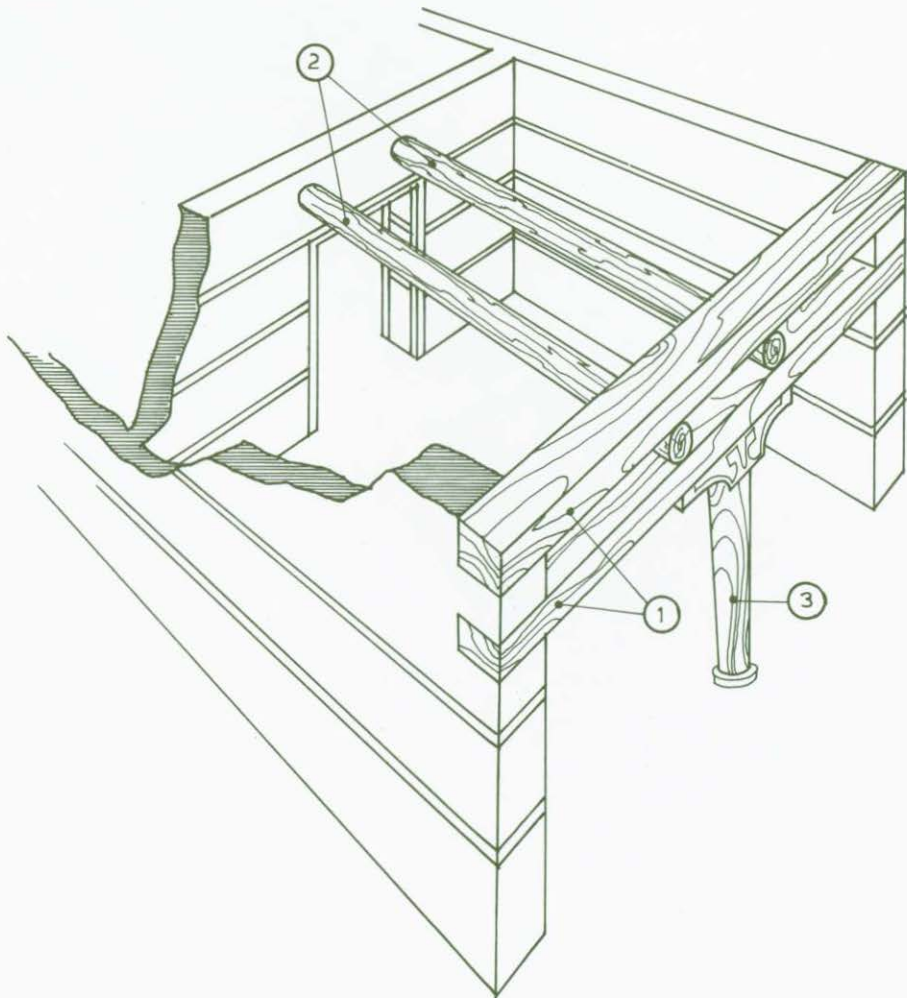
CX. 13

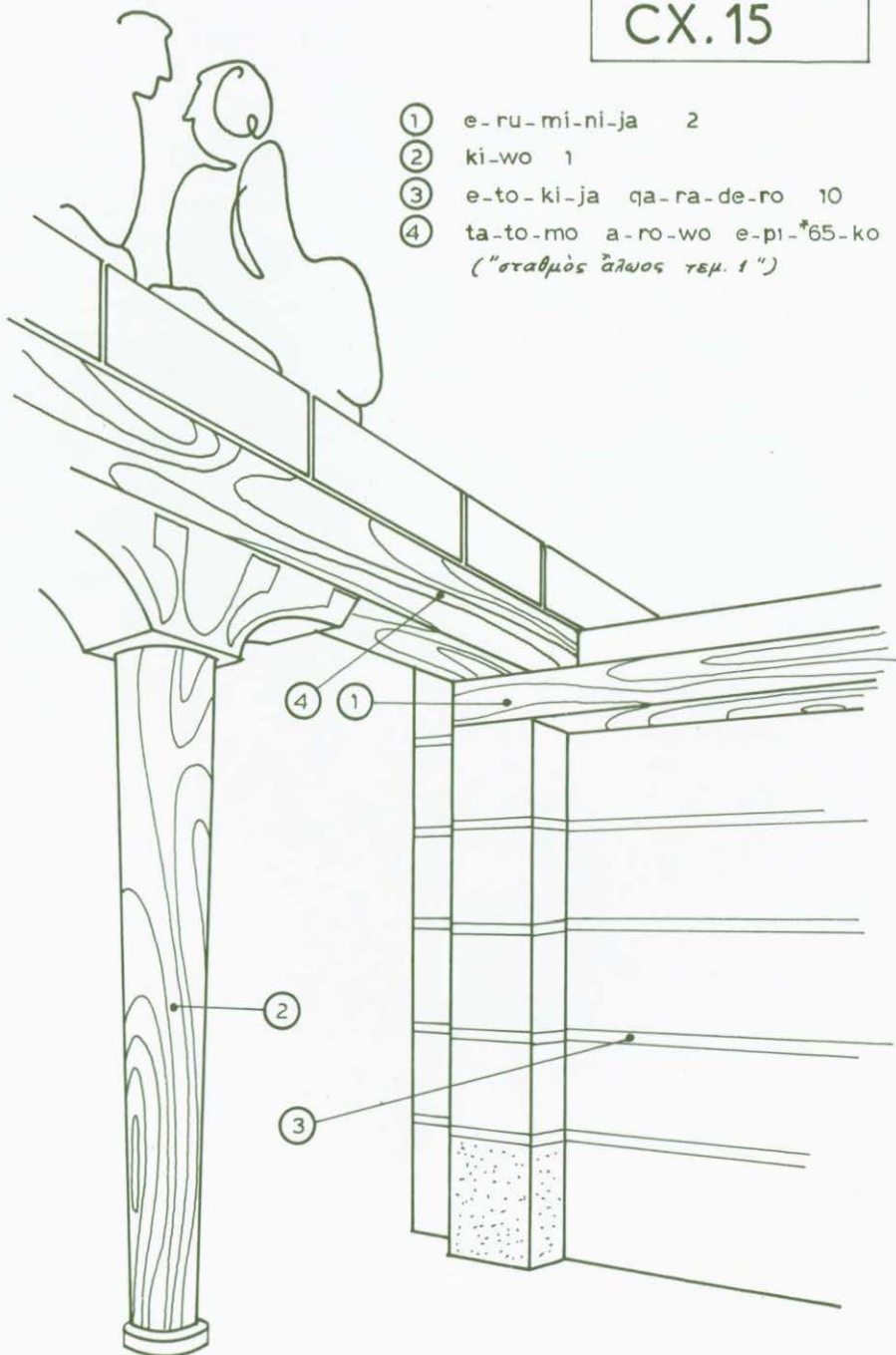
- ① ki-wo 1
- ② e-ru-mi-ni-ja 2
- ③ ta-to-mo a-ro-wo e-pi-*65-ko 1 (σταθμός άλωος, γέφυρος 1*)

CX.14

- ① ta-to-mo a-ro-wo e-pi-^{*}65-ko 1 ["σταθμός ἄλλως, γέφυρος 1ο.]
- ② e-ru-mi-ni-ja 2
- ③ ki-wo 1

CX.15

- ① e-ru-mi-ni-ja 2
- ② ki-wo 1
- ③ e-to-ki-ja qa-ra-de-ro 10
- ④ ta-to-mo a-ro-wo e-pi-^{*}65-ko 1
(*"σταθμός ἄλως τεμ. 1"*)

ποκλείονται²⁴⁹ για κατασκευαστικούς λόγους. Διότι, αν εχρησιμοποιείτο το «ξεύγος σταθμών» ως ορθοστάτες, ολόκληρη η υπόλοιπη κατασκευή υποστήριξης (με κίονα, ελύμνιες κλπ.) δεν θα είχε λόγο ύπαρξης, αφού δεν αναγράφεται στις πινακίδες άλλο ογκώδες τεμάχιο το οποίο η εν λόγω κατασκευή θα προοριζόταν να υποστηρίξει, αν είχε κατασκευασθεί κατ'αυτὸν τον τρόπο. Επομένως, καταλήγουμε ότι η λ. ta-to-mo: σταθμός δήλωνε «τεμάχιο (-α), προοριζόμενο (-α) για ανώφλι» και όχι για πλαϊνά, παρ'ότι η γλωσσική μελέτη δεν αποδεικνύει κάτι τέτοιο —αλλά και δεν το αποκλείει. Καταλήγουμε λοιπόν ότι στην μυκηναϊκή εποχή ο όρος ta-to-mo ήταν δηλωτικός μόνο του ανωφλιού και αργότερα στα ομηρικά χρόνια ίσως διευρύνθηκε δηλώνοντας και τις παραστάδες της θύρας (για σχολιασμό των σχ. 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, βλ. σημ. 249).

Όμως, τα ανωτέρω σχέδια δεν γίνονται απολύτως κατανοητά, διότι και πάλι κατά τρόπο πρωθύστερο τα όσα ως τώρα έχουμε αναφέρει καλύπτουν ένα μόνο μέρος από τα όσα βλέπομε σχεδιασμένα. Είναι απολύτως απαραίτητο να διεξέλθουμε και την πινακίδα PY Vn 879, διότι πιθανόν οι δύο πινακίδες αλληλοσυμπληρώνονται εκτός από νοηματικά και κατασκευαστικά.

Έτσι, μετά την λεπτομερή, λέξη προς λέξη πραγμάτευση της PY Vn 46 και την αντίστοιχη σχεδιαστική απόδοση, προχωρούμε στην PY Vn 879.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Blegen, PNI, 81, όπου: «The reconstruction (του De Jong) is necessarily based on a study of the ground plan, since no actual remains of the superstructure have survived.

2. Βλ. κυρίως Ventris-Chadwick, Documents, 349 και Documents² 503-505· Baumbach, Thoughts on PY Vn 46· Palmer, Interpretation 366-367· H. van Effenterre, REG 79, 1966, XII· Perpillou, Syllabogrammes 228-231.

2α. Ventris-Chadwick, Dokuments² 503-505.

3. Baumbach, Thoughts on PY Vn 46.

4. Ruijgh, Etudes 108.

5. Palmer, Interpretation 366.

6. Duhoux, Syllabogrammes 119 κ.κ.

7. Van Effenterre, REG 79, 1966, XII.

8. Perpillou, Syllabogrammes 229 κ.κ.

9. Morpurgo, Lexicon s.v. a₃-ki-pa-ta· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v.v. αἶξ, παπταίνω, πατέομαι· Chantraine, Dictionnaire 36· Προμπονάς, Λεξι-κό s.v. αἰγυπιάστας· Jorro, Diccionario s.v. a₃-ki-pa-ta.

10. Morpurgo, Lexicon s.v. pi-ra-jo· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. φίλος· Chantraine, Dictionnaire 1204.

11. Morpurgo, Lexicon s.v. a-re-pa-zo-o· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v.v. ἀλείφω, ζέω· Chantraine, Dictionnaire 57, 400· Προμπονάς, Λεξικό s.v. ἀλειφαζόος· Jorro, Diccionario s.v. a-re-pa-zo-o.

12. Βλ. Morpurgo, Lexicon s.v. e-ra-wo· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. ἐλαία· Jorro, Diccionario s.v. e-ra-wo.

13. Βλ. Morpurgo, Lexicon s.v. e-ra₃-wo· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. ἐλαία· Jorro Diccionario s.v. e-ra₃-wo.

14. Η λέξη μαρτυρείται στη Μυκηναϊκή Ελληνική· βλ. Morpurgo, Lexicon s.v.v. te-ko-to-a-pe, te-ko-to-na-pe, te-ko-to-ne· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. τέκτων.

15. Η λέξη μαρτυρείται στη Μυκηναϊκή Ελληνική· βλ. Morpurgo, Lexicon s.v.v. e-ke, e-ke-e, e-ko, e-ko-si, e-ko-te· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. ἔχω· Chantraine, Dictionnaire 392· Jorro, Diccionario s.v. e-ke.

16. Landau, Myk. Personennamen 54· Morpurgo, Lexicon s.v. e-u-me-de· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v.v. ἔυς, μῆδος· Chantraine, Dictionnaire 693· Jorro, Diccionario s.v. e-u-me-de.

17. Βλ. σημ. 11.
18. Βλ. σημ. 15.
19. Landau, Myk. Personennamen 138· Morpurgo, Lexicon s.v. ti-ri-da-ro.
20. Morpurgo, Lexicon s.v. ra-pte· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. ῥάπτω.
21. Βλ. σημ. 15.
22. Morpurgo, Lexicon s.v. wa-tu-o-ko· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v.v. ἄστν, ἔχω· Chantraine, Dictionnaire 129.
23. Morpurgo, Lexicon s.v. a-ke-ro· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. ἄγγελος· Προμπονάς, Λεξικό s.v. ἄγγελος· Jorro, Diccionario s.v. a-ke-ro.
24. Βλ. σημ. 15.
25. Morpurgo, Lexicon s.v. ta-ra-nu-we· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. θρήνυς· Chantraine, Dictionnaire 1439.
26. Προμπονάς, Λεξικό s.v. ἀντίον· Jorro, Diccionario s.v. a-ti-ja.
27. Morpurgo, Lexicon s.v. ka-pi-ni-ja· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. καπνός· Chantraine, Dictionnaire 1494· Jorro, Diccionario s.v. ka-pi-ni-ja.
28. Πβ. Ruijgh, Etudes 108.
29. Morpurgo, Lexicon s.v. i-qi-ja· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. ἵπτος· Chantraine, Dictionnaire 468, 845· Jorro, Diccionario s.v. i-qi-ja.
30. Morpurgo, Lexicon s.v. wo-ka· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. ὄχος· Chantraine, Dictionnaire 468, 845.
31. Morpurgo, Lexicon s.v. e-ru-mi-ni-ja· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. ἐλύμναι· Chantraine, Dictionnaire 343· Jorro, Diccionario s.v. e-ru-mi-ni-ja.
32. Πβ. Chadwick, Gnomon 36 (1964), 326· Ruijgh, Etudes, 108· Ventris-Chadwick, Documents² Glossary s.v. ka-pi-ni-ja· βλ. επίσης τη βιβλιογραφία της σημ. 27.
33. Morpurgo, Lexicon s.v. pi-ri-ja-o· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. φλιά· Chantraine, Dictionnaire 1213.
34. Βλ. σημ. 25.
35. Morpurgo, Lexicon s.v. ta-to-mo· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. σταθμός· Chantraine, Dictionnaire 1043.
36. Βλ. σημ. 31.
37. Morpurgo, Lexicon s.v. ki-wo-qe· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. κίων· Chantraine, Dictionnaire 1537· Jorro, Diccionario s.v. ki-wo-qe.
38. H. Van Effentere, REG 79, 1966, XII· Perpillou, Syllabogrammes 228 κ.κ.
39. Βλ. σημ. 25.
40. Βλ. Chantraine, Dictionnaire s.v. θρήνυς· Frisk, GEW s.v. θρήνυς.
41. Morpurgo, Lexicon s.v. to-ko-do-mo· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v.v. δέμω, τείχος· Chantraine, Dictionnaire 1262, 1099.
42. Morpurgo, Lexicon s.v. na-u-do-mo· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v.v. δέμω, ναῦς· Chantraine, Dictionnaire 262, 737.
43. Θεοδοφορ. 822.

44. Ονομαστικόν VII 36· *κανῶν ἰστοῦ τὸ καλούμενον ἀντίον* πβ. και X 125: *καί ἰστόν και ἰστοῦ ἀντίον*.

45. Βλ. LSJ s.v. ἀντίον.

46. Και η ἀνάγνωση *ἀντίαι* θα ἴταν δυνατή. Στην περίπτωση αυτή το *ἀντία* θα μπορούσε να προκύψει από το **ἀντία δοκός* με παράλειψη του ουσιαστικού. Ότι το a-ti-ja είναι ονομ. πληθ. γένους ουδ. ή θηλ. σημειώνει ο Chadwick στο Glossary 535 των Documents,² δεν δικαιολογεί όμως τον υποτιθέμενο τύπο του θηλυκού.

47. Η λέξη με την ίδια πιθανότητα σημασία απαντά, ακρωτηριασμένη όμως, και στην πυλιακή επίσης πινακίδα Vn 879, που καταγράφει και αυτή παρόμοια υλικά και ίσως μάλλον αποτελεί συνέχεια της πινακίδας Vn 46 (β. κατωτέρω). Η ίδια λέξη απαντά πιθανόν και σε πινακίδα των Μυκηνών (XI).

48. Βλ. Documents στο Glossary s.v. a-ti-ja.

49. Βλ. Προμπονάς, Εισαγωγή 70 και Λεξικό s.v. ἀντίον.

50. Πβ. αντίστοιχη διατύπωση περιγραφής μιας συνήθους μεθόδου στέγασης, Βασιλειάδη, Επετ. Εταιρ. Κυκλαδ. Μελ., 2, 1962, 323, όπου: «προκειμένου να καλυφθούν δια σώματος... εφηρμόσθη το σύστημα της «επεξοχής» των τελευταίων προς την οροφήν του χώρου στρώσεων του τοίχου ή υποδιαίρεσις του ορθογωνίου της οροφής εις περισσότερα μικρότερα του αρχικού ορθογωνίου δια μεγάλης ξυλίνης δοκού του «μεσοδοκιού...» επίσης για σύστημα «επεξοχής», του ίδιου: α) Λαογρ. 17, 1957, 251 και β) Εισαγωγή στην αιγαιοπελαγίτικη λαϊκή αρχιτεκτονική, 1955, 41-53, όπου περιγράφεται ο τρόπος στέγασης με το σύστημα «επεξοχής».

51. Βλ. Προμπονάς, Λεξικό s.v. ἀντίον σ. 160.

52. Το *δροφήναι* πιθανόν πρέπει να διορθωθεί σε *δροφιαῖαι* ή ακόμη *δροφιαί, δρόφιναι, δροφικαί*, όπως ήδη παρατήρησε ο Ruijgh, Etudes 108 με σημ. 48. Αυτού και για την ετυμολογία της λέξης που σωστά θεωρείται προελληνική.

53. Βλ. σημ. 31.

54. Βλ. σημ. 25.

55. Morpurgo, Lexicon s.v. to-pe-za· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. τράπεζα· Chantraine, Dictionnaire 1128, 1129.

56. Morpurgo, Lexicon s.v. to-no· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. θρόνος· Chantraine, Dictionnaire 442, 443.

57. Morpurgo, Lexicon s.v. ta-ra-nu· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. θρήνυς· Chantraine, Dictionnaire 439.

58. Την θέση αυτή έχουν υποστηρίξει πλείστοι επιστήμονες όπως π.χ.

α) M. Nilsson, Η μυκηναϊκή προέλευση της Ελληνικής μυθολογίας (μετ. Ι. Κ. Μαζαράκης-Αινιάν), 1979, όπου αναφέρονται τα εξής: ι) στη σ. 1, «... υπήρχαν οι μύθοι πολύ πριν από τον Όμηρο», ιι) στην σ. 20, «Ένας κύκλος μύθων υπήρχε στις κύριες γραμμές του, από τους οποίους άντλησαν οι Ομηρικοί ποιητές», ιιι) στην σ. 32, «Τα έπη ανάγονται στην παλαιότερη περίοδο της μυκηναϊκής εποχής»...

β) D. L. Page, History and Homeric Iliad, 1959

γ) A. Severyns, Grèce et Proche-Orient avant Homère, 1960, 76, όπου υποστηρίζει ότι, «Depuis l'époque achéenne au moins, il a dû exister des confréries d'aèdes et de rhapsodes qui, de génération en génération, se sont transmis de souvenirs sur cette époque déjà lointaine»

δ) Θέμελης, AAA 3, 1970, σ. 310, όπου αναφέρει «Μήπως το ηρωϊκόν έπος είχαν αρχίσει να διαμορφούνται κατά την Μεσοελλαδική εποχήν, δια να ψάλλη το μεγαλύτερο παρελθόν της Πρωτοελλαδικής περιόδου, κατ' ανάλογον τρόπον όπως η Ομηρική ποίηση υμνεί το λαμπρό μυκηναϊκό παρελθόν; Και είναι δυνατόν κατάλοιπα του Μεσοελλαδικού τούτου έπους να διατηρήθησαν μέχρι της εποχής του Ομήρου...»

ε) Ιακωβίδης, IEE A, 327-329.

στ) I. K. Προμπονάς, Μυκ. ποίηση, 28

ζ) Albin Lesky, Ιστορία της αρχαίας Ελληνικής λογοτεχνίας, 1983³, 31-48.

59. Lesky, ο.π., 67-80 και 91-97 και 105-114.

60. α) Nilsson ο.π., 30, όπου αναφέρει ότι «... ο ραψωδός μέσα από μακρά πρακτική κατέχει μια γλώσσα που φέρνει αυτόματα στα χείλη του λέξεις και φράσεις ολόκληρες...».

β) Nilsson ο.π., 22, όπου αναφέρει / ότι «... η αρχαιολογία δίνει τα μέσα για την χρονολόγηση ορισμένων στοιχείων που παρουσιάζονται στην Ομηρική ποίηση... πολλά από αυτά στην παλαιότερη φάση της... *σάκος ήντε πύργος ... Ἀμυντόρειον κράνος* κλπ.

γ) Severyns ο.π., 75, όπου αναφέρει «Faut-il remonter plus haut encore et supposer que les aèdes achéens ne sont eux-mêmes que les élèves des aèdes Crétois...».

61. Βλ. ετυμολογικά λεξικά Hofmann-Παπανικολάου, Chantaine και Frisk.

62. Βλ. Χ. Μπούρα «Ιστορία της Αρχιτεκτονικής» I, 209-210.

63. Βλ. Ουράνδου, Λεξικόν, s.v. θράνος.

64. Αρ. Πολιτ. 1252 b12: *ἡ μὲν οὖν πάσαν ἡμέραν συνεστηκνῖα κοινωνία κατά φύσιν οἶκός ἐστιν, οὗς Χαρώνδας μὲν καλεῖ ὁμοσιτίους. Ἐπιμενίδης δ' ὁ Κρής ὁμοκάπ(ν)ους. (Για την πληροφορία ευχαριστώ τον καθηγητή κ. Αντρέα Παναγόπουλο).*

65. Πβ. Pascal Darque, Pour l'abandon du terme «Megaron», Table Ronde organisée par l'école Française d'Athènes, 1987 (αδημοσίευτο).

66. Βλ. Blegen, P. N, I, 77 κ.ε., διαστάσεις μεγάρου Πύλου 12,9x11,20 (πβ. Μυκητών 12,92x11,50 και Τίρυνθος 11,81x9,75-9,86).

67. Βλ. Blegen, P. N, I, ο.π., 85-87, όπου: διάμετρος εστίας Πύλου $d = 4,02$ (Μυκ. 3,70, Τιρ. 3,60).

68. Βλ. Blegen P. N, I, ο.π., 81 κ.ε., όπου περιγράφονται τα πηλίνα τεμάχια της καπνοδόχου. Το ένα εξ αυτών έχει μήκος από 0,28 έως 0,53 και εξωτερική διάμετρο 0,652 m και το άλλο έχει μήκος από 0,29 έως 0,49 και εξωτερική διάμετρο 0,665 m, ενώ το πάχος τους ποικίλει από 0,021 έως 0,35. Εμείς πιθανολογούμε ότι έμπαιναν το ένα εν συνεχεία του άλλου (πβ. και Korres, οραϊον, 83 όπου: «one of these two pipes can be conceived as being the prologation of the other...»).

69. Παραδείγματα πηλίνων καπνοδόχων έχουμε από αρκετά σημεία βλ. Ione Mylonas Shear, The Panagia Houses at Mycenae, Philadelphia 1987, 113-114 με πλήρη κατάλογο, βιβλιογραφία. Επίσης βλ. Korres, Οραϊον, όπου βιβλιογραφία.

69α. Βλ. Blegen, PN I, 82 και Πιν. 418 Perrot-Shipiez, VI, pp XII· Μυλω-

νάς, Πολύχρυσοι Μυκήναι, 107-115 και πιν. 85, 88, 89. (Επίσης για Ομηρικό μέγαρο βλ. W. Dörpfeld-H. Rütter, *Homer Odyssee*, I, München 1925).

70. α) Γ. Μυλωνά, *Θρησκευτικό κέντρο*, 34, όπου πληροφορεί: «Για την απουσία λατρευτικού χώρου ή άλλων λατρευτικών καταλοίπων στην περιοχή του ανακτόρου...»

β) Ν. Παπαχατζή, «Η θρησκεία στην Αρχαία Ελλάδα» Αθήναι 1987, 69, όπου: «η παλιά αντίληψη ότι οι βασιλείς των μυκηναϊκών χρόνων ήσαν και ιερείς και πως ασκούσαν την λατρεία για λογαριασμό της κοινότητας στο βωμό της αυλής του ανακτόρου ή στην εστία του μεγάρου τους έχει σήμερα εγκαταλειφθεί...». Όμως αντίθετη γνώμη έχουν οι:

γ) Vermeule, GBA (ελλ. μετ.) 191. Επίσης:

δ) Korrés, *Opaion*, 82, όπου «because of their considerable dimensions these hearths give the best idea of the power and strength of the Achean Kings both in Messenia and in Argolis».

ε) De Pierpont, *Table Ronde Internationale organisée par l'école Française d'Athènes*. 1987 (αδημοσίευτο), όπου διατυπώνεται η άποψη πολλαπλής χρήσεως της εστίας.

71. α) Τσούντας, ΠΑΕ, 1886, 73 και του ίδιου, ΜΜΠ, 46 (όπου υποστηρίζεται ότι τα μεν ανάκτορα είχαν επίπεδες στέγες, οι οικίες όμως είχαν επικλινείς).

β) G. Perrot-Ch. Chipiez, *Histoire de l'Art dans l'Antiquité*, VI, *La Grèce Primitive, L'Art Mycénien*, Paris 1894, 288 και 694.

γ) Dörpfeld (ev Schliemann), *Tiryns*, Pl. III.

δ) Marinatos-Hirmer, ΚΜΕ, 73 (όπου όμως ατυχώς οι πέριξ της εστίας κίονες χαρακτηρίζονται ως μη φέροντα στοιχεία).

ε) Vermeule, GBA (ελλ. μετ.) 191.

στ) Blegen P. N, I, 82, σημ. 31.

ζ) Κορρές «Μέγαρα σκιάοντα», 207.

72. Κατά τον Κυριακίδη, οι στενομέτωπες επιτεδόστεγες κατοικίες των νήσων αποτελούν συνέχεια του αρχαίου μεγάρου, γνώμη την οποία συζητεί και ο Μέγας, *Λαογρ.* 13, 310 και 377.

73. α) G. Leroux, *Les origines de l'édifice hypostyle*, Paris 1913, 48 κ.ε.

β) Smith, *AJA* 46, 1942, 99 κ.ε.

γ) Dinsmoor, *AJA* 46, 1942, 370 κ.ε.

δ) Ιακωβίδης, *Table Ronde Internationale organisée par l'école Française d'Athènes*, 1987 (αδημοσίευτο).

ε) Ενώ ο Wace, *Mycenae*, 78, αποφεύγει να λάβει θέση επί του θέματος.

74. Βλ. Μέγας, *Λαογρ.* 14, 1952, 304, όπου και βιβλιογραφία, και 26, 1969, 22, 72-75 και 84.

75. Μέγας, *Λαογρ.* 26, 1969, 84 και Δ. Λουκόπουλου, *Αιτωλικαί Οικήσεις*, Αθήνα 1984, 14 κ.ε., όπου και βιβλιογραφία.

76. Μέγας, *Λαογρ.* 26, 1969, 22, 83.

77. Μέγας, *Λαογρ.* 26, 1969, 72. Μ. Γωαννίδου, «Οικίαι Αρχαρόβης», *Επ. Λαογρ. Αρχ.*, ΑΒ, 1939, 69.

78. α) *Πρωτοελλαδικά κεραμίδια-Λέονα*, Building BG: Caskey, *Hesperia* 29,

1960, 289. Στα Ακοβίτικα Μεσσηνίας αναφέρεται ότι χρησιμοποιήθηκαν σχιστόπλακες στη στέγαση του προθύρου ενός ΕΗ ΙΙ Μεγάρου: Θέμελης ΑΑΑ 3, 1970, 306-7, 311. Λέονα, House of tiles: Casky, Hesperia 23, 1954, 25. Επίσης, Hesperia 24, 1955, 37-44· Hesperia 26, 1957, 153· Hesperia 29, 1960, 289, όπου αναφέρεται επίσης στην προηγούμενη χρήση σχιστοπλακών στο Building BG και κεραμιδιών σε ένα μικρότερο σπίτι, πριν από το House of Tiles. Early Helladic III building at Asine: Froden and A. Persson, Asine Results of the Swedish Expedition 1922-30, Stockholm 1938, 233, fig. 170. Tiryns circular building: Tiryns III, 85-6, fig. 51.

β) Μεσοελλαδικά κεραμίδια από Μπερμπάτι: Aketstrom «Zur Frage der mykenischen Dacheindeckung», Op. Arch. 2, 1941, 164-73.

γ) Υστεροελλαδικά ΙΙΙ κεραμίδια - Γλα: ΠΑΕ 1961, 37. Athenian Acropolis: Broneer, Hesperia 8 1939, 409. Θήβα Κεραμόπουλος ΑΔ 3, 1917, 76-79. Zygouries: Blegen, Zygouries, 35, fig. 31.

79. α) Μέγας, Λαογρ. 14, 1952, 307 κ.ε. όπου παρατίθενται γνώμες: i) Σπ. Μαρινάτου «αι στοιχειώδεις μορφαί κατοικίας είναι φυσικόν να αναγεννώνται αυτόματως, άνευ μεσολαβήσεως του ιστορικού παράγοντος», ii) Lewis Munford: εις κάθε τέχνην υπάρχον μορφαί τόσο συνδεδεμένα και αρμονικαί με την λειτουργίαν των, ώστε αυτά είναι δια πρακτικούς σκοπούς αιώνιοι, iii) Αντ. Κριεζή: η βασική διάταξις της επιχωρίου Ελληνικής οικίας διειρηθή υπό ενός αφανούς, λανθάνοντος ρεύματος πολυτίμου παραδόσεως... Η επιβίωσις του αρχαίου τύπου είναι τεκμηριον, όχι συντηρητικου πνεύματος του οικοδόμου, αλλά της λειτουργικής καταλληλότητος του τύπου τούτου.

β) Λουκόπουλος, ο.π. στον πρόλογο: «αι λαϊκαί οικήσεις... διασώζουν... σχέδια και μορφάς και μεθόδους αρχιτεκτονικάς παρελθόντων αιώνων, ενίοτε δε και αρχεγόνους».

80. Λουκόπουλος, ο.π., 12 κ.ε.

81. Για την συντηρητικότητα των σπιτιών της Αιτωλίας βλ. σημ. 80 και πβ. Σ. Μαρινάτος Archaeologica Homericum I, Α, και Προμπονάς, Ανθολογία, 135-136 και 145-146.

82. α) Μέγας, Λαογρ. 26, 1969, 18.

β) Ιωαννίδου, ο.π. 69.

γ) Βασιλειάδης, Λαογρ. 17, 1957, 217, όπου: «υπάρχουν περιοχές... χωρίς παράθυρα... που φωτίζονται από την πόρτα και από μικρές τρύπες στην σκεπή... βλέπε τους φεγγίτες του θρακικού σπιτιού, τους φεγγίτες του Θεσσαλικού... τους ανηφοράδες του Κρητικού, ... τους αναπάντες ή ανεμολόγους του Ικαριώτικου, ... τους φραγκοθυρίδες του Ροδίτικου, ... τις φεγγίστρες της Αγίας Άννης Ευβοίας...» και πβ. Βασιλειάδης, Λαογρ. 17, 1956, 433 κ.ε., όπου «στο πατάρι συγκεντρώνεται το σύνολο των παραθύρων... Το υπόλοιπο σπίτι δεν έχει κανένα άλλο παράθυρο» και του ίδιου ο.π. 214 κ.ε., όπου σχολιάζει ότι τα ανοίγματα αυτά δεν καλύπτουν τις ανάγκες υγιεινής.

83. Βλ. Κορρές, Μέγαρα σκιάεντα, 218-221, όπου και βιβλιογραφία. Για σχέση ομηρικού με μυκηναϊκό μέγαρο.

84. Βλ. Τσουντας ΜΜΠ, 40 και 42 και L. Deroy, Le mégaron homérique, Recherches d'étymologie grecque, Revue belge de Philologie et d'Histoire, 26, 1948, 529

κ.ε. και Mylonas MMA, 52. Πβ. κι ακόμη διάφορες εκτιμήσεις για το Μυκηναϊκό μέγαρο σε Luce, το τέλος της Ατλαντίδος (μεταφρ. Κωσταντοπούλου), 34-35.

85. Εδώ οι απόψεις διίστανται. Υποστηρίζουν την ύπαρξη:

α) λίγων παραθύρων οι: Dörpfeld εν (Schliemann) Tiryns, 216-218. Αργότερα όμως αναθεωρεί βλ. W. Dörpfeld, Troja und Ilion, I, Athen 1902, 92, Σπ. Μαρινάτος-Μ. Hirmer KME, 72, Vermeule, GBA, 169 (η οποία εν τούτοις δέχεται, χωρίς όμως να προσδιορίζει ακριβώς πώς κάποιο πρόσθετο φωτισμό «μέσω του εξώστου από τα παράθυρα του πάνω ορόφου»).

β) Την ύπαρξη περισσότερων παραθύρων πιθανολογεί ο Wace BSA, 25, 1921-23, 256-257, αλλά εν τέλει (Mycenae 78) καταλήγει σε συμπέρασμα «για τον τρόπο φωτισμού και στέγασης του Μυκηναϊκού ανακτόρου». Βλ. επίσης Perrot-Chipiez ο.π., 694.

86. Αξιοσημείωτη είναι η μελέτη του Κογγές, οραϊον και για τις λύσεις που προτείνει και για το πλήθος των παραδειγμάτων που προσκομίζει. Επίσης, κατά το Λεξ. Ορλάνδου s.v. *ἀνοπαία*: Η λ. (απαντά το πρώτον εν Ομ. α 320. *Κατά τους ΓΡΑΜΜ, εν τοις Απ. Οχ. f. 83) ἀν' ὄπαία* = ἀνά ὀπῆν ἄνω διά τῆς ὀπῆς τῆς στέγης (ὅθεν ο καπνός ἐξήρχετο) «ὀπῆ, ὄπαία και ἀνοπαία ἢ καπνοδόχῃ» οὕτως Ἄριστοφάνης». (Δια την λέξιν βλ. ΗΡΩΔ. 2. 133, 1.) Ετυμ. λ. Ἄνοπαία· παρὰ το ὀπῆν, ὄπαία και ἐν συνθέσει ἀνοπαία και ἐνδέχεται τὴν καπνοδόχην εἶναι. Κράτης δέ φησιν ἀνοπαίαν τὴν τετρημένην κεραμίδα τὴν ἐπὶ τῆς ὀροφῆς. Πρβλ. και ΕΥΣΤΑΘ., Ὀδ. ε. ἄ: *διὰ τῆς ὄπαίας κεραμίδος ἢ τὴν κάπνην ἔχει*. Επίσης, κατά το Λεξ. Ορλάνδου s.v. *ὄπαίος, α, ον*, το θηλ. *ὄπαία* ως οὖσ. = *κεραμὶς τῆς στέγης μετὰ ὀπῆς ἐνθα ἐξέρχεται ο καπνός* (βλ. και λ. *ἀνοπαία*). (ΗΣΥΧ.): λ. *ὄπαία και ὄπαία θυρίς*. (Φωτ. Λεξ. Συν.): λ. *ὄπαία κεραμὶς*. (Πολυδ., Ὀν. 2, 54): *ὄπαίαν δέ οἱ ἄττικοὶ τὴν κεραμίδα ἐκάλουν, ἢ τὴν ὀπῆν εἶχε* (Διφ., Ἄποσπ. 84 = Kock, CAF 2, 569): *διακύψας ὀρῶ διά τῆς ὄπαίας κεραμίδος καλὴν σφόδρα*. (Βλ. και Μοῖρις 292 P): *ὄπαία κεραμὶς, δι' ἧς ὁ καπνός ἐξείσιν Ἄττικοί, καπνίαν Ἑλλήνες*. Το ουδ. *ὄπαϊον* με την σημασίαν του «φωταγωγού». (Πλουτ. Περ. 13): *τό δ' ὄπαϊον ἐπὶ τοῦ ἀνακτόρου Ξενοκλῆς ὁ Χολαργεύς ἐκορύφωσε*. (πβ. τόν Φίλαιο τῆς ΡΥ Vη 46) κλπ. κι ακόμη (επίσης κατά το Λεξ. Ορλάνδου s.v. ὀπῆ), η (δωρ.) ὄπα· *συνώνυμον τῶ ὄπαία και ἀνοπαία*, (ΗΣΥΧ. λ.): *ὄπα· θυρίς ἢ ἐκ τοῦ Κεράμου*. (Ἄριστοφ. Ἀποσπ. 12 CGF III 948=Πολυδ., Ὀν. 10, 25): *και δι' ὀπῆς κάπῃ τέγους*. (Ξενοφ., Ἀποσπ. 1, 2 CGF III 617): *μηδὲ δι' ὀπῆς κάτωθεν εἰσδύνα στέγης*.

87. Βλ. Κογγές, Οραϊον, 81-86, όπου και πλουσιωτάτη βιβλιογραφία. Γενικώς στην περίπτωση του «οπαίου» οι γνώμες διίστανται.

1) Υπέρ της απόψεως «οπαίου» (δηλ. υπερέχουσα της στέγης ιδιαίτερη κατασκευή)

α) Τσοῦντας, ΜΜΠ, 34

β) Perrot-Chipiez, ο.π. 694.

γ) W. Dörpfeld, (εν Schliemann) Tiryns, plate III.

δ) G. Glotz, La Civilisation Egéenne, Paris 1923, 151-152.

ε) W. Dörpfeld-H. Rütter, Homer Odyssee I, München 1925, 284-85. (για Ομηρ. μέγαρο).

στ) Wace, Mycenae, 78 και BSA, 25, 256.

ζ) Marinatos-Hirmer KME, 72.

η) Day Seymour, *Life in the Homeric Age*, N. York, 1965, 190.

θ) Vermeule, (ελλ. μετ. 191).

2) Υπέρ της άποψης «όπης» και όχι «οπαίου», Holland, BSA, 25, 1921-23, 276 εξ.

3) Υπέρ της άποψης υπάρξεως περισσοτέρων «οπών», K. Layge, *Haus und Halle*, Leipzig, 1885, 46-47.

4) Επίσης έχει διατυπωθεί η άποψη ότι, όχι μόνο τα μέγαρα, αλλά και άλλοι ανακτορικοί χώροι πιθανόν να διέθεταν οπαία: βλ. K o r g è s, *οραιον*, 83-84.

88. βλ. Π ρ ο μ π ο ν ά, *Ανθολογία*, όπου ποντιακή φράση «απ' τα φεγγάρια εξέβη».

89. Σχεδόν όλοι οι όροι που διαβάζονται με βεβαιότητα δηλώνουν ξύλινα αντικείμενα a-ti-ja: *άντία*, e-ru-mi-ni-ja: *έλύμνιαι*, ta-ra-nu-we: *θράννες*, ta-to-mo: *σταθμός*, ki-wo-qa: *κιφων τε*.

90. Από τον Ruijgh, *Syllabogramme* και από τον Duhoux, *Syllabogrammes*. Οι δύο ερευνητές κατάληξαν στο ίδιο συμπέρασμα εργαζόμενοι παράλληλα και ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο (πβ. Duhoux, *Syllabogrammes* 123-124). Το γεγονός αυτό συνηγορεί στην ορθότητα της αποκρυπτογράφησης του συλλαβογράμματος *34/35 ως ru₂ = lu. Σημειώνουμε, πάντως, ότι αντιρρήσεις διατυπώθηκαν από J. L. Meleua, *Res Mycenaeae* 124-125, για την ορθότητα της αποκρυπτογράφησης αυτής.

91. Documents 349.

92. Τον όρο σχολιάζουν οι Ventris-Chadwick, Documents 369 ως εξής: meaning unknown, cf. Pylos Vn 46. «Goat tendons» (if. Skt. snayuh «tendon, strap») cf. Hom. *νεῦρα βόεια*.

93. σ. 604. Υπομνηματίζει τον όρο ως εξής: one reason for attributing the value ai₃? to *35 was the spelling a₃-ki-no-o at knossos as part of chariot. Τέλος, στο Glossary, σ. 594 s.v. *35-ki-no-o γράφει: Nom. plur. structural members for building. Cf. a₃-ki-no-o.

94. Interpretation 23, 465, 487.

95. Gallavotti, *Origini* 20-39.

96. Παραλείπονται οι ερμηνείες εκείνες που, κατά τη γνώμη μας, αποκλείονται με βάση τα συμφραζόμενα. Για παράδειγμα η λ. *35-ki-no-o αποκλείεται με βάση τα συμφραζόμενα να είναι όνομα προσώπου, όπως γράφει ο Lejeune, *Remarques* 29 (= *Mémoires* I 52): πβ. του ίδιου, *Observations* 48 (*Mémoires* I 105). Ο ίδιος ερευνητής, μια περίπου δεκαετία αργότερα, κατανοεί τον όρο διαφορετικά. Υποστηρίζει ότι σημαίνει «κομμάτι από ξύλο προορισμένο για οικοδομή»: βλ. *Génitif* 18 (= *Mémoires* 16).

97. Thoughts on PY Vn 46 σσ. 387-388.

98. Μερικές από τις γνώμες αυτές φαίνεται να τις παρερμηνεύει: π.χ. αντικρούει την άποψη ότι ο όρος *35-ki-no-o είναι κύριο όνομα, γιατί, όπως υποστηρίζει η Baumbach, σε ένα κατάλογο υλικών ένα όνομα προσώπου μονάχα στην επικεφαλίδα της επιγραφής θα μπορούσε να αναφέρεται. Η γνώμη αυτή είναι σωστή. Όμως, κανένας δεν υποστήριξε το αντίθετο την εποχή που έγραφε η Baumbach (1972). Τι ακριβώς υποστηρίζει ο Ruijgh βλ. παρακάτω. Ο Lejeune, που αρχικά θεώρησε τη λέξη ανθρωπωνύμιο, λίγο αργότερα (το 1965) αναθεώρησε την άποψή του.

99. *Syllabogramme* 569-570.

100. Το όνομα τούτο θα μπορούσε, κατά τον Ruijgh (σ. 569), να υπόκειται ως βάση στο *35-ke-u: *Λυγκεύς* (τύπος υποκοριστικός), λέξη που προσδιορίζει ένα τρί-

ποδα σε πινακίδα της Πύλου (Ta 709.3): Το *Λυγκεύς*, γνωστό μυθολογικό πρόσωπο, θα μπορούσε —πάντα κατά τον Ruijgh— να χρησιμοποιηθεί ως τεχνικός όρος, για να δηλώσει ένα ορισμένο τύπο τρίποδα, όπως με τον όρο a₃-ke-u: *Αίγυς* χαρακτηρίζεται σε άλλη πυλιακή πινακίδα (Ta 641.1) ένας διαφορετικός τύπος τρίποδα.

101. Πβ. και Etudes 370-371.

102. Syllabogrammes.

103. σ. 119-120.

104. Documents 369.

105. Ο Duhoux επικαλείται εδώ την υπόθεση που διέτύπωσε η Baumbach, ο.π. σ. 389 σημ. 19, σύμφωνα με την οποία με τη λ. *35-ki-no-o θα μπορούσε να δηλώνεται «στρώμα από καλάμια καλυμμένο με πηλό πάνω στα δοκάρια».

106. Ο Duhoux παραπέμπει στον Wiesner, *Fahren und Reiten* (Archaeologia Homerica F), Göttingen, 1968, σ. 47 εικ.

107. Τα παράλληλα wi-ri-no-o *Φιρίνοχος* και *Αίγικλης* που επικαλείται ο Ruijgh είναι βέβαια πειστικά ως προς τον σχηματισμό του υποθετικού *Λυγκίνοχος*, όχι όμως και ως προς τη σημασία. Γιατί και το *Φιρίνοχος* = *Ίφίνοχος* και το *Αίγικλης* παρέχουν ικανοποιητικότατο νόημα. Το πρώτο αρχικά σήμαινε «αυτός που με δύναμη επιστρέφει στον τόπο του» πβ. *Νέστωρ* κλπ. (βλ. Προμπονάς, *Ανθολογία* 48, όπου και βιβλιογραφία). Το δεύτερο σημαίνει «αυτός που είναι ένδοξος (έχει κλέος) για τις αιγες του». Τι όμως θα μπορούσε να σημαίνει το υποθετικό *Λυγκίνοχος*;

108. Βλ. τα ετυμολογικά λεξικά Boisacq, Hoffman-Παπανικολάου, Chantraine, Frisk.

109. Βλ. σημ. 108.

110. Leumann, *Hom. Wörter* 132-133.

111. Ruijgh, *Etudes*, 263 σημ. 142.

112. Πβ. στον Όμηρο τα χωρία Ψ 324 *βοέοισιν ἰμάσιν*, X 397 *βοέους... ἰμάντας*.

Γενικότερα, ο ιμάς στον Όμηρο είναι κατασκευασμένος από βόδι συνήθως (πβ. τις εκφράσεις Ψ 684 *δῶκεν ἰμάντας ἐντήμητους βοός ἀγραύλοιο*, Γ 375 *ἰμάντα βοός*, μ 423 *ἐπίτονος βέβλητο βοός ῥινοῖο τετευχώς*, Ψ 201 *ἐν δ' ἐτάνυσσ' ἰμάντα βοός φοίνικι φαινόν*), αλλά και από πρόβατο (φ 403 *ἐύστρεφές ἔντερον οἴος* και N 599 και 716 *ἐύστρεφέϊ οἴος ἄωτρω*).

113. Την επιφύλαξη του σχετικά με το θέμα τούτο διέτύπωσε ήδη ο Melena, *Res Mycenaeae* 125 (κατά τη διάρκεια της συζήτησης που ακολούθησε την ανακοίνωση του Duhoux). Είπε επί λέξει ο Melena: So, we have evidence on goat tendons, but I am rather sceptical whether the same might be true of lynxes (Duhoux πι₂-ki-no-o).

114. Το δέρμα του ζώου μνημονεύεται πάντως στον Ομηρικό Ύμνο εις Πάνα (XIX 24): *λαῖφος δ' ἐπὶ νῶτα δαφινόν / λυγκός ἔχει* (ενν. ο Πάν.). Η ομηρική βέβαια μίμηση είναι εδώ φανερή. Ο πολύ μεταγενέστερος υμνητής του Πανός μιμείται τον ομηρικό στίχο K 23 *ἀμφὶ δ' ἔπειτα δαφινόν ἐέσσατο δέρμα λέοντος*.

115. Morpurgo, *Lexicon s.v. a₃-za*: Chadwick-Baumbach, *Vocabulary s.v. aῖξ*: Chantraine, *Dictionnaire s.v. aῖξ*: Προμπονάς, *Λεξικό s.v. αῖξος*: Jorro *Diccionario s.v. a₃-za*.

116. Morpurgo, *Lexicon s.v. e-ra-pija*: Chadwick-Baumbach, *Vocabulary s.v. ἔλαφος*: Jorro, *Diccionario s.v. e-ra-pi-ja*.

117. Για την προέλευση του τύπου *κτιδέη* < **ικτιδέη* βλ. Προμπονάς, Μυκ. Ποίηση 72, όπου και βιβλιογραφία.

118. Βλ. Chantraine, Formation 91-92.

119. Πρότοιοι, όπως ήδη είπαμε, οι Ventris-Chadwick, Documents 369, πρότειναν την ετυμολογία αυτή για το β' συνθετικό -no-o και εσχέτισαν τους δύο μυκηναϊκούς όρους. Τη γνώμη τους υιοθέτησαν στη συνέχεια και άλλοι, όπως ο Melena: πβ. Res Mycenaee 125 και ο Duhoux.

120. Υπόδειξη του Ι. Κ. Προμπονά.

121. N 612: *ελαίνω πελέκω* ε 236: *στελεόν ελάϊνον* ι 378: *μοχλός ελάϊνος* κλπ.

122. ρ 340: *κλινάμενος σταθμῶ κυπαρισσίω*.

123. φ 43: *οὔδόν... δρυῖνον*.

124. Morpurgo, Lexicon s.v. a-ro-re-we: Chadwick-Baumbach Vocabulary s.v.v. ἀμφί, φέρω: Chantraine, Dictionnaire 81· Προμπονάς, Λεξικό s.v. ἀμφιφορέυς: Jorro, Diccionario s.v. a-ro-re-we.

125. Βλ. σημ. 124.

126. Βλ. Lejeune, Phonétique 291.

127. Βλ. Προμπονάς, Λεξικόν s.v. αἶζος.

128. Ηρόδ. I. 6, 6 και 5. 16.

129. Morpurgo, Lexicon s.v. na-u-do-mo· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v.v. δέμω, ναῦς: Chantraine, Dictionnaire 262, 737.

130. Morpurgo, Lexicon s.v. to-ko-do-ko· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v.v. δέμω, τείχος: Chantraine, Dictionnaire 262, 1099.

131. α) O 381-384:

*οἱ δ' ὡς τε μέγα κῆμα θαλάσσης εὐρυπόροιο
νῆος ὑπέρ τοίχων καταβήσεται, ὀπλότ' ἐπέιγη
ἴς ἀνέμων·*

β) μ 420:

*Αὐτάρ ἐγὼ νῆος ἐφοίτων, ὄφρ' ἀπό τοίχους
λύσει κλύδων τρόπιος· τήν δέ ψιλὴν φέρει κῆμα.*

132. Βλ. Liddel-Scott s.v. ἄρμονία.

133. Λορεντζάτος, Λεξικόν s.v. ἄρμονή, ἄρμονή.

134. Βλ. Παλυβού, Ακρωτήρι, πιν. 38, όπου και βιβλιογραφία.

135. Βλ. σημ. 145.

136. Lejeune, Génitif 18 (=Mémoires III 16).

137. Morpurgo, Lexicon s.v. pte-re-wa· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. *πτελέα*: Chantraine, Dictionnaire.

138. Πβ. Lejeune, ο.π., και Ventris-Chadwick, Documents² στο Glossary s.v.

139. Documents 369. Πβ. Duhoux, Syllabogrammes 120. Συγγενής είναι η ετυμολογία και ερμηνεία του Melena, Mc Tablets 52 και σημ. 71. Πβ. και Res Mycenaee 125· Faure, Ulysses.

140. Οτι το δέγμα αίγας εχρησιμοποιείτο στα μυκηναϊκά χρόνια και για την κατασκευή μάντων το γνωρίζουμε π.χ. από την πυλιακή πινακίδα Ub 1318, όπου, ανάμεσα στα άλλα, στον στ. 7 καταγράφεται ένα δέγμα αίγας που δίνεται σε κάποιον Μυρτιά για κατασκευή πεδίων: mu-te-we di-pte-ra a₃-za re-di-ro-i:

Μυρτήφει· διφθέρα αἷζα πεδίλοις 1 «ένα δέρμα αίγας για την κατασκευή πεδύλων (χορηγείται) στον Μυρτέα». Βλ. Ruijgh, *Observations* 131-132, 151-152· Προμπονάς, Λεξικό 73-75· του ίδιου, *Ανθολογία* 71. Σημειώτεον ότι οι σόλες των πεδύλων δεν μπορούσαν να κατασκευασθούν από κασίκι, μπορούσαν μόνο από δέρμα χοίρου. Συνεπώς, το κασαικίσιο δέρμα θα πρέπει να προοριζόταν για τους μιάντες των πεδύλων.

141. Βλ. Προμπονάς, *Μυκ. Ποίηση*, 31 «... για ένα θαυμαστό κατασκευάσμα, όπως είναι ένα θεϊκό άρμα, η χρησιμοποίηση πολύτιμων υλικών είναι αυτονόητη και σύμφωνη ακόμη με τη σύγχρονη λαϊκή αντίληψη».

Με την ευκαιρία αξίζει να σημειωθεί ότι στην περιγραφή του σχετικού άρματος που εκτείνεται στους στίχους E 720-732 ο Προμπονάς (σ. 31-34) ανιχνεύει ολόκληρη σειρά στοιχείων που ανάγονται στη μυκηναϊκή εποχή. Έτσι η μνεία μιάντων στην κατασκευή του δίφρου του άρματος αυτού αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Είναι θεμιτό να σκεφθούμε ότι ένα ακόμα μυκηναϊκό τεχνικό χαρακτηριστικό επιβιώνει στο ομηρικό αυτό χωρίο. Δεν είναι περιττό να σημειωθεί ότι σε κανένα άλλο ομηρικό χωρίο δεν γίνεται μνεία μιάντων σε σχέση με την κατασκευή του δίφρου του άρματος.

142. *Ομηρικόν Λεξικόν* (1927).

143. Βλ. παραπάνω σ.

144. *Documents* 369.

145. *Κουρσεμένοσ, Σαρακατσάνοι*, 247· ο ίδιος, *ΕΠΑ*, 5, όπου χαρακτηριστικά αναφέρεται: «Τα κατακόρυφα κλαριά συνδέονται μεταξύ τους με άλλα λεπτότερα. Οι σύνδεσμοι γίνονται ή με μίσχο-βίτσες – (π.χ. διητής σχίνος) ή με σύρμα (εικ. 7)».

146. *Nestor* 1/4/1966 σελ. 431 πβ. και *Ventris-Chadwick, Documents*² 504 και *Glossary* 565 s.v. o-pi-ra₃-te-re.

147. Κατά τον Ησύχιο *πέλεκκος· στελεός ὁ ἐστι ξύλον εἰς τὴν ὀπὴν τῶν πελέκων βαλλόμενον*.

148. *M.E.* 358, 1.

149. *Ευστάθιος* 1889, 58.

150. Βλ. *Ebeling, Lexicon* s.v. ἐπιδήμιος.

151. Βλ. *Ebeling, Lexicon* s.v. ἐπιδίφριος.

152. Βλ. *Ebeling, Lexicon* s.v. ἐπινεφρίδιος.

153. Βλ. *Ebeling, Lexicon* s.v. ἐπίσσωτρον. Πβ. *M.E.* 364, 27 «... τά ἐπάνω τῶν τροχῶν σιδηρᾶ ἢ χαλκᾶ, ἃ κανθοὶ καλοῦνται».

154. Βλ. Προμπονάς, *Μυκ. Ποίηση* 32-33.

155. Βλ. Προμπονάς, *Μυκ. Ποίηση* 33· *Morpurgo, Lexicon* s.v. o-pi-Chadwick-Baumbach 58. ὄπι-,

156. Βλ. *Ebeling, Lexicon* s.v. ἐπισφύρια.

157. Βλ. *Morpurgo, Lexicon* s.v. e-pi-ko-ru-si-jo· *Chadwick-Baumbach, Vocabulary* s.v.v. ἐπί, κόρυς· *Chantraine, Dictionnaire* s.v. κόρυς· *Jorro, Diccionario* s.v. e-pi-ko-ru-si-jo με πλουσιότατη βιβλιογραφία, στην οποία πρόσθεσε Προμπονάς, *Μυκ. Ποίηση* 70.

158. Βλ. σημ. 154.

159. Βλ. *Morpurgo, Lexicon* s.v. o-pi-da-mi-jo· *Chadwick-Baumbach, Vocabulary* s.v.v. δήμος, ὄπι· *Chantraine, Dictionnaire*.

160. Πληροφορία του I. K. Προμπονά.
161. Το β' συνθετικό *τοιχος* μαρτυρείται και με το μυκηναϊκό επαγγελματικό όνομα *to-ko-do-mo*: *τοιχοδόμος* (βλ. για τον όρο αυτό σελ. 51). Για την ετυμολογία του *e-to-ki-ja* βλ. Ruijgh, *Etudes*, 104, 134, 135.
162. Για παρόμοια χρήση επιθέτων ως ουσιαστικών στη Μυκηναϊκή Ελληνική βλ. Ruijgh, *Etudes* 104, 134, 135.
163. Βλ. σελ.
164. Βλ. Liddel-Scott s.v. *ἐντοίχιος*, -ον.
165. Οι Liddel-Scott μεταφράζουν «on the walls».
166. *Documents*² 546 Glossary s.v. *e-to-ki-ja*.
167. *Interpretation* 367.
168. *Interpretation* 421 Glossary s.v. *e-to-ki-ja*.
169. *Thoughts on PY Vn* 46, 390.
170. Βλ. σημ. 177. Mylonas MMA, 48· Wace, *Mycenae*, 55, 64, 66, 67, 73, 79, 82, 87, 95, 105.
171. Για άλλες αναγνώσεις και ερμηνείες ελάχιστα πιθανές βλ. Jorgo, *Diccionario* s.v. *e-to-ki-ja*.
172. Έτσι διαβάζουν οι Chadwick, *Inscribed Sealings* 2· πβ. και *Documents*² στο Glossary s.v. *pa-ke-te-re*· Morpurgo, *Lexicon* s.v. *pa-ke-te-re*· Ruijgh, *Etudes* 112· πβ. Προμπονάς, *Θρονοεγκλήτρια* 70 σημ. 3· Baumbach, *Thoughts on PY Vn* 46 σ. 390.
173. Πβ. Baumbach, *Studies* 204 s.v. *pa-ke-te-re*. Σημειώνω ότι η ανάγνωση που έχει προτείνει ο Lejeune (*Mémoires* II 217) **παροσχητρες* δεν είναι σωστή, γιατί το α' συνθετικό θα ανεμένετο να έχει στη Μυκηναϊκή τον τύπο *pa-ro*: *παρο-* (=παρά).
174. Για την κατάληξη αυτή βλ. κυρίως Fraenkel, *Nomina agentis* I-II και Chantraine, *Formation* 321 κ.κ.
175. Βλ. σημ. 174.
- 176α. Βλ. Φάνη Κακρυδῆ: Παράταξη των ουσιαστ. στον Όμηρο και τους Ομηρ. Ύμνους, *Θεσ/κη* 1960.
176. Liddel-Scott s.v.
177. Βλ. σ. 170· Wace, *BSA*, 25, 1921-23, 89, fig 20. Müller, *Tiryns* III, 28, 180, 221. Dörpfeld (ev. Schieman), *Tiryns*, 255. Blegen, *P N I*, 37, 38, 48, 79, 145, 182. Bronner, *Hesperia*, 8, 1939, 31-346, πιν. έως 21.
178. C. Blegen «Architectural notes from Pylos», *Χαριστήριον Α. Ορλάνδου*, I, Αθήνα 1964, 118 εξ.
179. Πβ. Πίνδ. Π 4, 125: *ἦλοι σιδηροῖ καί ξύλινοι*, και βλ. Liddel-Scott s.v. *ἦλος*.
180. Για τη λέξη βλ. Chadwick, *Minos* 6 (1960) 146· Ruijgh, *Etudes* 115-116· Ventris-Chadwick, *Documents*² 504, Glossary 571 s.v.· Morpurgo s.v. *φλιά*· Palmer, *Interpretation* 367. Baumbach, *Thoughts* 391-392.
181. Βλ. Liddel-Scott s.v. *φλιά*.
182. Βλ. Liddel-Scott s.v. *φλιοβατέω* και κυρίως Lampe s.v.
183. Βλ. Andriotis, *Lexicon* 584 s.v. *φλιά* και IAA s.v. *ανώφλι*.
184. Βλ. Chantraine, *Dictionnaire* s.v. *φλιά*.
185. Βλ. σημ. 184.

186. Chantraine, Morphologie 52, 62.
187. Γι' αυτή τη λέξη βλ. Προμπονάς, Θρονοελκτήρια 99, όπου και βιβλιογραφία.
188. Αξίζει να υπομνησθεί ότι η λ. *φλιαί* απαντά με τη σημασία πλαίσιο σε σχήμα Π, όπως είδαμε παραπάνω, στον Ρούφο τον Εφέσιο (1ος αι. μ.Χ.) και ίσως στον Θεόκριτο.
189. Βλ. Dörpfeld (εν Schliemann), Tiryns, ευρετήριο s.v. door: Blegen P NI ευρετήριο s.v. door, doorway. Mylonas MMA ευρετήριο s.v. doors doorposts. Ιακωβίδης, Μυκ. ακροπόλεις, ευρετήριο s.v. θύρα.
190. Έτσι αποδίδεται στα διάφορα λεξικά. Στην πραγματικότητα δεν γνωρίζουμε τι ακριβώς σημαίνει ο τεχνικός αυτός όρος. Σωστά ο Ruijgh, Etudes 116 τον χαρακτηρίζει «αβέβαιης σημασίας» και προσθέτει *clou? anneau?* Αξίζει ακόμα να σημειωθεί ότι κατά τον Chantraine, Formation 330 η σχέση της λ. *βλήτρον* με το *βάλλω* δεν είναι βέβαιη.
191. Palmer, Interpretation 367.
192. Ruijgh, Etudes 116, 135 και στη βιβλιοκρισία του για το Λεξικό του Chantraine, Lingua 25 (1970), 315.
193. Πβ. και Baumbach, Thoughts σελ. 392.
194. Ventris-Chadwick, Documents² 504, Glossary 577 s.v. Ο Chadwick θεωρεί δυνατή και την παραγωγή της λέξης από το *βλήτρον*, παραπέμποντας στον Ruijgh, Lingua 25 (1970), 315.
195. Βλ. Hofmann-Παπανικολάου, ΕΛΑΕ s.v. πέλεθρον.
196. Για την προελληνική καταγωγή και τη συγγένεια των δύο αυτών όρων βλ. Furnée, Erscheinungen 303 σημ. 39, 350, 386 σημ. 1. Βλ. όμως και Hofmann-Παπανικολάου, ΕΛΑΕ s.v. καμάρα, όπου η λ. *κμέλεθρον* ανάγεται σε ρίζα *qam-.
197. 521.32
198. Βλ. Furnée, Erscheinungen 303 σημ. 39.
199. Βλ. π.χ. Furnée, ό.π., 350.
200. Chantraine, Formation 374.
201. Βλ. Προμπονάς, Θρονοελκτήρια 38.
202. Furnée, Erscheinungen.
203. Furnée, Erscheinungen 132, 278, 354, 365.
204. α) Αυτ. σ. 214 με σημ. 60 και
β) Αυτ. σ. 348
205. Αυτ. 40, 351.
206. Ιδού μερικά παραδείγματα:
α) *ἀλαρα· τό τοῦ δοράτος εἰς τόν αὐλόν τῆς ἐπιδορατίδος ἐμπύπτον...* (Ησύχιος) / *ἐλάρα· τά ἐν τῷ αὐλῷ τῶν δοράτων ἀρμυζόμενα* (ο ίδιος).
β) *ἀχάρα· εἶδος ἰχθύος* (ο ίδιος) / *ἀχέρα· ἰχθύς ποιός* (ο ίδιος).
γ) *γάλινθου· ἐρέβινθου· οἱ δέ γάλινθοι* (ο ίδιος) / *γέλινθου· ἐρέβινθου*
δ) *ἰξάλη / ἰξάλη / ἰσέλα / ἰσάλη / ἰθέλα κλπ.*
207. Βλ. αυτ. σσ. 203-221.
208. Επίσης πβ. και την λανθασμένη, κατά την γνώμη μας, άποψη του Deroy, ό.π., 533 κ.ε., όπου ταυτίζει το «lanterne du toit» με το «μέλαθρον αίθαλόεν» ή «μέλα-

θρον αιθαλόεντος μεγάροιο» (λόγω εσφαλμένου συσχετισμού της λ. «μέλαθρον» με την λ. μέλας, δηλ. μαυρισμένος από τον καπνό). Διότι πράγματι μέλαθρον είναι ξύλινο δοκάρι, όμως δεν έχει σχέση με την λ. μέλας (μαύρος, μαυρισμένος), άρα τούτο δεν μπορεί να σταθεί σαν επιχείρημα για ταυτισμό της λ. με το «lanterne du toit».

209. Πβ. Βασιλειάδη, Λαογρ. 17, 195, 222 και εικ. 53, ένθα και βιβλιογραφία όπου: «τα φύλλα του διφύλλου παραθύρου αποτελούνται από δύο μονάχα όρθια ξύλα, συνδεδεμένα με το σανίδωμα των εξωφύλλων με δύο τραβέσες (πβ. «μεταρσείς») το καθένα... φυσικά αυτός ο τρόπος κατασκευής τους αναγκάζει να τοποθετούν τα φύλλα κατά το κτίσιμο ταυτόχρονα με το πρέκιασμα... Ο τρόπος αυτός κατασκευής είναι πανάρχαιος· ως τώρα αυτό το παράδειγμα είναι το πρώτο για παράθυρα, όλα τα άλλα ήσαν πόρτες, πχ. μυκηναϊκή εποχή σε Τίρυνθα, Μυκήνες, κλασική εποχή, ετρουσκικές θύρες, νεκροπόλεις Orvieto, σε αραβικά σπίτια Αιγύπτου (βλ. BSA, IX, 1902-3, 184 κε). Το φύλλο μαζί με τα μπόγια του λέγεται «μπαγλαμάς».

210. Το σημείωσε ήδη ο Palmer, Interpretation 367.

211. Για τον σχηματισμό ονομάτων αντικειμένων με την κατάληξη -εις βλ. Perpillou, Substantifs 290 εξ.

212. Palmer, Interpretation 367, Glossary 434 s.v. me-ta-se-we.

213. Morpurgo, Lexicon s.v.

214. Baumbach, Thoughts 392.

215. Documents² 504.

216. Perpillou, Substantifs 378 και Syllabogrammes 230.

217. Σημειώνω ότι το μέταρσις που απαντά στον Θεόφραστο και σημαίνει «μεταφύτευση» παράγεται από το μετά+αείρω, είναι επομένως άσχετο με το *μέταρσις > *μεταραρίσκω. Άσχετο, φυσικά, είναι το μετάρσιος, παράγωγο και τούτο από το μετά + αείρω.

218. Για τη λέξη βλ. Morpurgo, Lexicon s.v. e-ku-se-we· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v.v. έν, χέω· Jorro, Diccionario s.v. e-ku-se-we-ge.

219. Για τη λέξη βλ. Morpurgo, Lexicon s.v. a-pu-da-se-we· Baumbach, Vocabulary, s.v. δατέομαι· Προμπονάς, Λεξικό s.v. άπυδασσεύς· Jorro, Diccionario s.v. a-pu-da-se-we.

219α. Βλ. Μαρινάτος-Hirmer, KME 72.

220. Για τον σχηματισμό της λέξης βλ. Risch, Wortbildung.

221. Βλ. Liddel-Scott s.v.

222. Βλ. Ventriss-Chadwick, Documents² 504, Glossary 575 s.v. pu-to-ro.

223. Βλ. Morpurgo, Lexicon s.v. pu-to-ro.

224. Βλ. Stella, Civiltà 100.

225. Βλ. Baumbach, Thoughts on PY Vn 46, 392-393.

226. Βλ. σημ. 224.

227. Perpillou, Syllabogramme

228. Πιθανόν από την ίδια ρίζα παράγονται και οι λέξεις:

α) βουνός· σιβάς. Κύπριοι (ΗΣύχιος), όπως υποστηρίζει ο Meineke και δέχεται ο Furnée, Erscheinungen 213 σημ. 54 και

β) βουτάνη· μέρος τι τής μακροῦς νεώς, μάστιξ, πληγή, μάχη. (ΗΣύχιος), όπως υποθέτει ο Furnée ο.π. σελ. 304-305.

Προφανώς και στη λ. βουινός και στη λ. βουτάνη το ου αποδίδει την προφορά ενός αρχικού υ.

229. Palmer, Interpretation 367, Glossary 408 s.v. e-po-wo-ke.

230. Βλ. Documents 504.

231. Βλ. Baumbach 393.

232. Βλ. Duhoux, Syllabogrammes 120.

233. Βλ. Perpillou, Syllabogrammes 230.

234. Πβ. και Jorro, Diccionario s.v. e-po-wo-ke.

235. Βλ. Morpurgo, Lexicon s.v. ku-ru-so-wo-ko· Baumbach, Vocabulary s.v.v. έργον, χρυσός· Jorro, Diccionario s.v. ku-ru-so-wo-ko.

236. Βλ. Morpurgo, Lexicon s.v. to-ko-so-wo-ko· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. έργον, τόξον·

237. Βλ. Morpurgo, Lexicon s.v. ke-re-si-jo we-ke· Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v. έργον, Κρής· Jorro, Diccionario s.v. ke-re-si-jo we-ke.

238. Morpurgo, Lexicon s.v. a-pu-ko-wo-ko. Chadwick-Baumbach, Vocabulary s.v.v. άμπυξ, έργον· Προμπονάς, Λεξικό s.v. άμπυξ· Φοργός· Jorro, Diccionario s.v. a-pu-ko-wo-ko.

239. Πβ. επίσης, Ιακωβίδης, Μυκ. Ακροπόλεις, 151.

240. Βλ. π.χ. Ebeling, Lexicon s.v. σταθμός· Λορετζάτος, Λεξικό s.v. σταθμός.

241. Πβ. Ebeling, Lexicon s.v. σταθμός, ο οποίος σημειώνει α333 0458 π415 σ209 φ64 στη ρα παρά σταθμόν τέγεος, ρ 96 παρά σταθμόν μεγάροιο, quae fuere qui ad columnam in medio conclavi stantem referrent quae tectum sustineret. Πβ. και Liddel-Scott s.v. Palmer, Interpretation 367, Glossary 417 s.v.

242. a-ro-wo. Η λέξη χαρακτηρίζεται «σκοτεινή» από Chadwick, Documents Glossary s.v. Ανεμήςνευτη παραμένει και από τον Palmer, Interpretation.

243. Για την ετυμολογία της λ. άλλως βλ. Chantraine, Dictionnaire s.v.

244. Βλ. Liddel-Scott s.v.

245. Πβ. Ιωαννίδου, Οικία Αραχώβης, ο.π., 96 όπου: «Παράσταθο» = στύλος δίπλα στην πόρτα για στήριξη του ταμπανιού.

246. Βλ. Liddel-Scott, s.v. επίζυγος, επί κεράμων πιθ. κατά ζυγούς, στοίχους συνηρμοσμένων επιγρ. Δηλ. 369, Α21, 23. Επίσης βλ. Ορλάνδου, Υλικά δομής, I, όπου: επίζυγον = ζεύγος κεράμων.

247. Πβ. Ruijgh, Etudes 66 σημ. 89· Ventris-Chadwick, Documents² 504.

248. e-pi-*65-ko. Πβ. τις σωστές παρατηρήσεις του Ruijgh, Etudes 66 σημ. 89· πβ. ακόμη τις αντιρρήσεις του Chadwick, Documents² σ. 504-505.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η λέξη e-pi-ju-ko θα μπορούσε να μεταγραφεί έπιυ- και όχι έπιζυ-. Είναι πιθανόν ότι έχομε να κάνομε με ένα σύνθετο με α' συνθετικό την πρόθεση έπί. Το β' συνθετικό θα αρχίσει από υ ή από ιυ (με έκθλιψη του ι της έπί-). Το όλο σύνθετο θα μπορούσε να σημαίνει «ο ευρισκόμενος επάνω στον, στη, στο...» ή «ο φέρων επάνω του...» πβ. (άσπίς) επίχαλκος (Ηροδ. 4.20. Αριστοφ. Σφ. 18) «φέρουσα επάνω της χαλκό», έπίχρυσος κλπ.

Με βάση τα παραπάνω και, φυσικά, το λεξιλόγιο της αλφαβητικής Ελληνικής, θα ήταν δυνατή η μεταγραφή του e-pi-*65-ko: e-pi-ju-ko ως α) έπίυκος (<έπίυκος πβ. παλιώξιν < παλιώξιν κλπ.) και η ερμηνεία «ο φέρων επάνω του “ύρκος”, “ο διακοσμημένος με ύρκος”». Τη λέξη παραδίδει ο Ησύχιος με τη σημασία του αίγες άγριαι.

β) ως *ἐπίυργος* (< *ἐπί+ὑριχος*) και η ερμηνεία «ο φέρων επάνω του ὑριχον» Η λέξη *ὑριχος* θεωρείται προελληνικής καταγωγής και σημαίνει «πλεκτό καλάθι»· πβ. και *σύριχος*, *συρίσκος*, *ὑρίσκος*, *ἄρριχος* «πλεκτό καλάθι, κοφίνι». Η εξέλιξη *ὑριχος* → *ὑρχος* δεν παρουσιάζει δυσκολία· πβ. *σέρφος* / *σέριφος* κλπ. (βλ. για περισσότερα παραδείγματα στον Furnée, ο.π. 383-384. Πιθανόν συγγενής ετυμολογικά στο *ὑριχος* είναι το *ὑρχη* (η) «πήλινο αγγείο».

Σε συνδυασμό τώρα με το ουσ. *σταθμός*, που σημαίνει στο μυκηναϊκό κείμενο είτε *στιλοπαραστάς* είτε *στύλος*, το e-ri-*65-ko: *ἐπίυργος* ή *ἐπίυρχος* οδηγεί το νου στην έννοια «κιονόκρανον», μολοντί μεγάλη είναι η χρονική απόσταση.

Στη μυκηναϊκή φράση ta-to-mo a-ro-wo e-ri-*65-ko 1: *σταθμός ἄλωφος ἐπίυργος 1* «ένας κίων στρογγυλός που φέρει στο επάνω μέρος κιονόκρανο». Αυτή την ερμηνεία την θεωρούμε λιγότερο πιθανή. Αν όμως θεωρήσουμε ότι e-ri-*65-ko: *ἐπίυρχος* = «φερόμενος επάνω σε κιονόκρανο», τότε η φρ. του στίχου 11 μπορεί να ερμηνευθεί ως ακολούθως: ta-to-mo a-ro-wo e-ri-*65-ko 1: *σταθμός ἄλωφος ἐπίυργος 1* «σταθμός ἄλωφης τοποθετημένος επάνω σε κιονόκρανο». Μια εντύπωση δε του πώς θα είχαν τα πράγματα σ' αυτήν την περίπτωση δίδουν το σχ. 10 και 15.

249. Σχολιάζοντας επίσης τα υπόλοιπα σχέδια πέραν των 13 και 16, που ήδη αποκλείστηκαν, παρατηρούμε ότι:

α) τα σχ. 10, 15 και 19 είναι λιγότερο πιθανά, διότι κατασκευαστικά οι ελύμνιες (στη θέση που τοποθετούνται) θα ήταν δυνατόν να αντικατασταθούν με τους πλευρικούς τοίχους. (Αν βεβαίως υπήρχαν τοίχοι σ' αυτά τα σημεία).

β) Τα σχ. 12 και 17 είναι επίσης λιγότερο πιθανά, διότι αφ' ενός η διατομή που έχουν οι ελύμνιες (αν ήταν μάλιστα και κυκλική) θα δημιουργούσε προβλήματα προσαρμογής και στήριξης και αφ' ετέρου η θέση τους είναι ανόργανη.

γ) Τα σχ. 11, 14 και 18 φαίνονται πιθανά, διότι από κατασκευαστική άποψη δεν παρουσιάζουν προβλήματα. Επί πλέον, δε είναι δυνατόν να υπάρξει (στο δημιουργούμενο λόγω διαφοράς μεγέθους των ta-to-mo και atí- διάστημα) ο απαιτούμενος χώρος εγκιβωτισμού των απαραίτητων υλικών στέγασης.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η Πινακίδα PY Vn 879

1. a-ti[- -]	pe-*65-ka 8
2. ko-ni-ti-ja-ja	pe-*65-ka 24
3. e-to-ki-ja	qa-ra-de-ro 10
4. pa-ke-te-re	qa-ra-de-ro 86

Ότι η πυλιακή πινακίδα PY Vn 879 καταγράφει οικοδομικά υλικά είναι βέβαιο. Μία τουλάχιστο από τις λέξεις της πινακίδας αυτής, το e-to-ki-ja απαντά επίσης στην πυλιακή πινακίδα Vn 46, για την οποία έγινε λεπτομερής λόγος στα αμέσως προηγούμενα. Η παρουσία τώρα του οικοδομικού όρου e-to-ki-ja: *έντοιχια* και στα δύο κείμενα, καθιστά απόλυτα δικαιολογημένη την ερμηνευτική αλληλοσυμπλήρωση. Έτσι

α) το pa-ke-te-re της πινακίδας PY Vn 879 καθιστά απόλυτα λογική την συμπλήρωση του]-ke-te-re της πινακίδας PY Vn 46 ως [pa]-ke-te-re, κι ακόμη

β) το a-ti-ja της πινακίδας PY Vn 46 συνηγορεί στη συμπλήρωση του a-ti[- -] της πινακίδας PY Vn 879 ως a-ti [-ja-ja]· τέλος δε

γ) το e-pi-*65-ko της πινακίδας PY Vn 46 και το pe-*65-ka της πινακίδας PY Vn 879 πιθανότατα έχουν την ίδια λέξη ως δεύτερο συνθετικό.

Όπως φαίνεται λοιπόν, η πινακίδα PY Vn 879 έχει και αυτή οικοδομικό χαρακτήρα (αφού περιέχει ίδιες ή παρεμφερείς λέξεις με την PY Vn 46).

3ος και 4ος στίχος

Ξεκινάμε από τους δύο τελευταίους στίχους του κειμένου, επειδή, όπως θα δούμε, έτσι μπορούμε να πατήσουμε σε πιο στέρεο έδαφος, και από εκεί θα προχωρήσουμε στους δύο πρώτους. Τη συνεξέταση των δύο στίχων —του τρίτου και του τετάρτου— επιβάλλει η παρουσία της ίδιας λέξης στην ίδια θέση και στους δύο στίχους.

Οι εν λόγω στίχοι έχουν ως εξής:

3. e-to-ki-ja, qa-ra-de-ro 10

4. pa-ke-te-re, qa-ra-de-ro 80

Η πρώτη λέξη του τρίτου στίχου μας είναι ήδη γνωστή· το e-to-ki-ja διαβάζεται *έντοιχια* και σημαίνει «ξύλα της ξυλοδεσιάς τιθέμενα κατά μήκος του τοίχου».

Γνωστή (σύμφωνα με την συμπλήρωσή μας) είναι και η πρώτη λέξη του τέταρτου στίχου. Το pa-ke-te-re διαβάζεται *πακτῆρες*, όπως είδαμε στα προηγούμενα ερμηνεύοντας την πινακίδα PY Vn 46, και σημαίνει «σύνδεσμος ξυλοδεσιάς —εγκάρσιος ή και κατακόρυφος».

Αξίζει να σχολιασθεί η σχετική αριθμητική αντιστοιχία των δύο αυτών οικοδομικών όρων στις δύο πινακίδες.

Στην πινακίδα PY Vn 46, τα e-to-ki-ka: *έντοιχια* είναι 23 και οι pa-ke-te-re: *πακτῆρες* 140. Στην πινακίδα PY Vn 879 τα e-to-ki-ja: *έντοιχια* είναι 10 και οι pa-ke-te-re: *πακτῆρες* 86.

Και στη μία και στην άλλη πινακίδα τα e-to-ki-ja *έντοιχια* είναι πολύ λιγότερα. Οι pa-ke-te-re: *πακτῆρες* είναι περίπου οκταπλάσιοι από τα e-to-ki-ja: *έντοιχια* στην πινακίδα PY Vn 879 και εξαπλάσιοι στην πινακίδα PY Vn 46. Κι ακόμη, αξίζει να σημειωθεί ότι και στις δύο πινακίδες η μία λέξη έπεται της άλλης, και μάλιστα με την ίδια σειρά· Πρώτα το e-to-ki-ja και ύστερα το pa-ke-te-re.

Ας δούμε τώρα τι μπορεί να σημαίνει η λ. qa-ra-de-ro που ακολουθεί τους όρους e-to-ki-ja: *έντοιχια* και pa-ke-te-re: *πακτῆρες*. Η σύγκριση και πάλι με την πινακίδα PY Vn 46, όπου οι δύο αυτοί όροι απαντούν, μπορεί να μας βοηθήσει. Στην πινακίδα εκείνη οι όροι αυτοί δεν συνοδεύονται από άλλη λέξη. Επειδή σ' αυτήν γίνεται λόγος για την κατασκευή της περιοχής *καπνίας*, ίσως τα συμφραζόμενα καθιστούσαν περιττό τον ακριβέστερο καθορισμό της θέσης που θα χρησιμοποιούνταν τα εν λόγω υλικά· επομένως, είναι νόμιμο να σκεφθούμε αναλογικά και στην περίπτωση της πινακίδας PY Vn 879.

Με τη λέξη δηλ. qa-ra-de-ro¹ πιθανότατα καθορίζεται το σημείο όπου το e-to-ki-ja: *έντοιχια* και οι pa-ke-te-re: *πακτῆρες* επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν. Σύμφωνα λοιπόν και με τα συμφραζόμενα, οδηγούμεθα να σκεφθούμε ότι κάτω από το άγνωστο μέχρι σήμερα qa-ra-de-ro (προφανώς ο οικοδομικός αυτός όρος δεν επιβίωσε στην αλφαβητική Ελληνική) κρύβεται κάποια λέξη που σημαίνει «μέρος του τοίχου» ή κάποιο «είδος τοίχου».

Στο νου έρχονται όροι, όπως: *βάθρον*, *γείσον*, *θέμεθλον*, *θεμέλιον*, *θριγγός*, *κρηπίς*, *στηθαϊον*, και φυσικά η λ. *άνδηρον* (το).

Ο όρος, που αξίζει να σημειωθεί ότι επιβιώνει σε πολλά νεοελληνικά ι-

διώματα (βλ. ΙΛΑ s.v. *ἄνδηρον*), εσήμαινε στην αρχαιότητα (κατά το Λεξικό Ορλάνδου):

«χείλος, ἄκρον, κράσπεδον»,

«επίπεδος επιφάνεια σχηματιζόμενη δι'επιχώσεως ἢν συγκρατεῖ το τεῖχος»,

«φυτευμένον τμήμα του σχεδίου ενός κήπου, αντιστοιχούν προς το σημερινόν *parterre*».

Ότι η λ. *ἄνδηρον* υπόκειται ως βάση στον μυκηναϊκό τεχνικό όρο *qa-ra-de-ro* είναι πιθανότατο, δεδομένου ότι η λ. *ἄνδηρον* στη Γραμμική γραφή Β αποδίδεται ως *a-de-ro*. Ο μυκηναϊκός όρος *qa-ra-de-ro* θα μπορούσε συνεπώς να είναι ένα σύνθετο με β' συνθετικό τη λ. *ἄνδηρον*. Ποιό μπορεί να είναι όμως το α' συνθετικό; Ο νους εύκολα πηγαίνει στη λ. *πηλός*,² δεδομένου ότι ο αρχικός τύπος της λέξης ήταν *παλός* (πβ. δωρικό *παλός*). Η ετυμολογία της κατά τον *Chantraine* αγνοείται,³ αξίζει όμως να σημειωθεί ότι ο γνωστός Γάλλος γλωσσολόγος *Meillet*,⁴ σχετίζει τη λέξη με το λατιν. *squahus* «σκεπασμένος από πηλό». Επομένως, στη Μυκηναϊκή Ελληνική, όπου οι χειλοϋπερωϊκοί φθόγγοι δεν έχουν ακόμη εξελιχθεί σε χειλικούς, οδοντικούς κλπ., η λέξη θα μπορούσε να αρχίζει με *q*.

Με βάση τα παραπάνω, ο μυκηναϊκός όρος *qa-ra-de-ro* μπορεί να διαβαστεί *παλάνδηρον* = *πηλάνδηρον*, και η λέξη θα εσήμαινε «*ἄνδηρον* καμωμένο με πηλό» ή «*ἄνδηρον* για την κατασκευή του οποίου χρησιμοποιήθηκε *πηλός*».

Εδώ έρχονται και πάλι τα αρχαιολογικά δεδομένα να ρίξουν φως στον σκοτεινό αυτό Μυκηναϊκό όρο,⁵ διότι λόγω εδαφολογικής διαμόρφωσης των χώρων (ακροπόλεις) τα *άνδηρα* ήταν συνήθη.

Επομένως οι Μυκηναίοι απαραίτητα θα έπρεπε να περιλαμβάνουν στην οικοδομική ορολογία τους τον όρο *a-de-ro* = *ἄνδηρον*, και πιθανότατα όρους που να αντιδιαστέλλουν το πέτρινο *ἄνδηρο* από το πήλινο *ἄνδηρον*, όπως η λ. *qa-ra-de-ro*: *παλάνδηρο*=*πηλάνδηρον*.

Ως προς τη δομή του συνθέτου πβ. *πηλόδομος* κλπ., κι ακόμη ας σημειωθεί ότι υπάρχει μια σειρά οικοδομικών όρων που απαντούν στην αλφαιβητική Ελληνική και έχουν σχέση με τη λ. *πηλός*, όπως (βλ. Ορλάνδος, Λεξικόν): *πήλινος*, *η*, *ον* (πβ. *πήλινος βωμός*, *τοιχοί πήλινοι*) «ο εκ πηλού κατασκευασμένος»

πηλόδετος, *ον* «ο δεδεμένος ή συνημμένος δια πηλού»

πηλοδευστέω -*ῶ*, *ο*. = «παρασκευάζω ασβεστοκονία»

πηλοδομέω -*ῶ*, *ο*. «δέμω, κτίζω δια πηλού, κατασκευάζω εκ πηλού»

πηλοδόμος, *ον* «ο εκ πηλού εκτισμένος» *πηλοπλάθος*, ο «ο πλάθων τον πηλόν, ο πηλοπλάστης»

πηλοπλαστέω -ῶ, ρ. «πλάττω ή πλάσσω τι εκ πηλού»

πηλοποιῖα η «η τέχνη του παρασκευάζειν τον πηλόν»

πηλοποιός, ο «πηλοπλάθος»

πηλουργία = «κατεργασία πηλού»

πηλουργός (ως ουσ.) «πηλοπλάθος»

πηλοφορέω, -ῶ ρ. «φέρω, κομίζω πηλόν»

πηλοφόρος, ον «ο φέρων, κομίζων τον πηλόν»

πηλόχυτος, ον (το γαλλιστί pisé) «πήλινος»

(πβ. pisé, χαρακτηρισμός —κατά τον Γ. Μυλωνά, Πολυχρ. Μυκην., 194— τρόπου κατασκευής των πηλίνων τοίχων των Μυκηνών).

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι ούτε φωνητικά-μορφολογικά ούτε σημασιολογικά εμποδίζεται η ανάγνωση του μυκηναϊκού όρου qa-ra-de-ro ως παλάνδηρον=πηλάνδηρον.

Με βάση τώρα την ανάγνωση αυτή, στους δύο τελευταίους στίχους της πινακίδας καταγράφονται e-to-ki-ja qa-ra-de-ro 10: *έντοιχια παλανδήρω 10* «10 έντοιχια για το πηλάνδηρο» και pa-ke-te-re qa-ra-de-ro 86: *πακτήρες παλανδήρω 86* «86 πακτήρες για το πηλάνδηρο».

1ος και 2ος στίχος

Περνάμε τώρα στους δύο πρώτους στίχους του κειμένου:

1. a-ti-[- -], re-*65-ka 8

2. ko-ni-ti-ja-ja, re-*65-ka 24

Και στους δύο αυτούς στίχους απαντά η λ. re-*65-ka ακριβώς στην ίδια θέση και εδώ, επομένως, επιβάλλεται η συνεξέταση των δύο φράσεων, των οποίων —σημειωτέον— καμιά από τις λέξεις δεν έχει ως τώρα ερμηνευθεί.

Με βάση τώρα τη δομή του δεύτερου στίχου, του οποίου η πρώτη λέξη προφανώς είναι επίθετο σε -ιαῖα (ενν. do-wa: δόρφα = ομηρ. δοῦρα «ξύλα»), οδηγούμεθα να συμπληρώσουμε την πρώτη λέξη a-ti-[- -] του πρώτου στίχου ως a-ti-[-ja-ja]: *άντιαῖα*. Η συμπλήρωση αυτή στηρίζεται επίπλέον και στην παρουσία της λ. a-ti-ja: *άντια* στην πινακίδα PY Vn 46.

Έτσι, θα μπορούσε κανείς εύκολα να σκεφθεί ότι κάτω από τη λ. a-ti-[-] κρύβεται ένα επίθετο γένους ουδετέρου (όπως και το ko-ni-ti-ja-ja, με εννοούμενο και πάλι ουσιαστικό το do-wa δόρφα = ομηρ. δοῦρα «ξύλα»), σύνθετο με την πρόθεση *άντι*. Οι παρακάτω οικοδομικοί όροι με *α'* σύνθετικό την πρόθεση *άντι* είναι χαρακτηριστικοί και στηρίζουν αυτή την υπόθεση (βλ. Ορλάνδος, Λεξικόν):

άντηρίς, (η) καθ' Ησύχιον «άντηρίδες είναι τα αντερείδοντα (ήτοι τα

κεκλιμένα) ξύλα ή λίθινα κατασκευάσματα, τα στηρίζοντα λοξώς οικοδόμημα ή τοίχον».

αντιβάρημα (το) «το εκ του αντιθέτου μέρους βάρος, το άλλως αντίβαρον».

αντιβάτης, (ο) «κυρίως ειπείν ο αντιθέτως βαίνων, ο αντερείδων ή εμποδίζων την αντίθετον κίνησιν».

αντιβαστάζω, ρ. «υποστηρίζω, στυλώνω»

αντίβασις (η) «αντίστασις»

αντιδόκιον, (το) «το όπισθεν της δοκού τιθέμενον τεμάχιον, το άλλως λεγόμενον *αντίθημα*»

αντιδομή, (η) «οικοδόμημα ανεγερθέν εναντίον άλλου οικοδομήματος, ή εις αντικατάστασιν πεσόντος οικοδομήματος»

αντίζυγον, (το) «οριζόντιον ξύλον τιθέμενον συμμετρικώς προς τον ζυγόν ίνα συνδέει στερεότερον τας ορθίας σανίδας της θύρας ή του παραθύρου»

αντέρεισις, (η) «η πράξις του υποστηρίζειν τι λοξώς».

αντίθεμα, (το) «τεμάχιον λίθινον^ο τιθέμενον όπισθεν κυρίου τινός αρχιτεκτονικού μέλους με τας αυτάς διαστάσεις».

αντίμορος, ον «ισοδύναμον του *αντίθεμα*»

αντίπυλος, ον «ο έχων την πύλην έναντι της πύλης άλλου οικήματος».

αντιστάτης, ο «αντιθέτως ιστάμενος, ο υποστηρίζων».

πβ. ακόμη και *αντίθυρος*, *αντερείδω*, *αντέρεισμα*, *αντίπουσ*, *αντίπυλος*, *αντιτειχισμα*, *αντίχωμα*, *αντοικοδομή* κλπ. (Εδώ θα πρέπει να υπομνησθεί και η κατά ΙΛΑ ερμηνεία του όρου *αντία* στον Πόντο, όπου «αντία· δοκοί ξύλινα εμπειρηγμένα επί των εκατέρωθεν τοίχων της γεφύρας επ' αλλήλας και εξέχουσαι η υπερκειμένη πλέον της υποκειμένης εις τρόπον, ώστε το άνοιγμα της γεφύρας να περιορισθή και έπειτα να συνδεθή διά σανίδων»).

Το ουσιώδες πάντως που προκύπτει από την συνεξέταση όλων των παραπάνω αρχιτεκτονικών όρων είναι η έννοια που προσδίδει στην εκάστοτε λέξη η πρόθεση *αντί*. Δηλ. συνάγεται ότι η πρόθεση *αντί* αντιστοιχεί στην έννοια της «αντίδρασης» στο σχήμα της φυσικής «δράση-αντίδραση». Αυτήν την έννοια, ανεξαρτήτως της εν τέλει συμπλήρωσης του όρου a-ti[-] του κειμένου μας, εμπεριέχει μέσα του ο συγκεκριμένος αρχιτεκτονικός όρος λόγω της παρουσίας της πρόθεσης *αντί*.

Η πρώτη λοιπόν λέξη του πρώτου στίχου της πινακίδος ΡΥ Vn 879 καταγράφει 8 τεμάχια από κάποιο είδος ξύλων, τα οποία αντιστηρίζουν ή γεφυρώνουν, χωρίς όμως περισσότερες ενδείξεις για την φύση τους.

Στην προσέγγιση, επομένως, της ερμηνείας θα συμβάλουν η ασφαλής

ανάγνωση της αρχής της λέξης ως *άντι-* (είτε αυτή συμπληρωθεί ως *άντι-[αῖα]* είτε αλλιώς π.χ. *άντι-[μορα]*, *άντι-[δοκα]*, *άντι-[ζυγα]*, κλπ.), σε συνδυασμό με τον αριθμό 8 που την συνοδεύει, τα συμφραζόμενα ολόκληρης της πινακίδας, τα αρχαιολογικά δεδομένα και οπωσδήποτε η ερμηνεία του συνοδού όρου που έπεται.

Η δεύτερη λοιπόν λέξη του πρώτου στίχου *pe-**65-ka πιθανότατα υποδεικνύει με βάση τα συμφραζόμενα του κειμένου (με βάση δηλ. τη σημασία της λ. *qa-ra-de-ro*: *παλάνδηρον* «πηλάνδηρον» των στίχων 3 και 4) το σημείο του τοίχου όπου πρόκειται να χρησιμοποιηθούν τα * *a-ti[- -]*.

Η ανάγνωση του *pe-**65-ka ως *περ(ι)λίνα* δηλ. *περίζυγα* από τον Palmer δίνει ικανοποιητικό νόημα, παρά τις γλωσσικές δυσκολίες που προβάλλουν όσοι δεν υιοθετούν την ανάγνωση αυτή.

Επομένως, στον πρώτο στίχο της πινακίδας PY Vn 879 καταγράφονται 8 τεμάχια ξύλων που χρησιμεύουν ως «*άντι*—» και προορίζονται να τοποθετηθούν «περί τα ζυγά».

Δεδομένου ότι η λ. *ζυγός* (ο), *ζυγόν* (το) σημαίνει, «... το λίθινον ανώφλιον ή τα εγκάρσια οριζόντια ξύλα άτινα συνδέουν τα όρθια της θύρας» (βλ. σελ. 91) με τη λέξη *περίζυγα* πιθανότατα νοούνται τα ξύλα που προορίζονται να τοποθετηθούν «*περί τα ζυγά*», στο τμήμα δηλ. του τοίχου που περιβάλλει το άνοιγμα.⁷ Πβ. για τη σημασία του *α'* συνθετικού, αλλά και γενικότερα του συγκεκριμένου τεχνικού όρου, τους οικοδομικούς όρους (Ορλάνδος, Λεξικόν s.v.):

περιαγής (ο) «ο τεθραυσμένος εις τεμάχια, ο πέριξ αγόμενος, ο στρογγύλος, ο περιφερής, ο κυρτός, ο κεκαμμένος»

περίακτος, ον «ο δυνάμενος να περιστραφή»

περίγομφος, ον «ο δια γόμφων πανταχόθεν συνηρμοσμένος, συνδεδεμένος».

περίθυρον, (το) «το πλαίσιον της θύρας»

περίπηγμα, (το) «το τεμάχιον ξύλου στερεωμένο, συναρμοσμένο πέριξ»

περιστεφάνωσις, (η) «η πέριξ της οροφής εξέχουσα στεφάνη, το γείσον»

περιστύλιον, (ο) (ουσ. του επιθ. *περίστυλον*) «στοά εκ κίωνων τρέχουσα πέριξ του ναού»

περισχοινισμός, (ο) «το δια σχοινίου πέριξ κλείσιμον»

περιτένεια, (η) «ταινία ή εγκοπή περιθέουσα το εσωτερικόν εκάστου κανονικόν λίθου».

περιτόναιον (το), κατά Πολυδ., Ον. 1, 92, «Το δε συνέχον άνωθεν εκατέρους τους τοίχους *περιτόναιον* καλείται»

περίτονον, (το, ως ουσ.) «το περιτόναιον»

περιφλίσμα, (το) «στοά, προστώον».

Πβ. ακόμη και *περιαργυρόω*, *περιαλείφω*, *περικονιῶ* *περίβλημα*, *περιβόλαιον*, *περίβολος*, *περιεγκεντροίζω*, *περιθριγκόω*, *περικρηπιδόω* κλπ.

Με βάση λοιπόν όλα τα παραπάνω, προτείνουμε για τον 1ο στίχο της ΡΥ Vn 879 την ανάγνωση και ερμηνεία a-ti[- -] re*65-ka: *άντι[- -]* (είτε αυτή συμπληρωθεί ως *άντιαῖα* είτε αλλιώς ως *άντιμορα*, *άντιδοκα*, *άντιζυγα*, κλπ.) *περίζυγα* «ξύλα που γεφυρώνουν το άνοιγμα που βρῖσκεται γύρω από τα ζυγά» (βλ. σχ. 20).

Υπολείπεται, τέλος, να αναγνωσθεί η λ. ko-ni-ti-ja-ja,⁸ της οποίας ο σχηματισμός είναι σαφής. Πρόκειται για σύνθετο, σχηματισμένο με την κατάληξη *-ιαῖος*, που είναι συνήθης σε τεχνικούς όρους⁹ (πβ. Ορλάνδος, Λεξικόν s.v.):

κρηπιδιαῖος, α, ον «ο ανήκων ή αναφερόμενος εις κρηπίδα, θεμέλιον (λίθος)» από το λεξικό LS s.v.).

στηθιαῖος, α, ον «λωρο εκ του στήθειας (= of the breasis, μάντες.¹⁰

εὐθυντηριαῖος, α, ον «ο ανήκων εις την ευθυντηριάν λίθος»

πλευριαῖος, α, ον «ο κείμενος εις την πλευράν, ο πλάγιος»

καπνιαῖος (λίθος) «ο ανήκων στην καπνία¹¹».

Η λέξη τώρα που μπορεί να υπόκειται ως βάση στο επίθετο ko-ni-ti-ja-ja δύσκολα μπορεί να είναι άλλη από το ουσιαστικό *γωνίτης*, ένα παράγωγο από τη λ. *γωνία*, πβ. *θολίτης*, *κεφαλίτης* (λίθος).

Ο *μυκηναϊκός* όρος ko-ni-ti-ja-ja θα μπορούσε λοιπόν να διαβαστεί *γωνιαῖα* (ενν. do-wa *δόρφα* = Ομηρ. *δοῦρα* «ξύλα») και θα εσήμαινε «ξύλα που προορίζονται για τους *γωνίτες λίθους*», (δηλ. τους λίθους που τοποθετούνται ως *γωνίες*). Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειώσουμε ότι δεν επισημάναμε την ύπαρξη *άντιων*, στα οποία θα αντιστοιχούσαν τα πιθανά a-ti-ja-ja, σ' αντίθεση με τα ko-ni-ti-ja-ja, για τα οποία είναι δυνατόν να αντιστοιχηθούν *γωνίτες*.

Ακόμη, θα πρέπει να επισημανθεί ιδιαίτερος η ακριβολογία της Μυκηναϊκής γλώσσας, όπου: *γωνία* - *γωνίτης* - *γωνιαῖος*, *άντιον* - *άντιαῖον*, και *καπνίας* *θράννης*: *φλιάων* *θράννης*. Σύμφωνα, τέλος, με τα παραπάνω, ολόκληρος ο στίχος 2 της πινακίδας ΡΥ Vn 879 καταγράφει «24 τεμάχια ξύλων τοποθετούμενα στους *γωνίτες*, που βρίσκονται γύρω από τα ζυγά της θύρας».

Όπως προαναφέραμε στην για τους δύο τελευταίους στίχους της ΡΥ Vn 46 δύο εκδοχές θεωρούμε πιθανότερες: α) του Προπύλου, σχ. 10 και σχ. 12 και 13 και 15 και β) της βεράντας, σχ. 11 και σχ. 14.

Αν λοιπόν, πράγμα αρκετά πιθανό, η δεύτερη πινακίδα είναι συνέχεια της πρώτης, τότε οι κατασκευές που έχουμε σχεδιάσει με όσα υλικά μας προμήθευσε η PY Vn 46 πρέπει να συμπληρωθούν με τα υλικά που μας προμήθευε η PY Vn 879.

Έτσι τα σχ. 13, 12, 11, 14, 15 θα μπορούσαν να αντικατασταθούν με τα σχ. 16, 17, 18, 19 αντιστοίχως.

Στην περίπτωση όμως που η δεύτερη πινακίδα (η PY Vn 879) είναι ανεξάρτητη της πρώτης (της PY Vn 46), τότε μία ακόμη παρεμφερής κατασκευαστικά λύση μπορεί να προταθεί, η του σχ. 20. Σ' αυτή δε την περίπτωση, είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτη η σύμπτωση που παρατηρείται ανάμεσα στα νούμερα της πινακίδας και στα δομικά στοιχεία της κατασκευής, πράγμα που μας εμποδίζει να υποστηρίξουμε ανεπιφύλακτα ότι οι πινακίδες είναι συνέχεια η μία της άλλης· και τούτο, διότι η πινακίδα PY Vn 879 εμφανίζει απόλυτη πληρότητα και αυτοτέλεια σαν κατασκευή, άρα θα μπορούσε να είναι αυθύπαρκτη (βλ. σχ. 20). Βέβαια, τίποτε δεν αποκλείει αυτή η αυτοτελής κατασκευή να εντάσσεται σε ένα ευρύτερο κατασκευαστικό σύνολο, αποτελώντας συνέχεια κάποιας άλλης κατασκευής, της PY Vn 46 εν προκειμένω.

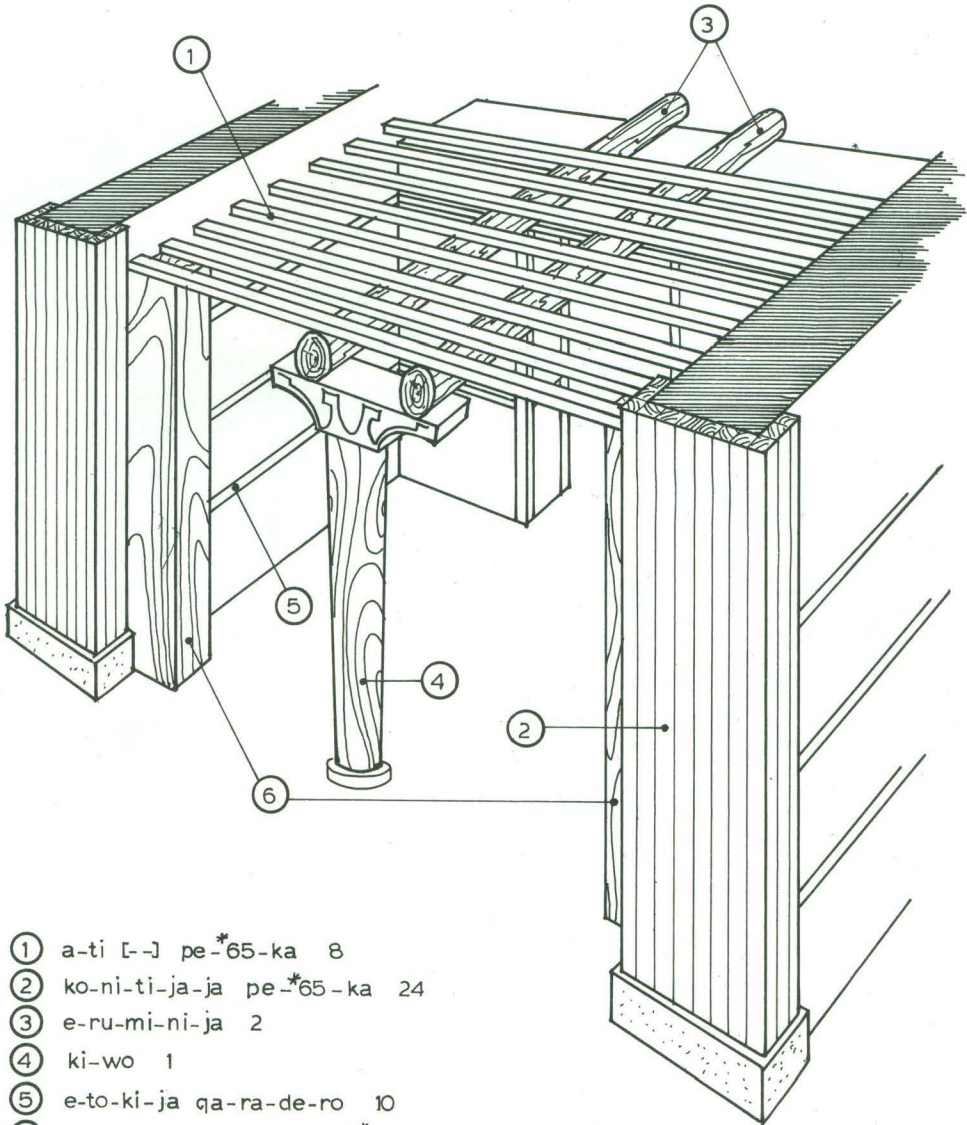
Το σημαντικό πάντως είναι η απόλυτη νοηματική κατασκευαστική και αριθμητική αντιστοιχία ανάμεσα στην πινακίδα και στο σχέδιο. Δηλαδή, διαπιστώνουμε απόλυτη αντιστοιχία των 8 a-ti[- -] και 24 ko-ni-ti-ja-ja που καταγράφονται στους δύο πρώτους στίχους της PY Vn 879, με τα αντίστοιχα στοιχεία της κατασκευής του σχ. 20. Στο σχ. 20 λοιπόν έχουμε στον ουρανό 8 a-ti-ja-ja και στις πλευρές συνολικά 24 ko-ni-ti-ja-ja. (Δηλαδή στην κάθε πλευρά του ανοίγματος έχουμε 12 *γωνιτιαία* x 2 παρειές = 24 *γωνιτιαία*. Η κάθε παρειά έχει 8 *γωνιτιαία* στην μεγάλη διάσταση του *γωνίτη* —που αντιστοιχούν ακριβώς με τα 8 *άντιαία*— και 2 *γωνιτιαία* σε καθεμία από τις 2 μικρές πλευρές του *γωνίτη*, ήτοι 8+2+2=12 *γωνιτιαία*).

Όπως γίνεται ευκολότατα αντιληπτό, μία κατασκευή σαν αυτή του σχ. 20 είναι πιθανότατη για πολλούς χώρους (ακόμη και στον προθάλαμο του Μεγάρου), όπου δεν προβλέπονταν ίσως θύρες, αλλά απλό άνοιγμα.

Μία ακόμη παρατήρηση κατασκευαστικής φύσεως πρέπει να γίνει σ' αυτό το σημείο· ότι δηλ. είναι εξίσου πιθανόν τα ko-ni-ti-ja-ja (και τα a-ti-ja-ja βεβαίως) της πινακίδας μας να είναι φέροντα, και όχι απλή επένδυση των γωνιών.

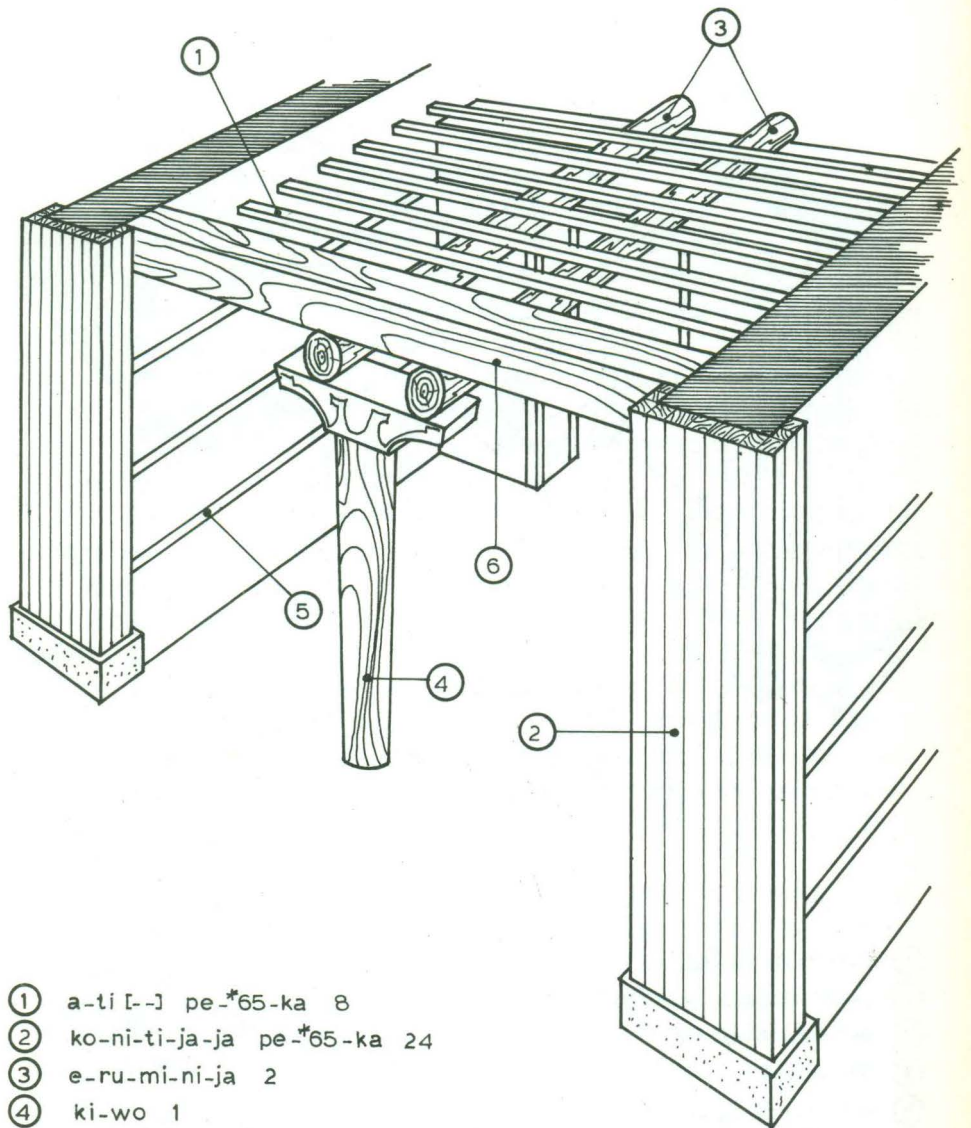
Όμως, είτε ως φέροντα στοιχεία λειτουργούν είτε ως απλή επένδυση, επειδή ο όρος είναι ενδεικτικός της θέσης τοποθέτησης, καλύπτει σημασιολογικά και τις δύο περιπτώσεις.

CX.16

- ① a-ti [-] pe-*65-ka 8
- ② ko-ni-ti-ja-ja pe-*65-ka 24
- ③ e-ru-mi-ni-ja 2
- ④ ki-wo 1
- ⑤ e-to-ki-ja qa-ra-de-ro 10
- ⑥ ta-to-mo a-ro-wo e-pi-*65-ko 1 (επιπέδους ἄνωος ἵψους 1")

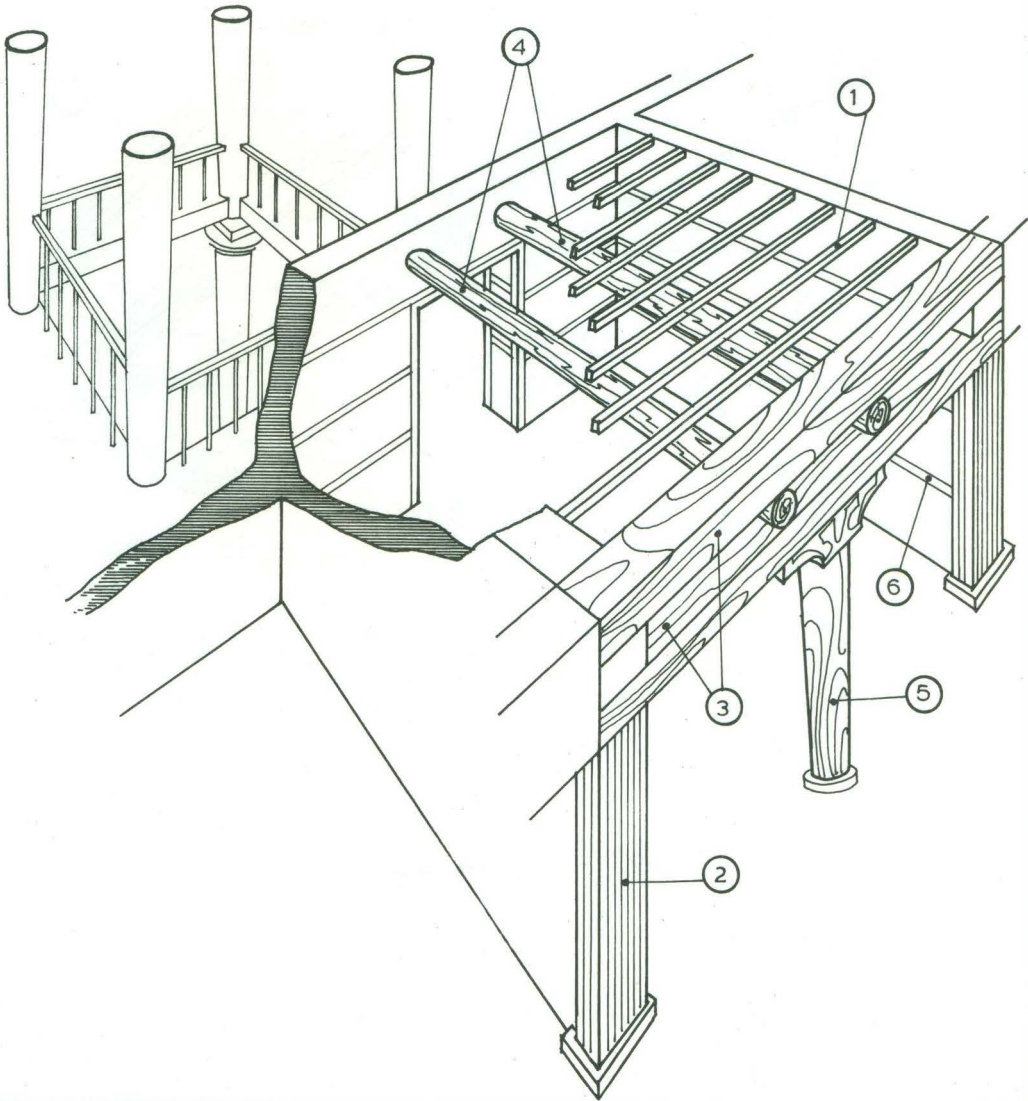
CX.17

- ① a-ti[-] pe-*65-ka 8
- ② ko-ni-ti-ja-ja pe-*65-ka 24
- ③ e-ru-mi-ni-ja 2
- ④ ki-wo 1
- ⑤ e-to-ki-ja qa-ra-de-ro 10
- ⑥ ta-to-mo a-ro-wo e-pi-*65-ko 1 (ἑταθμός ἄλλως γερμ. 1.)

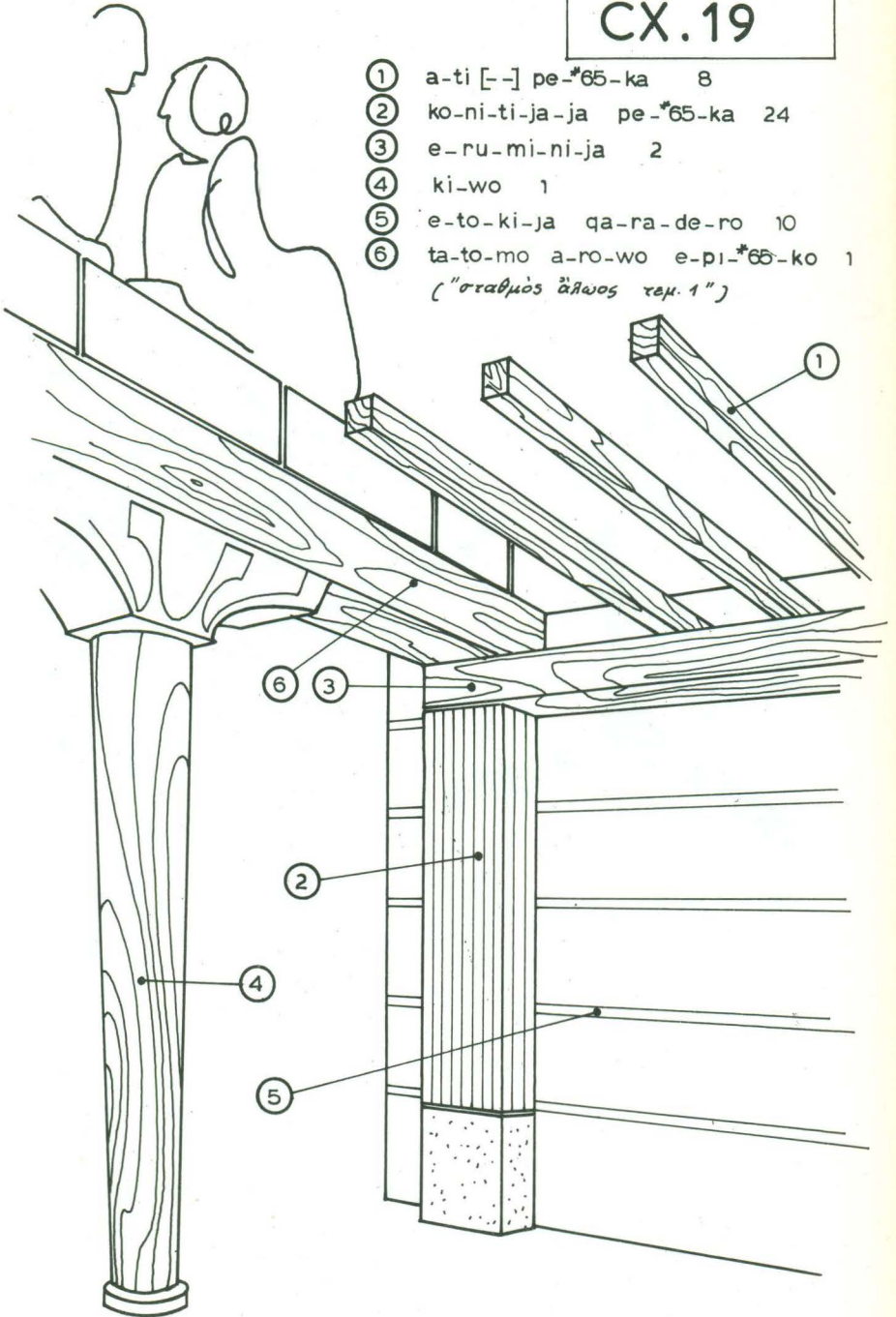
CX. 18

- ① a-ti [-] pe-^{*}65-ka 8
- ② ko-ni-ti-ja-ja pe-^{*}65-ka 24
- ③ ta-to-mo a-ro-wo e-pi-^{*}65-ko 1 (1^ο σταθμός άλλως γέφυρος 1^η)
- ④ e-ru-mi-ni-ja 2
- ⑤ ki-wo 1
- ⑥ e-to-ki-ja qa-ra-de-ro 10

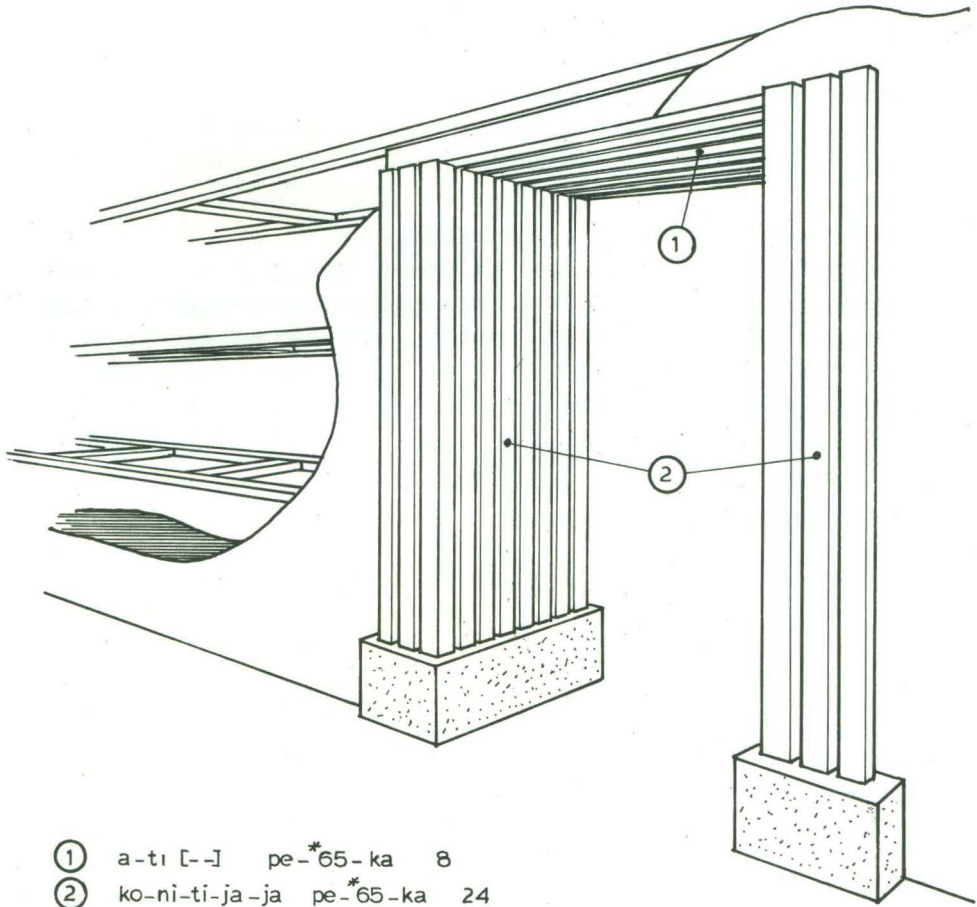

CX.19

- ① a-ti [-] pe-^{#65}-ka 8
- ② ko-ni-ti-ja-ja pe-^{#65}-ka 24
- ③ e-ru-mi-ni-ja 2
- ④ ki-wo 1
- ⑤ e-to-ki-ja qa-ra-de-ro 10
- ⑥ ta-to-mo a-ro-wo e-pi-^{#66}-ko 1
("στραβὸς ἄλωος τεμ. 1")

CX.20

① a-ti [-] pe-^{*}65-ka 8

② ko-ni-ti-ja-ja pe-^{*}65-ka 24

Έτσι, ενδεχομένως ο όρος αποδίδεται στα ξύλα που τοποθετούνται σ' αυτήν τη θέση αδιακρίτως και επαφίεται στην κρίση του αρχιτέκτονα να αποφασίσει κατά περίπτωση αν αυτά θα είναι φέροντα ή απλή επένδυση.

Και εδώ πλέον έρχονται τα αρχαιολογικά δεδομένα να στηρίξουν τις παραπάνω αναγνώσεις και ερμηνείες της πινακίδας ΡΥ V 879.

Τα αρχαιολογικά λοιπόν κατάλοιπα μεταξύ των άλλων αποκαλύπτουν ότι: «Μερικοί χώροι, όπως το δωμάτιο του λουτρού της Τίρυνθος ή η αίθουσα και ο πρόδρομος του μεγάρου της Πύλου είχαν επένδυση ξύλινη, ενώ οι τοίχοι των αποθηκών και των άλλων βοηθητικών διαμερισμάτων είχαν επίστρωμα από πηλό»¹²

Η αντιστοιχία των όσων γράφει ο σύγχρονος αρχαιολόγος¹³ με τα όσα σημειώνει ο αρχαίος καταστιχογράφος είναι νομίζω αξιοσημείωτη: «η αίθουσα και ο πρόδρομος του μεγάρου της Πύλου είχαν επένδυση ξύλινη (πβ. *άντιαϊα περίζυγα 8* και *γωνιτιαϊα περίζυγα 24*»), ενώ οι τοίχοι των αποθηκών και των άλλων βοηθητικών διαμερισμάτων είχαν επίστρωμα από πηλό (σίγουρα δε σ' αυτούς τους τοίχους θα ήταν χρήσιμα *«έντοιχια πηλανδήρου 10* και *«πακτῆρες πηλανδήρου 86*»).

Δεν υποστηρίζουμε, βεβαίως, ότι τα καταγραφόμενα στην ΡΥ Vη 879 υλικά χρησιμοποιήθηκαν κατ' ανάγκην στην αίθουσα ή τον πρόδρομο ή τους γύρω χώρους του μεγάρου της Πύλου, αν και αυτό είναι πολύ πιθανόν, δεχόμαστε όμως ανάλογη χρήση και κατασκευή, όπως αυτή των σχ. 17, σχ. 18 και σχ. 19.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Για τη λέξη η *Morgurgo*, *Lexicon s.v.* σημειώνει: *Vis verbi obscura*. Επίσης ο *Chadwick, Documents*² 576 s.v.: «Possibly name of a material».

2. Για την οικοδομική αυτή ύλη βλ. *Λεξικό Ορλάνδου-Τραυλού*.

3. Βλ. *Chantraine, Dictionnaire s.v.*

4. *Liddel-Scott* 13, 1905, 291.

5. Βλ. παραπάνω σημ. 177 (112 και *Μυλωνάς*)

Πολύχρσοι Μυκήναι, φωτογρ. 96 από την οικία «*Αρχιερέως Μυκηνών*», όπου διακρίνονται ευκρινώς το «*λιθάνδηρο*» και το «*πηλάνδηρο*» με τις ξυλοδεσιές και *ΙΕΕ*, 307, όπου: «... πέτρινο υπόβαθρο όπου πατούσε μια ελαφρά ανωδομή από πλίνθους δεμένη με πυκνή ξυλοδεσιά»).

Πβ. επίσης *Λεξικογραφικό Δελτίο*, 14 (1982) 13, όπου: μ' *σάδριγια(γη)* = η ντουλάπα (προφανώς πβ. «*μεσάνδηρον*»).

6. Το μέλος τούτο μπορεί να ήταν και από ξύλο κατασκευασμένο (βλ. *Μπούρας, Βραυρών*, 65).

7. α) *Τσούντα*, *ΜΜΠ*, 32 και 40 και 34, όπου: «τα κατώφλια των δωματίων ήσαν ή ξύλινα ή λίθινα... αι δε παραστάδες των θυρών ήσαν μέν ξυλιναι, επάτουں όμως συνήθως επί βάσεων τετραγώνων, 0,60 μ. περίπου, εκ λίθου ψαμμίτου, οίτινες επί της άνω επιφανείας των φέρουσι σημερον έτι οπás προς στερεωτέραν εγγόμφωσιν των ξυλίνων δοκών» και

β) *Ιακωβίδη*, *Μυκ.*, ακροπόλεις, 27 και εικ. 3, όπου σκίτσο παραστάδος του μεγάλου μεγάρου της *Τίρυνθας*. Σύμφωνα με την ερμηνεία του *Ιακωβίδη* οι οπές επί των προστατευόντων τα άκρα των τοίχων λιθίνων παραστάδων αποτελούσαν τις υποδοχές αντιστοιχών προεξοχών των δοκών, οι οποίες αποτελούσαν επένδυση των παραστάδων (πβ. ότι η κατασκευή ετοποθετείτο «*περι τα ζυγά*»: *περίζυγα* της θύρας). Επιπροσθέτως ο *Ιακωβίδης* αριθμεί σε 3 έως 10 αυτές τις οπές, αριθμό που δεν έρχεται σε προφανή σύγκρουση με το νούμερο 24 της πινακίδας μας, διότι, ως γνωστόν, οι παραστάδες ήσαν δύο.

γ) *Ορλάνδος*, *Υλικά δομής*, Α, 81 ένθα και βιβλιογραφία, όπου (για μεταγενέστερα κτίσματα βεβαίως) «προς αποτροπήν της επιδράσεως της υγρασίας επί των ωμών πλίνθων και προσασίας των ξυλοδεσιών από του πυρός, αφ' ενός μεν η κρηπίς, ήτοι το κάτω μέρος των τειχών (και των τοίχων) κατεσκευάζετο λίθινον και ελέγετο λιθολόγημα, αφ' ετέρου δε τα άκρα των τοίχων συνεκρατούντο δι' ορθίων ξυλων» κλπ. κι ακόμη.

δ) Λεονάρδου, Ηραϊόν Ολυμπίας, 239, όπου: «Αι παραστάδες του προνάου ήταν επενδεδυμένες δια σανίδων» (μτγν.).

8. Για τη λέξη η Μοργουγο, Lexicon s.v. σημειώνει: *Vis verbi obscura*. Πβ. και Jοrγo, Diccionario s.v. ko-ni-ti-ja-ja όπου και η παλαιότερη βιβλιογραφία.

9. Πβ. Lejeune, Mémoires I 268. Ο Lejeune σημειώνει για τη λέξη: «επίθετο άγνωστης σημασίας αναφερόμενο σε αντικείμενα των οποίων το όνομα επίσης μας είναι σκοτεινό, πιθανόν παράγωγο σε -αιο ενός ουσιαστικού σε -τιο- ή -τιᾶ-». Πβ. ακόμη Vilborg, Grammar 75 και Ruijgh, Etudes 229.

10. Βλ. Liddel-Scott, s.v. στηθιαῖος.

11. Βλ. Liddel-Scott, s.v. καπνιαῖος.

12. IEE, A, 1970, 308 εξ.

13. Πβ. Mylonas, MMA, 53 όπου «walls seen to have been elaborately decorated with wooden wainscoting and panels»,

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στα δύο προηγούμενα κεφάλαια έγινε προσπάθεια ναδειχθεί ότι τα δεδομένα των μυκηναϊκών πινακίδων συμβάλλουν σημαντικά στην μελέτη και ανασύνθεση του Μυκηναϊκού Μεγάρου. Εκεί αναπτύξαμε εκτενώς τις δύο πινακίδες PY Vn 46 και PYYn 879 και καταλήξαμε σε συμπεράσματα, τα οποία προσπαθήσαμε να τεκμηριώσουμε με αντίστοιχα σχέδια.

Τα συμπεράσματα αυτά διακρίνονται σε ειδικότερα (π.χ. αναφερόμενα στις καταγραφές των δύο πινακίδων) και γενικότερα (δηλ. σχετικά με συναφή θέματα, όπως ο τρόπος στέγασης του μυκ. μεγάρου, η φωτιστική του επάρκεια, το *όπαιον* κλπ.).

Στο σημείο αυτό πλέον θα γίνει μια προσπάθεια διερεύνησης των επιμέρους συμπερασμάτων, η οποία θα επικεντρωθεί αποκλειστικά στις λέξεις-τεχνικούς όρους που περιέχονται στις δύο πινακίδες.

Οι λέξεις (ή φράσεις) αυτές είναι:

A) PY Vn 46.

1ος στίχος

ri-ra₃-[jo te-ko-to e-ke]: *Φιλαίος τέκτων έχει*

«Ο ξυλουργός Φιλαίος έχει».

Την φρ. αυτή θεωρούμε ως επικεφαλίδα της PYYn 46.

2ος στίχος

ka-pi-ni-ja a-ti-ja 8: *καπνίας αντία 8*

«8 αντία της καπνίας».

Θεωρούμε ότι η φράση καταγράφει τα ξύλινα τεμάχια που γεφυρώνουν το άνοιγμα μέσα από το οποίο απάγεται ο καπνός της εστίας και τα οποία στηρίζουν τα ειδικά πήλινα τεμάχια της καπνοδόχου.

Η θέση του ορίζεται στα σχ. 1, 2, 4, 21, 21α. Εδώ θα πρέπει να διευκρι-

νισθεί ότι με τη λ. ka-pi-ni-ja: καπνία θεωρείται ότι δηλωνόνταν «η επίστεψη της κεντρικής κυκλικής εστίας του μυκ. μεγάρου».

3ος στίχος

ka-pi-ni-ja e-gu-mi-ni-ja 4: καπνίας ἐλύμναι 4

«4 οροφιαίες δοκοί της καπνίας».

Θεωρούμε ότι η φράση καταγράφει τις 4 δοκούς που συντελούν στην κάλυψη του άνω μερους της καπνίας.

Η θέση τους ορίζεται στα σχ. 1, 2, 4, 21, 21α.

4ος στίχος

ka-pi-ni-ja ta-ra-nu-we 12: καπνίας θράνηες 12

«12 τεμάχια στήριξης της καπνίας»

«Η θέση τους ορίζεται στα σχ. 1, 2, 4, 21, 21α.

5ος στίχος

α) *35-ki-no-o 81: λυγίνοι 81

«81 τεμάχια λύγινου ιμάντα».

Θεωρούμε ότι η λέξη αφορά είτε σε μεμονωμένα κομμάτια-βέργες λυγαριάς είτε σε πλέγμα καμωμένο από βέργες λυγαριάς. (βλ. σχ. 6 και 6α).

β) o-pi-ra₃-te-re 40: όπιρραιστήρες 40

«40 στείλειοί»

Θεωρούμε ότι η λέξη αφορά στα ξύλινα τεμάχια πάνω στα οποία πλέκονταν οι λυγίνοι (βλ. σχ. 6 και 6α).

Η κατασκευή δε την οποία συναποτελούν οι καταγραφόμενοι (στην ίδια φράση) ανωτέρω τεχνικοί μυκηναϊκοί όροι αποδίδεται με το σχ. 3.

6ος στίχος

α) e-to-ki-ja 23: έντοιχια 23

«23 δοκοί ξυλοδεσιάς, τιθέμενοι κατά μήκος του τοίχου».

β) pa-ke-te-re 140: πακτῆρες 140.

«140 εγκάρσιες ή και κατακόρυφες δοκοί ξυλοδεσιάς».

Η κατασκευή την οποία συναποτελούν οι καταγραφόμενοι (στην ίδια φράση) ανωτέρω όροι αποδίδεται με τα σχ. 7 και 7α.

7ος στίχος

pi-ri-ja-o ta-ra-nu-we 6: *φλιάων θράνη* *Φες 6*

«6 ξύλα για το περιφλίωμα της θύρας» (τα πλαϊνά και το ανώφλι, όχι το κατώφλι).

Η θέση τους ορίζεται στο σχ. 8.

8ος στίχος

α) qe-re-ti-ri-jo 2: *μελεθρίω 2* (δυνικός αριθμός).

«2 μπόγια θυροφύλλου».

β) me-ta-se-we 10: *μεταρσή* *Φες 10*

«10 τραβέρσες»

Με τη λέξη δηλ. δηλώνονται τα ενδιάμεσα τεμάχια ξύλου που στερεώνουν τα 2 μπόγια της θύρας.

Η κατασκευή δε την οποία συναποτελούν οι καταγραφόμενοι (στην ίδια φράση) ανωτέρω όροι αποδίδεται με τα σχ. 9 και 9α.

9ος στίχος

e-ro-wo-ke ru-to-ro 16: *επόφοργες βυτροί 16*

«16 επειργασμένοι βυτροί».

Θεωρούμε ότι με τη φράση δηλώνονται κάποιου είδους «επιμελημένης κατασκευής ταμπλάδες της θύρας».

Η θέση τους ορίζεται στο σχ. 9β.

10ος στίχος

* 35-ki-no-o ru-to-ro 100: *λυγινίων βυτροί 100*

«100 βυτροί από λυγαριά».

Θεωρούμε ότι με τη φράση δηλώνονται κάποιου είδους «όχι κατεργασμένα πετσώματα απο λυγαριά».

Η θέση τους ορίζεται στο σχ. 9β.

Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί ότι και στις δύο περιπτώσεις που συναντήσαμε την λ. *λυγίνιος* η θέση της σχετιζόταν με άνοιγμα (με φεγγίτη στον 5ο στίχο και με θύρωμα στον 10ο στίχο).

Διερωτώμεθα λοιπόν μήπως αυτός ήταν ένας συνήθης τρόπος να καλύπτουν τα ανοίγματά τους οι Μυκηναίοι.¹ Βρίσκομε λογικό να κατέφευγαν οι προϊστορικοί σε πλέγματα ελλείψει άλλου προσφορότερου υλικού, διότι αυτά αφ' ενός προσέφεραν κάποιου είδους οπτική μόνω-

ση, σχετική ασφάλεια από εξωτερικούς κινδύνους (ζώα κλπ.) και υποτυπώδη προστασία από τις κλιματολογικές αλλαγές, κι αφετέρου ήσαν εύκολης επεξεργασίας και υπερεπαρκείς ποσοτικά.

Επιπλέον, σημαντική ένδειξη που ενισχύει αυτήν την άποψη είναι η τοιχογραφία με τη σκηνή πολιορκίας από τις Μυκήνες (πιν. 2), όπου ανάμεσα στον σκελετό του κτηρίου απεικονίζονται ανεικονικά σχέδια προσομοιάζονται με πλεκτή κατασκευή, που απηχούν ενδεχόμενα την χρήση πλέγματος στην κάλυψη ανοιγμάτων. (Ας παρατηρηθεί ότι υπάρχουν διαφορές τόνου στη σκίαση των δημιουργουμένων μικρών τετραγώνων).

11ος στίχος

ta-to-mo a-ro-wo e-ri- *65-ko 1: *σταθμός ἄλωφος ζεύγος 1*
 «ένα ζεύγος σταθμών αλωής»

Η φρ. είναι ιδιαιτέρως προβληματική, πάντως ωρισμένες απόπειρες σχεδιαστικής απόδοσης δίδονται με επιφύλαξη στα σχ. 10, 12, 13, 15, καθώς και 11 και 14.

12ος στίχος

e-ru-mi-ni-ja 2 ki-wo-qe 1: *ἐλύμναι 2 κίων τε 1*
 «2 οροφιαίες δοκοί μαζί με 1 κίονα»

Η φράση θεωρούμε ότι περιγράφει κατασκευή, η οποία αποτελεί «κοινό τόπο» στην μυκην. αρχιτεκτονική.

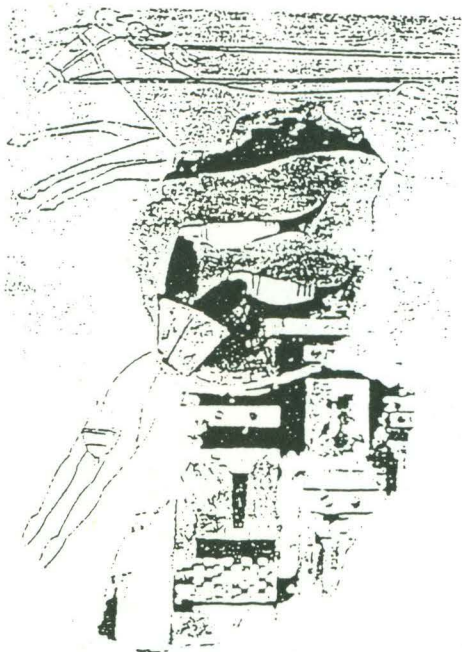
Επειδή όμως έπεται του στίχου 11 και ενδεχόμενα συνάπτεται μ' αυτόν, το αποδίδουμε σχεδιαστικά με τα σχ. 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 21, 21α.

B) PY Vn 879

1ος στίχος

a-ti [—] re- *65-ka 8: *ἀντι[—] περίζυγα 8.*

«8 ξύλα αντι[στηρίζονται] τοποθετημένα γύρω από τα ζυγά». Η φράση είναι επίσης ιδιαιτέρως προβληματική γλωσσικά, όμως σχεδιαστικά (λόγω συμφραζομένων πινακίδας και αριθμών που συνοδεύουν τα τεμάχια) η απόδοση του σχ. 20 είναι ικανοποιητική.

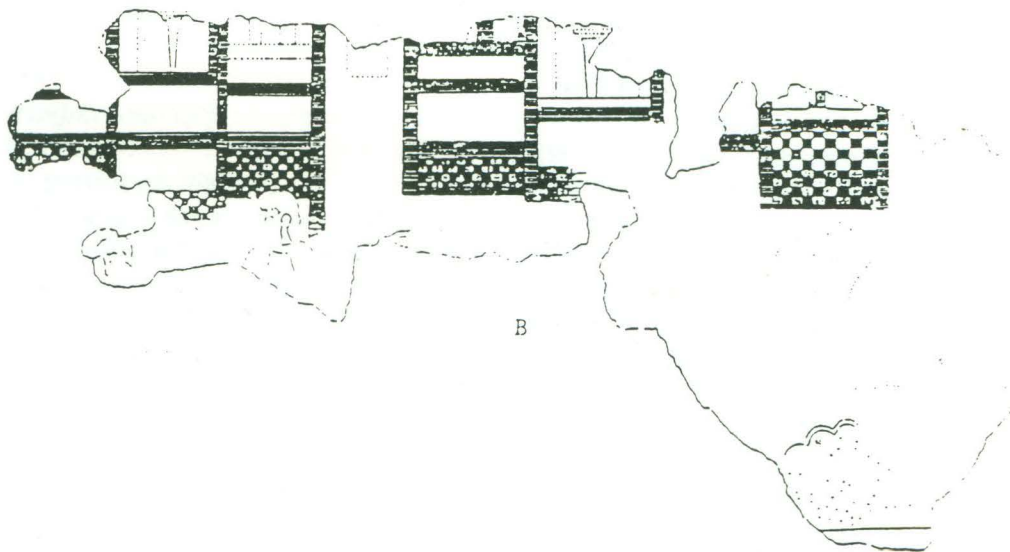
ΠΙΝ. 2

Vermule GBA

XXXI. ΣΚΗΝΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΥΚΗΝΕΣ

Lamb, BSA, 25

A

B

2ος στίχος

ko-ni-ti-ja-ja re-*65-ka 24: *γωνιτιαία περιζυγα 24*

«24 ξύλα που επικαλύπτουν τους γωνίτες (λίθους;), τοποθετημένα γύρω από τα ζυγά».

Η φράση επίσης παρουσιάζει γλωσσικά προβλήματα, όμως και πάλι σχεδιαστικά (λόγω συμφραζομένων και αριθμού τεμαχίων) η απόδοση του σχ. 20 είναι ικανοποιητική.

3ος στίχος

e-to-ki-ja qa-ra-de-ro 10: *έντοιχια παλανθήρου 10*

«10 (κατά μήκος του τοίχου τιθέμενες) δοκοί ξυλοδεσιάς πλίνθινου τοίχου»

4ος στίχος

pa-ke-te-re qa-ra-de-ro 86: *πακτῆρες παλανθήρου 86.*

«86 (εγκάρσιοι ή και κατακόρυφοι) δοκοί ξυλοδεσιάς πλίνθινου τοίχου».

Οι δύο τελευταίοι στίχοι θεωρούμε ότι αφορούν σ' ένα πλινθόχτιστο τμήμα τοίχου (αν κάτω από αυτό υπήρχε και λίθινο τμήμα δεν αναφέρουν οι πινακίδες μας). Επειδή δε οι εν λόγω στίχοι είναι και οι έσχατοι όλων, ενδεχόμενα δηλώνουν την κατασκευή που υπόκειται όλων των παραπάνω καταγεγραφομένων («νόμος πρώτου και καλύτερου»).

Στο σημείο αυτό πλέον θα κάνουμε ορισμένες γενικής φύσεως παρατηρήσεις πάνω στις δύο πινακίδες, προκειμένου αφενός να προσδιορίσουμε την κατασκευαστική τους σχέση κι αφετέρου να ορίσουμε την πιθανή θέση των κατασκευών, που περιγράφουν, πάνω στο όλο οικοδόμημα.

Κατά τη γνώμη μας, λοιπόν (βλ. ανωτέρω σ.), η PY Vn 879 πιθανόν αποτελεί συνέχεια της PY Vn 46. Και τούτο διότι σύμφωνα με τα όσα εκθέσαμε παραπάνω: α) Οι δύο πρώτοι στίχοι της PY Vn 879 καταγράφουν υλικά επικάλυψης άλλων στοιχείων. Τα επικαλυπτόμενα όμως αυτά στοιχεία, αφενός μεν δεν περιλαμβάνονται στις καταγραφές της PY Vn 879, αφετέρου δε θα μπορούσε να είναι ορισμένα από εκείνα που καταγράφονται στην PY Vn 46. Κι ακόμη β) οι δυο τελευταίοι στίχοι της PY Vn 879, που είναι και οι έσχατοι όλων, περιγράφουν την κατασκευή ενός πλίνθινου τοίχου, ο οποίος θα ήτο δυνατόν να υπόκειται ως βάση και να φέρει επάνω του τις όσες κατασκευές δηλώνουν όλες οι προηγούμενες καταγραφές.

Εδώ θα πρέπει να υπενθυμίσουμε, ότι σε μία ενδεχόμενη καταστροφή εκτός της φυσιολογικής φθοράς του χρόνου, η πυρκαϊά θα ήταν αναποφευκτη· σε μία όμως πυρκαϊά,² οφειλόμενη είτε σε ατύχημα είτε σε εμπρησμό, το μέρος που πράγματι θα χρειαζόταν ανακατασκευή θα ήταν το κομμάτι από τον πλίνθινον τοίχο και πάνω. Αν κάτω από αυτόν υπήρχε και πέτρινο τμήμα, αυτό ενδεχόμενα δεν θα κατεστρέφετο, αλλά κι αν ακόμη εβλάπτετο, μάλλον δεν θα χρειαζόταν την επέμβαση ξυλουργού.

Ένα ακόμη σχόλιο θα ήταν χρήσιμο στο σημείο αυτό. Αν παρατηρήσουμε τις δύο πινακίδες μας ξεκινώντας από τους τελευταίους στίχους προς τα πάνω, βλέπομε ότι περιγράφεται μία ολοκληρωμένη κατασκευή χωρίς ενδιάμεσα κατασκευαστικά (αλλά και νοηματικά) κενά· μία κατασκευή η οποία ξεκινάει από την βάση του κτηρίου ή του ορόφου (πηλάνδρο) και καταλήγει στην κορυφή (καπνία).

Ακόμη, στον στίχο 6 της ΡΥVn 46 —όπως προαναφέραμε— (βλ. ανωτέρω σελ.) τα καταγραφόμενα «23 έντοιχια» και «140 πακτῆρες» παρατίθενται χωρίς άλλη προσδιοριστική ένδειξη σ' αντίθεση με τους στίχους 3 και 4 της ΡΥ Vn 879. Μια δεύτερη άποψη (εκτός εκείνης στη σ.), που θα μπορούσε να διατυπωθεί εδώ, είναι, ότι πιθανόν να επρόκειτο για έναν ελαφρό ξύλινο τοίχο του μεσοπατώματος³ που μάλλον υπήρχε στο Μέγαρο της Πύλου, και γι αυτό και η πόρτα που συνάπτεται μ' αυτόν (και στις καταγραφές της πινακίδας ΡΥ Vn 46 και πιθανόν στην όλη κατασκευή) εμφανίζεται τόσο απέρριπτη.

Εν κατακλείδι, έχουμε να κάνομε δύο εξίσου πιθανές σχεδιαστικές προτάσεις για τις δύο πινακίδες:

α) Να θεωρήσουμε ότι αναγράφουν τα αναγκαία ξύλινα τεμάχια για την επιδιόρθωση κατεστραμμένων τμημάτων του ανακτόρου, τα οποία βρίσκονται σε διαφορετικά σημεία. Στην περίπτωση αυτή διακρίνομε στις δύο πινακίδες τις εξής νοηματικές και κατασκευαστικές ενότητες: στην ΡΥVn 46: 1) στίχος 1, όπου αναγράφεται ο «τέκτων Φίλαιος», 2) στίχοι 2 έως και 5, όπου καταγράφονται τα «υλικά κατασκευής της καπνίας», 3) στίχος 6, όπου καταγράφονται «υλικά ξυλοδεσιάς ενός τοίχου», 4) στίχοι 7 έως και 10, όπου καταγράφονται υλικά κατασκευής θυρώματος, 5) στίχοι 11 και 12, όπου καταγράφονται «υλικά κατασκευής τμήματος σκελετού προπύλου, στεγασμένου εξώστου ή άλλης παρεμφερούς κατασκευής».

Στην πινακίδα ΡΥVn 879: 6) στίχοι 1 και 2, όπου αναγράφονται «υλικά επένδυσης (ή ίσως και φέροντα στοιχεία) για γωνίες και οροφή» και 7) στίχοι 3 και 4, όπου καταγράφονται «υλικά ξυλοδεσιάς πλινθίνου τοίχου». Σ' αυτήν την περίπτωση τα υπ' αριθ. 6) και 7) της ΡΥ Vn 879 συμπάσχουν στην ίδια κατασκευή (σχ. 20).

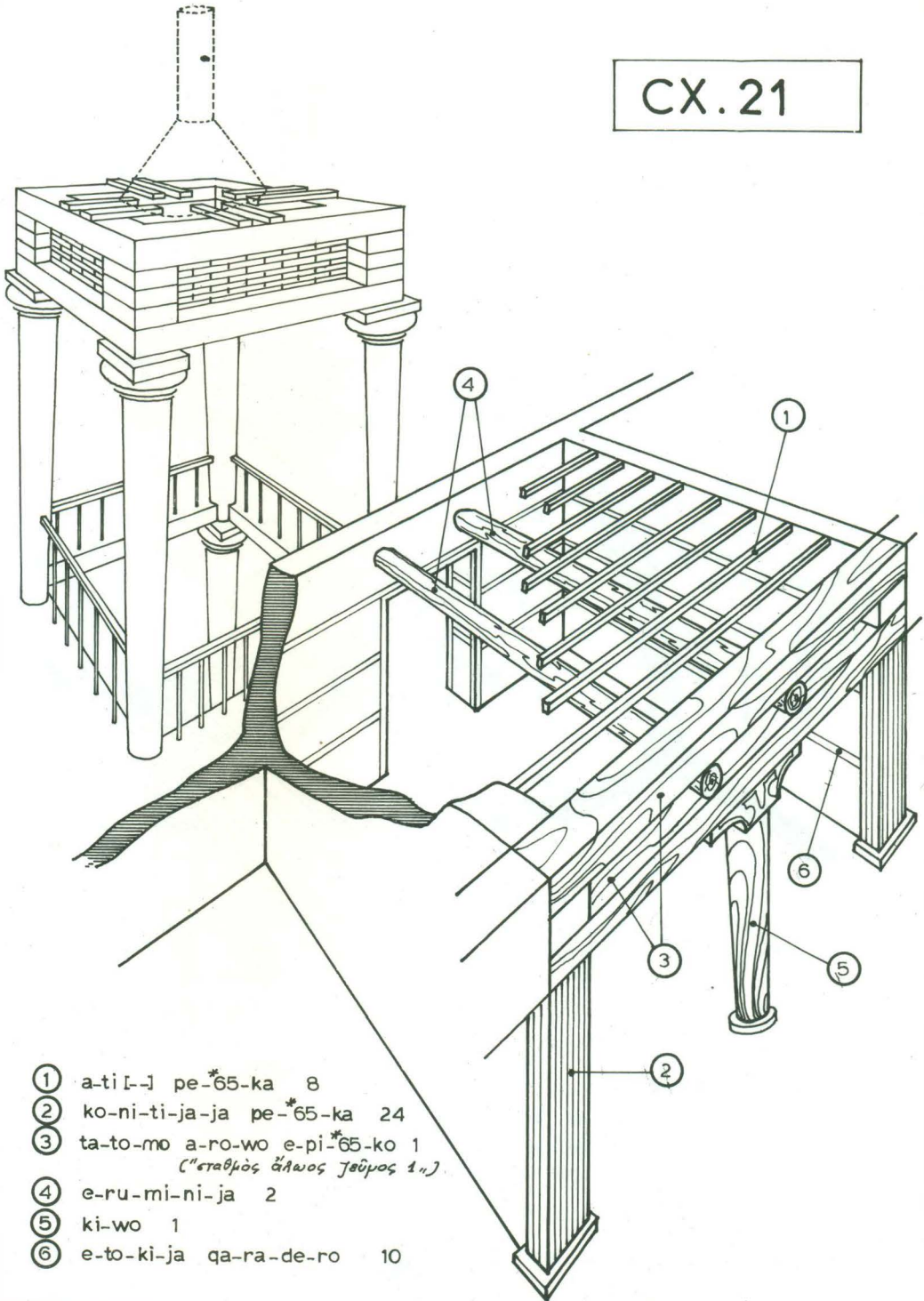
Η δεύτερη σχεδιαστική απόδοση είναι εκείνη που θα έβλεπε τις δύο πινακίδες ως περιγράφουσες ένα ενιαίο κατασκευαστικό σύνολο ορισμένων επιμέρους τμημάτων, τα οποία όμως εφάπτονται και συνεχονται⁴ στην όλη κατασκευή του Πυλιακού ανακτόρου, και μάλιστα του κυρίως μέρους του Μεγάρου (σχ. 21, 21α).

Στο συμπέρασμα αυτό μας οδηγεί η ίδια συλλογιστική που αναπτύξαμε παραπάνω. Και μάλιστα ένας επί πλέον λόγος που μας κάνει να προκρίνομε αυτή μάλλον την σχεδιαστική απόδοση είναι τούτος· σε μία καταστροφή από πυρκαϊά το λογικότερο θα ήταν να πιάσει φωτιά μία συγκεκριμένη πλευρά του ανακτόρου, την οποία θα έσβηναν (περισώζοντας ό,τι απέμεινε και επισκευάζοντας ό,τι κατεστρέφετο), παρά ότι θα φούντωναν πολλές και μικρές διάσπαρτες εστίες φωτιάς. Ανάμεσα όμως στα διάφορα προς επισκευήν κομμάτια που αναφέρονται στην πινακίδα μας, υπάρχει και ένα, η ka-ri-ni-ja, που με βεβαιότητα αποτελεί συμμετρική κατασκευή επίστεψης εστίας.

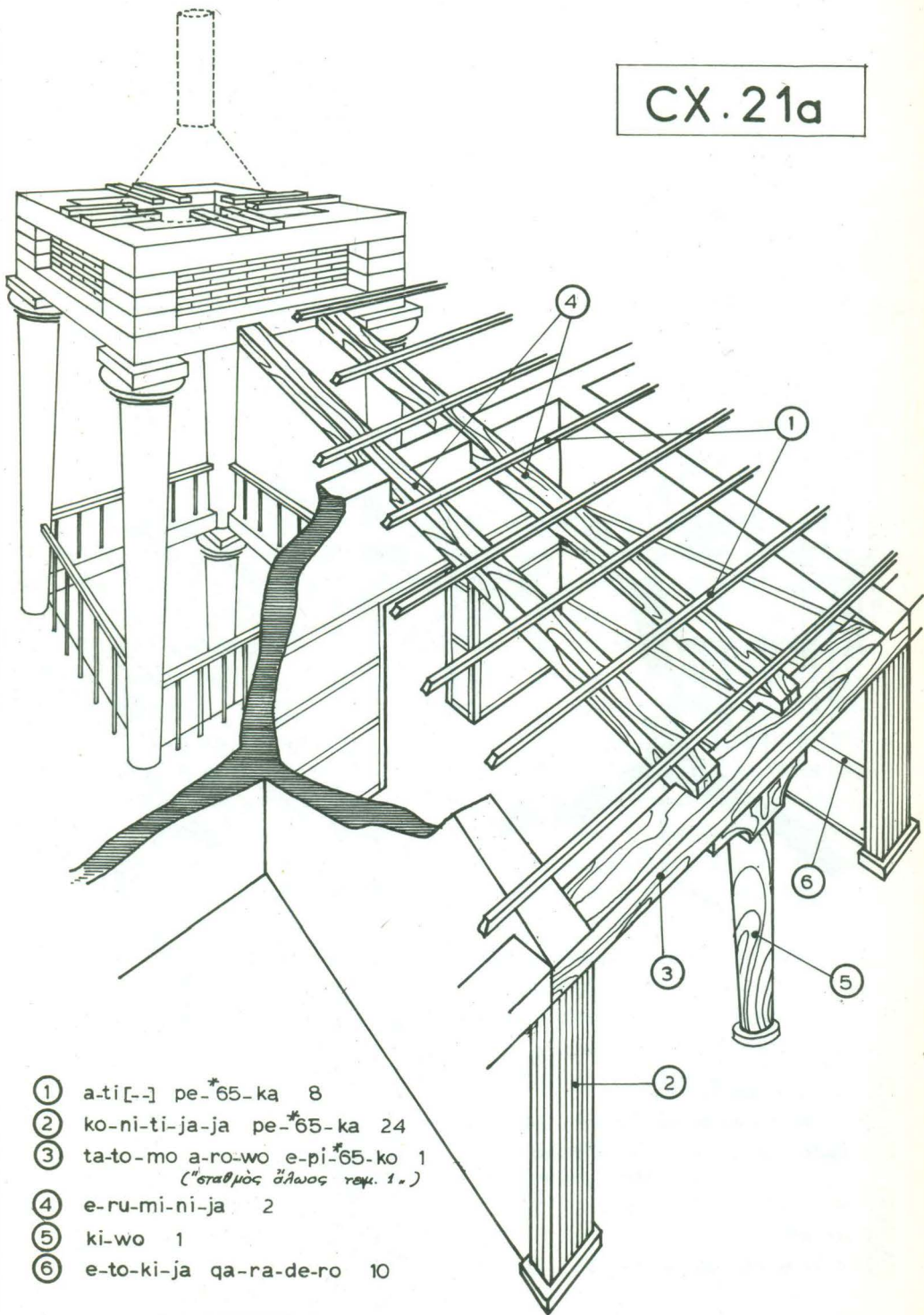
Όπως είπαμε όμως, τέτοιου είδους χαρακτηριστική κατασκευή διέθεταν συγκεκριμένοι χώροι, όπως η κεντρική κυκλική εστία του Μεγάρου της Πύλου, στον προθάλαμο του οποίου βρέθηκαν οι πινακίδες. Επομένως, εάν οι καταγραφόμενες κατασκευές συνάπτονται μεταξύ τους, τότε, εφ'όσον συνάπτονται και με την ka-ri-ni-ja, πρέπει να σχετίζονται με το κυρίως μέγαρο της Πύλου. Κι ακόμη, το γεγονός ότι όλες οι περιγραφόμενες στις πινακίδες επιμέρους κατασκευές έχουν και νοηματική και κατασκευαστική συνέπεια και συνέχεια, συνηγορεί στην δεύτερη αυτή άποψη (ας μην ξεχνούμε ότι τους Μυκηναίους σ' όλες τους τις καταγραφές—άρα και στις συγκεκριμένες πινακίδες— τους χαρακτήριζε ο νόμος «του πρώτου και καλύτερου»). Αν λοιπόν έπρεπε να καταγράψουν τα υλικά τα απαιτούμενα για την ανακατασκευή ενός κατεστραμμένου τμήματος του μεγάρου, όπως αυτό του σχ. 21, 21α, θα τα κατέγραφαν όπως ακριβώς παρατίθενται στις πινακίδες PΥVη 46 και PΥVη 879.

Εν συμπεράσματι λοιπόν επισημαίνεται βάσιμη αντιστοιχία ανάμεσα στα καταγραφόμενα στις δύο μυκην. πινακίδες και σε ό,τι θα μπορούσε να αποτελεί την ανωδομή του μυκηναϊκού μεγάρου της Πύλου. Η συνδυαστική μελέτη των μυκην. κειμένων και των αρχαιολογικών ευρημάτων μας επέτρεψε την διατύπωση αυτού του συμπεράσματος.

CX.21

CX.21a

- ① a-ti[-] pe-^{*}65-ka 8
- ② ko-ni-ti-ja-ja pe-^{*}65-ka 24
- ③ ta-to-mo a-ro-wo e-pi-^{*}65-ko 1
(*"σταθμός ἄλλως γαμ. 1."*)
- ④ e-ru-mi-ni-ja 2
- ⑤ ki-wo 1
- ⑥ e-to-ki-ja qa-ra-de-ro 10

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πβ. Μαρινάτος-Hirmer ΚΜΕ, 72-73, όπου: «Μάλλον πρέπει να συμπεράνομεν ότι υπήρχον καθέτως κινούμεναι θύραι (ίσως μάλιστα και παράθυρα)». Αν όμως πράγματι υπήρχαν καθέτως κινούμενες θύρες και παράθυρα, τούτα θα έπρεπε απαραίτητως να είναι ελαφρά, (οπότε κατασκευαστική λύση με λυγίνοους θα ήταν πρόσφορη).

2. Πβ. Mylonas, MMA, 50-51, όπου: «Mycenae and Pylos seem to have suffered periodic destructions (by fire) και Wace AJA, 65 (1961), 154, όπου: «Several phases of construction are represented and each seems to have ended in a catastrophe. The last was surely incendiary origin and some of the preceding disasters probably also accompanied by fire».

3. Βλ. Blegen-P. NI, 81-82 πιν. 418· Vermeule, GBA, έλλ.μ. 181 (η οποία μάλιστα δέχεται το ύψος του από το έδαφος 30 πόδια), όπου και βιβλιογραφία· Μυλωνάς, Πολύχρυσοι Μυκήναι. 104· Wace, BSA, 25, 256-7.

4. Πβ. Vermeule, GBA (έλλ. μ.) 192.

ΠΙΝΑΚΕΣ

I. ΠΙΝΑΚΑΣ ΛΕΞΕΩΝ
ΤΗΣ ΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

a-pi-po-ro-we 48
 a-po-re-we 48
 a-pu-da-se-we 76
 a-pu-ke-ka-u-me-no 57
 a-pu-ko-wo-ko 81
 a-re-pa-zo-o 26
 a-re-po-zo-o 26
 a-ro-wo 83
 a-ti-ja 27, 30, 123
 a₃-ke-u 44, 115
 a₃-ki-no-o 44
 a₃-ki-pa-ta 26

di-pte-ra 117
 do-wa 60

e-ke 26
 e-ku-se-we-qe 76
 e-pi-ju-ko 96, 121, 123
 e-pi-ko-ru-si-jo 55, 56
 e-po-wo-ke 79
 e-pi-*65-ko 99
 e-ra-pi-ja 46
 e-ra-wo 26
 e-ra₃-wo 26
 e-ru-mi-ni-ja 28, 31, 88
 e-so-wo-ke 79
 e-to-ki-ja 29, 57, 60, 65, 124

i-qi-ja 28

ka-pi-ni-ja 27, 56
 ke-re-a₂ 57
 ke-re-si-jo we-ke 81
 -ke-te-re 57
 ki-wo-qe 29, 30, 88
 ko-ni-ti-ja-ja 123, 126
 ku-ru-so-wo-ko 81

me-ta-se-we 68
 mu-te-we 117

na-u-do-mo 30

o-pi-da-mi-jo 56
 o-pi-ko-ru-si-ja 56
 o-pi-ra₃-te-re 55

pa-ke-te-re 60, 65, 66, 124
 pa-ro 63
 pe-di-ro-i 117
 pe-*65-ka 126
 pi-ra₃-[26
 pi-ri-ja-o 29, 30, 66, 67, 68
 pte-re-wa 52
 pu-to-ro 80, 83

qa-ra-de-ro 124, 125
 qe-re-ti-ri-jo 68, 76, 141

ra-pte 26

ta-ra-nu 27, 32
ta-ra-nu-we 27, 32, 66, 67, 68
ta-to-mo 83
te-ko-to 26
ti-ri-da-ro 26
ti-ri-po 57
to-ko-do-mo 51
to-ko-so-wo-ko 81

to-no 32
to-pe-za 32
wa-na-so-i 67
wa-tu-o-ko 26
wi-pi-no-o 44, 115
wo-ka 28
*35-ki-no-o 42, 43, 56

II. ΠΙΝΑΚΑΣ ΛΕΞΕΩΝ ΤΗΣ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Ἄβυδών 72	ἀντιδομή 127
αἰγήη 46	ἀντίζυγον 127
αἰγειρος 44	ἀντίθεμα 127
Αἰγεύς 44, 115	ἀντίθυρος 127
αἰγιαλός 43	ἀντίμορος 127
Αἰγικλῆς 115	ἀντίον 126
αἰγίλωψ 44	ἀντίπους 127
Αἶγινα 43	ἀντίπυλος 127
Αἰγίνοος 44	ἀντιστάτης 127
αἰγίνοος 44	ἀντιτείχισμα 127
αἰθαλόεις 41	ἀντίχωμα 127
αἶξ 46	ἀντοικοδομή 127
ἄλαρα 119	ἀνώφλιον 67
Ἄλωα 92	ἄποινα 48
ἄλωή 92	ἀπορρώξ 82
ἄμις 80	ἀπύδασις 76
Ἄμυδών 72	ἀρασχάδες 71
ἄνδηρον 124	ἀρβύλη 72
ἄνοπαῖα 42	ἀρέσχει 71
ἄνόπαια 41	ἀρματοπηγός
ἀντερείδω 127	ἀρμονία 51, 78
ἀντέρεισις 127	ἀρμονίη 51
ἀντέρεισμα 127	ἄρμιλα 72
ἀντηρίς 126	ἄρριχος 122
ἀντί 30, 126, 127	ἄρσις 78
ἀντία 126	ἄχρονα 119
ἀντιβάρημα 127	ἄχρονα 119
ἀντίβασις 127	ἄωτον 115
ἀντιβαστάζω 127	
ἀντιβάτης 127	βάθρον 124
ἀντιδόκιον 127	βάσκα 72

βλήτρον 66, 68, 71

βοήη 46

βόεος 46

βοῦς 46

βουνός 121

βουτάνη 121

βρύτανα 80

βυνέω 79

βῦσαι 79

βύσας 79

βύτανα 80

βυτίνη 80

βύω 80

γάλιθοι 119

γάλινθοι 119

γεῖσον 124

γέλινθοι 119

γόμφοι 51, 66

δαίδαλον 45

Δαίδαλος 45

δαφεινός 115

δέμω 30

δολιχήρετος 82

δοῦρα 60

δρυῖνος 47

ἔγχυσις 76

εισδύω 83

ἔλαιον 26

ἐλάϊνος 47

ἐλάραι 119

ἐλαφέα 46

ἐλαφῆ 46

ἐλαφῆ 46

ἔλαφος 46

ἐλύμναι 31

ἔντερον 115

ἐξέβη 83

ἐόργη 82

ἐπείρω 82

ἐπήβολος 82

ἐπήκοος 82

ἐπημοιβός 82

ἐπήρετος 82

ἐπιβλής 55

ἐπιβουκόλος 55

ἐπιδήμιος 55

ἐπιδίφριος 55

ἐπιζευγνύω 97

ἐπιζύγιον 97

ἐπιζυγίς 97

ἐπίζυγον 91

ἐπίζυγος 91

ἐπιζυγῶν 97

ἐπινεφρίδιος 55

ἐπίσσωτρον 55

ἐπισφύρια 55

ἐπίχαλκος 121

ἐπίχρυσος 121

Ἐρεθίβιος 71

Ἐρεθίμιος 71

Ἐρεθίβιος 71

ἔριφος 80

ἐρουθίβη 71

Ἐρουθίβιος 71

ἐρουσίβη 71

εὐθυντηριαῖος 129

εὐπηγής 60

εὐστρεφής 115

εὐτμητος 115

Ἐέργον 81

Ἐέχω 53

Ἐιφίνοος 115

ἦλος 47

ἠμέδιμνον 48

θήμεθλον 124

θεμέλιον 124

θολίτης 129

θόρναξ 33

θρανίον 33
 θραῖνος 33
 θραῖνυξ 33
 θρηῖνυξ 33
 θρηῖνυς 32
 θριγγός 124
 θρόνος 33

ἰκτιδέη 46
 ἰκτίς 46
 ἰμάς 115
 ἰξάλη 119
 ἰξάλῃ 119
 ἰσάλη 119
 ἰσέλα 119
 ἰθέλα 119
 Ἰφίνοος 115

καπνιαῖος 129
 καπνοδόχη 129
 καπνός 129
 κατώφλι 67
 κεραμῖς 129
 κέραμος 129
 κεφαλίτης 129
 κέχραμος 71
 κιγκράμας 71
 κίκυβος 72
 κίκυμος 72
 κίχραμος 71
 κίων 29, 30, 88
 κύχραμος 71
 κλέος 115
 κλινοπηγός 82
 κλινοπήξ 82
 κμέλεθρον 71
 κονταρίδες 56
 κρηπιδιαῖος 129
 κρηπίς 124
 κτιδέη 116
 κύβινδις 72
 κύμινδις 72

κυνέη 116
 κυπαρίσσινος 47
 κύων 116

λάγυνος 80
 λάϊνος 92
 λαΐφος 115
 Λυγκεύς 46
 Λυγκίνοος 46
 λύγξ 46
 λύγος 47, 52
 λυκάβας 72
 λυκάμας 72
 λυκή 47
 λύκος 47

μάσκη 72
 μέγαρον 41
 μέλαθρον 71
 μέλας 120
 μεσάνδηρον 137
 μεταραρίσκω 76, 120
 μέταρσις 76, 120
 μοχλός 56
 μπόγια 141
 μπαγλαμάς
 μπουγιουντρούκι
 μπρόβλι 67
 μπρόφλι 67
 μπρόφλιον 67
 μ'σάδριγια 137

Νέστωρ 115
 νεῦρον 46

Ξενοκλῆς 115

οἰκοδόμος 51
 οἰσύϊνος 51
 ὀπά 42
 ὀπαία 42
 ὀπή 42, 139

ὀπί 55
 ὀπίσσωτρον 55
 ὄρεσχάς 71
 ὄροφῆναι 109
 ὄροφιαῖος 109
 ὄροφικός 109
 ὄρόφινος 109
 οὐδός 92
 ὀφλέα 67

παλίωξις 122
 πανάβλι 67
 πανάφλι 67
 παραδαλή 47
 πάρδαλις 47
 πέλεθρον 70
 περιαγής 128
 περιακτος 128
 περιαλείφω 128
 περιαργυρόω 128
 περιβλήμα 128
 περιβόλαιον 128
 περιβόλος 128
 περιγομφος 128
 περιεγκεντριζώ 128
 περιθριγκόω 128
 περιθύρον 128
 περικονιῶ 128
 περικρηπιδόω 128
 περίπηγμα 128
 περιστεφάνωσις 128
 περιστύλιον 128
 περισχοινισμός 128
 περιτένεια 128
 περιτόναιον 128
 περίτονον 129
 περιφλίωμα 67, 129
 πηγασίμαλλος
 πήγνυμι 60
 πηγός 63
 πηλόδετος 125
 πηλοδευστέω 125

πηλοδομέω 125
 πηλοδόμος 125
 πηλοπλαστέω 126
 πηλοποιῖα 126
 πηλοποιός 126
 πηλουργία 126
 πηλουργός 126
 πηλοφορέω 126
 πηλοφόρος 126
 πηλόχυτος 126
 πλέθρον 70
 πλευριαῖος 129
 πλήθρον 70
 πολυδαίδαλος 45

ῥαιστήρ 55
 ῥαίω 55
 ῥέζω 81
 ῥίνος
 ῥίπτες 51

σέριφος 80, 122
 σέρφος 80, 122
 Σιδόνες 45
 σκιόεις 41
 σκόλυβος 72
 σκόλυμος 72
 σταθμός 83
 στέγη 67
 στελεός 117
 στηθιαῖον 124, 129
 στηθιαῖος 124, 129
 συμπήγνυμι 64
 σύμπηκτος 64, 81
 συμπήξ 64
 σύμπηξις 64, 81
 συναραρίσκω 78
 σύναρσις 78
 συρίσκος 122
 σύριχος 122
 σῶτρον 55

τέλσον 70
τέραμνον 71
τερέβινθος 72
τέρεμνον 71
τέρμινθος 72
τέτραχμον 48
τεύχω 51, 60, 118
τοιχος 51
τραβέσσα 63

ύρικός 122
ύριχος 122
ύρχη 122
ύρχος 122

Φίλαιος 26
φλειοί 67
φλαιά 66
φλιοβατέω 67
φοϊνίξ 115

III. ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΥΚΗΝΑΪΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

KN C 1039 26
KN Ce 283 26
KN F 726 26
KN Se 879 52
KN Se 891 52
KN Ws 8712 26

PY Ae 264 26
PY Ea 28 26
PY Ea 812 26
PY Fr 1184 26

PY Fr 1217 26
PY Fr 1218 26
PY Fr 1223 26
PY Fr 1225 26
PY Fr 1240 26
PY Fr 1242 26
PY Ta 32
PY Ta 641 32
PY Ub 1318 117
PY Vn 46 20, 25
PY Vn 493 117
PY Vn 879 20

IV. ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΩΡΙΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

- Ἀριστοτέλης
 Πολιτ. 1252 b 12 : 110
 Ἀριστοφάνης
 Βάτρ. 800 : 64
 Θεσμοφ. 822 : 108
 Σφήκες 18 : 121
 Ἀρτεμίδωρος
 I, 4 : 121
 Ἡρόδοτος
 I 6, 6 : 121
 IV, 20 : 121
 IV, 190 : 64
 VII, 36 : 99
 Ἡρωδιανός
 II, 133, 1 : 121
 Ἡσύχιος
 ἄλλαρα: 119
 ἀντηρίδες: 127
 ἀρασχάδες: 71
 ἄριμυλα: 71
 ἀχάρνα: 119
 ἀχέρνα: 119
 βάσκα: 72
 βουνός: 79
 βουτάνη: 79
 βῦσαι: 79
 βύσας: 79
 βύτανα: 79
 βυτίνη: 79
 γάλινθοι: 119
 γέλινοι: 119
 ἑλάροι: 119
 ἐλύμνιοι: 31
 ἐπιζύγιον: 99
 ἐπιζυγῶν: 99
 ἴσρακες: 99
 μάσκη: 72
 ὄπαϊον: 42
 ὄρεσχάς: 71
 πέλεκκος: 117
 Θεόκριτος
 II, 6: 67
 Θεόφραστος
 Π. Φυτ. Ιστ. II, 6, 1: 99
 Θουκυδίδης
 I, 93: 81
 III, 17: 81
 Kock, CAF 2, 569: 85
 Μέγα Ἐτυμολογικόν
 358, 1: 71
 364, 27: 71
 Μοῖροις
 292 P: 85
 Ὅμηρος
 B 661: 64
 B 664: 63

- Γ 197-198: 64
 Γ 375: 64
 Δ 485-486: 64
 Ε 89-91: 94
 Ε 499-503: 94
 Ε 720-732: 64
 Ε 727: 82
 Ι 534-540: 94
 Κ 23: 115
 Λ 105: 48
 Ν 588-590: 94
 Ν 599: 94, 115
 Ν 612: 116
 Ν 612-613: 116
 Ν 703-704: 64
 Ν 716: 115
 Ξ 166: 84, 87
 Ξ 240: 32
 Ξ 338: 84, 87
 Ο 144: 76
 Ο 381-384: 116
 Ο 678: 68
 Ο 729: 32
 Σ 57: 32
 Σ 390: 32
 Σ 438: 32
 Σ 477: 32
 Σ 561-566: 95
 Υ 495-496: 95
 Φ 35: 95
 Φ 76-77: 95
 Φ 345-347: 95
 Χ 179-193: 115
 Ψ 199: 76, 115
 Ψ 324:
 Ψ 684: 115
 Ψ 743: 45
 α 53-54: 90
 α 126-131: 32, 89
 α 131: 32
 α 192-193: 92
 α 320-324: 41
 α 333: 121
 α 330-334: 86
 δ 136: 32
 δ 838: 84, 86
 ε 162-164: 63
 ε 234-236: 50, 56
 ε 236: 56
 ε 248: 78
 ε 256: 52
 ε 261: 52
 ε 361: 56, 78
 ε 388-389: 63
 ζ 15-19: 85, 87
 ζ 53-54: 87
 ζ 291-293: 93
 ζ 305-307: 87, 88
 η 88-90: 84, 87
 η 122-131: 64, 93
 θ 65-69: 88
 θ 458: 86, 121
 θ 471-473: 89
 ι 123: 63
 ι 378: 56, 116
 ι 425-430: 48
 κ 62: 84, 87
 κ 165-171: 49
 κ 315: 32
 κ 367: 32
 μ 420: 115, 116
 ν 98: 116
 ο 206-209: 86
 π 41: 116
 π 415: 86, 121
 ρ 28-30: 89
 ρ 96-97: 86, 87
 ρ 339-341: 85, 87, 116
 ρ 483: 116
 ρ 462: 32
 ρ 504: 32
 σ 209: 121
 Τ 37-39 116
 τ 57: 32

- φ 43: 85, 87, 116
 φ 64: 121
 φ 334-335: 64
 χ 119-121: 85
 χ 174-176: 85, 87, 89
 χ 190-194: 85, 87
 χ 193-194: 85, 87, 90
 χ 257-259: 86
 ψ 88-92: 88
 ψ 233-235: 63
 ψ 220-227:
 ω 220-227: 93
 ω 336-338: 94
- Ὀμηρικοί ὕμνοι
 IV 409-410: 49
 VII 12-15: 49
 XIX 24: 115
- Πίνδαρος
 Π 4, 125: 118
- Πλάτων
 Τίμ. 73: 114
- Πλούταρχος
 Περικλ. 13: 99, 113
- Πολυδεύκης
 I 26: 113
 II 54: 113
 VII 36: 109
 VIII 109: 81
 X 125: 113
 X 5: 113
- Ῥοῦφος Ἐφέσιος: 119
- Schwyzer
 Dial. 664: 66
- Φίλων
 Βελοπ. 53: 115

V. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

<p>Aketstrom 63
 Ἀλεξοπούλου 13
 Andriotis 16, 119</p> <p>Baumbach 16, 25, 43, 60, 76, 80, 107,
 120
 Bennett 13, 27, 80
 Blegen 17, 27, 80
 Boisacq 17, 115
 Broneer 112</p> <p>Caskey 111
 Chadwick 17, 25, 30, 43, 70, 76, 80
 Chantraine 17, 71</p> <p>Darque 110
 Derooy 120
 Deymour 114
 Dinsmoor 38
 Dörpfeld 17, 111
 Dörpfeld-Rütter 111
 Duhoux 17, 25, 43, 46, 80
 Duntzer 42</p> <p>Ebeling 17, 117
 Elford 38</p> <p>Faure 17, 116
 Fraenkel 17, 118
 Frisk 17, 115
 Froden 112</p> | <p>Furnée 17, 71</p> <p>Gallavotti 17, 43, 114
 Glotz 113
 Godart 80
 Graham 19
 Γραμμένου 13</p> <p>Hirmer 111
 Hofmann 17
 Hofmann-(Παπανικολάου) 17
 Holland 114</p> <p>Ἰακωβίδης 13, 15, 17, 38, 82, 110,
 111
 Ἰωαννίδου 111, 112, 121
 Jorro 17, 107, 120</p> <p>Καξαντζάκης-Κακριδής 53
 Κακριδής Φ. 118
 Κεραμόπουλος 112
 Κορρές 12, 17, 38, 110, 111, 113
 Κουρεμένος 83
 Κριεζής
 Κυριακίδης 38, 111
 Κωσταντοπούλου 83</p> <p>Lampe 17, 118
 Λαμπρινουδάκης 13
 Landau 17, 107, 108
 Layge 114</p> |
|---|--|

- Lejeune 18, 114, 138
 Λεονάρδος 15, 138
 Leroux 111
 Lesky 110
 Leumann 18, 45, 115
 Liddel-Scott 116, 118, 120, 138
 Λορεντζάτος 16, 53, 116
 Λουκόπουλος 112
 Luce
- Μαζαράκης-Αϊνιάν 109
 Μανδηλαράς 13
 Μαρινάτος 16, 111
 Μαρθάκη 13
 Μέγας 38, 111
 Meillet 125
 Meineke 113
 Melena 18, 115
 Morpurgo 18, 76, 78
 Μπούρας 16, 110
 Müller 18
 Μυλωνάς 16, 110, 138
 Munford 112
- Nilsson 109, 110
 Ντούμας 12
- Olivier 80
 Όρλάνδος 16, 33, 42, 91
- Page 109
 Palmer 18, 25, 43, 60, 70, 76, 80, 120
 Παλυβού 16, 116
 Παναγόπουλος 13
 Παπαχατζής 111
 Περίλλου 18, 25, 29, 76, 120
- Perrot-Chipiez 38, 110
 Person 112
 Pierpont 111
 Προμπονάς 12, 16, 30, 117, 108, 109,
 110, 115, 117, 118, 119, 120, 121
- Ritter
 Ruijgh 18, 25, 43, 46, 70, 114
- Scafa 53
 Schliemman 53
 Σγουρίτσα 12
 Σετάτος 13
 Severuns 109, 110
 Seydel 80
 Smith 111
 Sourvinou 80
 Stella 18, 78
- Θέμελης 110, 112
 Θεοφανοπούλου-Κοντού 13
 Τραυλός 16, 33
 Τζάρτζανος 97
 Τσουντας 16, 38, 111, 113
- Βασιλειάδης 109, 112
 Van Effenterre 25, 29
 Ventris 18
 Ventris-Chadwick 18, 25, 43, 52, 78,
 107, 114
 Vermeule 18, 111
- Wace 18, 38, 111
- Ζευγώλης 42